İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

175759

KÜLTÜREL SÜREKLİLİK VE ÇAĞDAŞ GEREKSİNMELER BAĞLAMINDA SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM VE KİMLİK KAVRAMSAL MODELİ: PAMUKKALE ÖRNEĞİ

DOKTORA TEZİ
Y. Mim. Ş. Gülin BEYHAN
Enstitü No: 502992036

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 15 Eylül 2003
Tezin Savunulduğu Tarih : 8 Nisan 2004

Tez Danışmanı : **Prof.Dr. S. Mete ÜNÜGÜR**

Diğer Jüri Üyeleri **Prof.Dr. Orhan HACIHASANOĞLU (İ.T.Ü.)**

Prof.Dr. Hasan ŞENER (İ.T.Ü.)

Prof.Dr. Ayfer AYTUĞ (Y.T.Ü.)

Prof.Dr. Işık AYDEMİR (Y.T.Ü.)

NİSAN, 2004

ÖNSÖZ

Çalışmamı başından sonuna kadar büyük bir sabırla yürüten ve her konuda bilgilenmemi sağlayarak bana yardımcı ve destek olan değerli danışman hocam Prof. Dr. S. Mete ÜNÜGÜR 'e tezimin oluşmasındaki üstün katkılarından dolayı çok teşekkür ederim.

Çalışmalarım sırasında bana her türlü kolaylığı sağlayan ve manevi desteklerini eksik etmeyen Süleyman Demirel Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. M. Lütfü Çakmakçı ve Süleyman Demirel Üniversitesi Genel Sekreteri A. Tevfik KÖSE 'ye, tezimin oluşması, araştırılması ve ilgili seyahatlerin yapılması esnasında bana eşlik ederek destek ve yardımcı olan sevgili eşim Mehmet BEYHAN 'a ve bana her türlü çalışmalarımda destek veren azimli olmamı sağlayan,sabırlı ve ilgili değerli aileme ve şimdi hayatta olmayan ancak doktora yapmam konusunda beni teşvik eden sevgili dedem M. Şahabettin Erdem'e çok teşekkür ederim.

Eylül 2003 **Ş. Gülin BEYHAN**

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
KISALTMALAR	**vii**
TABLO LİSTESİ	**ix**
ŞEKİL LİSTESİ	**xi**
ÖZET	**xii**
SUMMARY	**xv**
1. GİRİŞ	**1**
1.1. Araştırmanın Amacı	**2**
1.2. Araştırmanın Kapsamı	**4**
1.3. Araştırmanın Yöntemi	**5**
2. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI	**7**
2.1. Sürdürülebilirlik Kavramının Tanımı	**7**
2.2. Sürdürülebilirlik Kavramının Nitelikleri	**10**
2.3. Sürdürülebilirlik Kavramının Farklı Alanlarda Uygulanması	**11**
2.3.1. Sosyal sürdürülebilirlik	12
2.3.2. Ekolojik sürdürülebilirlik	12
2.3.3. Ekonomik sürdürülebilirlik	13
2.3.4. Mekansal sürdürülebilirlik	13
2.3.5. Kültürel sürdürülebilirlik	14
2.4. Sürdürülebilirlik Kavramının Tarihçesi	**15**
2.5. Sürdürülebilirlik ve Ekoloji İlişkisi	**16**
2.5.1. Ekoloji tanımı	16
2.5.1.1. Doğal çevrelerin ekolojisi	18
2.5.1.2. Yapay çevrelerin ekolojisi	19
2.5.2. Çevresel sorunlar	20
2.5.2.1. Çevresel sorunların tanımı	21
2.5.2.2. Çevresel sorunların tarihçesi	22
2.5.2.3. Çevresel sorunlar çözüm ölçütleri	24
2.5.2.4. Çevre sorunlarının değerlendirilmesi	28
2.6. Bölüm Sonucu	**29**
3. SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM	**31**
3.1. Sürdürülebilirlik ve Turizm İlişkisi	**31**
3.2. Sürdürülebilir Turizm Tanımı	**32**

3.3. Sürdürülebilir Turizm Bileşenleri 36

3.4. Sürdürülebilir Turizm Tarihçesi 38

3.5. Sürdürülebilir Turizm Politikaları 40

3.5.1. Ekolojik politikalar 42
3.5.2. Kültürel politikalar 43
3.5.3. Sosyal politikalar 44
3.5.4. Ekonomik politikalar 45
3.5.5. Kurumsal politikalar 46
3.5.6. Estetik açıdan değerlendirme politikaları 47

3.6. Sürdürülebilir Turizm Uygulamaları 49

3.6.1. Dünyada sürdürülebilir turizm uygulamaları 50
3.6.2. Türkiye'de sürdürülebilir turizm uygulamaları 51

3.7. Sürdürülebilir Turizm Seçenekleri 52

3.7.1. Yat turizmi 53
3.7.2. Macera-spor turizmi 53
3.7.3. Kış turizmi 54
3.7.4. Kültür turizmi 55
3.7.5. Yayla turizmi 55
3.7.6. Tarımsal turizm 56
3.7.7. Ekolojik turizm 56
3.7.8. Termal turizm 57

3.8.Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik İlişkisi 59

3.9. Bölüm sonuçları 60

4. KİMLİK KAVRAMI 62

4.1. Kimlik Tanımı 62

4.2. Kimlik Konusu ve Kavramı 62

4.3. Kimliği Oluşturan Bileşenler 64

4.3.1. Bireysel kimlik 64
4.3.2. Grup kimliği 64
4.3.3. Toplumsal kimlik 65
4.3.4. Ulusal kimlik 65
4.3.4.1. Çevresel kimlik 65

4.4. Kimlik ve İmge (imaj) 69

4.4.1. Çevre imajının tanımı 72
4.4.1.1. Algı kavramı 73
4.4.1.2. Algılama 74
4.4.2. Çevre imajının öğeleri 75
4.4.3. Kimlik arayışında imge kavramları 76
4.4.4. Tip-tipoloji ve imge elemanları 77

4.5. Kültür-Kimlik İlişkisi 78

4.5.1. Kültür kavramı 78
4.5.2. Kültürel kimlik sorunları 79
4.5.2.1. Kültürel kimlik ve farklılık mantığı 80
4.5.2.2. Kültürel kimlik ve bireysel mantık 81

4.5.2.3. Kültürel kimlik ve zamansal mantık 81
4.6. Bölüm Sonucu 82

5. SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM VE KİMLİK KAVRAMSAL STRÜKTÜRÜ 83

5.1. Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Modeli Çok Boyutlu Yapısı 84

5.2. Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Modeli Ölçek Boyutu 88

5.3. Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Modeli İçerik Boyutu 95

5.4. Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Modeli Süreç/Davranış Boyutu 98

5.5. Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Modeli Zaman Boyutu 101

5.6. Bölüm Sonucu 103

6. SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM VE KİMLİK MODELİ 105

6.1. Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Modeli Kurgusu 108

6.2. Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Modeli Alt Model Açılımları 110

6.2.1. Model alt açılımları bağlamında ölçek aşamasının değerlendirilmesi 115
6.2.2. Model alt açılımları bağlamında analiz aşamasının değerlendirilmesi 119
6.2.3. Model alt açılımları bağlamında içerik aşamasının değerlendirilmesi 125
6.2.4. Model alt açılımları bağlamında kriterler aşamasının değerlendirilmesi 131
6.2.5. Model alt açılımları bağlamında süreç adımları aşamasının değerlendirilmesi 131

6.3. Bölüm Sonucu 135

7. UYGULAMA 136

7.1. Alan Çalışması 137

7.2. Alanın Seçimi 137

7.2.1. Alanın tanımı, coğrafi durumu 140
7.2.2. Alanın doğal çevre öğeleri 141
7.2.2.1. İklim 141
7.2.2.2. Jeolojik durum 142
7.2.2.3. Topoğrafya 144
7.2.2.4. Bitki örtüsü (Flora) 145
7.2.2.5. Hayvan toplulukları (Fauna) 146
7.2.2.6 Su kaynakları 146
7.2.2.7. Su alanları 147
7.2.2.8. Peyzaj 149
7.2.2.9. Doğal alanlar ile ilgili esaslar 149
7.2.3. Alanın yapay çevre öğeleri 153
7.2.3.1. Sosyo-kültürel yapı 153
7.2.3.2. Tarihi yapı 165

7.2.3.3. Üst yapı 169
7.2.3.4. Altyapı 171
7.2.3.5. Ulaşım 172
7.3. Alanın Model Açılımı İçerisinde Değerlendirilmesi 173
7.4. Pamukkale Alan Araştırması Sonuçları Değerlendirmesi 174
7.4.1. Pamukkale alan çalışmasında rol alanlar 174
7.4.2. Pamukkale alan araştırması tablo alt açılımlarının sonuç özetleri 175
7.4.2.1. Merkezi yönetim sonuçlarının değerlendirilmesi 179
7.4.2.2. Yerel yönetim sonuçlarının değerlendirilmesi 182
7.4.2.3. Koruma gruplarının sonuçlarının değerlendirilmesi 185
7.4.2.4. Halk sonuçlarının değerlendirilmesi 188
7.4.2.5. Turist sonuçlarının değerlendirilmesi 188
7.4.2.6. Tur operatörlerinin sonuçlarının değerlendirilmesi 191
7.4.2.7. Yatırımcıların sonuçlarının değerlendirilmesi 191
7.4.2.8. İşletmecilerin sonuçlarının değerlendirilmesi 194
7.4.2.9. Tasarımcıların sonuçlarının değerlendirilmesi 194
7.4.3. Pamukkale alan araştırması ile ilgili genel sonuçlar 196
7.5. Bölüm Sonucu 198

8. SONUÇLAR 200

KAYNAKLAR 203

EKLER 214

EK-1 Pamukkale Alanı ile İlgili Fotoğraflar 215

EK-2 Pamukkale Alan Araştırması Sonuçları ve Modelin Tablo Çözümlemeleri 217

ÖZGEÇMİŞ 312

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AKREDER	: Akdeniz Profesyonel Turist Rehberleri Birliği
BDT	: Bağımsız Devletler Topluluğu
BM	: Birleşmiş Milletler
CBD	: Convention on Biological Diversity
CEMAT	:European Conference of Ministers Responsible for Regional Planning
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CITES	: Convention on International Trade with Endangered Species
ÇEKÜL	: Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı
DDK	: Devlet Denetleme Kurulu
DEBA	: Denizli Basma ve Boyama Anonim Şirketi
DENSABİD	: Denizli Sanayici, Bankacı ve İşadamları Derneği
DENTUROD	: Denizli Turistik Oteller ve İşletmeciler Derneği
DSİ	: Devlet Su İşleri
DTO	: Denizli Ticaret Odası
EGEV	: Ege Ekonomisini Geliştirme Vakfı
FIDOF	: International Federation of Festival Organizations
GEEAYK	: Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
ICOMOS	: International Council on Monuments and Sites
IUCN	:International Union for Conversation of Nature and Natural Resources
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KTVKYK	: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu
MTA	: Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü
OAU	: Oxford Archaeological Unit
ODTÜ	: Orta Doğu Teknik Üniversitesi
ÖÇKB	: Özel Çevre Koruma Başkanlığı
ÖÇKK	: Özel Çevre Koruma Kurulu
PADOB	: Pamukkale Danışma, Denetim ve Organizasyon Birimi
PAKDOS	: Pamukkale Arama Kurtarma ve Doğa Sporları Derneği
PAMTUR	: Pamukkale Turizm Derneği
PATERO	: Pamukkale Termal Oteller Birliği
PAÜ	: Pamukkale Üniversitesi
SKAD	: Speolojik ve Karstik Araştırmalar Derneği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TGSD	: Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği
TMMOB	: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TUREB	: Türkiye Turist Rehberliği Birliği
TURSAB	: Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği
TYD	: Türkiye Turizm Yatırımcıları Derneği

UKAM	: Hacettepe Üniversitesi Karst Su Kaynakları Uygulama ve Araştırma Merkezi
UNDP	: United Nations Development Programme
UNEP	: United Nations Environment Programme
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
USAID	: United State Agency for International Development
WCMC	: World Conservation Monitoring Center
WCST	: World Conference on Sustainable Tourism
WTO	: World Tourism Organization
WTTC	: World Travel and Tourism Council
WTTO	: World Travel & Tourism Online
WWAP	: World Water Assessment Programme
WWF	: World Wide Fund for Nature
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurulu

TABLO LİSTESİ

		Sayfa No
Tablo 5.1.	Sürdürülebilir turizm alanlarına yönelik kapsam belirleyicileri /verileri	91
Tablo 5.2.	Sürdürülebilir turizm alanlarına yönelik uzam belirleyicileri /verileri (Doğal Yapı)	92
Tablo 5.3.	Sürdürülebilir turizm alanlarına yönelik uzam belirleyicileri /verileri (Sosyo-kültürel ve tarihi yapı)	93
Tablo 5.4.	Sürdürülebilir turizm alanlarına yönelik uzam belirleyicileri /verileri (Üstyapı, altyapı ve ulaşım)	94
Tablo 5.5.	Sürdürülebilir turizm alanlarına yönelik içerik/koşullar belirleyicileri /verileri	96
Tablo 5.6.	Sürdürülebilir turizm alanlarına yönelik hedefler belirleyicileri /verileri	98
Tablo 5.7.	Sürdürülebilir turizm alanlarına yönelik eylemlerin sürecinde rol alanlar	100
Tablo 5.8.	Sürdürülebilir turizm alanlarına yönelik eylemlerin belirleyicileri /verileri	101
Tablo 6.1.	Modelin alt açılımları-ölçek aşaması (doğal yapı, sosyo-kültürel yapı, tarihi yapı)	113
Tablo 6.2.	Modelin alt açılımları-ölçek aşaması (üstyapı, altyapı, ulaşım)	114
Tablo 6.3.	Modelin alt açılımları-analiz aşaması (küresel, ulusal)	117
Tablo 6.4.	Modelin alt açılımları-analiz aşaması (bölgesel, yerel)	118
Tablo 6.5.	Modelin alt açılımları-analiz aşaması (bina grubu, bina)	120
Tablo 6.6.	Modelin alt açılımları-analiz aşaması (yapı elemanı, yapı malzemesi)	121
Tablo 6.7.	Modelin alt açılımları-içerik aşaması (ekolojik, sosyal)	123
Tablo 6.8.	Modelin alt açılımları-içerik aşaması (kültürel, mekansal)	124
Tablo 6.9.	Modelin alt açılımları-içerik aşaması (kurumsal, politik)	126
Tablo 6.10.	Modelin alt açılımları-içerik aşaması (teknolojik, ekonomik)	127
Tablo 6.11.	Modelin alt açılımları-kriterler aşaması (koruma, iyileştirme, revizyon)	129
Tablo 6.12.	Modelin alt açılımları-kriterler aşaması (kullanma, geliştirme, işletme, örgütleme)	130
Tablo 6.13.	Modelin alt açılımları-süreç adımları aşaması (planlama, tasarım)	133
Tablo 6.14.	Modelin alt açılımları-süreç adımları aşaması (yapım, kullanım, denetleme)	134
Tablo 7.1.	Denizli Meteoroloji Müdürlüğü'nün 1997 yılına ait meteorolojik ölçümler ve ortalamalar	142
Tablo 7.2.	Bölgedeki konaklama tesislerindeki yatak sayıları	162
Tablo 7.3.	Hierapolis Antik Kentin envanter çalışması	166

Tablo 7.4. Tripolis Antik Kentin envanter çalışması 166
Tablo 7.5. Laodikeia Antik Kentin envanter çalışması 167
Tablo 7.6. Modelin merkezi yönetim ve alt açılımları açısından sonuçları. 177
Tablo 7.7. Modelin merkezi yönetim ve alt açılımları açısından sonuçları. 178
Tablo 7.8. Modelin merkezi yönetim ve alt açılımları açısından sonuçları. 180
Tablo 7.9. Modelin merkezi yönetim – yerel yönetim ve alt açılımları açısından sonuçları..... 181
Tablo 7.10. Modelin yerel yönetim ve alt açılımları açısından sonuçları..... 183
Tablo 7.11. Modelin koruma grupları ve alt açılımları açısından sonuçları.. 184
Tablo 7.12. Modelin koruma grupları ve alt açılımları açısından sonuçları.. 186
Tablo 7.13. Modelin koruma grupları ve alt açılımları açısından sonuçları.. 187
Tablo 7.14. Modelin koruma grupları – yerel halk -turist ve alt açılımları açısından sonuçları..... 188
Tablo 7.15. Modelin tur operatörleri –yatırımcı ve alt açılımları açısından sonuçları..... 190
Tablo 7.16. Modelin yatırımcı ve alt açılımları açısından sonuçları 192
Tablo 7.17. Modelin işletmeci -tasarımcı ve alt açılımları açısından sonuçları..... 193
Tablo 7.18. Modelin tasarımcı ve alt açılımları açısından sonuçları 195

ŞEKİL LİSTESİ

		Sayfa No
Şekil 4.1.	Kentsel kimlik oluşum şeması	68
Şekil 4.2.	Kişilik, kimlik, imge sıralamaları	70
Şekil 4.3.	Turistin tatil kararı sürecinde imajın konumu	71
Şekil 4.4.	Turistin arz ve talebi ve imaj oluşturulması	72
Şekil 5.1.	Çevre-davranış çalışmalarında genel kavramsal strüktür	86
Şekil 5.2.	Çevre-davranış çalışmalarında farklı fiziksel çevre ölçekleri	89
Şekil 5.3.	Zamana bağlı işlevsel-fonksiyonel değişiklikler	102
Şekil 6.1.	Sürdürülebilir turizm ve kimlik modeli	107
Şekil 6.2.	Modelin ölçek aşaması	112
Şekil 6.3.	Modelin analiz aşaması	116
Şekil 6.4.	Modelin içerik aşaması	122
Şekil 6.5.	Modelin kriterler aşaması	128
Şekil 6.6.	Modelin süreç adımları aşaması	132
Şekil 7.1.	Denizli ili coğrafi haritası	140

KÜLTÜREL SÜREKLİLİK VE ÇAĞDAŞ GEREKSİNMELER BAĞLAMINDA SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM VE KİMLİK KAVRAMSAL MODELİ: PAMUKKALE ÖRNEĞİ

ÖZET

1980'li yıllar itibari ile gelişen kitle turizmi; ekonomik yönden girdi sağlarken yapısal, doğal, kültürel ve tarihsel çevre, sosyal hayat ve toplumsal açıdan çarpıklıkları beraberinde getirmiştir. Turizm olgusu içerisinde yozlaşma ve doğal değerlere ilgisiz bir ekonomik kazanç sağlama anlayışı hakim olmuştur. Pek çok gereksinmelere cevap vermekle yükümlü olan turizm alanları kontrolsüz, bilinçsiz ve duyarsız yaklaşımlar sebebiyle kaos yaşayarak doğal-kültürel çevresini ve kimliğini kaybetmektedir.

Turizm alanlarının doğal, kültürel ve çevre kimliğinin korunması için sürdürülebilirlik esasları doğrultusunda gelecek nesillerin de kullanımına sunulmak üzere, sürdürülebilir turizm bağlamında çağdaş gereksinmeler ile kültürel süreklilik arasındaki karşıtlığın incelenmesinde sistematik bir yaklaşım ortaya koymak tezin temel amacını oluşturmuştur.

"Kültürel Süreklilik ve Çağdaş Gereksinimler Bağlamında Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Kavramsal Modeli: Pamukkale Örneği" adlı tez çalışması sekiz bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde; konunun ele alınış nedenleri açıklanmıştır, hangi bölümlerden ve kuramsal yapılardan oluştuğu hakkında bilgi verilmiştir. "Araştırmanın amacı" başlıklı alt bölümde tespit edilen 20 maddelik amaçlar yer almaktadır. Araştırmanın kapsamında çalışmanın sınırları hakkında bilgi verilerek, araştırmanın yönteminde çalışmada kullanılan metotlar, araç ve gereçlerden bahsedilmiştir.

İkinci bölümde; sürdürülebilirlik kavramı, nitelikleri, farklı alanlarda yaklaşımlar, dünyada bu akımın gelişimi ve ekoloji, çevresel sorunlar gibi yakın terminolojilerle ilişkisi irdelenmiştir. Bu açılardan ele alınmış sürdürülebilirlik kavramı, ekonomik, sosyal, kültürel, politik alanlarda sıklıkla bahsi geçen bir kavram olmaktadır. Her alanda kaynakların devamlılığı esas alınarak oluşturulan bir olgu olmakla beraber günümüzün tüketim toplumunun neden olabileceği negatif durumları ortadan kaldırmayı hedefleyen bir kalkınma, planlama ve gelişme boyutlarından oluşmaktadır.

Üçüncü bölümde; ikinci bölümdeki sürdürülebilirlik kavramının tezin konu alanı olan turizm ile ilişkilendirmek için sürdürülebilir turizm kavramı, bileşenleri, özellikleri, çeşitleri kapsamlı bir şekilde irdelenmiştir. Bu bölümde tezin temel çalışma alanı olan sürdürülebilir termal turizm kapsamlı olarak incelenmiştir. Türkiye'de termal turizmin yaygın olduğu merkezlerden birinde yapılmış görsel, kuramsal araştırmalar sonucunda tarihi, doğal ve kültürel süreklilik bağlamında

sürdürülebilir termal turizm ve bölge mimarisinin kimliğinin devamlılığının ne derece sağlanabildiği ve hangi şartlarda daha da sağlanabileceği araştırılmıştır.

Dördüncü bölümde; tezin ikinci temel kavramı "kimlik" olgusu sürdürülebilirlik ile ilişkilendirilerek incelenmiştir. Kimlik tanımı, konusu, kavram olarak işleyişi ve kimliği oluşturan bileşenler irdelenmiştir. Kimliğin sürdürülebilirliği çevresel ölçekte ele alınmıştır. Çevre imajı, algısal boyut ve öğelerinin belirlenmesi, kimlik-kültür ilişkisinin sorgulanması ile modelin tanımlanması ve uygulanması için kaynak taramaları yapılmıştır.

Beşinci bölümde; ilk dört bölümdeki konunun anahtar kelimeleri olan kavramlardan yola çıkarak ve fiziksel çevrenin doğal, tarihi ve kültürel sürekliliğini yok edecek boyutlara ulaşması ve bu durumun turizm alanlarını ve bölgesel kimliğin varlığını tehdit etmesi açısından bir problem alanı belirlenmiştir.

Fiziksel çevrenin sürdürülebilirliği ve bu sürdürülebilirliğin turizm alanlarında değerlendirilmesi için çok boyutlu bir yapı ile çözümlenmelidir. Çok boyutlu bu yapı; içerik, ölçek, davranış ve zaman gibi bileşenleri içeren ve çalışma alanı ve kapsamına göre konuya özgü hale getirilen bir çerçevede olmalıdır. Konunun ölçek, içerik, davranış ve zaman boyutlarının çözüme uygun kavramsal strüktüre oturtulmasından sonra holistik niteliklere sahip bir sistematik oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu kavramsal strüktürün bileşenlerinin modelin çözümlenmesine esas olabilecek şekilde ve veri tabanı oluşturmak bağlamında varsayımsal açıklamaları tablo sistematiği içerisinde belirlenmiştir.

Altıncı bölümde, kavramsal strüktür dayanaklı model; turizm alanlarında sürdürülebilir fiziksel çevre kimliği ve süreci için oluşturulmuştur. Model akışından da görüldüğü üzere sürdürülebilir fiziksel çevre kimliği modelinde neyin, ne kadar (ölçek boyutu), niçin, neden (içerik boyutu), nasıl, kimin tarafından (davranış boyutu) korunup, sürdürüleceği ve/veya değiştirilip değişmeyeceği, ne açılardan gelişim sergileyeceği boyutları irdelenmiştir.

Modelin işleyiş şemasından çıkan alt modeller tablolar halinde düzenlenmiştir. Tablo formunda, satır ve sütundaki verilerin ilişki matrisi bağlamında eşleştirilmesinden ortaya çıkan anlam ve eylem açılımları ile eylemlerde etkileyen veya etkilenen konumundaki rol alanlar yer almıştır. Ölçek, analiz, içerik, kriterler, süreç adımları aşamalarının her biri için tablolar oluşturulmuştur.

Yedinci bölümde, bir alan çalışması yapılmıştır. Oluşturulan modelde gerçek yargılar, kriterler, kimlik öğeleri, koşullar, hedefler ve eylemler bir alan üzerine uygulanmıştır. Bazı ilkelerin genellikten çıkarılarak bölgeye özel hale getirilmesi gerekmektedir ve bu sayede model işleyiş şemasının güvenilirliği, gerçek boyutu ve objektifliği ortaya konmuştur.

Çalışma alanı olarak bir bölgenin seçilmesi ve bu bölgenin bölgesel-görsel kimliğinin turizm sürdürülebilirliği açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. Çalışılacak olan bölge, sürdürülebilir turizm açısından potansiyel taşıyan bir bölge olmalıdır. Hem sürdürülebilir turizm çeşitlerinden pek çoğuna sahip olması hem de kültürel süreklilik bağlamında tarihi, kültürel ve kentsel dokunun irdelenebilir kapasitede olması gerekmektedir. İşte bu noktadan hareketle Denizli iline bağlı "Pamukkale" kasabası ve yakın çevresi öncelikle termal kaynak yapısı, çevresi,

mimarisi, antik kent ve arkeolojik değeri, doğası, topografyası, yerleşmiş turizm merkezleri ve doğal ve arkeolojik sit alanları ile birlikte mekansal yapısı ve kentsel kimliği tespit edilerek değerlendirilmiştir.

Model çözümlemesi Pamukkale için yapılmıştır ve modelin gerektirdiği şekilde her süreç aşamasında ilişki matrisi kullanılarak eşleştirmeli kriterler belirlenmiştir. Kim nasıl hareket etmiş, neleri ne sebeple yapmış gibi soruların cevapları test edilmiştir. Bölgede eylemlerde bulunanlar için neleri yapmaları gerekirken yapmadıkları gibi tespitler yapılarak alan sonuçları açısından değerlendirilmiştir.

Sekizinci bölümde tablo çözümlemeleri sonuçları tespit edilmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda modelin kurgusu ve işleyişi yorumlanıp öneriler getirilmiştir. Tez kapsamında işlenen konunun özgünlüğü ve bir alan çalışmasında modelin denenmesi ile ileride yapılacak çalışmalara ışık tutabileceği ve modelin farklı alanlarda da kullanılabilirliği ortaya konulmuştur.

CONCEPTUAL MODEL OF SUSTAINABLE TOURISM AND IDENTITY IN THE CONTEXT OF CULTURAL CONTINUITY AND CONTEMPORARY REQUIREMENTS: PAMUKKALE EXAMPLE

SUMMARY

The mass tourism developed since 1980s has brought some unsuitable conditions regarding natural, cultural and historical environment and social life as it provides input from the economical point of view. An idea of making profit regardless of natural values and degeneration has dominated in tourism. The tourism areas to meet several needs have lost its identity and natural-cultural environment by having chaos due to inappropriate approaches.

The aim of this study is to present a systematic approach in investigation of the contradiction between the contemporary necessities and cultural continuity in the context of sustainable tourism in the light of sustainability for the use of next generations to preserve natural, cultural and environmental identity of tourism areas.

The thesis titled as "Conceptual Model of Sustainable Tourism and Identity in the context of cultural continuity and contemporary requirements: Pamukkale example" consists of eight chapters.

In the first chapter; the knowledge about contents and the theoretical structure of the study was presented. The twenty research questions representing the purpose of the study and the scope of the study were also included in this chapter. In the extent of the research, knowledge is given about the borders of the study and also the methods and means of this study are mentioned about in the method of the research.

In the second chapter; the concept of sustainability, its characteristics, components, types, the development of this trend in the world and the relation of this concept with the nearest terminology as ecology, environmental problems, etc. were studied. In this respect; the concept of sustainability becomes important as it is frequently mentioned in economical, social, cultural, political areas. As sustainability is a phenomenon formed to take basic the continuity of the sources in every field, it is a combination of progress, planning and development that aims to remove some negative situations which today's consumption society can cause.

In the third chapter; to establish relations with the concept of sustainability in the second chapter and tourism, also the subject field of this thesis, concept of sustainable tourism, its components, characteristics, and types were examined in detail. Among the types of sustainable tourism, the thermal tourism was considered thoroughly. In the light of the visual, literature and theoretical research conducted in a center with a thermal potential in Turkey, it was investigated that how much the continuity of the sustainable thermal tourism and the identity of regional architecture

were obtained and in which conditions it can be provided more in the context of historical, natural and cultural continuity.

In the fourth chapter; the phenomenon of "identity" one of the related subjects with the thesis was examined in connection with the sustainability. The definition of identity, its theme, its discussion of this concept and its components were considered at length. The sustainability of the identity is considered in the environmental scale. Source searching thoroughly for the definition and application of the model is made with environmental image which is important in perceptional dimension, regional-urban identity and the definition of its components and interrogation of the relation of identity and culture

In the fifth chapter, a problem field was determined from the point of view of reaching a dimension which eradicate the natural, historical and cultural continuity and threaten the tourism fields and its regional identity of this situation. A multi-dimensional systematic must be solved for the sustainability of the physical environment and evaluation of this sustainability in tourism fields. As can be easily understood from its name as multi-dimensional structure, this process consist of the elements like content, scale, behavior and time and become a comprehensive structure that is peculiar to the subject. After the scale, content; behavior and time dimension of the subject was adapted into the conceptual structure that is proper to the solution, it was tried to constitute a systematic which has holistic characteristics. Hypothesis statements were determined in the table systematic in the manner of being basic to the solution of model of the components of this conceptual structure and in the context to form datum base.

In the sixth chapter, the model which is conceptual structure supportable was formed for the sustainable physical environmental identity and process in the tourism fields. As seen from the model process, in the sustainable physical environmental identity model, it includes the dimensions of what, how (scale dimension), why, what for (content dimension), how, from whom (behavior dimension) that it is protected, continued and/or changed or unchanged and showed a development from different point of views. The sub-models from the diagram of the processing of the model were arranged in the tables. Meaning and operation analysis obtained with the matching the data in lines and columns and the elements in the operations that influenced or were influenced were given in table form. Tables were formed for every one of them of the levels of scale, analysis, content, criteria and process step.

In the seventh chapter; application was constructed. In the formed model, main criteria with real ideas, criteria, identity elements, its conditions, its aims and actions are applied on an area. As some principles became peculiar to the region, the validity and reliability of the model could be achieved.

A region must be chosen and evaluated from the point of view of the sustainability of tourism and its regional identity and image. This region has some characteristics like thermal potential in sustainable tourism and historical, natural and urban structure in connection with the cultural continuity. Consequently, the town Pamukkale, Denizli and its nearest environment were evaluated with its thermal source structure, environment architecture, antique city and archaeological value, nature, topography, established tourism centers, natural and archaeological sites.

Analyzing of the model was constructed for Pamukkale. In every step of the model matched criteria by using relation matrix were determined in the manner of the needs of the model. The answers of the questions like how they acted and why they did things were searched. In this region for whom was participated in operations, it was evaluated in the point of view of field conclusions by doing determination as what was done and was not done in this matter and what had to be done but it was not.

In the eighth chapter; the results obtained from the table analysis were determined and in the light of major findings, comments and suggestions about the model and its process and structure were given. It is expected that the findings of this study might be useful in further research and this study may guide for attempting the model in a field study from the point of originality of the subject.

1. GİRİŞ

Çağımızın vazgeçilmez oluşumlarından, kavramlarından veya eğilimlerinden biri olan sürdürülebilirlik sahip olunan değerlerin korunması ve sürekliliği üzerine odaklanmaktadır.

İnsanların yaşam süreçleri içerisinde bazı değerlerin değişmesi çok olağan bir olgudur. Değişmek, evrenin vazgeçilmez tek kuralıdır; ancak değişimin boyutu, koşulları ve sonuçları dikkate alındığında bazı değerlerin değişmesi sırasında sürdürülebilir olanların da korunması ve sürekliliğinin sağlanması gerekmektedir.

Günümüzde, bazı çevrelerde göze çarpan niteliksizliklerin, kültür ve çevre ilişkisinin iyi kurulamamasından dolayı ortaya çıktığı sonucu, yapısal çevrenin oluşumuna etki eden sosyo-kültürel ve fiziksel faktörlerin titizlikle irdelenmesini ve çevre-kültür-davranış çalışmalarına öncelik ve ağırlık verilmesini gerekli kılmıştır.

Fiziksel çevrenin oluşmasında kültürün bir öğesi olarak yerel-bölgesel kimlik ile insanın iletişim ve etkileşiminin aynı platformda incelenmesi gereği ortaya çıkmıştır. İnsanoğlu çevreyi etkilediği gibi çevreden de etkilenmekte ve bir bütün olarak düşünüldüğünde çevresel kimliğin oluşmasında bölgeyi kullananların pay sahibi olduğu sonucu çıkmaktadır. Bölgesel, çevresel, kentsel analizler sonucu zararın veya faydanın tespiti yapılabilmektedir. O bölgede yaşayanların veya o bölge için katılım sağlayanların bölgesel ve kentsel gelişim süreci içinde neden oldukları etkilerin belirlenmesine çalışılmaktadır.

Bu tip çevre-kültür-davranış altyapısında tanımlanan çalışmalarda tek yönlü irdelemeler yapılmıştır. Örneğin kullanıcı örgütü ile anket yapılmış veya merkezi-yerel yönetimlerle yüz yüze görüşmeler sonucu bir karara varılmaya çalışılmıştır. Bu tip alan çalışmaları tek yönlü düşünme sistematiği oluşturmuştur ve olaya global olarak bakılmasını engellemiştir. Bu nedenle çalışma kapsamında çok boyutlu, çok yönlü ve katılımlı bir sistematik geliştirilmek istenmiştir.

"Kültürel Süreklilik ve Çağdaş Gereksinmeler Bağlamında Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Kavramsal Modeli: Pamukkale Örneği" başlıklı tez kapsamında; çağımızın güncel sorunlarından "sürdürülebilirlik" kavramının, turizm alanındaki yansımaları olarak "sürdürülebilir turizm" ve turizm alanlarındaki yerel ve bölgesel kimliğin devam ettirilmesi konuları ele alınmaktadır. Bu bağlamda belirli bölgesel ölçütlere sahip olduğu düşünülen bir alanda bölgesel kimlik analizi yapılmış ve oluşturulan Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Gelişme Modeli çerçevesinde elde edilen kimlik analizi envanterinin korunması ve kimlerin hangi konularda bölge ile ilgili çalışmalara katılıp katılmadığı gibi durumların tespitlerinin yapılması planlanmıştır.

Genel anlamda bu çalışma ile elde edilecek sonuçlar; yapısal fiziksel çevrelerin oluşumunda sürdürülebilir bir kimliğin sağlanması açısından çok önemlidir. Bölge değerlerinin, sosyo-kültürel verilerin saptanması ve bunların yeterince irdelenerek devam etmeleri konusunda çabalar verilmesi, geleneksel denilebilen bu değerler ile günümüzün çağdaş koşullarının karşıtlığı içerisinde olumlu sonuçların gerçekleşebilirliğin gözlenmesi ve bu şekilde oluşan turizm alanlarının hem yapısal hem sosyal, hem de ekonomik anlamda daha fazla potansiyel taşıdıklarının vurgulanması açısından önem arz edecektir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Küresel kültürün etkileri ile yerel özellikleri ve kaynaklarını terk etmeye zorlanan turizm bölgelerinin sürdürülebilir turizm yaklaşımı ile yerel, bölgesel kimliği ile bağlantılı gelişme modeli oluşturulması çalışmanın amacıdır. Bu araştırmanın yapılmasındaki hedefler aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- Güncel olan ve küreselleşmenin beraberinde getirdiği "sürdürülebilirlik" kavramının turizm alanında politikalarının oluşturulması,
- Mimarlık ürünlerinin "turizm" alanında sürdürülebilirliğine çok önemli etkilerinin olması,
- Sürdürülebilir turizm olgusu içerisinde doğal ve tarihi değerlerin sürekliliğinin, kimlik oluşturan öğelere yoğun etkide bulunması,

- Şimdiye kadar uygulanmış metotların turizm alanlarında ortaya koyduğu sonuçlara göre yeni bir yolun izlenmesi gerekliliği,

- Başka alanlar için oluşturulan kentsel gelişme modelinin turizm alanı için ölçütlerin belirlenerek aynı işleyiş tarzında denenebilmesi gerekliliği,

- İleride yapılabilecek çalışmalara ışık tutabilecek, yol gösterebilecek bir çalışmanın gerekliliği,

- Araştırmada çalışılacak olan bölge için tüm bilgilerin tüm kaynaklardan elde edilmesi ile ileride bu bölgede çalışacak bilim adamlarının envanter araştırmalarındaki süreci kısaltma olanağının sağlanabilmesi,

- Turizm bölgesindeki bölgesel anlamda yaşanan kimlik sorunlarına çözüm olabilmesi adına, yapılması düşünülmüş bir çalışma ve sonuçlarının pek çok turizm beldesine uyarlanabileceği veya diğer alanlarda yapılan çalışmalar ile karşılaştırılabileceği,

- Turizm alanlarında yaşanan çevre sorunları sürdürülebilirlik süreci göz önünde bulundurularak sorgulanması ve alternatif çözümler üretilmesi,

- Ülkemizdeki sürdürülebilir turizm çeşitlerini belirleyerek potansiyel taşıyan bir bölgenin doğal, tarihsel, sosyo-kültürel açıdan değerlendirilmesi,

- Ülkemizde kitle turizminin yarattığı çevre kaynaklı tahribatları analiz ederek sürdürülebilir turizmin geçerliliğinin ifade edilmesi,

- Doğal, tarihsel, arkeolojik verilere ve kimliğe sahip bir bölge olan Pamukkale'deki turizm amaçlı kullanımlara ilişkin olumlu-olumsuz durumların tespit edilmesi,

- Dünyada ve Türkiye'de sürdürülebilir turizm uygulamaları arasındaki sosyal ve ekonomik açıdan farklılıkların belirlenmesi,

- Sürdürülebilirlik ilkesinin çevre ile birebir ilişkili olarak çevre ve doğa politikalarının esas alınması ve ortaya koyulması,

- Sürdürülebilirlik kavramına farklı alanlarda yaklaşım ölçütlerinin sürdürülebilir turizmin de ilkelerinin altyapısını oluşturması ve bu bağlamda irdelenmesi,

- Bölgesel gelişmenin bir alt sektörü olan turizmin, çevre ve doğal kaynaklar açısından kalkınma/gelişme ve çevre çelişkisinin uyumluluğa dönüştürülmesi için çözümler üretilmesi,

- Turizm alanlarında fiziksel çevrenin ne olursa olsun, ne amaca hitap ederse etsin sürdürülmesi esasının sağlanması,

- Sürdürülebilir turizm potansiyeli taşıyan bölgelerden biri olan Pamukkale'de doğal, tarihsel ve arkeolojik turizm kaynaklarının tespiti ve koruma-kullanma dengesinin sorgulanması,

- Pamukkale Bölgesi için çıkan sonuçlar doğrultusunda planlama, tasarım, uygulama, kullanım, denetleme süreçlerinde hangi politikaların üretilip yürütülmesinin sağlanması,

- Bölgenin kimliğinin korunması ve sürekliliğinin sağlanması ile, bölgenin mimari turizm değerlerinin sürdürülmesi ve gelecek kuşaklar için neler yapılması gerektiği,

araştırmanın amaçlarını oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Kapsamı

Araştırma; kültür, sosyoloji, felsefe ve mimari alanda konuların arakesitlerinden oluştuğu için somut ve soyut kavramların bileşkesi konumundadır.

Araştırmanın ilk aşamasında öncelikle konu ile ilgili anahtar kelimelerden bahsedilmiştir. İlk kavram sürdürülebilirliktir ve bu kavramın nitelikleri, çeşitleri, yakın disiplinlerle ilişkisi ve tarihçesi irdelenmiştir. İkinci kavram ise çalışma alanı olarak düşünülen turizm ve sürdürülebilirlik ile ilişkisi ve sürdürülebilir turizmin tanımı, bileşenleri, politikaları, tarihçesi, uygulamaları ve seçenekleridir. Son olarak konunun kimlik ve kültürel süreklilik ile ilişkisi kurulmuştur. Tezin alan çalışması bölümünde bir turizm alanı için bölgesel kimlik analizi yapılacağından dolayı, kimlik

olgusunun tanımı, bileşenleri, kimlik arayışında imaj kavramları ve kültür-kimlik ilişkisi araştırılmıştır.

Araştırmanın ikinci aşamasında modelin çok boyutlu yapısına bağlı sorunsal; ölçek, içerik, davranış ve zaman boyutlarının ve alt bileşenlerinin irdelenmesi, matris açılımları aşamaları ile ele alınmıştır.

Araştırmanın üçüncü aşamasında kavramsal strüktür esas alınarak oluşturulan model çerçevesinde sürdürülebilir fiziksel çevre kimliği bağlamında sürdürülebilir turizm ve kimlik gelişim süreci, "Pamukkale Bölgesi" için analiz edilerek sonuçları değerlendirilmiştir.

Araştırmada, fiziksel çevre kimliği kapsamında neyin ne kadar (ölçek boyutu), niçin, neden (içerik boyutu), nasıl, kimin tarafından (davranış boyutu) korunup, sürdürüleceği ve/veya değiştirilip değişmeyeceği, ne açıdan gelişim sergileyeceği boyutlarını kapsayan bir yapı oluşturulmuştur.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Tez çalışması genelinde yöntem olarak literatür araştırması, model çözümlemesi ve alan uygulaması kullanılmıştır.

Tezin; öncelikle sürdürülebilir kalkınma ve gelişme kapsamında oluşan sürdürülebilir turizm olgusu ve kimlik kavramı açısından tanımlamaları araştırılmıştır. Kavramlar ortaya konulmuş, birbirleri ile ilişkileri ve akış şeması irdelenmiştir.

Kaynakların araştırılmasından sonra tezin kavramsal strüktürü ölçek, içerik, davranış ve zaman boyutları ile çevre-kültür-davranış çalışmaları kapsamında oluşturulmuştur. En son aşamada da farklı bir alan için oluşturulmuş model, Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Gelişme Modeli olarak turizm alanına uygulanmıştır.

Bu aşamalar boyunca araştırmada görüşmeler, arşiv tarama, yerinde gözlem ve incelemeler yapılmıştır.

Görüşmeler; yöntem olarak bireylerin içinde bulundukları çevre ile ilgili tanımlamalarının karşılıklı görüşme yolu ile saptanmasına dayanmaktadır. Bu yöntemde insanların neler hissettikleri, ne bildikleri ve ne umdukları önemli hale gelmektedir.

Arşiv tarama; görüşme ve gözlem yapılamayan geçmişteki olaylara ait veri toplayabilmek için başvurulan planlar, raporlar, resimler ve dosyalar olan yazılı bilgi kaynakların kullanılmasına dayanan yöntemdir. (Turgut, 1992, s:50)

Yerinde gözlem, inceleme alanın, olaylarda rol almadan ve objektif olarak incelenmesi ile edinilen izlenimlerin aktarılmasıdır.

Araştırma içerisinde kapsamlı arşiv taraması; Pamukkale Üniversitesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Milli Kütüphane, Bilkent Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Çevre Bakanlığı Özel Çevre Koruma Kurulu, Turizm Bakanlığı, Kültür Bakanlığı, YÖK vb. kurumların kütüphanelerine bizzat gidilerek ve yurtdışında bulunan kütüphanelerden internet taraması yoluyla yararlanılmıştır. İnternet taraması ile konu ile ilgili raporlar ve planlar taranmıştır.

Alan çalışmasının yapıldığı Pamukkale'de ve çevresinde çizim, kaydetme, notlar alma ve fotoğraflama teknikleri ile yerinde gözlem ve incelemeler yapılmıştır.

Merkezi yönetim ve yerel yönetim görevlileri, koruma grupları, halk, turist, tur operatörleri, işletmeci, yatırımcı ve tasarımcılarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Modelin araştırılması çerçevesinde, arşiv taraması, yerinde gözlem, inceleme ve konu ile ilgili kişilerle görüşmeler yapılmıştır. Bu metotlarla elde edilen veriler yorumlanarak sonuç ve önerilere varılmıştır.

2. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI

Sürdürülebilirlik kavramı, ekonomik, sosyal, kültürel, politik alanlara konu olmuş bir kavramdır. Her alanda kaynakların devamlılığı esas alınarak oluşturulan bir olgu olmakla beraber günümüzün tüketim toplumunun neden olabileceği olumsuzlukları ortadan kaldırmayı hedefleyen bir kalkınma, planlama ve gelişme sistemidir.

Yakın zamanda, batılı ülkelerde, çeşitli yeni oluşumlara karşılık olmak üzere, yeni kavramlar türetilmiştir. Bunların arasında, "Yeniden Yapılanma", "Globalleşme", "Sürdürülebilir Kalkınma" vb. kavramlar önde gelmektedir. Sözü geçen kavramlar arasında, özellikle doğal kaynakları tüketmeyen, gelecek kuşakların gereksinmelerini de karşılayabilme olanaklarını ellerinden almayan, ekonomi ile ekosistem arasındaki dengeyi koruyan, ekolojik açıdan sürdürülebilir nitelikte olarak tanımlanan "Sürdürülebilir Kalkınma", planlama ve plancıların rollerini belirleme çerçevesinde önemli yer almaktadır (Atalık, Levent, 1994, s:80).

Çevre ile birebir ilişkili olması gereken sürdürülebilirlik kavramı; çevre bilinci yerleşmiş, çevre ve doğa politikaları esas alınmış ortamlarda değerlendirilmelidir. Topluma ait sosyal değerler ve çevresel ölçütler sürdürülebilirlik alt başlığı altında irdelenerek sürdürülebilirlik ve turizm bağlantısının kurulmasında bir alt yapı oluşturacak şekilde modelleşecektir.

2.1. Sürdürülebilirlik Kavramının Tanımı

Küreselleşme (Globalleşme) ve Sürdürülebilirlik kavramı bugün dünyada tartışılan iki önemli konudur. Son yıllarda sürdürülebilirlik kavramı tüm alanlara yansımıştır. Beşeri yaşamın bir gerekliliği olarak ortaya çıkmış ve tarımın, kentlerin, turizmin, teknolojinin vb. pek çok örneğin sürdürülebilirliği, farklı alanlarda örnek niteliği taşımıştır. Hepsi farklı toplumsal boyuttadır ancak ortak olan özellikleri; insanın geleceğini konu almaları ve hangi alan için düşünülüyorsa o alanın kaynaklarının korunmasını amaç edinmeleridir.

Bu açılardan ele alınmış sürdürülebilirlik kavramı; 1987 yılında Brundtland başkanlığında bir komitenin Birleşmiş Milletler adına hazırladıkları "Ortak Geleceğimiz" adını taşıyan raporda yeni bir anlam ve mesaj taşıyacak şekilde yer almıştır. Bu sözcükle ortaya konan kavram, yani sürdürülebilirlik olgusu, raporun tartışılmasını takiben giderek dünyada yayılmış ve yepyeni bir kavram, bir ele alış biçimi olarak zenginlik kazanmıştır (Çubuk, 1995, s:19).

Bu rapor, yaşamın her alanında kötüye giden duruma yönelik endişeden yola çıkarak Sürdürülebilir Kalkınma olarak bilinen kavramı ortaya atmıştır. Yapılan tanımlamada, sürdürülebilir kalkınma bugünün gereksinimlerinin, gelecek kuşakların kendi gereksinimlerini karşılama olanaklarından ödün vermeden karşılanması olarak tanımlanmıştır. Rapora göre, sürdürülebilir kalkınmanın yedi ön şartı bulunmaktadır:

1. Karar alımına etkin katılımı sağlayan bir siyasi sistem.
2. Artık değer ve kendine güvenen bir temele dayanan teknik bilgi üretebilen bir ekonomik sistem.
3. Gelişmenin ekolojik tabanını koruma yükümlülüğüne saygı duyan bir üretim sistemi.
4. Sürekli yeni çözümler arayabilen bir teknolojik sistem.
5. Sürdürülebilir ticaret ve finans modellerini destekleyen bir milletlerarası sistem.
6. Esnek ve kendi kendisini düzeltebilen bir idari sistem.
7. Ahenksiz bir gelişmeden doğan gerilimlere çözüm bulan bir sosyal sistem (Şekur, 1996, s:98-99) oluşturulmasıdır.

Sürdürülebilirlik ifadesi günümüzde kavramsal ve felsefi bir boyut kazanmıştır. Bu kavram; nüfus ve çevre arasındaki ilişkilerin düzen bozucu sonuçlarından doğmuştur. İnsanlar artık nüfus artışı ve doğal kaynakların giderek aşırı tüketimine karşı tavır almış, çevrenin tüketiminde ve büyümede bir sınır olduğunu fark etmişlerdir. Aşırı tüketim ve büyüme, çevre ve beşeri gereksinmeler arasında bir dengenin kurulmasını zorunlu kılmıştır. Artık sürdürülebilirliğe yaşanabilirlik kavramı da eklenmiştir.

Buna göre sürdürülebilirlik kavramının iki hedefi üzerinde durulmaktadır:

- Bugünün gereksinimlerini sağlamak,
- Çevreden yararlanmayı geleceğin gereksinimlerini sağlamayı garanti edecek biçimde sınırlamaktır (Gökçen, Sönmez, Ünverdi, 1995, s:334).

Farklı araştırmacıların tanımlamaları, sürdürülebilirlik kavramının farklı boyutlarına değinmektedir. Planlama, gelişme ve kalkınmayı aynı anda başarabilmek ve bunu gerçekleştirirken doğaya, çevreye zarar vermemek insan yararına olacak tüm faaliyetleri organize edebilmek gibi şartların sağlanması sonucunda ortaya çıkacak olan planlama-programlama sistem modeli şeklinde bir tanımlama da önerilebilmektedir. Sürdürülebilirlik, tüm sektörlerde gerçekleşmesi gereken ve yaşamın bir gereği olarak da birçok yönlendirici ilkeler, stratejiler ve hedefler bütününü ifade etmektedir.

Sürdürülebilirlik, gelecek nesillerin gereksinimlerini dikkate alarak bugünkü neslin gereksinimlerinin karşılanması olarak da tanımlanmaktadır. Burada hedef, insan ile insan ve insan ile doğa ilişkilerinde uyumu yakalamak ya da arttırmaktır. Sürdürülebilirliğin sağlanması ise, bir taraftan etkin halk katılımı diğer taraftan ekonomik sistem oluşturulması, yeni sosyal sistemler bulunması, ekolojik tabanın korunması ve keza çözüm getiren yeni teknolojiler ve tüm bunların organizasyonu ve stratejilerin bütünleşmesiyle olası görülmektedir (Çubuk, 1995, s:463).

Sürdürülebilirlik, bir toplumun, ekosistemin ya da sürekliliği olan herhangi bir sistemin işlevini kesintisiz, bozulmadan, çürümesine meydan vermeden, aşırı kullanımla tüketmeden ya da sistemin hayati bağı olan ana kaynaklara aşırı yüklenmeden sürdürülebilmesi yeteneği olarak da tanımlanmaktadır. Kısaca ekosistemin taşıma sistemini belirleme yeteneği şeklinde özetlenebilir. Bu kavram; toplumsal ve doğal yaşamın her biriminde yeni bakış açıları, yeni düşünce ve tavırlar geliştirmeyi önermektedir (Karaman, 1996, s:254-255).

Bu noktada taşıma kapasitesi kavramı da herhangi bir sistemin sürdürülebilirliği açısından önem verilmesi gereken konulardan biri olarak önem taşımaktadır. Bu açıdan değerlendirme yapılırsa sürdürülebilirlik kavramı, hangi alana uyarlanırsa uyarlansın taşıma kapasitesi ve sistemin doygunluğundan söz etmek gerekmekte ve alanın sürdürülebilirliği açısından da çok önemli bir ölçüt haline gelmektedir.

Çeşitli tanımlamalarla sürdürülebilirlik kavramı açıklanmaya çalışılmıştır. Görüldüğü üzere; sürdürülebilirlik, insanı ve insanın yaşam koşullarını konu alan ve çözümler üreten bir olgudur. Kavramın nitelikleri irdelenerek sürdürülebilirlik olgusunun toplumsal, ekonomik, kültürel açıdan değerlendirilmesi konunun alt açılımları ile beraber daha iyi kavranmasını sağlamak üzere ifade edilmiştir.

2.2. Sürdürülebilirlik Kavramının Nitelikleri

Sosyal hayattaki değişim, ekonomik büyüme ve teknolojik ilerleme bazı olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Örneğin; turizm; çok büyük bir endüstri ve gelir kaynağı sektör olmakla birlikte her geçen gün eleştiri almaya başlamıştır. Eleştirilerin nedeni; çevreyi olumsuz etkilemesidir.

Bu dönemdedir ki; doğal ve insan yapısı çevreye zarar vermeyen teknoloji, ekonomik büyüme hızı arayışları baskı gruplarının eylemleri ile kamuoyuna yayılmıştır. Aynı yayılma turizmde de gerçekleşmiş ve var olan "saldırgan turizm" çeşidinin yerine geçebilecek "alternatif turizm" arayışlarına başlanılmıştır. Turizm ile ilgili 1973 yılında Dassman, Milton ve Freeman'nın "Ekonomik Gelişmenin Ekolojik İlkeleri" adlı kitaplarında "Sürdürülebilir Gelişme" kavramı ele alınmıştır. Giderek 70'li yıllara damgasını vurmaya başlayan Sürdürülebilirlik, ülke sınırlarını aşan ve global boyutlarda düşünülmesi gereken bir olgu haline dönüşmüştür. Uluslararası Doğal Kaynakları Koruma Birliği (IUCN) 1980 yılında yayımlanan Dünya Korumacılığı Stratejisi, 1987'deki Brundtland Raporu, dönemin strateji ve ilke bütünlüğünü oluşturan örgütlü baskı grubu eylemleridir. Bu ve diğer örgütlerin sürdürülebilirlik için geliştirdikleri;

- Bütüncül yaklaşım,
- Temel ekolojik süreçleri koruma,
- İnsan mirasını ve biofarklılığı koruma,
- Verimliliğin uzun bir döneme yayılmasına ve gelecek kuşaklara ulaşmasına izin veren büyüme modelleri,
- Ekonomik büyüme ile doğal kaynaklar arasındaki denge,

- Uluslararası hakların oluş şekli ile imkanlar arasında denge,

gibi ilke ve önerilerle yola çıkan sürdürülebilirlik tartışmaları uzun bir zaman akademik çevrelerin ilgi odağı olmuştur (Himmetoğlu, 1996, s:64).

Bu içeriği ile sürdürülebilir kalkınma, bugünün ihtiyaçları ve beklentilerini karşılarken, gelecek nesillerin de yaşam koşullarını ve çevresel değerlerini dikkate alarak, bunun sağlanması için gerekli ekonomik, insani, çevresel ve teknolojik açıdan yapılması gerekenleri ortaya koymaktadır. Sürdürülebilir kalkınma stratejisi geniş açıdan ele alındığında, insan-doğa ve insan-insan arasındaki uyumu arttırmayı amaçlamaktadır.

Sürdürülebilirlik gereksinmeler ve amaçlar doğrultusunda geliştirilmiş bir kavramdır. Nitelikleri bağlamında kavramsal ölçütlere sahiptir ve bu ölçütler de sürdürülebilir kalkınma ve gelişmenin sosyal, ekolojik, ekonomik, mekansal, kültürel açıdan özelliklerini ortaya koymaktadır.

2.3. Sürdürülebilirlik Kavramının Farklı Alanlarda Uygulanması

Sürdürülebilirlik kavramı çok boyutludur. Bu kavram değişik boyutları içerirken her boyut içerisinde salt korumayı değil, koruma ile kullanma arasındaki dengeyi bulmaya çalışır. Çünkü sürdürülebilirlik içerisinde uzun vadeli olmak, gelecek bağlantısı, insanın hem doğa-çevre hem de toplumsal hayatla iç içe olması gibi özellikler mevcuttur.

Sürdürülebilirlik farklı alanlarda yaklaşımları da farklı alanlarda kaynakların devamlılığını hedef alarak insanı konu alan pek çok kavramsal çeşitlemeler demektir. Olgunun turizm alanına uyarlanması için analizlere ihtiyaç duyulmaktadır ve bu bağlamda sürdürülebilirlik ölçütlerinin altyapısını oluşturan sosyal, ekolojik, ekonomik, mekansal, kültürel kavramların çeşitli boyutlarda ve alanlarda incelenmesine gerek duyulmaktadır.

2.3.1. Sosyal sürdürülebilirlik

İnsanların temel ihtiyaçlarını karşılamak üzere sosyal alanda yaşantı şartlarının sürdürülebilirliğini sağlamak ve yaşam şartlarında toplum içinde insanların gelir dağılımları arasındaki dengenin sağlanması ve eşitlik ilkesine bağlı kalınarak bir yaşam anlamında bazı saptamaların gerekliliği belirlenmektedir.

Sürdürülebilirliğin sosyal anlamı,

1. Halkın kararlara katılımı,
2. İnsancıl bir topluluk sistemi oluşturulması
3. Kişisel sorumluluk ve bölgesel bilincin geliştirilmesini içermektedir (Scharpf, 1999, s:19).

Sosyal sürdürülebilirlik, toplumların, sosyal, doğal ve yapay çevre etkileşiminin bilinçli ve sorumluluk içinde geliştirilmesi şeklinde tanımlanabilir.

2.3.2. Ekolojik sürdürülebilirlik

Doğada yer alan kaynakları korumak ve bu kaynaklardan optimum yararlanabilmenin yollarını aramak, gelecek kuşaklar için ekolojinin devamlılığını sağlamak açısından en önemli politikalardan biridir.

Sürdürülebilirlik ve ekolojik boyut beraber düşünülmesi gereken konulardır.Ekolojik sürdürülebilirlik;

1. Ekolojik dayanıklılık(tahammül edilebilirlik) sınırlarını dikkate almalı,
2. Doğal üretim sistemleri işler durumda tutulmalı,
3. Ekolojik (büyük) risklere meydan verilmemeli,
4. Yenilenebilir kaynaklar sürdürülebilir biçimde kullanılmalı,
5. Yenilenemeyen kaynakların kullanımı kesinlikle asgariye indirilmeli,
6. Yenilenemeyen kaynaklar sürekli (yenilenebilenlerle) ikame edilmeli,

7. Sürekli kontrol mekanizmaları etkin kullanılmalı.

8. Doğal ve kültürel çevresinin güzelliği ve estetik değeri korunmalıdır (Scharpf, 1999, s:19).

Ekolojik sürdürülebilirlik doğal kaynakların, çevrelerin tüm öğelerinin taşıma kapasitesine zarar vermeyecek ölçüde ve ekosistemin sürmesine olanak verecek biçimde kullanılmasını ve geliştirilmesini ifade etmektedir.

2.3.3. Ekonomik sürdürülebilirlik

Kaynakların kullanımında ekonomi önemli bir konudur. Mümkün olan en az kaynak girdisi ile yatırımları ve tüketimi gerçekleştirmeyi amaçlayan ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için bazı ölçütler mevcuttur. Bu ölçütler;

1. Temel gereksinmeleri karşılamak ve garantilemek,

2. İnsana dair oluşturulmuş üretim sistemini korumak ve geliştirmek,

3. Sürdürülebilir ekonomik projeleri ve inisiyatifleri geliştirmek ve teşvik etmek,

4. Ekonomi ile uyumlu aktörler arasındaki işbirliği biçimlerini ve ulaşım ağlarını korumak ve geliştirmektir (Scharpf, 1999, s:19).

Ekonomik sistem içerisinde insanlığın temel ihtiyaçlarının sağlanması ve bu konuda, ekonomik yaşam seviyesinin optimuma ulaşması ve adaletsiz dağılımların önlenmesi, gelecek kuşaklara iletilebilecek hizmet ürünlerinin tedariki gibi konular ekonomik sürdürülebilirlik konu alanı içine girmektedir. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı içerisinde yer alan Kirleten Öder, Kullanan Öder, prensibi de ekonomik ve ekoloji arasındaki ilişkinin kurulması sürdürülebilirlik ilkelerinin sağlanması esasına dayanarak oluşturulan önemli bir ekonomik gelişme ölçütüdür.

2.3.4. Mekansal sürdürülebilirlik

Mekansal sürdürülebilirlik kavramsal olarak; kır ile kent arasında daha dengeli bir yapılanmanın ve yerleşmeler ile ekonomik etkinliklerin daha uyumlu dağılımının sağlanması anlamındadır (Levent, 1994, s: 319).

Mekansal sürdürülebilirlik sürdürülebilir kent kavramı içinde de irdelenebilmektedir. Sürdürülebilir kentler kavramı, kentleri daha iyi organize etmek ve daha iyi kaynaklandırmanın ötesinde; insan gereksinmelerine bugünkü kentlerden daha iyi yanıt verebilecek kentlerin oluşturulması düşüncesine dayanmaktadır (Ertürk,1996, s:49).

Mekan kavramının coğrafi, mimari ve sosyal anlamları mevcuttur. Mekan kavramı yaşanılan çevredir. Mekanın farklı boyutları itibari ile çeşitli mekansal özellikler gösterir. Mekanın bölge, kent, bina, mahalle gibi farklı ölçeklerde değerlendirilmesi mekanın ölçeği ne olursa olsun düzenlemelerin devamlılığını esas alır. Mekansal sürdürülebilirlik ölçek boyutu ne olursa olsun yerel halkın yaşam şekilleri doğrultusunda yerleşime uygun alanların belirlenmesi, hangi faaliyetlerin nerede ve ne ölçüde yer alacağının tespit edilmesi, bölgesel ve kentsel gelişme planları ile oluşturularak sürekliliğin sağlanması hedeflerini içermektedir.

Yapısal çevrenin doğa ile dengesinin kurulması, doğal çevrenin sürdürülebilirliğinin yapısal çevre ile dengelenmesi anlamındadır. Mekanda bir istikrar yaşamak ve kırsal ve kentsel alanlardaki yerleşmeler arasında bir denge oluşturmak sürdürülebilirliği sağlayıcı bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir.

2.3.5. Kültürel sürdürülebilirlik

Kültür; insanın tüm hayatı boyunca edindiği biriktirilmiş yaşam öğeleridir. Bu sebeple; kültür, insan hayatında ve toplum içindeki konumu açısından önemli bir unsurdur. Kültürün çevreye yansımaları da hem kuramsal hem pratik olarak dikkate alınması gerekmektedir.

İnsanların çevre kapsamında oluşturdukları, kültürel çevre oluşumunun göstergeleridir. "Kültürel çevre", mekandaki, bölgedeki sosyal yaşantı, folklorik özellikler, yöresel-geleneksel öğeler, mimari yapılanmalar, vb. gibi unsurlarsa bu öğelerin devamlılığı da o yöre kültürü ve kimliği açısından önem taşıyacaktır.

Kentlerin devam edebilmeleri için kente ait özelliklerin sürekli olması gerekmektedir. Kültür bir toplumun mirası olarak tarih boyunca geçirdiği evrelerin, toplumsal hayatta yansımalarıdır. Kültürün tarih ve doğa ile bağlantısı kurularak,

geçmişten günümüze aktarılanlar ve geleceğe taşınacak öğelerin zaman faktörü ile ilişkilendirilerek önemli bir kaynak olduğunun fark edilmesi ve vurgulanması günümüzün önemli konularından biri olmuştur. Kültürel sürdürülebilirlik, kültürel değerlerin sürdürülmesi için koruma politikalarının geliştirilmesini, salt koruma yanında kullanımın da sağlanması ve çağdaş koşulların kültürel değişime tabi tutulacağı göz önünde bulundurularak doğru ilke ve stratejilerin oluşturulmasıdır.

2.4. Sürdürülebilirlik Kavramının Tarihçesi

Sürdürülebilirlik olgusu tam anlamıyla 1987'de Çevre ve Kalkınma Raporu/Ortak Geleceğimiz ile dünya gündeminde konusunu belirleyerek yerini almıştır. Ancak, önemli bir kalkınma-gelişme boyutunu oluşturan sürdürülebilirlik kolaylıkla sonuçları alınacak bir süreç değildir. Gelişmiş, zengin ülkeler ve az gelişmiş, fakir ülkeler için irdelenebilecek durumları mevcuttur. Zengin, gelişmiş ülkeler için "koruma, enerjinin etkinliği ve devamlılığı, yeni enerji kaynaklarının keşfi, geri dönüşüm ve kentsel alanların, doğal peyzajın bakımı" gibi politikaları içerirken az gelişmiş, fakir ülkelerde ise sosyal hayatta eşitlik, gelir dağılımında denge ve zenginliğin oluşturulması gibi konuları kapsamaktadır. Bu anlamda 1980'ler sonrası gelişen, içeriğini oluşturan bir olgudur. 1980'lerden günümüze değin olan dönemde sürdürülebilirlik kavramının daha iyi anlaşılabilmesi, geçirdiği aşamaları ve süreci ifade etmek için kronolojik bir sıralama yapmak gerekirse, ortaya çıkan durum aşağıdaki gibidir.

- 1987: Çevre ve Kalkınma konusunu işleyen dünya komisyonu "Brundtland Komisyonu" tarafından üretilen "Our Common Future" (Ortak Geleceğimiz) adlı raporuyla dünya gündemine sokulmuş ve çevre yeni bir anlam ve önem kazanmıştır.

- 1990: Bergen'de toplanan Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonunun "Ortak Bir Gelecek İçin Eylem" konulu bölgesel konferansı sonucunda deklarasyon yayınlanmıştır.

- 1992: Yeni bir çevre konferansı bu kez Rio de Janeiro'da toplanmıştır ve bu toplantıya da "Dünya Zirvesi" denilmiştir.

- 1994: Oslo'da yapılan Avrupa Bölge Planlamadan Sorumlu Bakanlar Konferansı (CEMAT) toplantısı da kentsel alanların sürdürülebilir bir biçimde geliştirilmesi konularına değinilmiştir.

- 1996: Rio'da kabul edilen Gündem 21'i hayata geçirecek olan belgelerin oluşturulacağı Habitat II Türkiye'de gerçekleştirilmiştir.

- 2000: IUCN İkinci Dünya Koruma Kongresi (Amman) ve Sürdürülebilir Geleceğimiz için bir forum düzenlenmiştir (Almanya).

- 2002: Sürdürülebilir Enerji (Avusturya), Sürdürülebilir Tarım ve Dağlık Alanlarda Kırsal Gelişmeler (İsviçre) konulu konferanslar gerçekleştirilmiştir (Gökdayı, 1997, s:166-171).

2.5. Sürdürülebilirlik ve Ekoloji İlişkisi

Çevre insanların da yaşamlarını ve nesillerini sürdürdükleri ve karşılıklı etkileşim içinde bulundukları doğal, yapay ve kültürel ortamdır (Arat, 1996, s:81).

Sürdürülebilirlik kavramı; doğal kaynakların korunması ve devamlılığını esas alırken "çevre" daha anlamlı bir boyut kazanmaktadır. Bu şekilde çevrenin korunması ve doğal kaynakların güçlendirilmesi esası sürdürülebilirlik kavramına uyarlanmakta ve ekolojik anlamda duyarlı bir çevre sisteminin oluşturulması hedeflerini ortaya koymaktadır.

Sürdürülebilirlik kavramı, toplumsal yaşam, ekonomi ve çevre koşulları doğrultusunda ekoloji ile ilişkili olmak zorundadır. Fiziksel çevrenin sürdürülebilirliği ekoloji üst başlığı ve beraberinde getirdiği çevresel sorunlar kapsamında alt ölçütleri ile irdelenmelidir. Örneğin; kaynak kullanımı, enerji, iç ve dış ortam çevre kalitesi, yaşam sağlığı, geri dönüşüm başlıkları doğanın işleyişini açıklamaya yarayan ekoloji kavramı içerisinde yer almaktadır.

2.5.1. Ekolojinin tanımı

Ekolojideki sürdürülebilirlik ekosistemin korunmasına temellenmektedir. Doğanın devamlılığı, bütünlüğü esas alınırken bunun sürdürülebilirlik ile ilişkisinin

düzenlenmesi gerekmektedir. Çevre olgusu, zaman faktörü ile ilişkilendirildiğinde o anı yaşamaktan öte, tüm zamanın verilerini içeren, tüm yaşanmış, yaşananları kapsayan bütüncül bir kavramdır. Çevre içerisinde var olanlar, gelecekte yaşanabilecek olanların da aynasıdır. Bu açıdan değerlendirilirse çevre bilimi olarak görülen ekoloji süreklilik ilkesine bağlı ekosistemin ekolojik yapısını belirlemeye hedef almış çalışmalara ihtiyaç duymaktadır.

Ekolojide, ekosistem terimi hem inceleme birimini tanımlamak hem de bir kavramı ya da yaklaşımı tanımlamak için kullanılmaktadır. Örneğin; inceleme birimi olarak, ekosistem terimi bir peyzaj parçasına veya belirli bir mekan ve zaman dilimi için deniz manzarasına uyarlanabilmekte, daha geniş bir yaklaşımla ekosistem kavramı çevresel sistemler ve işlevlerini incelemek için bir temel sağlamaktadır (Yeang, 1995, s:6).

Çevre ile ekoloji kavramları arasındaki çok önemli içerik ve yaklaşım farkları bulunmaktadır. Çevre, yaşayan organizmaları çevreleyen tüm dışsal faktörleri belirtirken, ekoloji, yaşayan organizmalarla çevre arasındaki ilişkilerin tanımlanmasıdır. Çevre kavramı bir durum ve yapı saptamaya yönelik olarak durağandır. Buna karşılık ekoloji kavramında yaşayan canlılarla çevre arasındaki ilişkiler ve etkilenmeler çok yönlü ve doğrudan ve dolaylı biçimleri ile yer almaktadır (Eraydın,1996, s:243).

Ekolojik planlama ve sürdürülebilirlik birbirini tamamlayan kavramlar ve süreçlerdir. Sürdürülebilirliğin en önemli ayaklarından biri ekolojik planlama ve devamlılığın sağlanmasıdır.

Ekolojik planlama yaklaşımı ülkelerin fiziksel, ekonomik ve toplumsal planları arasında bir bağlantı kurulması, kapsamlı bir ekolojik bütün içinde değerlendirilmesi, kaynak kullanımı, ussal davranışların uygulanması ve hızlı kentleşme nedeniyle kent içi ve çevrelerinde doğa kullanımının ekolojik amaçlara uygun planlanmasıdır Bu açıdan ekolojik planlama gelecek kuşakları düşünerek az kaynak tüketimini öngörmektedir. Atıklar ve kirlenmeyi önleyici önlemlerin alınmasını, birbirinin işine yarayacak üretimlerin yapılmasını hedeflemektedir. Olabildiğince güneş, su ve rüzgar gibi yenilenebilir enerjiler sisteminde öncelik aramaktadır (Tönük, 2001, s:7).

Böylece değişik çevrelerde sürdürülebilirlik sağlamak adına, bölgesel öğelerin korunması ve ülke yararına kullanılması için çevre, ekoloji ve ekolojik planlama kavramlarının farkında olurken uygulama bazında da eylemsel faaliyetlere geçilmelidir.

2.5.1.1. Doğal çevrelerin ekolojisi

Yapay çevre ile doğal çevre arasındaki ilişkiyi incelediğimiz zaman bir çelişki göze çarpmaktadır. Çevre içindeki "insan yapımı" ve "doğal" elemanların arasında kesin bir ayrım var mıdır sorusu akla gelmektedir. Ne "doğal" ne de "insan yapımı" farklı terimler değildir çünkü insanlar biyotik bir bileşen olarak doğanın bir parçası ve hatta insanlar tarafından etkilenen tüm toplumlar da doğanın bir parçasıdır (Yeang, 1995, s:11).

Doğal çevre; her dönemde koruma politikaları kapsamına alınması gereken bir ortam olmuştur. Doğal çevrelerin ekolojisi için geçerli olan kurallar ekolojinin de temelini oluşturan ilkelerdir. Doğal çevrelerin ekolojisini destekleyen şu on kuraldan bahsedebiliriz:

1. Doğanın bütünlüğü ilkesi,
2. Doğanın sınırlılığı ilkesi,
3. Doğanın özdenetimi ilkesi,
4. Doğanın çeşitliliği ilkesi,
5. Doğada hiçbir şey yok olmaz ilkesi,
6. Doğaya karşı elde edilen her başarının bir de bedeli vardır ilkesi,
7. Doğanın geri tepmesi ilkesi,
8. En uygun çözümü doğa bulmuştur ilkesi,
9. Kültürel evrim ve geleneksel ekolojiye saygı ilkesi,
10. Doğa ile birlikte gitmek ilkesi (Kışlalıoğlu, Berkes, 1991, s:17-24).

Bu on kuralın temelinde de doğanın korunması, geri dönüşü olmayan hatalara düşülmemesi, doğal çevrenin ekolojik sürdürülebilirlik yaklaşımına uyumunun sağlanması açısından gerekli ilkelerin konularak, bunların içeriklerine uyulması amaçlanmaktadır.

2.5.1.2. Yapay çevrelerin ekolojisi

Yapay çevreler; insanoğlu tarafından oluşturulan çevrelerdir. Geniş kapsamıyla şehir, daha dar anlamlarda şehri oluşturan mekanlar ki bunlar; parklar, turizm tesisleri, ticari tesisler, kentsel objeler,vb. gibi insanın oluşturduğu, şekil verdiği çevrelerdir. Yapay çevrelerde aranan şartlar, yaşanacak yer olarak "yer"in kalitesi, estetik ile fonksiyonun bir arada ele alınması olarak belirlenmektedir. Yapay çevreleri oluştururken sürdürülebilir ekolojinin de dikkate alınması gerekliliği söz konusudur. Bunun çözümü de doğaya uygun yöresel ve geleneksel mimarinin kullanılması ile sağlanmaktadır. Doğaya uygun mimari özellikler herhangi bir toplumun ortak mirası ve kültürel gelenekleridir ve sonuç olarak geleneksel mimari anlayışta, yapılar genellikle fiziksel çevreye uygun olarak tasarlanmakta ve ekolojik ilkeler doğrultusunda hem yapay çevreye hem de doğal çevreye uygun olmaktadır.

Ekolojik tasarım, tasarım sürecinin ürünü olarak yerkürenin ekosistem ve kaynakları üzerinde sahip olduğu ters etkileri en aza indirdiği bir tasarım sürecidir. Ekolojik tasarım; ekoloji, mimari ve çevrenin korunması ile ilgili çevresel problemler ve bunlarla ilgili disiplinleri somutlaştırma özelliği taşımalıdır (Yeang, 1995, s:187).

Tasarıma ekolojik yaklaşımda:

1. Bu durum insanlar için, çevrelerini biyolojik uygulanabilirliği içinde korumak adına avantajlı olmaktadır.

2. İnsanların eylemleri tarafından oluşan çevrelerdeki gelişmelerde azalma olması kabul edilmemektedir.

3. İnsanların ekosistem üzerindeki etkilerini olabildikçe en aza indirmek gerekmektedir.

Bu şekliyle; insan eliyle oluşturulmuş çevrelerle ekolojinin korunması ve devamlılığı gerçeği, doğal çevreler ile uyumlu olması gerekliliğini beraberinde getirmektedir.

Ancak böyle denge ve uyumun sağlanamaması halinde çevresel sorunlar ortaya çıkmakta ve insan yaşamının oluştuğu çevrenin sürdürülebilme niteliğini tehlikeye sokmaktadır.

2.5.2. Çevresel sorunlar

Çevresel sorunlar insan eylemleri veya aktivitelerinden kaynaklanan ve ekosistemdeki durumların değişmesinden dolayı kapsamlı tarif bulabilmektedir. Bu durum; dünyanın ekosistem ve kaynaklarının, tüketmek, değiştirmek, eklemek olarak belirlenen üç etkinin iletilmesi ile oluşmaktadır.

Çevre; oluşumu kuşatan, onu çevreleyen ve onu etkileyen doğal ve yapay bütün dış koşullar topluluğudur. Çevre, çevrelenen ve çevreleyen, doğal ve insan yapımı çevre olmak üzere iki ana öğeden oluşmaktadır (Lawson, F., Boud-Bovy, M., 1977, s: 114).

Sürdürülebilir Turizm kavramını irdelemeden önce bu kavramın ortaya çıkması ve turizm alanında gelişmesine neden olan faktörleri incelemek gerekmektedir. Bu nedenlerin temelinde de çevre sorunlarının varlığı görülmektedir.

1980'li yıllar turizm açısından uygulamada gelişme, teorikte gerileme içeren bir dönem olmuştur. Kitle turizminin hızlı bir şekilde yaygınlaşması daha ilerideki yıllarda çevre sorunlarına neden olabilecek bir tatil anlayışı oluşturmuştur. Kitle turizminin yol açtığı çevre sorunlarına sürdürülebilir turizm ile çare bulunmaya çalışılmıştır.

Çevre; turistler için çekici bir unsurdur. Bu nedenle çevrenin turizme özgü yönlerle geliştirilmesi gerekmektedir. Turist; turizm ürününü satın almadan önce kararlarını analiz eder, karşılaştırır, inceler ve bu bağlamda yörenin doğal, yapay, toplumsal, ekonomik özelliklerini değerlendirir ve kendi tatil ve seyahat amaçları ile karşılaştırır.

1970'lerin sonundan itibaren turizm ve çevre arasındaki ilişkiler hakkında analizler ve çalışmalar yapılmıştır. Turizm; negatif etkilere neden olmakta ve heyecana kapılarak, gerekli incelemeler yapılmadan atılmış adımlar, turizm ve çevre kavramlarını, birbirlerini desteklemeleri gerekirken aksine karşı karşıya getirmiştir.

Çevresel kalite ve turizm gelişimi arasındaki genel ilişki hükümetlerin ve vatandaşların ilgisinin konusunu oluşturmaktadır.Tarihi ve kültürel kaynaklar çevresel kaynaklar içinde turizmi ilgilendiren önemli özelliklerdir. Bu kapsamda kültürel miras turizmi daha geniş uygulamaları olan ürün-kaynak ilişkisinin ürün örneğidir. Genel anlamda tarihi ve kültürel ürünler büyüyen turizm sektörü içinde dikkate değer bir hal almıştır.

Böylece tarif edilen çevre; bir ana başlık, çevresel sorunlar başlığın alt açılımları ve bu sorunların görüldüğü toplumun çeşitli alanları da çevresel sorunların oluştuğu alanlardır. Çevresel sorunlar; tezin konu alanı olan turizm ile ilişkilendirilerek ifade edilmiştir. Turizm sektörünün çevre üzerine olumsuz etkileri, sorun olmaya başladığı yıllar itibari ile ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan incelenmiştir.

2.5.2.1. Çevresel sorunların tanımı

Bu bölümde çevreyi tehdit eden sorunlardan ve ölçütten bahsederek, turizm açısından çevre şartlarının tanımını yapmak gerekmektedir.

Çevrenin; arazi kriterleri, flora, fauna , atmosfer, su ve yeryüzü olarak bileşenlerinden bahsedebiliriz. Çevreyi ilgilendiren ve halk arasında "çevre kirliliği" olarak kullanılan söyleyiş aslında yukarıda sayılan kriterleri tek tek ilgilendiren ve çevre sorunları da başlı başına bu kriterlerin doğru kullanılmaması sonucu oluşan sorunlardır.

Çevre sorunlarına genel olarak bakıldığında "Çevre sorunlarının kaynağı nedir?" sorusu akla gelmektedir. Aslında cevabını bulmak çok zor olmamakla beraber, insanoğlunun ihtiyaçlarının zaman içinde artması fakat doğa kaynaklarının bu ihtiyaçlarla ters orantılı olarak azalması, çevrenin bir sorun haline gelmesine neden olmuştur. Sorunun öznesi insandır. İnsanın ihtiyaçları, bilinçsizliği ve her şeyi inanılmaz bir hızla tüketimi, vb. gibi pek çok hareketler dünya kaynaklarını bugünkü şekline getirmiştir.

Sanayi yapıları, ticari yapılar, çarpık kentleşme, kurumsal kullanımlar, vb. birçok iş kolu ve gelişmeler çevreyi tehdit etmektedir. Bunların dışında bacasız fabrika diye nitelendirilen ve ülkelerin en önemli gelir getirisine sahip olduğu turizm sektörü de nice durumlarda çevresel sorunlara neden olmaktadır.

Turizm çevre üzerinde çok yönlü etkilere sahiptir. Hem fiziksel çevreyi hem de sosyo-kültürel çevreye etki ederek turizmin o bölgede gelişimine bağlı olarak olumlu-olumsuz yönde sonuçlar ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

2.5.2.2. Çevresel sorunların tarihçesi

Ekonomik, sosyal, fiziksel ve çevresel sorunlar, toplumsal yapısı itibari ile insan kaynaklı olduğu için günümüze gelene değin kalıcı izler bırakmıştır. Dünya üzerinde çevresel sorunlar, bunların etkileri ve topluma yansımaları sürecini algılamak adına, insanlığın hangi aşamada ne tür çevresel sorunlarla karşılaştığı ve ne gibi sonuçların oluştuğunu irdelemek gerekmektedir.

- M.Ö. 4600: Çin imparatoru Huang'ın iklimlerin insan sağlığı üzerine etkilerini anlattığı "Nei Ching" adlı eseri mevcuttur.

- M.Ö. 5.yy: Batı dünyasında ise insan-çevre ilişkilerini sistematik bir biçimde inceleyen Yunan bilgini Hippokrates'tir.

- M.S. 980-1037: İslam dünyasında ise insan-çevre ilişkilerini ayrıntılı biçimde inceleyenlerin başında İbn-i Sina gelmektedir.

- 1872: Batıdaki endüstrileşme hareketinden sonra yoğunluk kazanan çevresel bozulmalara karşı ilk ciddi çalışmalar ise, A.B.D.' de Pamukkale benzeri oluşumların bulunduğu ve doğal güzellikleri yönünden zengin Yellowstone bölgesinin milli park olarak düzenlenmesi ile başlar.

- 1966: Bileşmiş Milletler çerçevesinde imzalanan "Ekonomik, Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi" çevre ve endüstri sağlığının tüm açılardan iyileştirilmesini öngörmüştür.

- 1972: Günümüzde çevre konusunda ülkeler arasında ayrıntılı sözleşmelerin yapıldığı uluslararası alanda çevre hakkının dile getirildiği ilk toplantı, Stockholm Konferansı olmuştur. Bu konferansın önemi ülkelerin çevreye karşı sorumluluklarını kabul etmenin yanında, insanın yeryüzündeki varlığını sürdürülebilmesi için çevre korunmasının zaruri olduğu görüşünde birleşilmesidir.

- 1976: Stockholm Konferansında alınan bir karar uyarınca Kanada'da yapılan Vancouver Yerleşme (Habitat) Konferansı da bahse değerdir. Konferansın konusu BM Genel Sekreteri Kurt Waldheim'in dediği gibi "İnsanların nerede ve nasıl yaşamakta olduğu yaşamlarının kalitesi, kendilerinin ve henüz doğmamış kuşakların geleceği" idi.

- 1980: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), "üçüncü kuşak insan hakları" kavramı çerçevesinde, çevre hakkının gelişmesine büyük katkıda bulunmuştur.

- 1982: Çevre korunması ilkelerinin uygulanmaya geçirilmesi konusunda BM genel kurulu "Dünya Doğa Şartı" ile devletlerin yükümlülüklerini, bireylerin imkanlarını daha somut ilkelerle belirlemiştir. Şart, Stockholm Bildirisi'nin önemli öğelerini tekrarlar, hukuksal açıdan bir bağlayıcılığı yoktur.

- 1984: Stockholm Konferansından sonra Tokyo Konferansı yapılmış ve sonunda ekonomik ve iktisadi gelişmenin, tabi kaynakların korunması dikkate alınarak gerçekleştirilmesi sonucuna varılmıştır.

- 1987: Çevreyle ilişkisi açısından, gelecek kuşaklardan bahseden Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun, Çevre ve Kalkınma Raporu da önemli bir çalışmadır.

- 1990: Paris Şartı, çevreyi koruma yönünde bilgi alışverişini, devletlerin işbirliğini, bir denetim mekanizması oluşturulması gereğini vurgular.

- 1992: Helsinki Belgesine göre, devletler çevre koruma politikalarını uyumlu bir şekilde ve işbirliği içerisinde, ekolojik dengeyi koruma amacına yöneltirler.

- 1992: BM, Brezilya'da yeni bir Dünya Çevre Konferansı düzenleyerek, 20 yılın genel bir değerlendirmesi ile geleceğe yönelik politikaların belirlenmesini amaçlamıştır. Bu bildiride "sürdürülebilir kalkınma" modelinin oluşumu gerçekleşmiştir (Gökdayı, 1997, s:22-35).

- 1996: Habitat II Konferansı, İkinci BM insan yerleşimleri konferansının amacı "Herkes için Sürdürülebilir İnsan Yerleşmeleri"nin tartışılmasıdır.

- 1999: Tarımsal biotekniği ve kırsal gelişim (Washington), WTO tarafından ve de Dünya Bankasının kültürel alanlar için yönetim çalışma atölyesi (Washington) gerçekleştirilmiştir.

- 2001: Dünya Su Değerlendirme Programı (WWAP) UNESCO bünyesinde faaliyete geçmiştir.

- 2003: Global Biodiversity (Londra) UNEP-WCMC ve UNDP koordinasyonunda konferanslar düzenlenmiştir.

2.5.2.3. Çevresel sorunların çözümlerinde kullanılan ölçütler

Çevresel amaçla kullanılan her çeşit doğal kaynaklarda değişimlerin bu kullanıma etkilerinin değerlendirme şekilleri, buna göre bu kaynakların yararlı kullanım olanaklarının artırılması veya bu olanakların korunması arayışları yönündeki gelişmelerin takibi ve incelenen ortam için ölçüt geliştirmede olması gerekenlerin tespitinin yapılması gerekmektedir.

Doğal ve yapay çevreye ait özellikler, turizm bölgelerinin çekiciliğini belirler. Manzara, iklim ve peyzaj özellikleri çevreyi bütünleyerek turizmin gelişiminde ve çevresel sorunların çözüm ölçütlerinin oluşumunda önemli etkilere sahip olmaktadır.

Turizmin gelişimi aşağıdaki nedenlerle çevreye bağlıdır:

- Seyahat, çevresel farkındalığın gelişmesine yardımcı olmaktadır.

- İyi yön verilmiş turizm sektörü; çevrenin en iyi arkadaşı olmaktadır.

- Başarılı bir turizm endüstrisi yüksek kaliteli bir çevre gerektirmektedir (Buhalis, Fletcher, 1996, s: 5).

Doğal alanların, arkeolojik sitlerin ve tarihi anıtların korunması turizmin yararlarındandır. Turizm gelişimi endüstriyel gelişmenin kirletici özelliğinin ortadan kalkması için, doğal kaynakların kontrol edilen kullanımını şart koşmak gerektiğine dikkat çekmektedir (WTO, 1983, s:18).

Turizm ve çevre birbirine bağlıdır. Çevre turizm sektöründeki bir ürün olarak önemli bir faktördür. Bu ürünün kalitesi çevrenin kalitesine dayanmaktadır.

Turizm çevre üzerindeki negatif etkiler nedeniyle suçlanabilmektedir ve çevresel etkilerin istenmeyen bir tipi olan görsel kirlilik ile özetlenmektedir:

Başka bir bakış açısından kısa ve uzun dönemde turizmin çevre üzerindeki etkileri aşağıdaki başlıklar altındaki maddelerde sıralanmaktadır:

a) Kirlilik etkisi:

- Hava kirliliği: Havada katı, sıvı ve gaz şeklindeki yabancı maddelerin insan sağlığına, canlı hayatına ve ekolojik dengeye zararlı olabilecek boyutta bulunmasıdır (Gökdayı, 1997, s:78). Yine havayı kirleten pek çok neden olabilmektedir. Bunlar bazı doğal olayların sonucu, yangın ve yapay yollardan gelişen birtakım teknik gelişmeler sonucu ulaşım araçları ve motor trafiğinin getirdiği, ısınma sisteminin sonucu oluşan üretim ve enerji kullanımına dair olan kirliliktir.

- Su kirliliği: Su kaynaklarından çeşitli şekillerde yararlanılmaktadır. Bunlar; içme suyu, sulama, endüstriyel kullanım, rekreasyon amaçlı kullanım, su ürünleri üretimi gibidir. Özellikle turizm alanında rekreasyon amaçlı kullanım önem kazanmaktadır. Deniz, göl, kaynak, nehirlerin kirliliği başlı başına birer çevresel sorundur.

- Saha kirliliği: Her türlü kullanılan toprak parçasının kirliliği de önemli bir çevre sorunudur. Piknik alanlarında oluşan kirlilik gibi rekreatif amaçlı kullanılan sahalarda oluşan kirlenmeler ileride onarımı zor tahribatlar bırakmaktadır.

- Ses kirliliği: Teknolojinin gelişmesi ile hayatımıza giren motorlu trafik araçları, rekreasyonel amaçlarla kullanılan araçlar, kar aracı, özel uçaklar, botlar,vb. araçlar, modern yaşamın gereği olan aletler, makineler ses kirliliğine neden olmaktadır.

- Görsel kirlilik: Turizm çevre üzerindeki negatif etkiler nedeniyle suçlanabilmektedir ve çevresel etkilerin istenmeyen bir tipi olan görsel kirlilik ile özetlenmektedir.

    1. İyi tasarlanmamış oteller ve diğer turistik binalar yerel mimari stil, doğal çevre ve ölçekle uyumlu görülmemektedir.

2. Dış yüzeylerde uygun olmayan bina malzemeleri kullanılmıştır.
3. Kötü planlanmış turistik tesisler göze çarpmaktadır.
4. Peyzaj uygun olmayan şekilde kullanılmıştır.
5. Reklam amaçlı işaretlemelerinin çirkin ve geniş kullanımı göze çarpmaktadır.
6. Bina girişlerinin tasarımı çok başarılı görülmemektedir.
7. Gelişmeye zıt olan manzara faktörü duruma hakim görülmektedir.
8. Elektrik ve telefon hatlarındaki çirkinlikler göze çarpmaktadır (Buhalis, Fletcher, 1996, s:7).

b) Doğal peyzajın kaybı:

Doğal peyzajdan, zirai, doğa ve güzelliklerini anlatan, ifade eden alanlar anlaşılmaktadır.

- Turizmin gelişimi barınma kapsamında yapıların yapımını getirmiştir. Bu da turistler için yapılaşma anlamına gelmektedir.
- Bazı doğal bölgeler kamu kullanımına açılmıştır. Bu da orman ve plajların kamu yararına kullanımı anlamındadır.

Turizm olgusu açısından ve bunun çevre sorunları bağlamında ilişkilendirilmesi açısından doğal peyzaj çok önemlidir. Çevrenin doğal güzelliğinin, doğal mirasın kaybolması demek, turizm ve rekreasyon ilişkisinin tam anlamıyla bütünleşemediğini göstermektedir.

c) Bir bölgede yetişen bitkilerin tümü ve hayvanların bozulma niteliği:

Kirlilik çeşitleri ve doğal peyzajın kaybı bu bozulmayı beraberinde getirmektedir. Flora ve fauna mikroorganizmalarla birlikte çevrenin insan dışında yer alan ve biyolojik zenginlik de denilen canlı öğelerini oluşturur. Ekosistemin kendi kendini yenilemesinde ve devamlılığında temel öğe biyolojik zenginliktir. Bir bölgedeki flora ve fauna, bölgenin görsel değerleridir ve bozulmaları durumunda ekonomik, çevresel hem de ekolojik açıdan kayıplara neden olmaktadır.

d) Peyzajın, tarihi anıt ve alanların bozulması:

Bu bozulma türü de direkt turizmi ve görsel çekiciliği etkilemektedir. Turizmin çekicilik unsurlarından olan tarihi anıt ve alanların bozulması hem turizm sektörü hem de çevreyi ve ortak mirası yok eden bir durumdur. Doğal, tarihi ve estetik değerlerin korunması, çevre bilincinin geliştirilmesi ve çevreye duyarlı hareket edilmek suretiyle başarılır. Tarihi alanlarda ortamın çevre sorunları ile karşılaşması ve doğal, toplumsal nedenlerle tarihi anıt ve alanların ekolojisinin değişmesi anlamındadır.

- Tesis ve altyapı ile ilişkili modern turist donanımı peyzaj veya bölgenin estetik bozulmasına öncülük ederek yeni bazı donanımların, stil ve mimarinin her zaman geleneksel binalarla uyumlu ölçekte olmadığını göstermektedir.

- Tarihi ve doğal bölgelerde ziyaretçi sayısı bozulmayı hızlandırmaktadır.

e) Kalabalıklık etkisi:

Kalabalıklık faktörü genel anlamda değerlendirilmelidir. Bu alanın taşıma kapasitesi ile ilişkilidir. Yerel halk, alabileceği kadar turist potansiyeli ile beraber bölgeyi oluşturan unsurlardır.

- İnsan, araç, vb. kalabalıklık faktörü çevre için zararlı olmaktadır.

- Trafik kalabalıklığı yine önemli bir sorun olmaktadır (Buhalis, Fletcher, 1996, s:8).

f) Mücadele etkisi:

Nüfusun artması ile turizm sezonunda türlü faktörlerle mücadele etkisi ortaya çıkmaktadır. Mücadele faktörü de bölgenin taşıma kapasitesi kalabalıklık ile ilişkilidir. Bölgedeki insan nüfusu, trafik karmaşıklığı, alışveriş, yeme-içme, gezme-görme fonksiyonlarından dolayı ortaya çıkan çevreyle mücadele etme çabaları bu kapsamda değerlendirilmektedir.

g) Rekabet etkisi:

Liberal ekonominin en önemli şartı olan rekabet, yalnızca ekonomik faaliyetlerin değil, aynı zamanda insanlık tarihinin de vazgeçilmez bir unsurudur. İnsanlar sürekli

olarak birbirleriyle rekabet içinde olarak, sürekli bir değişimin oluşmasına neden olmuşlardır. Rekabetin yarışma ortamı içinde kalite ve gelişme üzerinde yarattığı olumlu gelişmelerin yanı sıra, yarışmanın mücadele biçimine dönüşmesi sonucunda düşmanlıklar ortaya çıkmaktadır (Gökdayı, 1997, s:121).

Görüldüğü üzere çevresel sorunlar turizm olgusunu direkt etkilemektedir. Bu durumda bu etkileri en az zarar veren şekle dönüştürmek için turizmi ekolojik açıdan duyarlı ve insancıl hale getirmek gerekmektedir.

2.5.2.4. Çevre sorunlarının değerlendirilmesi

Çevresel sorunlar kavramı ile ilk akla gelen çevre kaynaklarının hızlı ve bilinçsiz tüketimi sonucu oluşan olumsuz koşullardır. Yoğun yapılaşma ve üretim ile bölgelerin taşıma kapasiteleri zorlanmaktadır. Bu nedenle turizmin geliştiği ve yapıldığı her yörede bazı çevre sorunları gündeme gelmektedir. Bu açıdan bölgede;

- Hava kirliliğinin önlenmesi,
- Su kirliliğinin önlenmesi,
- Görsel, saha, gürültü kirliliğinin önlenmesi,
- Su ve atıksu sorununun oluşturulacak merkezi arıtma tesisleri ile çözümlenmesi,
- Katı atık probleminin düzenli depolama ile çözümlenmesi,
- Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) raporunun hazırlanması gibi gerekliliklerin irdelenmesi gerekmektedir.

Altyapının değerlendirilmesi

- Kullanma ve içme suyunun sağlanması,
- Enerjinin uygun şekilde dağıtılması,
- Ulaşım ağı ve haberleşmenin düzenlenmesi,
- Kanalizasyon ve arıtma sistemlerinin sağlanması.

Peyzaj ve kentsel dokunun değerlendirilmesi

Yörede turizm potansiyelini öncelikle oluşturan öğe; peyzajın özelliğidir. Peyzaj öğeleri doğal sit alanları ve doğanın farklılığı turizmi olumlu etkilerken, turizm doğal yapıların özelliklerini olumsuz etkileyebilmektedir.

Peyzaj ve kentsel dokunun değerlendirilmesi gerekmektedir:

- Ulaşım sistemlerinin ve otopark sorunlarının çözümlenmesi,
- Tarihi eserlerin restorasyonu ve iyileştirilmesi,
- Kentsel ve doğal sit alanlarındaki kararların uygulanması,
- Kültürel ve doğal değerlerin korunması ve geliştirilmesi için bakım, onarım ve kentsel düzenlemelerin yapılması,
- Kentsel dokuda rehabilitasyon projelerinin üretilmesi gibi maddeler esas alınmaktadır.

2.6. Bölüm Sonucu

Dünya, 1972 yılında Stockholm'de düzenlenen Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı ile beraber sürdürülebilirlik kavramıyla tanışmıştır. 1987 yılında da Çevre ve Kalkınma Raporu veya Ortak Geleceğimiz dünyanın kaynaklarının daha akılcı kullanımına yönelik alınması gereken önlemleri, politikaları içermiştir. Bu anlamda devam eden sürdürülebilirlik süreci çeşitli alanlara konu olmuş ve bugün dünyada tartışılan önemli konulardan biri olarak yerini almıştır. Son yıllarda sürdürülebilirlik kavramı tüm alanlara yansımıştır. Yaşamın bir gerekliliği olarak ortaya çıkmıştır ve toplumsal hayatın ihtiyaç kavramları olarak gündeme gelmiştir.

Sürdürülebilirlik kavramı; bölüm içerisinde tanımlamaları, karakteristiği, dünyada oluşum süreci ve etkileri açısından irdelenmiştir. Sürdürülebilirlik gereksinmeler ve amaçlar doğrultusunda geliştirilmiş kavramsal bir olgudur. Nitelikleri bağlamında pek çok kavramsal ölçütlere sahiptir ve bu ölçütler de sürdürülebilir kalkınma ve gelişmenin sosyal, ekonomik, ekolojik, mekansal ve kültürel açıdan özelliklerini ortaya koymaktadır.

Sürdürülebilirlik kavramı, doğal kaynakların korunması ve devamlılığını esas alırken "çevre" daha anlamlı bir boyut kazanmaktadır. "Çevre" devamında ekoloji ve ekolojik planlamayı gerektirmektedir. Sürdürülebilirlik kavramı ile çevresel sorunlar ve çözümlerinde kullanılan ölçütler aynı platformda incelenebilmektedir. Bölüm içinde, turizm alanında var olan çevre sorunları; altyapı, peyzaj ve kentsel doku irdelenmiştir. Bu bağlamda tezin konu alanını oluşturan kavramlardan biri olan sürdürülebilirlik, farklı alanlarda çok boyutlu yaklaşımlarla analiz edilmiş ve çevre ile konu arakesiti oluşturarak tezin ikinci konu alanı olan turizm ile ilişkilendirilmiştir.

3. SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM

3.1. Sürdürülebilirlik ve Turizm İlişkisi

Sürdürülebilirlik kelime anlamı olarak devamlılık, süreklilik sağlama olarak olumlu bir anlam taşımaktadır. Halkın kavrama bakış açısı, katılımı, doğal kaynakların korunarak devamlılığının sağlanması, ekolojik duyarlılık, ekonomik verimlilik ölçütlerine sahip sürdürülebilirlik kavramı turizm olgusu ile bütünleştirilmektedir. Sürdürülebilirlik, çevre ile barışık, ekonomik alanda kazanç sağlayabilen bir yapıya sahip olarak turizmin tamamlayıcısı olmaktadır.

Kalkınma ya da bölgesel gelişmede önemli bir alt sektör olarak nitelediğimiz turizm, çevre ve doğal kaynaklarla olan sıkı ilişkisi nedeniyle kalkınma ve çevre çelişkisinin uyumluluğa dönüştürülmesi gereğini ortaya koymaktadır. İşte bu noktada, çevre ve ekonomi ile turizmi gittikçe artan bir önemle birbirlerinin parçası olarak geliştirmek, çevre kalitesini sürdürmek ve kalkınmayı eşitlemek temel hedeflerini içeren sürdürülebilir turizm kavramı doğmuştur. Sürdürülebilir turizm, her aşamasında toplumsal sorumluluk, ekonomik verimlilik ve ekolojik duyarlılığı içermektedir. Yumuşak turizm (soft tourism), ekolojik turizm (eko-turizm), doğa (nature) turizmi, kırsal (rural) turizm gibi çeşitli tanımlamalar kullanılmaktadır (Atalık, Gezici, 1994, s:448).

Sürdürülebilir turizm turist sayılarındaki artışa gereksinim duyarken, gelişmiş yaşam standardı, çevre ve kültürel mirasın korunması, ev sahibi nüfusun ihtiyaçlarının karşılanmasını da temin etmektedir. Bahsi geçen turizm ölçütleri kitle turizmine karşıdır, çünkü kitle turizmi çevresel etkilere ilgisizdir. Bu turizm çeşidi de bu gibi durumlara tepki vermektedir (Buhalis, Fletcher, 1996, s:11).

Doğayla uyum içinde bir turizm gelişimini başarmak için sorumluluklar ve gelecek bağlamında on ilke belirlenmiştir.

- Harekete geçmek için ihtiyaçları tanımak,
- Yerel halkı, toplulukları desteklemek,
- Kurallı bir şekilde gelişmenin amaçlarını oluşturmak,
- Alan üzerindeki kontrolleri yapmak, alanın gelişimi ve alanın sahibine karşı sorumlu bir politika izlemek,
- Malzemelerin politikasını oluşturmak,
- Doğayı korumak,
- Tarım ve ormanlık alanların kullanımını güçlendirmek,
- Ekonomik aktivitelerin düzenini genişletmek
- Yerel mimariyi, gelenekler, kültür ve folklor mirasını korumaya yardımcı olmak,
- Turizm pazarlamasını, promosyonunu ortaya koymaktır (Buhalis, Fletcher, 1996, s:15).

Sonuçta; gelecek nesillere sağlıklı çevreler bırakabilmek için bazı girişimlerde bulunmak gerekmektedir. Turizm alanı da çevrenin ve çevresel öğelerin kendini en iyi ifade ettiği sektörlerdendir. Korunması, korunurken sürdürülmesi ve hatta insanlığın vazgeçilmez olgusu olan çağdaş gereksinmeler bağlamında değişmesi gerekmektedir. Bu açıdan sürdürülebilirlik-turizm-çevre ilişkisi birbirine zarar vermeden bütünleşerek sürdürülmelidir.

3.2. Sürdürülebilir Turizm Tanımı

Çevresel bilinç sonucu, alternatif turizm çeşitleri gelişmiştir. Yeşil, yumuşak, eko, sürdürülebilir, sorumlu veya alternatif turizm tanımlamaları bu terimlerden bazılarıdır. En yaygın kullanımı ile ekoturizm, dolaylı veya dolaysız korumacılığı öngören ve sürdürülebilir ekonomik gelişmeyi destekleyen bir turizm formudur.

Turizm markaları "sattığı" her kampanyada "yeşil olayını" ana mesaj olarak kullanmışlardır. Pek çok yazar, sorumlu veya alternatif turizmin duyarlı planlama mekanizmasından çok pazarlama aracı olarak görülmekte olduğunu ifade etmektedir.

Bazı turizm modelleri; insan yapımı kaynaklardan çok doğallık için geliştirilmiştir ve gerçekten bir bütün olarak kentsel sistemlere sürdürülebilirlik fikrini uyarlamakla gerçekleşecektir. Çevre fikri, doğal ve kültürel elemanlarla felsefi ve organizasyonel bir şekilde birleşmiştir. Örneğin; doğal ve tarihi kaynaklar Kanada'da "Yeşil Plan" olarak ele alınmıştır.

40 yılı aşkın süredir turizm; toplumumuzda esaslı bir aktivite ve ekonomik gelişim açısından hızla artan önemli bir sektör olmaktadır. Turizm, bir ülkenin ekonomisinde önemli ölçüde büyüyen bir sektörken bölgenin de gelişmeye açık araçlarından biri olmaktadır.

Sürdürülebilir turizm kavramını tanımlamak için bazı öğelerden söz etmek gerekmektedir. Bu ortak öğelerin her biri sürdürülebilir turizmin niteliği ve uygulanabilmesi için gerekleridir:

- Doğal ve insan yapımı kaynakların optimum biçimde uzun süreli kullanımı,
- İnsan yerleşim dokusunun korunması,
- Ekonomik ve sosyal eşitlik,
- Kalite kavramına bağlılık,
- Sosyal katılım (Himmetoğlu, 1996, s:65).

Günümüzde sürdürülebilir turizm gelişimi popüler bir kavramdır ve çevrenin korunmasını esas alarak turizmin gelişimine izin vermektedir. Kısa bir zaman periyodunda Avrupa'ya uluslararası turist rağbeti 1970'te 113 milyon gelişten 1980'de 196 milyon ve 1990'da 275.5 milyon, 2000 yılında 340 milyon gibi bir rakama ulaşmıştır. Bu hızlı artış; turist, ülke ve bölgelerinin ekonomisi, toplumu ve çevresi üzerinde çeşitli olumlu ve olumsuz etkiler yaratmaktadır. Turizm ödemeler dengesi, işsizlik, büyük gelir ve üretimler üzerinde pozitif ekonomik etkilere sahiptir ve turizm gelişimi; bölgesel gelişim için esas araç olarak görülmektedir.

Turizmde sürdürülebilirlik; turizm ve rekreasyona dayanan kaynak esasının korunması demektir. Turizm ve rekreasyon için kaynak esası demek; zengin kültürel mirasla alanın fiziksel peyzajının gelişmesidir. Rekreasyon, turizm ve peyzaj; çevresel değişim için çalışma alanındaki sorumlu faktörlerin iki genel kategorisi ile tanımlanmaktadır. Bu değişimler alan kullanımı modeli ve doğal çevresel şartlardaki değişimlerdir ve her ikisi de karşılıklı etkileşim içindedir ve bitki inceleme gezileri, dağ yürüyüşleri, ormancılık, tarım alanındaki kullanımlar, vb. gibi pek çok aktivite bu etkileşim içinde yerini almaktadır.

Sistem etki analizleri olarak kullanılan metotlar sistem teorilerinden elde edilmiştir. Sistem teorisinin yorumlarından olan çevresel yaklaşım da üç alt sisteme ayrılır:

a) Ekonomik Ölçütler:

- Turist sektör geliri,
- Gelir dağılımı,
  - Tarım, (birincil sektör)
  - Yapı endüstrisi, (ikincil sektör)
- İş verme,
  - Turist sektörü
  - Tarım
  - İnşaat

b) Sosyal Ölçütler:

- Kültürel kimlik ve çeşitlemeleri,

c) Çevresel Ölçütler:

- Kültürel çekicilik,
- Çevrenin ve peyzajın yeniden yapılaşması,

- Çeşitli kirlilik tipleri,
- Bitkilerin direkt tahribi,
- Su kaynaklarının kullanımı,

Yukarıdaki maddeler turizm alanındaki belirtiler ve alt başlıklarında turizm merkezlerini olumsuz etkileyebilecek niteliklerdir.

Çevresel yönetim araçları da çevresel belirtilerin açılımında sürdürülebilir turizm bağlamında bazı değerlere sahiptir (Nijkamp, Verdonkschot, 1996, s:134). Bu değerler sürdürülebilir turizmin yaygınlaşabilmesi için duyarlı olunan standartlardır.

Bir bölgede sürdürülebilirliği sağlamak adına politika araçlarının varlığını geliştirmek ve bu araçları kullanmak gerekmektedir. Genel anlamda çevresel politika araçlarının üç farklı kategorisi görülmektedir:

a) Düzenleyici araçlar:

- Turist geliş sayısının kontrolü,
- Hektar başına yatak sayısının kontrolü,
- Yapıların yeniden yapımı ve inşa edilebilmesi için rehber bilgiler (bina yüksekliği, uygun mimari tasarım standartları, vb.),
- Çevresel kaynakların kalitesinin korunması,
- Alan kullanımının sınırlanması,
- Tur operatörleri, turist ve otel sahipleri arasındaki ilişkiler,

b) Ekonomik araçlar:

- Turist gelişlerinin sayısının kontrol edilmesi,
- Çeşitli plaj tesislerinin fiyatlarının kullanıcı tarafından ödenebilmesi,
- Peyzajın korunabilmesi,

c) İletişim araçları:

Farklı yönetim çeşitleri, insanları (turistler, tur operatörleri, otel sahipleri ve turizm endüstrisindeki diğer insanlar) çevresel problemlere duyarlı yapmaktadır. Örnekler, reklamlar ve yurtdışı sergileri, bilgi haritaları ve insanların eğitimi, halkın duyarlılığı kampanyaları, yönetim programlarında yerel nüfusun yer alması, bilgisayar gelişimi iletişim araçlarından bazılarıdır ve bu amaçlarla kullanılmaktadır (Nijkamp, Verdonkschot, 1996, s:136-137).

3.3. Sürdürülebilir Turizm Bileşenleri

Turizmin çevresel analizinde önemli aktörler vardır: Merkezi yönetim, yerel yönetim, yerel halk, turist, tur operatörleri, yatırımcı, işletmeci, tasarımcılar olarak belirlenmiştir.

- **Merkezi yönetim:** Ulusal düzeyde verilmesi gereken hizmetler mevcuttur. Turizm alanlarında yasal mevzuatlar, yönetmelikler, politika ve stratejiler planlama, yürütme ve denetlemeyi sağlayacak şekilde oluşturulmalıdır. Denetleyici, koordine edici ve denetleyici bir rol üstlenmesi gerekmektedir. Sürdürülebilir turizm bölgelerinde ÇED raporlarının hazırlanması gibi çevresel çalışmalar ile halkı eğitici programlar düzenlemelidirler.

- **Yerel yönetim:** Turizm bölgelerinde yerel yönetimlerin her kesim ile işbirliği içinde olması gerekmektedir. Altyapı, hizmet sektöründe faaliyetlerde bulunmaktadırlar. Personel, ekipman, teknik ve finans yeterlilikler içinde olmaları beklenmektedir. Merkezi yönetim ile koordinasyon içinde hareket ederek yetkilerin tam kullanımı söz konusu olmaktadır.

- **Yerel halk:** Yerel insanlar ikiye ayrılır. İlk grup hizmet eden, ulaşım, ticaret, seyahat acentesinde, dükkanlarda, yemek sektöründe çalışanlar olarak turizmle direkt ilgisi olanlardır. Gelirlerini turizm endüstrisinden sağlar ve bu insanların turizme toleransları vardır. Diğer grup yerel insanın ise turizmle ilgisi yoktur çünkü turizm endüstrisinden gelir elde etmemektedir ve de turizm aktivitelerine çok da fazla hoşgörü duymamaktadırlar.

- **Turist:** Turistler yerel çevre kaynaklarının kullanıcı potansiyelidir. Kitle turizmi turisti iyi bir şekilde organize edilmiş paket turlarla seyahatlerini gerçekleştirmektedirler. Kendi ülkelerindeki lükse sahip olmak isterler ve doğal çevrelere alışkın olmamakla beraber turizmin iyi bir şekilde geliştiği çevrelere gitmeyi tercih etmektedirler. Bireysel seyahat eden turist, bir öncekine benzer ancak, düzenlemeler seyahat acenteleri tarafından yapılmakta, kararlarda özgürce hareket ederek doğa ile teması tercih etmektedirler (Buhalis, Fletcher, 1996, s:10).

- **Kaşifler:** Tatillerini özgürce düzenlerler ve gelişmiş turizm yerlerine gitmek yerine çevreye duyarlı bir şekilde tatil anlayışı benimsemektedirler.

- **Avare, başıboş tatil yapanlar:** Seyahatlerini özgürce yapar ve yerli insanlarla beraber yaşayarak yerli yiyecek yiyip, yerel bir şekilde yaşarlar. Çevresel zararları minimumdur ve korumacılık olgusu fazladır (Buhalis, Fletcher, 1996, s: 11).

- **Tur operatörleri:** Önemli rol oynamaktadırlar. Turistik alana inanılmaz rakamlarda turist yolladıkları için turistik alanın doğal kaynaklarını zedelemekte rol sahibi olmaktadırlar. Turistik alanda hızlı ve irrasyonel bir gelişme izlenmektedir. Bu arada geleneksel olarak ulusal ve bölgesel turist otoriteleri turistik yerin turizm planlaması ve gelişiminden sorumlu olmaktadır. "Çok turist gelişi demek turistik bölgenin daha çok ekonomik kazanca sahip olması demektir." Bu şekilde çalışan tur operatörleri bölgenin doğal yapısından çok ekonomiyi düşünmektedirler (Buhalis, Fletcher, 1996, s:13).

- **Yatırımcı:** Yatırımcılar için esas hedef karlılığı sağlamaktır. Yatırım yapılacak yerin ne kadar ekonomik getirisi olacağı ile ilgilidirler.

- **İşletmeci:** Bir bölgenin turizm açısından cazip hale gelmesi işletmecilerin tercih ettiği bir olgudur. Ancak sürdürülebilir turizm kapsamında gelişmenin kontrollü, çevre ve doğa kaynaklarına zarar vermeden yapılması gerekliliği, işletmecilerin turizmden beklentilerine ters düşebilmektedir.

- **Tasarımcı:** Turizm alanlarında fiziksel çevrenin oluşumunda tasarımcının rolü önemlidir. Turizm alanlarında planlama, tasarım disiplinler arası iletişim ve

koordinasyonun sağlanması konusunda çalışmalar yapılmalıdır. Bölge ile ilgili farklı yaklaşımlar ve stratejilerin oluşturulmasına katkıda bulunmalıdırlar.

3.4. Sürdürülebilir Turizmin Tarihçesi

Dünyadaki ekonomik, siyasal, sosyal ve teknolojik gelişmelere paralel olarak, turizm tüketim kalıplarında dikkate değer değişimlere neden olmuştur ve insanların alıştığı turizm anlayışı değişmiştir ve alternatif tipler üretilmeye başlanmıştır. Dolayısıyla geçmişten günümüze değin kronolojik sıralamalar, sürdürülebilir turizmin doğa ve çevre ile ilişkisi kurularak yapılmaktadır. Aşağıda belirtilmiş antlaşmalar ve kararlar turizmin geleceği ile yakından ilgilidir:

- 1971: Uluslararası önemdeki sulak alanlar üzerine Ramsar antlaşması; Uluslararası önemdeki sulak alanların, özellikle su ve Wat kuşlarının yaşam sahası olarak korunması.
- 1973: Washington türleri koruma antlaşması (CITES); Tehlikede olan hayvan ve bitki türleri ile özellikle hatıra olması anlamında uluslararası ticaret yapılması.
- 1975: Avrupa Birliği deniz suyu yönermeleri; Deniz suyu için Avrupa çapında su kalitesi standartlarının oluşturulması.
- 1979: Bern antlaşması; Avrupa vahşi yaşamlı hayvan ve bitki türlerinin ve bunların yaşam sahalarının korunması.
- 1980: Dünyanın kültürel ve doğal mirasının korunması üzerine UNESCO antlaşması; önde gelen doğa ve kültür güzelliklerinin, hazinelerinin korunması.
- 1982: Birleşmiş Milletler deniz hukuku antlaşması; denizlerin gemi trafiği nedeniyle kirlenmeye karşı korunması.
- 1987: Ozon tabakasının korunması hakkında antlaşma (Montreal Protokolü); ozon tabakasının korunması.
- 1989: Alp antlaşması; Turizm, doğa koruması, çevrenin bakımı, alan planlanması ve sürdürülebilir gelişme, dağ tarımı üzerine yapılan protokoller.

- 1990: İklim çerçeve antlaşması; küresel iklimin korunması CO_2-emisyonunun azaltılması.

- 1990: Watt denizi kıyısındaki devletlerin kuzey denizi koruma konferansları; turizmle de ilgili 1990 ortak deklarasyonunun imzalanması.

- 1992: Kuzey denizi de dahil olmak üzere Kuzey Atlantik'in deniz çevresinin korunması üzerine antlaşmalar; Atıkların denize atılmasının, dökülmesinin önlenmesi, engellenmesi.

- 1992: Fauna-Flora-Habitat yönermesi; Hayati kuş türlerinin ve bunların yaşam alanlarının korunması.

- 1992: Agenda 21 (Rio Deklarasyonu); Turizm yalnızca dolaylı olarak sürdürülebilir bir gelişme hedefi üzerinden ilişkilendirilmektedir.

- 1997: Biyolojik çeşitlilik üzerine (CBD) Biyo çeşitlilik antlaşması; Yeryüzündeki hayatın çok çeşitliliğinin muhafaza edilmesi. Türler ve yaşam alanlarının korunması.

- 1999: Helsinki Konferansları; Baltık Denizi bölgesi deniz çevresinin korunması.

- 2000: Avrupa Topluluğu kuş koruma yönermesi; Yaban yaşamı hayvan ve bitkilerin doğal yaşam alanlarının korunması, özel koruma bölgeleri Avrupa ağının oluşturulması (Fritz, 1999, s:73).

- 2001: Global iklim değişimleri konferansları (Washington) yapılmıştır.

- 2003: Global Biyo Çeşitlilik (Londra) ve 3.Dünya Su Forumu (Japonya) gibi sürdürülebilirlikle ilgili toplantılar düzenlenmiştir.

Yukarıda çevresel anlamda turizm içerikli antlaşmalardan bahsedilmiştir. Aşağıdaki protokollerde ise tamamıyla sürdürülebilir turizm içeriği mevcuttur:

- 1961: WWF(World Wide Fund for Nature) "Beyond the Green Horizon:A Discussion Paper on Principles for Sustainable Tourism"; sürdürülebilir turizm ilkeleri üzerine teklifler.

- 1972: WTO/UNEP "(World Organisation/United Nations Environment Programme) Zehn Gebote zum Schutz von World Heritage Sites; Dünya ve doğa kültür mirası bölgelerinin korunması için on emir (World Heritage Sites)

- 1992: WTTO/UNEP "Guidelines:Development of National Parks and Protected Areas for Tourism"; Turizm için korunan bölgeler ve ulusal parkların gelişmesi için yönlendirici kurallar.

- 1994: WTO, "Sustainable Tourism Development, A Guide for Local Planners"; sürdürülebilir turizmin gelişme ilkeleri.

- 1995: WTTC (World Travel and Tourism Council) "Agenda 21 for the Travel &Tourism Industry Towards Environmentally Sustainable Development"O.J.; Agenda 21'e uyarlanmak üzere seyahat ve turizm endüstrisinin küresel eylem çerçeveleri.

- 1995: UNEP (United Nations Environment Programme Industry and Environment) "Environment Codes of Conduct for Tourism"; Turizmde çevreci davranış kurallarının dünya çapında analizi.

- 1995: WCST (World Conference on Sustainable Tourism) Lanzarote "Charter for Sustainable Tourism"; Sürdürülebilir bir turizm gerçekleştirilmesi için hükümetlere ve kamu yönetimlere, karar verici oluşumlara, kamu veya özel sektör şirketleri ve kuruluşlarındaki turizmcilerin 18 talebi.

- 1997: International Conference of Environment Ministers on Biodiversity on Tourism, Berlin Declaration; Sürdürülebilir bir turizm vasıtasıyla biyolojik çok çeşitliliğin korunmasıdır (Scharpf, 1999, s:20).

3.5. Sürdürülebilir Turizm Politikaları

Turizm, değişim ve kalkınma kavramları ile örtüşmektedir. Turizm devamlılığı yeniliği, değişimi beraberinde getirirken gelişimi, kalkınmayı da desteklemektedir.

Bu bağlamda turizm sektörünün var olması ve sürdürülebilirliği turizme kaynak teşkil eden bölgesel ve yerel alanlara özgü doğal ve kültürel değerlerin korunarak

kullanılmasıyla gerçekleşebilmektedir. Başka bir deyişle turizmin fiziksel planlaması, tesislerin gereği gibi işletilmesi, acente ve tur operatörlüğü ile finansman gibi konuların ekonomik karlılık yönünde olması gibi bir dizi kritere bağlı olmaktadır (Atabay, 1998, s:1).

Sürdürülebilir turizmin asıl amacı; turizmi, çevreye, topluma, tarihsel, doğal ve kültürel varlıklara zarar vermeden, bölge ekonomisine ve toplumsal yaşantıya sürekli katkıda bulunacak biçimde geliştirmektir. Sürdürülebilir turizm genel ilkeleri de bu amaç ve alt amaçlar doğrultusunda gelişmektedir.

- Talebe göre değil, arza göre turistik düzenlemelerin yapılması,
- Önceliklerin yerel halka verilmesi,
- Oniki ay turizm,
- Toplu taşıma,
- Toplumsal katılım,
- Temiz enerji kullanımı,
- Gerçek yaşamın konu edilmesi,
- Mevcut yapı stokunun kullanımı,
- Toplumsal ve kültürel kimliğin korunması,
- Turizm yatırımcılarının esnek, gelişmeye açık ve uzun vadeli olması olarak sıralanmaktadır (http://www.kentli.org/makale/meh-sur.htm).

Turizm sektörü ile ilgili gelişme politikaları ve hedefleri, ülkenin ulusal kalkınma politikaları ve hedefleri ile bütüncül düşünüldüğü takdirde arada fark olmadığı görülmektedir. Sürdürülebilir turizm politikaları ve faaliyetleri, korunması gerekli ve gelecek kuşaklara aktarılması gereken sanatsal, arkeolojik ve kültürel mirasların yürütülmesini sağlamalıdır. Ziyaret edilen bölge nüfusunun yaşam standardının yükseltilmesi, mimarinin yerel halk, ekonomi ve sosyal doku ile bütünleşmesi ve yerel işgücünün kullanılması da asıl politikalar dahilindedir.

Bu sebeplerden ötürü 21.yüzyılda turizm sektöründe hakim rol oynayan sürdürülebilirlik; ekolojik, kültürel, sosyal, ekonomik, kurumsal ve estetiksel boyutta pek çok maddesel yürütme politikaları izlemektedir. Yukarıdaki maddeler amaçları, gereklilikleri ve devamlılıkları açısından ve sürdürülebilir turizmin gelişimi ve ekonomiyi desteklemesi anlamında ihtiyaç duyulan tüm sorulara cevap bulacak şekilde irdelenecektir.

3.5.1. Ekolojik politikalar

Sürdürülebilir gelişme ve kalkınma için ekolojik alt yapı belirlenmeli ve bu doğrultuda, tedbirler ve ilkeler benimsenmelidir. Ekoloji, "hava, su, toprak" temel üç öğenin korunabilmesi ve zarar görmeden turizm aktivitelerinin gerçekleştirilebilmesi için öngörülen politik görüşleri içermektedir.

Çağdaş ekoloji, canlıların birbirleriyle ve çevreleriyle olan ilişkilerini inceleyen bilim dalı olarak tanımlanır. Günümüzde ekoloji, yalnızca bir alt bilim dalı olmayı çoktan aşmıştır. Çok daha geniş bir anlam taşır hale gelmiştir. "İnsan ekolojisi" ya da "çevre bilimleri" denilen yeni bir bilim dalının temelini oluşturmaktadır. Çevrebilimleri insan-doğa ilişkilerini inceleyen uygulamalı ve disiplinlerarası bilim dalı olarak tanımlanmaktadır (Kışlalıoğlu, Berkes, 1991, s:14).

Sürdürülebilir turizm için sürdürülebilir gelişme gösterebilmek adına bazı ölçütleri dikkate almak gerekmektedir. Bu ölçütlerden biri de ekolojiyi esas alarak düzenlenen ekolojik politikalardır. Bu ölçütler de şu şekilde sıralanabilir:

- İnsani ilişkiler ve düzenlemeler ekolojik politikaların temelini oluşturur.
- Turizm alanlarında çevrenin kirletilmesinden kaçınılması ekolojinin temel ilkelerindendir.
- Ekolojik planlama esasları uygulanmalıdır, gelecek kuşakları düşünerek az kaynak tüketimi öngörülmektedir.
- Doğaya saygılı bir üretim-tüketim dengesi oluşturulmalıdır.
- Planlama ve uygulamada kullanılacak malzemelerin geri dönüşümlü olması gerekmektedir.

- Doğanın bütünlüğü ve bu bütünlük içinde çeşitlilik ilkesi bütünsellik yaklaşımını ifade etmektedir.

- Kültürel evrim ve geleneksel ekolojiye saygı ilkesi de ekolojik politikalarından biri olmuştur.

3.5.2. Kültürel politikalar

Turizmin sürdürülebilirliği açısından kültürün sürekliliği bağlamında kültürel varlıkları hem yaşatma ve koruma hem de geliştirme açısından bazı ilkeler benimsenmeli ve bazı politikalar bu şekilde izlenmelidir.

Bir bölgede turizmin sürdürülebilirliğini tam anlamıyla sağlayabilmek için o bölgenin kültürel varlıklarının tespiti, muhafazası ve turizme bu anlamda ne derece katkı sağladığının belirlenmesi gerekmektedir.

Bir ülkenin kültürel varlıklarının korunması ve turizme dahil edilmesi sürdürülebilir turizm açısından uygulanabilirliği artıran ve destekleyen bir olgudur. Artık daha çok ülkemizin kültürel varlıklarını ön plana çıkararak turizm sektöründe yer almamızın doğru olduğu görülmektedir. Kültürel varlıklar olarak; doğal ve tarihi sit alanlardaki kültür öğeleri, folklorik özellikler, Türk insanının yaşantı tarzı, yeme-içme, giyinme özellikleri, geleneksel Türk mimarisi, örf ve adetleri, vb. gibi öğeleri kastedilmektedir. Kültürel politikalar aşağıdaki maddeler ile belirtilmektedir:

- Yerel halka bölge kültürümüzün yaşatılmasında imkan verilmelidir.

- Kültürel mirasa ve değerlere yönelik, tanıtım ve pazarlama bağlamında öncelik verilmelidir.

- Turizmin devamlılığı açısından bölgesel etkinliklerin fazlalaştırılması sağlanmalıdır.

- Kültür-kimlik bağlantılı yöreyi, bölgeyi tanıtıcı politikalar oluşturulmalıdır.

- Kültürel varlıkların, tarihi değerlerin sergilenmesi yanında öncelikle benimsenmesi ve korunmasına çalışılmalıdır.

- Sürdürülebilir turizmin kitle turizmden farklılığı, yörenin cazibesi ve çekiciliğinin ön plana çıkmasıdır. Bunu sağlayan da kültürel, milli, tarihi değerlerdir. Bu sebeple manevi değerleri yaşatmak adına halk, turist ve devlet üçlü bir politika geliştirmelidir.

- Kültür bir kimlik öğesidir ve bir toplumun kültür düzeyinin seviyesini toplumla beraber, bireylerin oluşturduğu çevrenin kimliğini belirlemede ve yönlendirmede de etken olarak görev yapmaktadır. "Yerel imaj ve kimlik" konusunda da önemli adımlar atılmalıdır.

Sonuçta; ulusal kimliğimizi oluşturan "kültür" ve "kültürel varlıklar" turizmin sürdürülebilirliği açısından korunması, yaşatılması ve geliştirilmesi için önemli unsurlardan biri olmaktadır.

3.5.3. Sosyal politikalar

İnsanların temel ihtiyaçlarını karşılamak üzere sosyal alanda yaşam şartlarının sürdürülebilirliğinin ve toplum içinde insanların gelir dağılımları arasındaki dengenin sağlanması ve toplumsal eşitlik ilkesi konusunda bazı saptamalar gerekmektedir.

Farklı çevrelerden gelen farklı kültürdeki ve yapıdaki insanların, turizmden beklentilerinin ve değerlendirmelerinin de farklı olacağı kaçınılmazdır. Ancak; bu insanların davranışlarındaki ortak nitelik, yaşanan ve konaklanan çevrelerdeki yöresel, geleneksel, sosyal ve kültürel davranışlara, ürünlere ve mimari çevrelerdeki özgün özelliklere ilgileri olmaktadır (Şener, 1989, s:304).

Sosyal ve toplumsal değişmeler; yeni bina tiplerinin oluşmasına, binaların değişik fonksiyonlarına sahip olmasına ve yeni form arayışlarına neden olmuştur. Turizm yapıları da bundan nasibini almıştır. Toplumun yapısındaki değişmelerle birlikte, bireylerin arayışları da değişmiştir ve turizm yapılarında da bu değişiklik ve farklılıkları görmek istemelerinden dolayı, turizm yapılarında "kimlik arayışı" çabaları sürdürülebilir turizm ve kimlik kavramları ile ilişkili olmak üzere başlamıştır.

Turizm açısından sürdürülebilir bir sosyal gelişme için bazı ölçütler mevcuttur.

- Yerel halkın sürdürülebilir turizm içinde yer almasını sağlamak.

- Turizm bilincini yerel halkın ve turistlerin sosyal yaşantılarını düşünerek oluşturmak.
- Sürdürülebilir ve dengeli bir büyüme ortamının yaratılmasını sağlamak.
- Bölgenin taşıma kapasitesini belirlemek.
- Bölgenin gelenek, görenek, örf ve adetlerinin devamlılığını sağlamak üzere turizmin geliştirilmesini gerçekleştirmek.
- Kültürel ve sosyal erozyona uğramadan planlı bir sürdürülebilirlik sağlamak.
- Yerel toplulukların aktif olarak turizme katılımı, personel yetiştirilmesi, demografik faktörler, bölgedeki gelir dağılımı ve tüm bu faktörlerin turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanmasındaki yönetim politikalarını oluşturmaktır.

3.5.4. Ekonomik politikalar

Turizmin sürdürülebilirliği ekonomiyi de yakından ilgilendiren bir husustur. Ekonomi, ülkeyi ayakta tutan kurumsal bir yapıdır ve WTO' ya göre turizm dünyada ikinci en büyük endüstri ve mal ve serviste dünya ticaretinin %7'sini içeren sektörel kapasiteye sahiptir.

Sürdürülebilirlik; ekonomik açıdan kaynakların etkin bir şekilde kullanımını gerektirmektedir ve ön görmektedir.

Kaynakların etkin kullanımı ve yönetimi ile düzenli bir kamu ve özel yatırım akışının sağlanması, ekonomik etkinliğin işletme karlılığı yerine sosyal ölçütlerle değerlendirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Levent, 1993, s:319).

Ekonomik yaklaşım açısından turizm alanında her alanda gördüğümüz arz, talep, döviz, istihdam, ödemeler dengesi, harcamalar gibi ekonomik faktörlerden bahsedilmektedir.

Turizm ekonomik gelişmenin itici bir gücüdür. Turizm gelirleri, ödemeler dengesi ve gayri safi milli hasılayı ülke ekonomisi lehine etkilemekte; turizm endüstrisinin yarattığı iş sahaları istihdam arttırmaktadır. Turizm gelişim alanlarının belirlenmesinde, turistlerin hangi yörelerde, ne kadar harcama yaptığı, hangi turizm

tür veya şeklinin ve hangi ülkeden gelen turistlerin harcama kalıplarının daha yüksek düzeyde olduğunun araştırılması önemli bir faktördür (Aytuğ, 1990, s:31).

Sürdürülebilir turizm kavramı içerisinde yer alan ekonomik politikalar:

- Hızlı ancak dengeli bir ekonomik büyüme sağlanmalıdır.
- Ödemeler dengesi iyileştirilmelidir.
- Kapasite kullanımı arttırılmalıdır.
- Hedefler saptanmalı, politikalar oluşturulmalı ve ülke ekonomisi içindeki yeri ve önemi belirlenmelidir.
- Uzun ve kısa vadede gelişme planları yapılmalıdır.
- Sürdürülebilir turizm ekonomisinin tüm ülke ekonomisi içinde yer aldığı durumu irdelenmelidir.
- Kaynakların geleceğe yönelik kullanımının ekonomi ile ilişkisinin kurulması sağlanmalıdır.

3.5.5. Kurumsal politikalar

Sürdürülebilir turizm kavramı içerisinde yönetimsel, kurumsal ilkeler önemli yer tutmaktadır. Gerek sürdürülebilir kalkınma gerek sürdürülebilir mekansal gelişme veya sürdürülebilir kentleşme; sosyal, kültürel, ekonomik, mekansal, çevresel, yasal, örgütsel boyutu kapsamakta, bu da ona karmaşık bir yapı kazandırmaktadır (Sarıtaş, 1996, s:74).

Çevresel sorunlar, çevre yönetimi ve beraberinde yerel yönetimler ile ilgili bazı tedbirlerin alınması ve uygulamaya konulmasını gerekli kılmaktadır. Bu sebeple ekosistemi ve ekolojiyi tehdit altına alacak durumlarda sürdürülebilirliğin esaslarını bozmamak üzere bazı çevre yönetim kararları alınmakta ve bunların uygulanmasında problem çıkmamasına dikkat edilmektedir.

Bu açılardan oluşturulan kurumsal politikalar aşağıdaki gibidir;

- Yerel yönetimlere çok iş düşmektedir. Yerel yönetim politikalarıyla genel yönetim politikalarını bir noktada kesiştirmek gerekmektedir.

- Turist ile yakın ilişkide olan yerel halkın bazı kurumlarca veya sivil toplum örgütleri tarafından turizm olayında bilinçlendirmek adına çeşitli yöntemlerle eğitilmesi gerekmektedir.

- Kamu ve özel sektörün yatırım, planlama ve kontrollü gelişme açısından denetlemek için rasyonel bir taban oluşturulması yapılmalıdır.

- VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planında da sürdürülebilir turizmi hedef alarak bazı ilkeler belirlenmiştir. Kullanan Öder-Kirleten Öder ilkesiyle kullanıcıların katılımının sağlanması, turizm eğitiminde standartlar belirlenerek, belgelendirme sisteminin geliştirilmesi gibi konularda Turizm Bakanlığı ve diğer kurumların işbirliği gerekmektedir.

- Turizmin devamlılığı koruma fikri ağırlıklı olaraktan ilgili kurumlarca salt yasaklayıcı değil aynı zamanda benimseyici, özendirici evrensel ilkeler konularak yürütülmelidir.

- Turizm bölgelerinin koruma amaçlı imar planlarının hazırlanmasında ilgili bakanlıklar, yerel yönetimler, uzman kişiler ve konu ile ilişkili komisyonlar aktif görev almaktadır.

- Sektör örgütleri, yerel örgütler, eğitim kurumları, doğa-çevre koruma örgütleri, sosyal gruplar, üniversiteler, devlete ait kurumlar, uluslararası örgütler, vb. gibi teşkilatlar sürdürülebilir turizm politikasında aktif olarak görev alacak kurumlar olmaktadır.

3.5.6. Estetik açıdan değerlendirme politikaları

Güzellik kavramı ve beğeni ile ilgili tüm uğraşları içine alan estetik, daha genel olarak "sanat üzerindeki bütün felsefi düşünceleri" kapsamaktadır. Estetik sözcüğü günlük dilde olumlu bir niteleme sıfatı ve değer yargısı olarak kullanılmaktadır (Şentürer, 1995, s:9).

Turizmin sürdürülebilmesi tesis ve bölge ölçeğinde değerlendirilirse, bölgesel planlamadan tesis planlamasına kadar çeşitli ilkeler benimsenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Tesislerin çevresi ve kimliği ile ilgili politikalar bölgenin kimliğini tamamlar. Yeşil alanların ve çevresel öğelerin mimariyi desteklemesi ve turizmi sürdürebilme ilkeleri bağlamında önem arz etmesi gerekmektedir.

Mimari kimlik ile ilgili cephe öğeleri, kat yüksekliği, kat adedi, plan düzleminde mekanlar, iklimsel ve arazi verileriyle uyum gibi hususlar turizmin mekansal ve estetik boyutunu oluşturmaktadır. Sürdürülebilir turizm bağlamında yapılan değerlendirmelerde üniversal ölçekten ziyade yerel ölçeğin tercih edildiği ve bu yönde teşvik tedbirlerinin yapıldığı gözlenmektedir.

Estetik açıdan değerlendirme politikaları açısından şu ilkeler benimsenmiştir:

- Daha çok tesis bazında kurallar getirilen politikalardır. Tesislerin estetik bakımdan ülke imajını zedelemeyecek tarzda olmasına dikkat edilmelidir.
- Bölgenin kimliği de oldukça önemlidir. Bölgenin cazibe merkezi olabilmesi için bazı mekansal düzenlemeler yapmak gereklidir.
- Sürdürülebilir turizm doğa esaslı bir turizm çeşididir. Bu sebeple kültürel ve doğal varlıkların korunmasında bölgenin ıslahı açısından bazı ilkelere uyulması gerekmektedir.
- Turistlerin görmek istediği evrensellik içinde yerel kimliğin vurgulanması sağlanmalıdır.
- Turizmin devamlılığını sağlayacak olan doğal çevrelerin planlanması, gelişimi, bakımı açısından yapıcı önlemler alınmalıdır. Devlet, halk,kamu ve özel sektör beraberce çevrenin temizliği, bakımı, onarımı, gelişimi açısından işbirliği içinde olmalıdır.
- Doğal çevre ile yapısal çevre arasında dengenin kurulması ve bu anlamda bazı düzenlemelerin, kural koyucu otoritelerin,uzman kişilerden oluşan Turizm

Bakanlığına bağlı estetik iyileştirme komisyonunun kurulması ve incelemelerin yapılması gerekmektedir.

3.6. Sürdürülebilir Turizm Uygulamaları

1980'li yıllar artık turizmin yükselip zirvede yerini aldığı hatta doyum noktasına ulaşıp, turizm sektörü içinde yeni arayışlara girildiği dönemlerdir. "Deniz, kum, güneş" turizminin artık modası geçmekte ve turiste cazip gelmemektedir. Turist daha ilginç, egzotik, farklı, kimlikli olanı aramakta bu sebeple değişik isimlerle ifade edilen bir turizm şekli ortaya çıkmaktadır.

Sadece ülkemizde değil tüm dünyada turizmde tüketim kalıpları değişmektedir. 2000'li yıllarda alternatif turizm dediğimiz çevre ve doğa ile bütünleşmiş tatilleri ön planda tutan, iş ve eğlence hayatını zevk içinde geçirmeye çalışan kişilerin talep ettiği turizm tipinin öne çıkması beklenilmektedir. Bu konuda yapılan projeksiyonlara göre, alternatif turizmin global bazda %20-30 mertebesinde olan pazar payının hızla artarak %40'lara kadar çıkması beklenilmektedir (Birkan, 2002, s:151).

Turizm anlayışının toplumsal sorumluluk, ekolojik kapasite ve ekonomik verimlilik ile beraber anıldığı bir turizm şekli olan sürdürülebilir turizmin Türkiye'de ve dünyada yansımalarına rastlanmaktadır. Dünyada sürdürülebilir turizm daha yaygınlaşmakla beraber Türkiye'de teorik anlamda sürdürülebilir turizm altyapısı oluşturulmuş ancak uygulamada hala eksiklikler giderilememiştir.

Turizme başka bir bakış açısı getirerek hem turizm potansiyelini artırmak hem ekonomiye desteği fazlalaştırmak, hem yerel halkın bu sektörden maddi ve manevi kar sağlamasını gerçekleştirmek hem de doğayı, ekolojiyi alt üst etmeden turizmi yaygınlaştırmak adına yeni bir turizm anlayışı geliştirilmiştir. Turizmi "sürdürmek" özveri ve bilinçli uygulamalar gerektirmektedir. Şu an sürdürülebilir turizmde bilinçli ve duyarlı turistler yer almaktadır. Çünkü bu turizm çeşitleri diğerlerinden oldukça farklı görülmektedir.

Araştırmalar doğrultusunda pek çok sürdürülebilir turizme katılan turistin Avrupa, Kuzey Amerika ve Japonya'dan olduğu tespit edilmiştir.Bu turist tiplerinin çok

paraları vardır ve gelişen ülkelerdeki pek çok emsallerden fazla boş zamana sahiplerdir. Ortalama Amerikalı bir ekoturist (bay veya bayan) profesyonel veya emekli, 31 ve 50 yaşları arasında, yurtdışına mükemmel seyahatler yapma imkanına sahip görülmektedir. Amerika'dan Ekvatora kadar yapılan bir araştırmaya göre bu grubun %25'i yılda 90.000 dolar gelire sahip olmakta, %27'si de 30.000 ve 60.000 dolar arasında kazanmaktadır. Yine bir istatistiğe göre pek çok parklara sahip Latin Amerika'da turistler diğer turistlerden çok para harcamaktadırlar (Whelan, 1991, s:5).

Aşağıda ifade edileceği gibi sürdürülebilir turizm uygulamaları, Türkiye'de ve dünyada olmak üzere 2 ayrı kategoride incelenecek ve aradaki farklar da örneklerle ifade edilecektir. Bu duyarlılık gerektiren turizm çeşidine Türkiye'de ve dünyada ne derece değer verilebildiği ve ekonomik yönden verimlilik sağlanıp sağlanamadığı, doğal, fiziksel ve kültürel çevrenin ne derece tehdit altında olup olmadığı örneklerde sorgulanacaktır.

3.6.1. Dünyada sürdürülebilir turizm uygulamaları

Sürdürülebilir turizm, dünyadaki turizm olayına bakış açısının değişimi, çevre boyutunun önem kazanması ve insani ihtiyaçların zamana bağlı değişim göstermesi nedeni ile güncellenmiştir. Turizm yaklaşımı olarak değerlendirilebilen sürdürülebilir turizmin dünyadaki örnekleri, ülkemizdeki turizm gelişimine kıyasla sayıca fazla, içerikçe daha kuvvetlidir. Çünkü ülkemize göre daha erken tarihlerde bu kavramla tanışmışlardır.

Turistler için en popüler aktiviteler yürüyüş, tırmanma, kuş izleme, doğa fotoğrafçılığı, vahşi yaşam safarisi, kampçılık, dağ tırmanıcılığı, balıkçılık, nehir raftingi, kanoculuk ve bitki çalışmalarıdır. Gelişen ekoturizm anlayışı içinde Nepal, Kenya, Tanzanya, Çin, Meksika, Kosta Rika ve Portoriko önemli yerlerdendir. Ekoturizm Amerika'da da popülerdir ve 1989'da çeşitli milli park sistemlerine 265 milyon rekreasyonel ziyaretler gerçekleştirilmiştir. Örneğin Kenya turizmden yaban yaşamın turizmine bağlı olarak 350 milyon dolar kazanmıştır. Kosta Rika'da ziyaretçilerin %60'ı doğal parkları ziyaret etmeyi tercih etmesi ile ve bundan 1986 itibari ile 138 milyon dolar döviz elde edilmiştir. Ekvator ve Galapagos adaları

1986'da sürdürülebilir turizmden 180 milyon dolar gelir elde etmişlerdir (Whelan, 1991, s:5).

Örneklerden de görüldüğü üzere; dünyada güneş-deniz-kum anlayışlı turizm türünden farklı türlere doğru bir kayma izlenmektedir. Örneğin; hızla artan seyahat sayısının büyük bölümünü kültürel ve çevre turizmi oluşturmaya başlamıştır. Ekvator ormanlarında gezinti, Endonezya'nın son "ejderha" larına bir bakış Ruanda'da dağ gorillerinin yaşamını izleme, Kanada'da fokları seyretme, ya da Kenya'nın göçebe topluluklarını ziyaret gibi, turistlere cazip gelen pek çok seçenek yaratılmaktadır (Ünal,1995, s:79).

3.6.2. Türkiye'de sürdürülebilir turizm uygulamaları

Kalkınma, gelişme ve kentleşme kavramları sürdürülebilirlikle beraber kullanılarak; kavramsal ve anlamsal olarak birbirini bütünlemektedir. Sürdürülebilir kalkınma kararları beraberinde planlama ve gelişmeyi de getirmiştir. Sürdürülebilir gelişme 21. yüzyıl içerisinde pek çok sektörde köklü değişimlere neden olmuştur. Turizm sektörü de değişimin izlerinin görüldüğü bir alandır.

1980'li yıllardan itibaren ülkemizdeki kitle turizminin izleri kendini oldukça belli etmektedir. Hem turizm tesislerinin neden olduğu betonlaşma hem de ikinci konutların bu turistik beldelerde yarattığı çevresel kirlilik turistik alanların değerini ekonomik, kültürel ve fiziksel açıdan düşürmektedir.

Bütüncül bir yaklaşımla 1990'lı yıllardan sonra Türkiye'nin "doğal bir açık hava müzesi" temasından yola çıkılarak kitle turizminin beraberinde getirdiği olumsuzluklara savaş açmak adına farklı turizm anlayışlarına yönelimde bulunulmuştur. Türkiye 3 tarafının denizlerle çevrili olması yanında pek çok görülmeye layık değerleri, beldeleri olan bir ülkedir ve iklim, bitki örtüsü, hayvan çeşitleri, milli parkları, ormanları, akarsuları, yaylaları, antik şehirleri, termal kaynaklı suların mevcut olduğu merkezler, vb. gibi değerleri turizmin sürdürülebilirliği adına kullanabilme yetisindedir.

Türkiye'de sürdürülebilir turizmin bazı örneklerine rastlanmaktadır. Çok planlı ve programlı olduğu söylenemez, ancak en azından yapılabilirliği ve çevre duyarlılığını pekiştirecek nitelikte hatırı sayılır düzeyde olduğu bir gerçektir.

Örneğin; yayla turizmini ele alırsak, Karadeniz Bölgesinde Ayder, Uzungöl gibi pek çok doğa esaslı ve termal kaynaklarla desteklenen bölgelerde sürdürülebilir turizmin esaslarına uygun şekilde turizm gerçekleşmektedir. Ev pansiyonculuğu özendirilmiş, küçük ölçekte konaklama şekli cazip hale getirilerek turizmin sürdürülebilirliği ve çevrenin korunma esasları belirleyici olabilmektedir.

Ekoturizm de son yıllarda önem kazanmıştır. Her kesimden ancak çevreye duyarlı turist grubuna hizmet vermesi sağlanmalıdır. Ekoturizm, çevresel hasarları minimize etmeli, ekonomik gelir ve yerel toplumları içererek ve çevreye, yerli insanlara zarar vermeden planlanmalıdır. Bu duyarlılık içerisinde Türkiye'nin pek çok bölgesinde doğa kaynaklarını esas alan ekoturizm yapılmaktadır.

3.7. Sürdürülebilir Turizm Seçenekleri

1960'larda yeni politikaların benimsenmesi ve 1960-1970 1. Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi, 1970-1990 yılları arasında fiziksel planlamaların yapıldığı dönemler süresince turizm dünyada bir numaralı sektör olma yolunda stratejilere sahipti. Ancak kaynakların aşırı kullanımı bölgelere aşırı yüklenme, taşıma kapasitesini zorlama gibi sebeplerden ötürü 1980'li yıllar çevreye duyarsız, bilinçsiz yaklaşımlara sahip uygulamalarla geçmiştir. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planının öngördüğü sürdürülebilir turizm, kitle turizmine tepki olarak ve bu turizm türünün negatif etkilerini ortadan kaldırmayı hedefleyerek turizm dünyasının gündemine girmiştir.

Bu politika doğrultusunda eko-turizm, kültür ve inanç turizmi, dağ ve kar turizmi, aktivite tatilleri, özel ilgi turizmi, yatçılık, kongre ve "incentive" seyahatler vb. pazarlardan daha fazla pay alınması yönünde çalışmalar başlatılmıştır. Bu bağlamda özellikle doğa turizmi, ekoturizm, kültür turizmi ağırlıkla üzerinde durulan türler olmuştur (Altıparmak, 2002, s:275).

Turizm çeşitleri; ülkemizin turizmden daha fazla gelir elde edebilmesi ve turistin değişen tatil anlayışına hitap edebilmek için geliştirilen ve çoğaltılan turizm çeşitleridir. Turizmin çeşitlendirilmesinin amacı; turizmin mevsimsel dağılımını sağlamak, gizli kalmış doğa, tarih ve kültür değerlerimizi kullanıma açmak ve bu durumu karlı bir ekonomi politikasına dönüştürebilmektir.

3.7.1. Yat turizmi

Türkiye'nin en donanımlı marinaları Güney Ege ve Akdeniz kıyılarıdır. Başlıcaları İzmir, Kuşadası, Bodrum, Datça, Bozburun, Marmaris, Göcek, Fethiye, Kalkan, Kaş, Finike, Kemer ve Antalya'dır. Türkiye'de yatçılık, sürdürülebilir turizmin anlamı çerçevesi içerisinde köy ve kasabaların yerel halkı ile kültürel etkileşime neden olabilecektir.

Günümüzde Akdeniz'deki yat sayısı 700-750 bin, yıllık yat artışı ile 50 bin olarak tahmin edilmektedir. Tüm Akdeniz çanağında 700bin'ler civarındaki yat için bağlama kapasitesi yat limanlarında 183 bin, diğer limanlarla birlikte yaklaşık 200 bindir. Türkiye'de kayıtlı yat sayısı tam olarak bilinmemekle birlikte 1700 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Toplam yat bağlama kapasitesi ise yat limanları ve yanaşma yerlerinde 7389, balıkçı barınaklarında da 1470 olmak üzere toplam 8859'dur. Yat turizminin Türkiye için önemi burada ortaya çıkmaktadır. Batı ve Orta Akdeniz'deki marinalarda yer kalmamıştır ve böylece Türkiye önem kazanmıştır (Akar, 1998, s:48).

3.7.2. Macera-spor turizmi

Macera-spor turizmi, farklı yaşam tarzı ve tatil anlayışı benimseyen, sportif hareketlerle de tatili zenginleştirmeye çalışan insanların katıldığı bir sürdürülebilir turizm çeşididir. Dünyadaki diğer ülkelere göre mağara cenneti olan ülkemizde 40000 adet mağara bulunmaktadır. Mağara oluşumları bakımından önemli bir jeomorfolojik-jeolojik nitelik olan karstlaşma en çok batı ve Orta Toros dağlarında yer almaktadır. Başlıcalarının bulunduğu merkezler Muğla, Antalya, Isparta, Burdur, Konya, karaman, İçel ve Adana'dır.

Genç nüfusun %100 katıldığı, orta yaş nüfusun da sağlıklı yaşam ve çevreyi tanıma, çevreyle ilgilenme adına katıldığı bir turizm çeşidi olarak macera-spor turizmi pek çok bölgede yapılabilmektedir.

Doğa, insana spor yapma imkanı ve farklılıkları tanıma imkanı sağlayan bir değerdir. Tırmanmak için hafif bir yükselti, rafting gibi suyla ilgili bir imkan, avcılık, botanik, doğa yürüyüşleri, trekking, vb. pek çok macera olayı insan hayatına spor olayını da katarak turizm olgusunu farklı yaşatmak için organize edilmiştir.

Akarsular da çok önemli doğal güzelliklerdir. Pek çok akarsularımızda, hem iç hem dış turizm açısından değer teşkil eden rafting, kanoyla gezinti gibi sportif faaliyetler yapılabilmektedir. Pek çok akarsu, spor yapmak için elverişli durumdadır. Artvin Çoruh nehri, Rize Fırtına deresi, Antalya Köprüçay, Antalya Manavgat çayı, dalaman çayı, İçel Göksu nehri rafting yapmak için ideal olan yerlerdir.

Bir diğer sportif faaliyet de bisiklet turlarıdır. Çevre gezintilerine vücudun hareket etmesini de ekleyerek bütüncül bir spor eylemi yapılabilmektedir.

Atlı Doğa Yürüyüşü ülkemizde Kapadokya, Kastamonu, Antalya, Muğla gibi yörelerimizde seyahat acenteleri tarafından düzenlenmektedir. Ancak geliştirilmesine yönelik faaliyetler artırılmalıdır. Çünkü bu turizm aktivitesi oldukça yüksek döviz girdisi elde edilebilecek aktiviteler arasında yer almaktadır. Turizmin tür ve aktivitelerinin zenginleştirilerek arz kapasitesinin geliştirilmesi alternatif turizm alanlarının koruma-kullanma dengesi içerisinde hizmete sunulması, tanıtılması, farklı yörelerimizin turizmin ekonomik ve sosyal katkılarından yararlandırılması olarak tanımlanmaktadır (Bakırcı, 2002, s:245-246).

3.7.3. Kış turizmi

Kış turizmi-kış sporları ve rekreasyon eylemleri yüksek dağlık kuşaklarda gerçekleşmektedir. Dağlık alanlar; yerleşme merkezlerine uzaklığı, konumu, ulaşımı ve sundukları olanaklar ölçüsünde nitelik kazanırlar. Kayak sporu başta olmak üzere diğer rekreatif özellikler kış mevsiminin yegane turizm eylemini oluşturmaktadır (Demir, 2000, s:4).

Kış turizmi turizmin çeşitlendirilmesi açısından mevsim itibari ile sönük geçen kış aylarının değerlendirilmesi ve ülkemizin kış aylarındaki turizm eylemlerinden gelir elde etmesini sağlamak açısından amaç olabilmektedir. Türkiye coğrafyasının en önemli yükseltileri olan dağlar, doğal güzellikleri, yaban hayatı, ormanlarının yanı sıra kış sporları imkanları ile en geçerli turizm çeşitlerinden biri olmuştur. Başlıca kış turizm merkezleri Bursa-Uludağ, Erzurum-palandöken, Kastamonu-Ilgaz, Bolu-Kartalkaya, Kayseri-Erciyes'tir. Coğrafi yapısına karşılık henüz tam anlamıyla dağlık potansiyeli kullanılamamış olan Türkiye'de kış turizm merkezi olarak oluşturulmuş alanların birçoğu da ihtiyaca cevap verememektedir.

3.7.4. Kültür turizmi

Kültür turizmi, insanların birbirlerinin yaşam ve düşünce tarzlarını bütün yönleriyle öğrendikleri seyahatleri kapsamaktadır. Böylece turizm, kültürel ilişkileri, uluslar arası işbirliğini teşvik eden önemli bir araç olmaktadır. Aynı zamanda bir ülkedeki kültürel faktörlerin gelişimi de ziyaretçileri cezbeden kaynakların geliştirilmesinde ve ülkenin olumlu bir imajının yaratılmasında kullanılmaktadır (Aytuğ, 1990, s:20).

Ülkemiz çok zengin kültür ve tarih hazinesine sahiptir. Turizm olgusunu oluşturan en önemli sebeplerden biri de farklı kültürlerin ve uygarlıkların kalıntılarını görme isteğidir. Bir bölgenin kültürel değerleri, o bölgenin turizm potansiyelini destekleyici niteliktedir. Günümüzün turisti, gittikleri ülkenin kültürüne, tarihine ilgi duymaktadır ve tarihi ve kültürel doku içerisinde zaman geçirmek istemektedir. Örneğin, Denizli'de Hierapolis-Laodikeia, İstanbul'da sayılamayacak kadar çok cami, külliye ve kiliseler, Selçuk-Efes ören yeri, vb. pek çok ilimizde görülmeye değer Türk, mimarisi ve tarihini ifade eden yerler mevcuttur.

3.7.5. Yayla turizmi

Yaylalar, geleneksel olarak yöre insanlarının yaz aylarında özellikle hayvanlarını otlatmak amacıyla çıktıkları, yüksek bölgelerde konumlanmış yerlerdir. Özgün doğal yapılarının yanı sıra kültürel kimlikleriyle de oldukça cazip bir turizm potansiyelini oluşturmaktadırlar. Söz konusu potansiyelin doğa yürüyüşleri, kış sporları, kano-rafting, çim kayağı vb. gibi aktivitelerle desteklenmesi durumunda ülkemizdeki sürdürülebilir turizm uygulamalarına uygun ortamları sunmaktadır (Gönenç, 1995, s:412).

Geçmişten gelen, Türklerin en eski çağlardan bu yana, yerleşik hayata geçene değin göçebe hayat içerisinde anlam bulan, doğa ile bütünleşmiş ve en önemlisi sağlıklı bir yaşam biçimidir. Günümüzün modern, sanayi toplumu içerisinde gündelik hayattan kurtulmak ve doğal ürünlerden yararlanmak açısından oldukça egzotik ve özgün sayılabilecek ortamlardan oluşan bir turizm çeşitidir. Belli başlıları Toros yaylaları (Gaziantep, Hatay, Adana, İçel ve Muğla), Karadeniz yaylaları (Sinop, Ordu, Giresun, Trabzon, Rize, Artvin, Gümüşhane, Bayburt)'dır.

Yayla kültürü, orada geçirilen zaman içerisinde doğa ve insan ile ilişkide olmak açısından devam ettirilmesi, festivaller ile "yer"in tanıtımının yapılması ve Türk turizmi içerisinde yerini alması gibi özellikler içermektedir. Yaylaya çıkmak Türk kültüründe farklı anlamlar gelmektedir. Örneğin, Güneydoğu ve Doğu Anadolu'da hayvan otlatmak için, Akdeniz, İç Anadolu ve Doğu Karadeniz'de ise hem hayvancılık hem de yazın serin ortamda olabilmek için tercih edilirler.

3.7.6. Tarımsal turizm

Gelişmiş ülkelerde tarım artık yerini organik tarıma bırakmaya başlamıştır. İnsanlar aldıkları besinlerde doğallığı daha çok aramaya ve bunun sonucunda tarımda yeni yaklaşımlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Organik Tarımda amaç, suni gübre yerine doğal gübre, kimyasal ilaç ile mücadele yerine biyolojik mücadele yaparak, hormonsuz ve hiçbir yapay katkısı olmayan doğal halde yetişen sebze ve meyveler yetiştirmektedir. Diğer şekilde yetiştirilen tarım ürünlerine oranla maliyeti düşük fakat daha pahalı satılmaktadır. Buna rağmen doğal olmasından dolayı daha çok tercih edilmekledir. Amerika'da ekoturizme yönelik çiftliklerde, doğal hayatı birebir yaşamak isteyen turistlerin sayısı giderek artmaktadır (Çağatay, Yurdaer, Kırış, 2002, s:212).

Doğal hayat kavramı içerisinde tüm dünyanın eğilimi de bu yönde olmaktadır. Değişik yörelerde çiftlik hayatı içerisinde turistlere doğal yaşam sunulmaktadır. Bazı tesislerde turistlere yetiştirilen ürünler sunulurken bazılarında da turistler üretime katılarak hobi bahçelerinde tarımla iç içe yaşamaları sağlanmaktadır. Örneğin; Naturland bu tip turizm çeşidine önderlik etmiş olan bir tesistir. Tesis içinde doğal yaşam özendirilmeye çalışılmış ve hayvansal ürünlerin nasıl elde edildiği yerinde gösterilmiştir. Aynı uygulama hobi bahçelerinde de tarımsal faaliyet olarak turistlere sunulmuştur.

3.7.7. Ekolojik turizm

Son on yıl içerisinde sözü edilmeye başlayan ekolojik turizm, insanların yapay olan her şeye tepkisinin ve hızlı kentleşme,çarpık yapılaşmanın sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğal çevreyi korumayı, yaşatmayı, doğal çevre öğelerini insanların bilinçli kullanımlarına sunmayı, yöre insanını ve kültürünü tanımayı amaçlamış

toplumsal sorumluluğu şart koşan ve sonucunda ekonomik verimlilik almayı hedefleyen bir turizm çeşitidir.

İyi organize edilmiş ekolojik turizm sürdürülebilir ve alternatif olması gerekmektedir. Yerel toplumlara iş, gelir ve ulusal hükümetlere ihtiyaç olan yabancı para (döviz) sağlanırken doğal kaynak temelinin varlığına da zarar vermemek başlıca görevlerden biri olmalıdır. Ekolojik turizm; doğal kaynaklarında yerel toplumlara, gurur ve güven hissi vererek ve toplumların gelişimini kontrol ederek yetki ve sorumluluk vermektedir (Whelan, 1991,s:4).

Ekolojik turizm ziyaret ettikleri yerlerde seyahat edenleri; ekosistemin önemi hakkında eğitmekte ve korumacılık çabalarıyla aktif olarak onları bu olgu içine sokmaktadır. Özetle; ekolojik turizm genel anlamda ekonomik yararları maksimize etmek ve çevresel ödemeleri minimize etmek gibi bir potansiyele sahiptir ve ancak bazı durumlarda. ekoturizm potansiyeli fark edilir değildir ve sonuçları itibariyle çevreye ve yerel toplumlara zarar verebilmektedir (Atalık, Gezici, 1994,448).

Örneğin, botanik turizmi açısından Antalya ve İçel endemik bitki türleri ile Avrupa ülkeleri arasında rakipsizdir. Zengin sulak alanları ile ülkemizde Avrupa'nın tamamındaki kuş sayısı kadar kuş türleri mevcuttur. Manyas, İzmir, Göksu Deltası önemli kuş gözlemciliği destinasyonları olarak ekolojik turizm içerisinde yerini alır.

3.7.8. Termal turizm

Termal turizm yirmi birinci yüzyılın ihtiyacı haline gelen bir turizm şekli olmaktadır. Ülkemizin turizm sektöründen tatmin edici bir gelir alması ana hedeflerden biridir. Durum böyle olunca turizm alanı genişletilmeye çalışılmıştır. Türkiye'de yer alan yer altı sularının değerlendirilmesi ve bunların sağlık alanında insanlara şifa verirken ülkeye de döviz olarak geri dönmektedir. Termal turizm yaz kış uygulanabilecek yöntemlerle bütün bir seneye yayılabilecek bir turizm çeşididir.

Günümüzün yaşam koşulları ve çevre sorunları insanoğlunun sağlığını bozmakta ve bozulan sağlığını tekrar iyileştirmek için bu duruma çare düşünülmektedir. Çare olarak da, sağlığına iyi gelecek yerlere seyahat ve oradaki termal su kaynaklarından yararlanmak düşünülmüştür. Eskiden bu seyahatler halk arasındaki söyleyişlerden

kaynaklanırken şimdi tıp dünyasındaki uzman kişilerin yönlendirmesiyle yasal boyutlarda bir olay halini almıştır.

Türkiye'de son on yılda profesyonel anlamda gelişme gösteren bir turizm çeşididir. Türkiye'de jeolojik açıdan değerli bölgeler; yer altı suyundan faydalanılmasıyla hem sağlık hem de ısıtma (konutların, işyerlerinin, seraların, vb.) açısından sürdürülebilirlik anlamında geri kazanılabilen alanlardır.

İç ve dış turizme oldukça önem verilen ülkemizde turizm değerlerimizden maksimum ölçüde yararlanmak ilke ve hedef haline gelmiştir. Türkiye'nin deniz, güneş, kum turizminden fayda sağladığı gerçektir ve diğer turizm çeşitlerinden de sürdürülebilirlik anlamında değerlendirme sağlanmalıdır.

Günümüzde dünyada termal turizm amaçlı olarak Almanya ve Macaristan'da 10 milyon kişi, Rusya'da 8 milyon kişi, Fransa'da 700 bin, İsviçre'de 800 bin, İspanya'da 400 bin kişi termal turizme katılmaktadır. Türkiye'de de toplam 1300 termal kaynak içerisinden aktif olarak kullanılan 240 adet kaplıcadan 7 milyon kişi faydalanmaktadır (http://www.jeotermaldernegi.org.tr/termalturizm.htm). Görüldüğü üzere pek çok ülke kaplıca, ılıca gibi şifalı sular merkezlerinden alternatif tıp teknikleri ve doğal tedavi yöntemleri açısından yararlanmaktadır ve ekonomik açıdan fayda da elde etmektedir.

Zamanla ülkemizde de, tıp dünyası ve termal kaynaklar, ilaç tedavisinin yanında şifalı suların etkisinin fark edilmesi ile sağlık turizminin bileşenleri olmuşlardır. Bugün bir Balçova Agamemnon kaplıcaları tüm İskandinav ülkelerinden hasta kabul ederken iç turizme de hitap etmektedir. Uzman kadrosu ile bilinçli tedavi yöntemleri uygulanmaktadır.

Genellikle kür mevsimlerinin turizm mevsimi ile çakışması ve bütün yıl sürdürülmesi, turizm sektörüne işlerlik ve çekicilik kazandırır. Kür kuralları gereğince, kaplıca-deniz ve iklim kürlerinde 3 hafta süre ile kür yapılmasının öngörülmesi ve bu uygulamaların belirli yıllarda tekrarı sağlık turizmi merkezlerinde yer alan yatırımlar için çok güvenilir ve karlı bir işletme türü yaratır (Doğu, Tuncer, 1984, s:296).

Türkiye, yer altı kaynakları, jeolojisi, florası, faunası ile bir bütün ve kapasiteli bir turizm ülkesidir. Turizm dış turizm ve iç turizm açısından iki kategoride incelenebilen bir alandır. Dış turizm öncelikle deniz-kum-güneş turizmi açısından değer bulurken iç turizm hareketleri yeni yeni gelişme göstermektedir. Türk halkı; öncelikle romatizmal rahatsızlıklar, sonra cilt hastalıkları ve takibinde iç hastalıkları, kadın hastalıkları gibi rahatsızlıklara şifalı sular genel adı altında kaplıca, ılıca, içmelerde şifa bulmaya çalışmaktadır.

Tıbbın ilerlemesi ve kaplıcaların varlığının kabul edilmesiyle birlikte termal tesisler çoğalmış ve termal tedavi merkezleri oluşturulmuştur. Eskiden doğaçlama olan bu turizm hareketi artık bilinçli, doktor kontrolünde, tavsiye edilir bir hal alarak yapılmaktadır ve turizm sektöründe sağlık turizmi olarak, ülke gelirine katkıda bulunması sağlanmaktadır.

3.8. Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik İlişkisi

Kültürel kimlik ve yerel değerlerin korunması, yerellik ve kimliğin iletişimi, kültürel biçimlenme doğrultusunda kentsel ve çevresel kimlik olgusu, tanımlamaları çerçevesinde genel yaşam alanlarındaki sürdürülebilirlik politikaları turizm alanında da etkisini göstermektedir.

Sürdürülebilir turizm günümüzün gelişen turizm olgusu olmanın yanı sıra ekonomik, kültürel ve sosyal değerlerin kullanılması anlamına gelmektedir. Özellikle teknoloji ile beraber yok olmaya yüz tutmuş kültürel değerlerin günışığına çıkarılıp sergilenmesi ve değerlendirilmesi sürdürülebilir turizm politikalarının amacına ulaştığını göstermektedir. Bu bağlamda turizmin kimlik ve kültür öğeleri ile ilişkisi vurgulanmaya çalışılmıştır.

Kimlik olgusu, imaj, çevresel algı ve değerlendirme kavramlarıyla beraber kentsel, çevresel, toplumsal, mekansal kimlik olarak karşımıza çıkmaktadır. Turizm alanlarında çevresel tasarımı etkileyen çevresel değerlendirme iki türlü yapılabilmektedir. Turizm mimarisindeki yüzey süslemeleri, cephesel estetik öğeleri ile oluşturulan kimlik ve bölgesel kimlik öğelerinin oluşturduğu kentsel kimlik özellikleridir. Bu anlamda turizmin sürdürülebilme olgusu içerisinde yörenin doğal, kültürel, tarihsel kimlik öğeleri yer almaktadır.

Sürdürülebilir turizm alanlarında mevcut olan bölgesel kimlik özellikleri çalışma içeriğinin bir bileşeni olmaktadır. Doğal çevre öğeleri ve yapay çevre öğeleri, alt açılımları ile beraber bölgenin tanımlanmasını sağlayacak şekilde düzenlenmektedir. Sürdürülebilir turizm alanları başlı başına kimlik taşıması gerekli olan ve bölgesel özellikleri, doğal, kültürel ve tarihsel çekicilikleri ile cazibe merkezleri olmaya çalışmaktadır. Kentsel kimlik bir kentin özelliği ile tanınması ise bölgesel anlamda da alanın kimliğini oluşturan öğe ve öğeler turizm çeşidinin yapılması veya tanınmasında da rol oynamaktadır.

Çalışma alanı olarak seçilen Pamukkale de bu kapsamda değerlendirilecektir. Pamukkale dünyada tek olması ile ünlü olan travertenleri ile tanınmaktadır ve kimlik kazanmıştır. Başlangıç noktası bu olmakla beraber tarihi, dokusu, antik şehirleri, kültürel yapısı, bitki türleri, termal kaynakları, vb. daha pek çok saymakla bitmeyecek kimlik elemanları da bölgenin turizm potansiyelini pekiştirmektedir. Bu açılardan bu tip uygulamalarda; sürdürülebilir turizm alanı olarak belirlenmiş bölgelerde kimlik oluşturan öğeler tek tek irdelenerek çalışmanın altyapısı oluşturulmalı ve daha sonrasında belirli yargılara ulaşabilmek için bölge kimliğinin envanteri çıkarılmalıdır.

3.9. Bölüm Sonuçları

Sürdürülebilir turizm, her aşamasında toplum bilinci ve sorumluluk getirmiş, yerel halkın turizm olayı içerisinde yer almasını ilke edinmiş ve turizm sektöründen ekonomik kazanç sağlamayı da hedef almış 1980'li yıllar sonrasında anlam bulmuş bir turizm çeşitidir. Planlama-tasarım-uygulama süreçlerinde anlam kazanmış ve konu alanı bulmuş bir kavramdır.

Bu mantıktan yola çıkarak, bu bölümde sürdürülebilirlik kavramının tezin konu alanı olan turizm ile ilişkilendirilmesi ile sürdürülebilir turizm tanımlamaları ve bileşenleri, özellikleri kapsamlı bir şekilde irdelenmiştir. 21. yüzyılda turizm sektöründe hakim rol oynayan sürdürülebilirlik; ekolojik, kültürel, sosyal, ekonomik, kurumsal ve estetik boyutta pek çok maddesel yürütme politikaları ile ifade bulmaktadır.

Sürdürülebilir turizm uygulamaları Türkiye'de ve dünyada olmak üzere iki ayrı kategoride incelenmiş ve aradaki farklar da örneklerle ifade edilmiştir. Sürdürülebilir turizmin çeşitlenmesini ifade edebilmek için yat, macera-spor, kış, kültür, yayla, tarımsal, ekolojik, termal olarak çeşitlerinden bahsedilmiştir ve alan çalışması yapılacak olan yerde turizm olgusuna hakim olan kültür-ekolojik-termal üçlüsüne daha fazla dikkat çekilmiştir.

Tezin içeriğinde; sürdürülebilir turizm ve sürdürülebilir kimlik, bölgesel bağlamda sürdürülebilir termal turizm açısından organize olmuş, kültürel ve ekolojik anlamda da yeterli potansiyele sahip bir bölgede araştırılmak üzere irdelenmektedir. Görsel ve kuramsal araştırmalar sonucunda tarihi, doğal ve kültürel süreklilik bağlamında bölge kimliğinin devamlılığının hangi şartlarda sağlanması gerektiği araştırılmaktadır. Bu bağlamda sürdürülebilir turizm gelecek kuşaklara miras kalabilecek değerlerin korunması açısından önemli olmuş ve koruma ile kullanma eylemlerinin aynı olgu içerisinde yer almasını sağlamış bir gelişme süreci olarak tezin modeli için çalışma alanı oluşturmuştur.

4. KİMLİK KAVRAMI

Kimlik olgusu felsefi ve sosyoloji boyutlu bir kavramdır. En genel anlamı ile insan kimliği ilk akla gelendir. Ancak günümüzde bu tanımlama içerisine mimari, teknoloji,, sanayi, reklamcılık, moda dünyası, vb. gibi pek çok alan girmektedir.

Kimlik olgusu çağımızın konuşulan ve tartışılan konusu haline gelmiştir. Bu olguyu kapsamlı bir şekilde irdelemek için geniş bir terminolojide bakmak gerekmektedir.

4.1. Kimlik Tanımı

Aşağıda belirtilen tanımlar ve sözcük kalıpları "kimlik" sözcüğünün çeşitli sözlüklerden derlenmiş anlamlarıdır.

Kimlik: Hüviyet anlamındadır.

İngilizce'de "identity" terimi hem "kimlik" hem de "özdeşlik" anlamına gelmektedir.

- Bir kimsenin, bir grubun bireyselliğini, ayırt edici özelliğini oluşturan, onun başkasından ayırt edilmesini ve kendini kendi olarak bilmesini sağlayan sürekli ve temel özelliği; hüviyet.

- Bir kimseyi belirleme olanağı sağlayan (Doğum tarihi ve yeri, adı, soyadı, soyu vb.), bir kimseyi çok belli bir kişi durumuna getiren fiili ve yasal verilerin tümü; hüviyet (Büyük Larousse, 1986, s:6780).

4.2. Kimlik Konusu ve Kavramı

Bozkurt Güvenç, kimlik kavramını "En yalın tanımıyla kimlik, kişilerin, grupların, toplum veya toplulukların, "kimsiniz, kimlerdensiniz?" sorusuna verdikleri yanıt ya da yanıtlardır." şeklinde açıklamıştır (Güvenç, 1993, s:3).

Kimlik, doğadaki herhangi bir canlıyı veya objeyi başka canlı veya objelerden ayıran, öncelikle onu görsel, işitsel vb. diğer duyularla algılanan, kendine özgü olma durumudur. Kimlik, eşitlik değil daha çok bireysellik, teklik, özgünlük anlamındadır. Kendine özgü olma durumu, kuşkusuz diğer canlı cansız varlıklarla kurulan ilişkilerle anlaşılabilir. Bu yüzden; "ilişki", kimliğin ortaya çıkmasında gerekli eylem biçimidir (Ertürk, 1996, s:11).

Bozkurt Güvenç, geleneksel küçük toplumlarda yaşayan insanların kimlikleri olduğunu ama kimlik sorunları olmadığı görüşünü savunmakta, sosyal-kültürel değişmelerin yayılıp hızlanmasıyla, kişilerin kimlik kavramı, seçimi ya da özdeşiminin sorun olduğunu belirtmektedir.

Kimlik, küçük toplumların yapısında mevcut olan ancak soruna dönüşmemiş bir özelliktir. Ancak modernleşme, çağdaş toplum içinde yer alma insanı arayışa itmekte, kendini nasıl diğerlerinden farklı ifade ederim kaygısını taşımasına sebebiyet vermektedir.

Kimlik, bireyin mekanı güçlü, eşsiz veya kendine has karakteri ile diğer mekanlardan farklı olarak tanımlanabilen bir kapsamı ifade etmektedir (Lynch, 1984, s:132).

Kimlik duygusu, belirli bir etnik grubun, kendi farklılığını inşa etmek üzere kendisi için bir referans kaynağı olacak kollektif bir geçmiş yaratma çabaları ile ilgili olmaktadır (Bilgin, 1995, s:63).

Kimlik var olmak için farklılığa gereksinim duyar ve kendi kesinliğini güven altına almak için farklılığı ötekiliğe dönüştürmektedir (Lekesizalın, 1995, s:92-93).

Kimlik, yaşamın en önemli stratejisi olarak "gelecek için harcama"dır (Bauman, 1996, s:23). Aynı zamanda kimlik, benzerlik ve tekrarın birleşim veya ayrımında olmayan bir kavramdır (Isin&Wood, 1999, s:19).

Çeşitli yazarların görüşleri doğrultusunda aktarılan tanımlamaların hepsi kimliğin farklılık, başkacılık ve özgünlük anlamı taşıdığı konusundadır.

Modernizmin yaratmak istediği evrensellik ile gündeme gelen "Kimlik" kavramını, bireyler veya gruplar arası farklılıklar ve ortaklıklar olarak da tanımlanmaktadır. Kimlik, modern bir kavramdır. Modern, kendi kimliğini genellikle geleneksel

olandan farklılaştırarak yapmakta ve kimlik, her zaman farklılıkların olduğu yerde şekillenmektedir (Soylu, 1997, s:99).

Her insanın veya her objenin kendini ifade etme şekli vardır. Bunlar kimlik yansımalarıdır. Kişinin veya topluluğun nitelikleri, toplum içindeki konumudur. Hepsi birer kimlik ifadesidir. Kimlik çatışmaları da toplumların sıkça karşılaştığı sosyolojik bir durumdur. Geleneksel ve modern toplumlar arasındaki yaşam farkı da bu bağlamda kimlik anlayışlarındaki farklılaşma sebebiyle ortaya çıkmıştır.

4.3. Kimliği Oluşturan Bileşenler

Kimliği oluşturan bileşenler karşımıza kimlik türleri olarak da çıkmaktadır. Kimlik, kültürel ve sosyal bir olgu olarak karşımıza çıktığı gibi, çalışma alanımız olan mimarlık alanında da çeşitliliğe uğramıştır. Kimlik bileşenlerini en küçük birimden en kapsamlısına doğru ölçek açılımına göre bireysel kimlik, grup kimliği, toplumsal kimlik ve ulusal kimlik olarak belirlenmiştir. Ulusal kimliğin sosyo-davranışsal boyutunu içeren çevresel kimlik de kendi içinde kentsel, mimari ve mekansal olarak açılım göstermektedir.

4.3.1. Bireysel kimlik

Kişiyi ötekilerden ayırmak için, kurumlarca verilmiş bireysel kimlikler, herkesin cebinde, iş yerinden aldığı çalışma, trafik polisinden aldığı sürücü, bankadan aldığı kredi kimlikleri vardır. Bunlar bireysel kimlik çeşitleridir. Kişilerin üyesi bulunduğu kurum ve kuruluşlar, dernekler, kulüpler ve okullarla gönüllü, duygusal veya mesleki ilişkilerini gösteren psikososyal veya kişisel kimlikleri vardır (Güvenç, 1993, s:4).

4.3.2.Grup kimliği

Grup kimliği ise kolektif hareket etme olgusu ile oluşmaktadır. Sosyalliğin, toplum içinde yaşamanın bir sonucudur. Bireysel kimliğin bir üst ölçeğidir. Bireyin topluluk için ortak davranışlarda hareket ettiği, sosyal bir olgudur. Ortak özellikleri olan varlıkların bütün oluşturduğu topluluklardır.

4.3.3.Toplumsal kimlik

Kimlik oluşumunun bileşenlerinden biri de "toplum" dur. Toplumsal kimlik yapısı, nesnel gözlemlenebilir bir gerçeklik alanı olarak anlaşılırsa; kimlik, bu gerçeğin dışa vurmasıdır (Güvenç, 1993, s:8).

Kültürel kimlik kişiliğin göstergesi olarak bulunduğu çevreyi de biçimlendirmektedir. Toplumsal kimlik özelliklerinin kentsel ve mekansal çevreye yansımaları da "kimlik"in yaşam biçimi oluşuna örnektir.

Toplumlar, kimliklerini çevreleri ile yansıtırlar, çevrenin oluşumunda da toplumun kültürel yapısının çok büyük etkisi olmaktadır. Toplumun yapısı, daha geniş anlamda "kültürel yapısı", kimlik oluşumunda birinci derecede etkili bir rol oynamaktadır.

4.3.4. Ulusal kimlik

Ulusal kimlik eğer tek bir uygarlığa mal edilecek olunursa, kimlik, bir uygarlığın tarih boyunca gözlenen değerleridir. Bu değerler; bir sembol, yaşam biçimi, gelenek ve görenekler, yapım tekniği vb. olabilmektedir (Battalgazi, 1989, s:23).

Toplumların ulusal kimlikleri medeniyet tarihinin geçirdiği süreçleri içeren ve ulusların sahip olduğu tüm düşünce, duygu ve sahip olma değerlerinin ve kimlik bilincinin ulusal boyutta yaşanmasını gerektirmektedir.

4.3.4.1.Çevresel kimlik

En genel anlamı ile "İnsan ve diğer canlıların etkileşim içinde bulundukları doğal, yapay ve sosyal sistemlerin tümü" şeklinde tanımlanabilen "çevre" çeşitli bileşenlerin oluşturduğu bir bütündür (II. Beş Yıllık Kalkınma Planı, s:1).

İnsanların farkında oldukları asıl çevre, algılanabilen çevredir. İnsanların algılarına göre davranışta bulundukları davranışsal çevre ise kişiye göre değişen, çok daha sınırlı bir çevredir. Görüldüğü üzere; "Çevre" deyimi, yalnızca "Fiziksel Çevre" yi kapsayan bir kavram değildir. Coğrafyacılar, "Çevre" tanımlarını, beşeri faaliyetlerde çok daha önemli olan, doğal çevrede insanın yaptığı değişiklikler sonucu meydana gelen yapılaşmış çevre ile toplumsal çevreyi de içine alacak şekilde genişletmişlerdir (Özgüç, 1998, s:57).

Çevresel kimlik, yapay ve doğal çevre özelliklerinden oluşmaktadır. Şekil 4.1 de açılımı ile verilen şemada da doğal ve yapay çevre özellikleri görülmektedir.

Çevresel kimlik, topoğrafya ve iklime bağlı olup tarih boyunca arazi kullanımı ile gelişmiş ve çevre bileşenlerin görünen biçim, doku, renk özelliklerinin ürünü olarak tanımlanmıştır. Çevre biçimlenişi, iki unsura – doğa ve insan- bağlı olup çevrenin kimliği; insan, çevre kültürel ilişkilerin ışığında doğal ve kültürel bileşenlerine bağlı olarak açıklanabilmektedir (Binle, Ertan, 1992, s:51).

- **Mimari kimlik**

Mimari kimlik, bir ulusun sahip olduğu değerlerin mimarideki ifadesidir. Yine bu değerler; yaşam biçimi, gelenek ve görenekler, yapım tekniği, teknoloji vb. olabilmektedir. Kültürel kimliğe ve geleneğe bağlı mimari yorumlar ve evrensel eğilimleri yansıtan yaklaşımlar, tasarımın dayandığı estetik-entelektüel-felsefi arka plan sorunu, yani bir bakıma tarih-sanat-toplum ve dünya görüşlerinin mimari biçim ile ilişkileridir (Yücel, 1989, s:31).

Mimari kimlik, bina ve yakın çevresi için mimar ve/veya kullanıcı tarafından oluşturulan ayırt edici özellikler ile belirlenebilmektedir. Mimari kimlik, kültürel ve kentsel kimlik sistemlerinin alt açılımı olarak; kent ve koruma planları, mimari üsluplar, mimari diller, yapı ve çevre oluşturma politikaları, malzeme ve teknoloji, çevreye karşı davranışlar ve tutumlarla etkileşim içindedir (Hacıhasanoğlu, 1996, s:259).

Mimari kimlik bir toplumun mimari değerleridir. Bu değerler, toplum için kültür mirasıdır. Toplumun geçmişinin ve bugünün izlerini taşıması ve mimari kimliğin devamlılığı önemle üstünde durulan bir konudur ve bu bağlamda kentlerin mimari açıdan taşıdığı özelliklerin korunması gerekmektedir.

- **Kentsel kimlik**

Kimlik tanımı, bireysel, grup ve toplumsal kimlik çeşitlerinin irdelenmesi ile kimliğin bir yaşam şekli olduğunu belirtmektedir. Çevresel kimlik bünyesinde mimari, kentsel ve mekansal bileşenleri barındırmak sureti ile kimlik öğelerinin çevreye yansıması açısından mimari çevrelerin planlanması, revizyon edilmesi aşamasında çevrelerin kültürel kimlik değerlerinin analiz edilmesi vurgulanmaktadır.

Kentsel kimlik bir kentin, çevrenin doğal ve yapay elemanları ve sosyo kültürel özellikleriyle tanımlanmaktadır. Doğal çevre kapsamı içinde coğrafi özellikler, bitki örtüsü, iklim, topoğrafya yer alırken; yapay çevre kapsamında binalar, anıt yapılar, kent bölgeleri, yollar, meydanlar ve kent mobilyaları kentsel kimliği oluşturan elemanlardır (Hacıhasanoğlu, 1996, s:259).

Her kentin belirgin özellikleri vardır ve bu nitelikler kent planlaması, kente mimari yaklaşım konusunda kılavuzluk etmektedir. Herhangi bir kentin kişi üzerinde bıraktığı etkiler kentin imajı konusunda ipucu vermektedir. Kişinin ilk izlenimleri kentin kimliğinin belirleyicileridir. Renk, biçim, hareket, ışık dağılımı gibi görsel duygular, koku, ses, dokunmak, kinestetik gibi ölçütler kenti tanımlamak için kullanılmaktadır.

Kentsel kimlik karmaşık yapıya sahip olmasına karşın;kentlerin belirgin, öne çıkan özellikleri kentsel kimlikleri için belirleyici olmaktadır. Bazı kentler coğrafi özellikleri ile kimlik kazanmaktadır. İstanbul Boğazı, Venedik kanalları ile tanınmakta ve bazı kentler için iklim özellikleri belirleyici olabilmektedir: Londra sisi ile tanınan bir kenttir. Anıt yapı veya binaları ile özdeşleşen kentler de vardır: New York Özgürlük Anıtı ve Manhattan gökdelenleri, Moskova Kremlin Sarayı, Paris Eiffel Kulesi ile birlikte anılmaktadır. Bazı kentlerin isimleri söylendiğinde bazı meydan, park veya caddeleri çağrıştırırlar: Venedik San Marco Meydanı, Paris Champ Elysee Bulvarı, Londra Hyde Park bu durum için iyi örnekleri oluşturmaktadır. Bazı kentlerde ise kentsel kimliğin oluşumunda folklorik ve/veya sosyo-kültürel özellikler öne çıkmaktadır. Örneğin Viyana valsleri, Rio karnavalı ile tanınan bu türden kentlerdir (Hacıhasanoğlu, 1996, s:257-258).

Kentsel kimlik, en geniş anlamı ile " Bir kenti tanımlayan ve diğerlerinden ayıran, belirleyici nitelikteki bileşenler bütünü" olarak kabul edilmektedir (Ünügür, 1996, s:43).

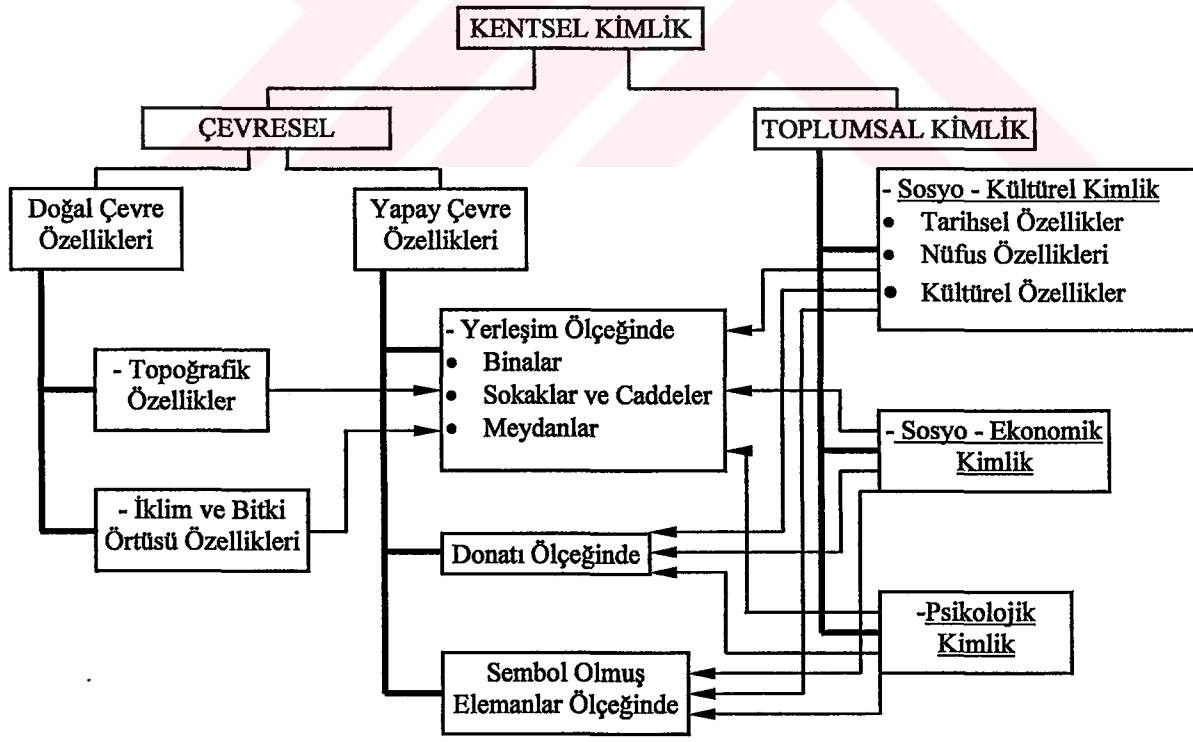
Kentsel kimlik bir kentin, çevrenin, doğal ve yapay elemanları ve sosyo-kültürel özellikleri ile tanımlanmaktadır. Kentin kimliği, doğal ve yapay çevresi ile oluşur ve de aynı zamanda insan faktörü de doğal olarak etkilidir. Doğal ve yapay çevrenin etkileşimi ile kentsel kimlik oluşur (Ilgın, 1997, s:7-8).

Kent çalışmalarının bileşenleri kent kültürünü oluşturan öğeler olarak da düşünülmektedir. Bu şekilde, mimari ve sosyal çalışmalarda kent analizlerinde "kimlik" olgusu öne çıkarılarak irdeleme yapmak gerekmektedir.

Kentler özgün karakterleri ile kimlik kazanırlar. Kentlerin mimari ve kentsel açıdan yeni yapılanma özellikleri ile kentsel ve mimari ölçekte koruma özellikleri, kentsel kimliğin oluşumunda çok etkilidir. Kentlerin belirgin öne çıkan özellikleri, bu kentlerin kentsel kimlikleri için belirleyici olmaktadır (Erten, 1995, s:8).

Kültürel miras diye nitelendirilen değerler, kentsel kimliğin devamlılığının koşulları ve güvenceleridir. Kültür varlıkları yok oldukça kentsel kimlik kaybı da olmaktadır. Kentsel kimliğin kaybı beraberinde tekdüzeliği, aynılığı getirmektedir. Kimlik anlamını oluşturan teklik, özgünlük yerini tek tipleşmeye bırakmaktadır. Kente özgü belirleyiciler ortadan kalkar ve kente her yerde görülen, her yerde aynı olmaya başlayan mimari anlayış hakim olur.

Kentsel kimlik, çevresel ve toplumsal kimlikten oluşmaktadır.

Şekil 4.1. Kentsel kimlik oluşum şeması (Örer, 1993, s: 46)

- **Mekansal kimlik**

Mekan kimliği, içinde yaşadığı fiziksel çevreyi kavrayan bireyin, kendi öz kimliğinin bir alt yapısı olarak tanımlanmaktadır (Ertürk, 1996, s:12).

Mekansal kimlik göstergeleri hem mekanı oluşturan kişi hem de mekanı kullanan kullanıcıların kimliği ile özdeşleşmektedir. Kişiler mekanı özelleştirir ve mekana kendilerinden benlik veririler. Böylece mekan kişiselleşmiş olur.

Mekan kimliği; o mekanı kullanan kişilerin, grupların, toplulukların sosyal ve kültürel yapılarına, yaşantılarına, alışkanlıklarına bağlı olarak şekillenmektedir Bireyin, mekanı değişiklikler karşısında algılama yeteneği farklı olacağından, bir mekanın anlamı farklı kişiler tarafından farklı algılanabilmektedir (Lynch, 1984, s:131).

4.4. Kimlik ve İmge (İmaj)

Çoğunlukla, anlamları aynı olarak düşünülerek birbiri yerine de kullanılan "Kimlik" ve "İmge (imaj)" kavramlarına açıklık getirmek gerekmektedir. Kimlik ve İmge (imaj) özdeş değildir.

İmge (imaj), duyu organlarının dıştan algıladığı nesnenin bilincine yansıyan benzeri olarak tanımlanabilmektedir (Türk Dil Kurumu Sözlüğü, 1983, s:577).

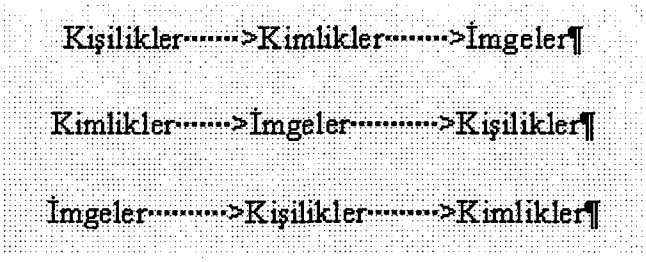
İmaj, insan hayatında duyguların oluşumunun sentezi ile estetik değerlerin bir arada oluşmasıdır. İmaj, özel yaşantı ve duyguları hissedebilmek, imaj kavramı içerisinde tanıdığımız nesneleri daha uzun süreli yaşatabilmek demektir (Greene, 1976, s:43).

Kimlik ile imaj özdeş değildir. Kişilik ya da karakterimiz kendimizi nasıl gördüğümüzü, öte yandan davranışlarımızla kimlik tercihlerimiz çevremizde nasıl görüldüğümüzü (görüntümüzü) etkiler- ama imgemizi tümüyle belirlememektedir. Çünkü imgeler yalnız bizim kişiliğimizi değil, bizi değerlendirenin de kişiliğini yansıtmaktadır. Bir varlığın imgesi, kendi kişiliğiyle onu değerlendiren kişinin bileşkesidir. Bu bağlamdaki ilişkiler tek boyutlu, doğrusal

Kişilik >Kimlik >İmge

dizgesinden çok, çok boyutlu, karmaşık bir yapılanma içerisindedir (Güvenç, 1993, s:292).

Bu sıralama ile kişilik, kimlik ve imge kavramlarının farklı anlamlarına dikkat çekilmiştir. Kişilik, kimlik, imge birbirinden bağımsız olarak değişebilmektedir. Ancak üç kavram da birbiri ile ilişkilidir. Farklı sıralamalar ile farklı bileşkeler oluşturulabilmektedir (Şekil 4.2).

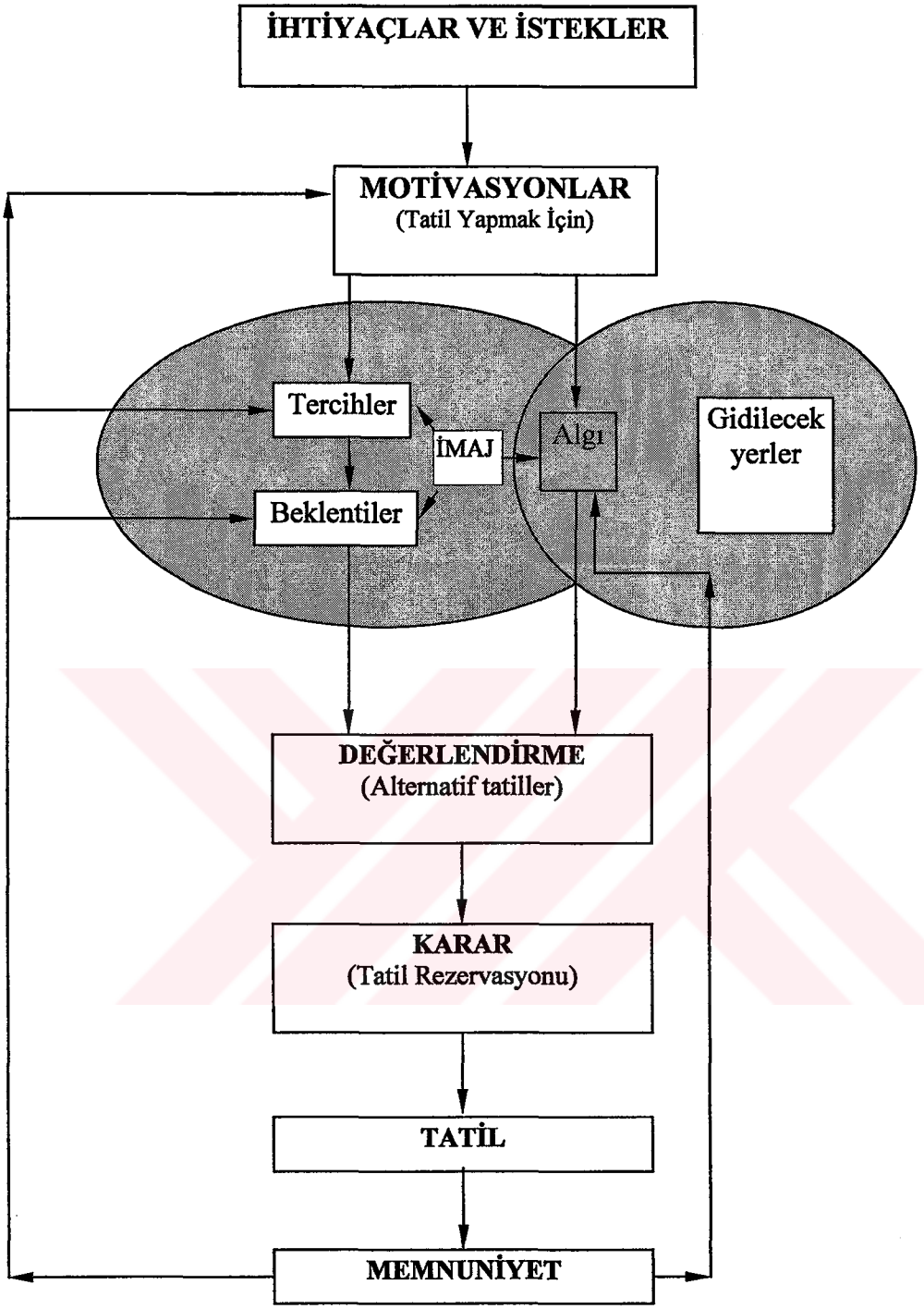

Şekil 4.2. Kişilik, kimlik, imge sıralamaları (Güvenç, 1993, s:292)

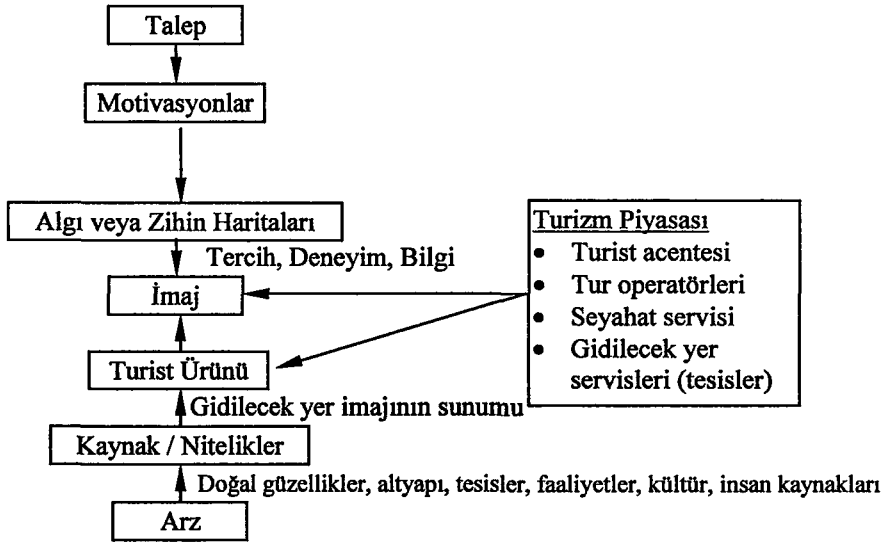
İmajın sözlük anlamı; zihne ait görüş, algı veya fikir, bireyin ya da bir grubun belirli bir obje veya yer hakkındaki tüm tarafsız bilgi, izlenim, önyargı, hayal gücü ve duygulu düşünce, fikirlerin ifadesi olarak tanımlanmıştır. Bunun için imaj, bir kısım tüketicinin yaptıkları tercihleri etkileyebilmesi için karar yapıcı yöntemleri oluşturmaktadır. Temel psikolojik, fiziksel, kültürel, sosyal ve ekonomik harekete geçiriciler, davranışları yönetirler ve bunlar, gerçeğin imajını yaratmak için deneyimlerle, bilgi ve bireysel tercihlerle yönetilmektedirler (Goodall, Ashworth, 1990, s:134).

Yöresel imaj, Kevin Lynch' in ifadesiyle hatırlanabilir, hafızada kalabilir, kişilikli bir özelliğe sahip olması, diğerlerinden ayırt edilebilir olması şeklinde tanımlanmıştır ve çevre kullanıcısının, özellikle estetik ihtiyaçlarını karşılamasının önemi de vurgulanmıştır (Şener, 1989, s:307).

Şekil 4.3 ve 4.4.'te turist beklentileri ile ilgili çalışmalar için oluşturulmuş turizm alanında yer almış genel kavramsal modeller görülmektedir. Şekil 4.3. sosyal içerikli turistin tatil anlayışını değerlendiren bir model iken, Şekil 4.4. turizmi konu alan ekonomik içerikli bir modeldir. Herhangi bir konu alanına da uyarlanarak, kişi memnuniyetinin oluşmasında tercih, beklenti, imaj, algı, değerlendirme, karar süreçlerinin irdelenebilmesi ile oluşan bir akış şeması mevcuttur.

Şekil 4.3. Turistin tatil kararı sürecinde imajın konumu (Murphy, 1985, s:4)

Şekil 4.4. Turistin arz ve talebi ve imaj oluşturulması (Murphy, 1985, s:135)

4.4.1. Çevre imajının tanımı

Çevresel imaj 3 bileşenden oluşmaktadır. Bunlar; kimlik, strüktür ve anlamdır. Bir cismin, objenin tanımlanması, diğerlerinden ayrılmasını sağlamak, farklılıkların tanımlanması kimliktir. İkincisi; imaj objenin diğer objelere veya gözlemciye olan mekânsal ilişkiyi içermektedir. Üçüncüsü, anlam mekansal ilişkiden bir parça daha farklı olan bir ilişki türüdür (Lynch, 1984, s:8).

Bir bölgenin, alanın veya şehrin imajı, bölge karakterinin, mimarisinin, estetik cazibe, iklim ve endüstrisinin etnik topluluğa katkıda bulunan birleşimidir (Fladmark, 1994, s:147).

Çevresel imaj çevreyi algıladığımız doğrultuda kişiden kişiye değişmektedir. Çevreyi ifade eden özellikler aynı zamanda fiziksel, yapısal, kültürel çevrede imajı da simgelemektedir.

Örneğin; Paris'teki Eiffel Kulesinin çevresel imajını ifade etmek için basit bir analiz yapılırsa; Paris'teki Eiffel Kulesi strüktürüyle kendisini ifade edebilen bir yapıdır, Paris'e kimlik kazandırmış, Paris ile beraber adı anılan bir prestij yapısıdır. Kente yüklediği anlam büyüktür. Sonuçta Paris'teki Eiffel Kulesi çevresel imaj açısından irdelendiği zaman yukarıdaki gibi tanımlamalar ve tespitler ortaya çıkmaktadır.

İmaj oluşumu çevrede başlar ve devam eder. "Çevre", içindeki fiziksel nesnelerin geometrilerini kapsar, fakat aynı zamanda sosyal yaşamın kuruluşunu da içine almaktadır (Şentürer, 1990, s:50).

Çevre ile kişilik, kimlik duygusunun gelişmesi arasında dinamik bir ilişkinin varlığı, her kültür grubunun içinde bulunduğu fiziksel dünyasını, kendisine özgü bir şekilde yorumladığı bilinmektedir (Aydınlı, 1993, s:36).

"Görsel" görünüş ile, fikir ve zeka ile algılanabilen; veya akıl ile ilgili bir görünüşün doğası, görünüşte kullanılan gibi anlamlara gelmektedir. İnsan yakın çevresini, gördüklerini, içinde yaşadığı mekanı ve onu oluşturan öğeleri duyuları ile (görme, işitme, koklama, vb.) ve duyguları ile algılar, kavrar ve değerlendirir.Bu bağlamda algılama kavramı imajı ve görselliği destekleyen bir ifade aracı olmaktadır.

4.4.1.1. Algı kavramı

İnsan yakın çevresini, gördüklerini içinde yaşadığı mekanı ve onu oluşturan öğeleri duyuları ile (görme, işitme, koklama, dokunma, vb.) ve duyguları ile algılar, kavrar ve değerlendirir. Algı, çevreden psikolojik ve fizyolojik bilgi elde etme sürecidir (Lang, 1987, s:79).

Görsel algı, çevrenin fiziksel ve sosyal faktörlerinin karmaşık bir etkileşimi sonucu ortaya çıkmaktadır (Aydınlı, 1986, s:10).

Algı, objenin bizim zihnimizde bıraktığı etkidir. Kişilerin, duyguları yoluyla çevreden uyarı alarak dünya hakkında bilgi edinme olgusu, "Çevresel Algı"dır. Çevreden algılanan bilgiler; daha sonra geçmişten kazanılmış ve öğrenilmiş, her bilginin kendisi ile ilgili olan, duygulardan geçerek süzülürler. Her kişi zihninde, daha önceden edindiği bilgilerden ve deneyimlerden, hayal gücünden oluşturduğu bir çevre imajı da taşımaktadır (Özgüç, Tümertekin, 1998, s:56).

"Algılama, genel bir tanımla, çevreden enformasyonlar almak sürecidir." İnsanın çevresi ile ilişkisi, çevresel bileşenlerin ifade aracı olan biçimi ile, biçimin insana gönderdiği mesajlar ile bunların algı yoluyla insan tarafından alınmasıyla gerçekleşmektedir. Bu nedenle karmaşık bir süreç olan algılama, gerek yer aldığı çevresel sistemin bilgi kaynağı ve gerekse eylem için bir alan olarak açıklanabilmektedir (Öztürk, 1996, s:25).

İmaj kavramının geçtiği her boyutta algılamadan söz etmek gerekir. Göz, burun, kulak, dokunma, vb. duyu organlarımızın türlü algılama çeşitleri mevcuttur.

Bulunduğumuz mekanı en erken göz ile algıladığımız gibi kokusal anlam içeren mekanlar da bu özellik öne çıkabilmektedir. Algılanan mekan insan zihninde imgelerle oluşur ve o mekan çeşitli kimlik tanımlamaları kazanır.

4.4.1.2. Algılama

Algılama çevreden kaynaklanan uyarıcı etkilerin duyu organları ve zihinsel işlemler yardımıyla kavranması – amaçlı bilgi alma – sürecidir. Duyularla farkına varma ve akıl yoluyla bilgi alma olmak üzere iki etkinliği birden içeren algılama, "seçmek" demektir ve dünyayı anlamak için, seçimsel algılamanın kurallarını bilmek gerekmektedir.

Algılama süreci aşağıdaki koşullar bağlamında gerçekleşir:

- Algılama, aktif bir süreçtir; davranış, algılayan bireyin ve algılanan nesnenin özelliklerinin bütünlüğü içinde değerlendirilir.
- Algılama, güdümlü tepkilerin yardımıyla açıklanamaz; sözgelimi laboratuar ortamında istenen koşulları sağlayan uyarıcının algılanması sonucu ortaya çıkan değerlerin gerçeği yansıtması söz konusu olamaz.
- İnsan-çevre ilişkisi, dinamik bir süreci içerir; hareket/devinim, algılamada önemli rol oynamaktadır.
- Algı kişilere göre değişen bir olgudur; sahip olunan çevre imajı, mevcut motivasyon ve tutumlara bağlı olduğu kadar, geçmiş deneyimlere de dayanmaktadır.
- Algılamada insan, çevresinden amaçlarına uygun bilgiler almaktadır, beklentiler ve eğilimler algılamayı yönlendirir (Aydınlı, 1993, s:24-25).

Algılamanın iki önemli karakteristiği vardır. Biri algının "autocentric" karakteristikleri ki bunlar ilişkinin sübjektif yönüyle ilişkili, diğeri ise "allocentric" özelliği ki bu da ilişkinin objektif yönü ile ilgilidir. Algının "autocentric" özellikleri, insanların nasıl hissettikleri ve çevrenin keyfine ve duygusal özelliğine nasıl değer biçtikleriyle ilgilidir. Algının "allocentric" özellikleri ise etkinin özellikleri ile kaynağın özelliklerinin tanımlarıyla ilgilidir (Öztürk, 1996, s:29).

Bir mekan insanın algıları doğrultusunda şekillenir. Algılamayı destekleyen bileşenler vardır. Zihinde oluşan imaj muhakkak duyu organlarının faaliyete geçerek algı olgusunu aktif hale getirmesi ile oluşmaktadır. Örneğin bir mekanın rengi, dokusu, kokusu, kullanılan malzemeler algılanmasına yardımda bulunur. Sıcak renkle döşenmiş mekanlar heyecan verirken, soğuk renkle döşenmiş mekanlar olduğundan soğuk izlenim bırakmaktadır.

4.4.2.Çevre İmajının Öğeleri

Görsel olan, görme ile ilgili olandır. İnsanın çevresini algılamasındaki en büyük paya görme duyusu sahiptir. İnsan yaşantısında görsel niteliğin önemli bir etkisi vardır, bu nitelik korku, heyecan veya sevinç gibi duygular çağrıştırabilir ve insan davranışlarını, onları güzel mekanlara çekip, hoş olmayan mekanlardan uzak tutacak şekilde etkilemektedir (Ertürk, 1996, s:9).

Her bileşenin, öğenin çevre bütününe belirli ölçüde katkısı vardır. Bir objenin, görsel kimliğini oluşturan veya oluşmuş bir kimliği destekleyen öğeler mimaride ve diğer alanlarda göze çarpmaktadır.

Herhangi bir objenin imajını tanımlarken bize sorulan "nasıl, ne gibi özellikleri var?" sorularına cevap olabilecek nitelikler düşünülmektedir ve bu şekilde biçim, renk, doku özellikleri, sembolik, simgesel anlamlar, strüktür, kullanılan malzeme vb. özellikler, kimlik ifade araçları olarak bu soruların cevapları niteliğini oluşturmaktadır.

Toplumlar kimliklerini çevreleri ile, çevre bileşenleri ile yansıtırlar. Bu sebeple, yukarıda sayılan öğeler bir obje veya bireyin kimliğinin belirlenmesinde etkili ve ayırt edici olmaktadırlar. Burada tanımlanan obje, çevremizde gördüğümüz her eşya, varlık olabilir. Eski bir Türk Evi, strüktür, biçim, pencere oranları, kullanılan malzeme, ritim, doku özellikleri, gibi birçok aynı tipte yapılmış evler arasından farklılaşarak özgünleşir ve kimliğini yansıtarak ifade bulur.

4.4.3. Kimlik arayışında imge kavramları

İmgeler, saptama, varsayım yapma ve değerlendirme sonucu zihinde oluşan üç boyutlu kurgulardır. Bu anlamda imgeler, insanın algılama, ayrımsama, ayırt etme, kavrama, bellekte süreçlendirme işlemlerine, duygusal ve zihinsel tepkilerinin sonuçlarına bağlı olarak oluşmaktadır (Gür, 1996, s:89).

Kimlik, kişiye kendi olmasını, objenin de kendisini ifade etmesi anlamına gelmektedir. Her oluşumun bir kimliği olmalı ve kimlik de imgeler yardımıyla oluşmaktadır. Bir yer ile ilgili imaj konu edildiğinde mimari ve kentsel anlamda ilk göze çarpan, kitlesel etki bırakan özellikleridir. İmaj yaşanılan deneyimlere göre olumlu veya olumsuz anlam kazanabilmektedir.

Bir alanın sosyal anlamı, fonksiyonu, tarihi veya adı gibi imaj üzerinde etkili olan şeyler mevcuttur. Fiziksel form anlamda şehir imajının içeriği olarak 5 tip elemandan bahsedebiliriz: Yollar, sınırlar, bölgeler, düğümler, uzaktan görülebilen işaretlerdir Kapsamlı bir analizle bu elemanların şehrin imajını yansıtmasında ne derece etkili olduğu görülmektedir.

- Yollar
- Sınırlar
- Bölgeler
- Düğümler
- Uzaktan görülebilen işaretler (Lynch, 1960, s:46).

Yollar şehir imajında ağır basan elemanlardır. Çünkü şehri tanımlarken bu bir nevi kanal gibi gözüken doğrultular insanların aklında kalarak hareket kabiliyeti verir. Sınırlar ise iki yüzey arasındaki doğrusal elemanlardır. Gözlemcinin içinde yer aldığı bölgeler ise farklı büyüklüktedir. Düğümler de sabit noktalardır. Uzaktan görülebilen işaretler herkesin görerek tanımladığı işaret, dükkan veya vb. fiziksel nesnelerdir.

"Şehir" örneğinde de görüldüğü üzere "şehri" tanımlayabilmek için imgesel öğelerden bahsedilebilir. Lynch teorisinde şehirdeki imgesel öğeleri 5 kategoride incelemiş, pek çok bilim adamı da bu kategorileri farklılaştırarak model oluşturmuşlardır.

4.4.4. Tip-tipoloji ve imge elemanları

Kent, geçmiş-bugün ve gelecekteki imgesi ile bir devamlılık göstermektedir. C. Aymonino tipoloji çalışmasında bir kentte, fiziksel dokuya nitelik kazandıran tipler aracılığında kent bütününün önemi ortaya çıkartılabilir demektedir (Aykut, 1998, s:79).

- Tip kavramı: Bir bütün içindeki benzerliği, yakınlığı içerir. Bir tip yapı dizisi olarak ortak birliktelikler taşırlar.

- Bir tipten diğerine az sayıda özellik değişse de yeni karakteristik çizgi dizileri oluşturulabilir. Bunlar, bütün içinde "geçişliliği" ifade edebilir.

- Tipolojik işlevlerin çözümlenmesi olan öğeler arası ilişkiler tip ve işlevlerin hangi düzeylerde bir uyum noktasına ulaşabildikleri durum demektir (Aykut, 1998, s:79).

Tipoloji, farklı işlevli yapı tiplerini ifade etmektedir.İşlevlerle birlikte mimariyi çeşitlendirmektedir. İmgeler mimari tasarımlar sırasında geliştirilmektedir. Turizm mimarisi, sanayi yapıları mimarisi, ticaret yapıları, konut mimarisi, kültür yapıları mimarisi, vb. gibi mimari çeşitliliğinde oluşan bu tipolojiler imgelerle şifrelenebilir. İmgeler, objenin, şeyin, varlığın, özelde mimarinin akılda kalan yansıması, sureti olduğuna göre akıllıca bir yaklaşımla tipolojilerin oluşmasında, tiplerin belirlenmesinde imgelerden yardım alınmaktadır.

Kimlik tanımlanması bağlamında imge oluşumları farklı açılardan gelişmektedir. İmge elemanları 3 kategoride incelenebilmektedir. Fiziksel imge oluşumları ile bazı öğeler kastedilmiştir.

- Yüzey süslemesi,

- İzole edilmiş sembolik öğeler,

- Mimari öğelerin özel biçimde ele alınmasıdır.

Öze yönelik olmayan, biçimsel benzetme düzeyinde kalan her mimari yaklaşımın geleneksellik ve çağdaşlık arasında bir köprü oluşturması beklenemez (Çevik, 1999, s.3). İmge elemanları oluş biçimlerine göre de iki kategoride incelenmektedir:

- Sosyal imge oluşumları:Sosyal imge oluşumları mimarideki sosyal yapılaşmalar ve yaşantı biçimleri ile özdeşleşmektedir.

- Kültürel imge oluşumları:Kültürel imge oluşumları ise kültür öğeleri ile bütünleşmekte ve bunlar; folklorik değerler, örf, adet ve sanatsal faaliyetler, yeme-içme, giyinme özellikleri, vb. değerler olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.5. Kültür-Kimlik İlişkisi

Kimlik bileşenleri anlamları itibari ile bir toplumun sahip olduğu tüm değerlerdir. Toplumun olabilecek tüm değerleri de kültürün kavramsal açılımıdır. Bu kavramlardan yola çıkılarak, kimliği oluşturan bileşenler dikkate alınmış ve imaj olgusu ön planda tutulmuştur.

Kültür, toplumun geleneğini, göreneğini, yaşama biçimini, adetlerini, alışkanlıklarını kapsayan bir kavram olduğu için kültür ve kimlik arasındaki ilişkinin vurgulanması önem arz etmektedir. Bir toplumun kültür düzeyinin seviyesi, niteliği ve bileşenleri toplumu oluşturan bireylerin yarattığı çevrenin kimliğini belirlemede ve yönlendirmede, etken olarak görev yapmaktadır.

4.5.1. Kültür kavramı

Kültür sözcüğünün dört ayrı anlamda kullanıldığı görülür:

- Bilimsel alandaki kültür: Uygarlıktır

- Beşeri alandaki kültür: Eğitimdir

- Estetik alanındaki kültür: Güzel sanatlardır

- Maddi (teknolojik) ve biyolojik alanda kültür: Üretme, tarım, çoğaltma ve yetiştirmedir (Güvenç, 1974, s:98).

Kültür, bir toplumun öğesi olarak bireyin kazandığı bilgi, beceri, gelenek, görenek, yetenek, alışkanlık vb. özelliklerini içine alan karmaşık bir bütündür. Kültür, bir grubun özgün durumudur ve o grubu tanımlar, gruba kimlik verir (Ertürk, 1996, s:16).

Kültür ⇒ Dünya Görüşü ⇒ Değerler ⇒ İmge ⇒ Yaşam Şekli ⇒ Eylemler

Kültür deyimi, Türk Dil Kurumunca yayımlanan sözlükte Prof. Sedat Veyis Örnek tarafından şu şekilde tanımlanmaktadır: "Bir halkın ya da bir toplumun özdeksel ve tinsel alanlarda oluşturduğu ürünlerin tümü: yiyecek, giyecek, barınak, korunak gibi temel gereksinimlerin elde edilmesi için kullanılan her türlü araç gereç; uygulanan teknikler, dinsel, toplumsal, politik düzen ve kurumlar; düşünce, duyuş, tutum, davranış ve yaşama biçimlerinin tümüdür." (Hançerlioğlu, 1977, s:363).

Kültür, bir nesilden diğerine bilgi naklinde kullanılan kuralların, alışılmış inançların ve sosyal model-örneklerin toplamının gösterimidir (Aiello, Thompson, 1980, s:108).

Bozkurt Güvenç'in İnsan ve Kültür kitabında çok boyutlu bir yaklaşımla kültür tanımlamaları yapılmıştır. Pek çok filozof, eğitimci, antropolog, vb. kişilere ait tanımlamalar yer almaktadır. Kültür her boyutu toplumsal olan olguları içermektedir. Örneğin çevreye uyum, fikir, sembol olarak, vb. alanlarda çeşitli kültür içerikli kavramlar ifade edilmiştir.

Kültür, doğal oluşumunun dışında kalan ve varlık nedeni insana dayanan her şeyi kapsar. Kültürün vazgeçilmez bir boyutu, insanın toplumsal bir varlık oluşundan kaynaklanan iletişim olgusudur. Çeşitli sanat dalları arasında mimari, yararlı ve genelin birlikte gerçekleştirildiği kültürel yaratım olarak çok özgün bir konuma sahiptir. Bu anlamda mimarlık, günlük yaşamın doğrudan tasarımı olduğu kadar, ona ilişkin simgelerin de yaşama geçirildiği gerçekliğin bir bütünü olarak kavranıp biçim verildiği, kültürel en üst biçimidir (Öğüt, 1990, s:60).

Kültür, insanların geçmişini, bugünü ve bu bağlamda geleceğinin aynasıdır. Kültür bir süreklilik özelliği gösteren olgudur. Kültür toplumsal ölçekte özgünlük, aitlik duygularını ifade etmektedir. Bu bağlamda toplumların manevi değerlerinin birikimi diğer toplumlarınkinden farklı olduğu için kültür, her toplumda özgün yaşam şekilleri geliştirir.

4.5.2. Kültürel kimlik sorunları

En düzgün yapılmış kültürel kimlik tanımı, kültürel etkileşimin yaratıcı süreçlerinin bölgesel ve milli kültürün özgün elemanlarını ön seçime tabi tutmadan anlaşılması ve değerlendirilmesidir (Abel, 1997, s:147).

Kimlikler, simge dışında değil beraberinde oluşturulurlar. Kimliğin kendisi kadar kimliğin icadı ile de ilgilidir ve kimliği sonsuz bir tekrar olarak okumak değil, değişen aynılık olarak tanımlamak gerekmektedir. Geleneksel anlamda kimlik her şey dahil olarak iç farklılıklar olmaksızın aynılık, devamlılık gibi özelliklere sahiptir. Kimlikler dışarıdan değil farklılıklar içerisinden oluşturulmaktadır (Hall, 1996, s:4).

Kültürel çalışmalar açısından iki model oluşturulmuştur. İlk model deneyimlerin ortak yapısı tarafından tanımlanan herhangi bir kimliğin bazı gerçek ve gerekli içerikleri olduğunu varsaymaktadır ve kimliğin otantik ve orijinal içeriğini keşfetmek için uğraşmaktadır. İkinci model tam anlamıyla oluşmuş, ayrı ve belirgin kimliklerin olanaksızlığını vurgulamaktadır. Genel olarak ortak orijin veya deneyimle güçlendirilmiş otantik kimliklerin varlığını inkar etmektedir ve bu tür kimlikler her zaman süreç içerisinde ilişkili ve bitmemişlik özelliği gösterir (Grossberg, 1996, s:89).

Bireylerin, toplumların, ulusların kültür düzeyinde yaşadığı teklik, farklılık ve özgün durumlardır. Kimlik, modernlik ve küreselleşme bağlamında kültürel boyutta davranışlar sergilemektedir. Kültürel kimlik, başkalaşma sonucu oluşan bir durum olarak toplumlarda en çok sorun yaşanan olgudur.

4.5.2.1. Kültürel kimlik ve farklılık mantığı

Modern kendi kimliğini, özünü diğerlerinden ayırt ederek oluştururken, kimlik her zaman farklılık dışında oluşturulur. Modern kimlikleri sosyal yapılarda meydana getirirler. Modern, farklılık dışında kimlik oluşturmaz bilakis kimlik dışında farklılık oluşturur. Farklılık en az kimlik kadar bir güç etkisidir (Grossberg, 1996, s:93).

Kimlik ve farklılık arasında bazı anahtar kültürel görüşler yer almaktadır:

- Kimliğin kavramsallaştırılması,
- Kimlik bağlantılı farklılık diğerleriyle ilişkili olarak sembolik işaretleme tarafından oluşturulması,
- Kimliğin maddi ve manevi açılardan devamlılığının sağlanması,
- Kimliğin birleştirilmesidir (Woodward, 1997, s:12).

4.5.2.2. Kültürel kimlik ve bireysel mantık

Bireysellik tek ve basit bir yapıda oluşmaktadır. Politik alanlarda bu durum modernin icadı olarak değerlendirilmektedir. Bu alanda bireyin hem neden hem de etki olması veya hem konu hem de konu edilen olmasından dolayı bir paradoks yaşanmaktadır. Bu anlamda insancıl bireysel bir anlayış olan modernin üç farklı alanda tanımlanması mümkündür.

- Bilgi, olasılık ve deneyim kaynağını belirleyen durum,
- Eylem, etkinlik pozisyonu olarak bir araç görevi,
- Sosyal kimlik işareti olarak kendilik, şahsiyet (Grossberg, 1996, s:98).

4.5.2.3. Kültürel kimlik ve zamansal mantık

Modern, sadece farklılık ve bireysel mantıkla değil, zamansal mantıkla da yapılandırılır.Kimlik farklılığın zamansal oluşumu ve yer değişimi için aracılık etmektedir. Modern düşüncenin özünde iki önerme yatmaktadır. Bu önermeler:

- Mekan ve zaman birbirinden ayrılabilmektedir,
- Zaman mekandan daha öncelikli ve esaslı olmaktadır.

Çağdaş Amerikan kent toplumunda kimliğe dair karmaşık politik görüşleri tanımlamak istendiğinde şu dört nokta tespit edilmiştir.

1. Önceden belirlenen alanların ya da belli kapalı alanların dışına hiç çıkmayan veya çok az dışına çıkabilen büyük çapta demobilize olmuş bir insan kitlesi,

2. Yüksek derecede zorlanmış fakat büyük çapta mobiliteye sahip insan kitlesi,

3. Önemli bazı yerlerin dışında yoğun derecede mobiliteye sahip bir topluluk,

4. Teknoloji çeşitliliğinin bir sonucu olması nedeniyle gönüllü bir şekilde empoze edilen yaşamını süren topluluk bu mobilitenin sıra dışı bir derecesi olarak kabul edilir (Grossberg, 1996, s:100-101).

4.6. Bölüm Sonucu

Kimlik konusunu sosyolojiden alan ve insan ile bağdaştırılan bir kavramdır. Kimlik, doğada yer alan tüm canlıların birbirinden ayrılmasını sağlayan özgün bir yapılaşmadır. Herkesin kendine has özellikleri, kimliğin ifadesidir. Toplumun içinde kişiye nasıl bir insan, mekana nasıl bir mekan sorusunun cevabı kimlik öğelerini açıklarken kimlik kavramının anlamını da pekiştirmektedir.

Tezin konusunu oluşturan sürdürülebilir bölgesel kimlik bağlamında kimlik bileşenleri alt açılımları ile irdelenmiştir. Özellikle kentsel kimlik çevresel ve toplumsal kimlik açılımı ile kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Yine bölge imajının oluşturulması, turist eğilimleri ve bölgede geliştirilebilecek turizm pazarı açısından önemli olabilecektir. Çevresel imaj üç bileşenden oluşmaktadır. Bunlar kimlik, strüktür ve anlamdır.

Çevre-kimlik ile ilişkilendirilerek kültür bağlantısı kurulmuştur. Çevreyi ifade etmeye yarayan fiziksel öğeler çevre oluşum imgeleri olarak bölüm içinde yer almıştır.

Bu kapsamda algılama kuralları irdelenmiştir. İmaj olgusu, tanımı ve görsel kimlik öğeleri ile beraber incelenmiştir ki, bölgesel kimlik öğelerinin alan çalışmasındaki tespitleri açısından bölüm içindeki öğeler önemli olmaktadır.

Kültür, toplumun geleneğini, göreneğini, yaşama biçimini, adetlerini, alışkanlıklarını kapsayan bir kavram olduğu için kültür ve kimlik arasındaki ilişkinin vurgulanması önem arz etmektedir. Seçilen alanın hem turizm alanı olması hem de kültürel tarihi dokusunun hissedilir boyutta olması açısından kültürel kimlik kavramı; farklılık, bireysel ve zamansal mantığı ile ilişkilendirilerek ifade edilmiştir.

Bölümün sonucu itibari ile, tüm kavramlar, bölgesel çalışma ölçütlerinin sentez olarak oluşturulmasında önemli bir veritabanı oluşturmuşlardır. Bu bağlamda yerel ve bölgesel kimlik çalışma boyunca hem kuramsal hem de uygulama boyutu ile çalışılmıştır. Genel anlamda ifade edilen ulusal ve mimari kimliğin ayrıntılarının çeşitli bilgi kaynaklarının değerlendirilmesi ile derlenmesi ve özel bir alana uygulanması sırasında yaklaşımlar modelin işleyiş şemasına hakim olma özelliğine sahiptir.

5. SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM VE KİMLİK KAVRAMSAL STRÜKTÜRÜ

Ülkemizde son yıllarda kitle turizminin yarattığı olumsuzluklar ekonomik yönden girdi sağlarken yapısal çevre, sosyal, toplumsal açıdan çarpıklıkları beraberinde getirmiştir. Yoğun kullanım, taşıma kapasitesinin sınırları zorlaması ve toplumsal açıdan yozlaşma sonucu turizm olgusu, turizm mimarisinin izlendiği yapısal çevrelerde niteliksiz yapıların varolmasına neden olmuş ve bunun yanında fiziksel çevrenin tarihi ve kültürel sürekliliğini yok edecek boyutlara ulaşmasına neden olmakla beraber maddi ve manevi değerlerin kaybolmasına yol açmıştır.

Pek çok gereksinmelere cevap vermekle yükümlü olan turizm alanları kontrolsüz, bilinçsiz ve duyarsız yaklaşımlar nedeniyle kaos yaşayarak doğal-kültürel çevresini ve kimliğini kaybetmektedir. Bu nedenden ötürü turizm alanlarımızın doğal-kültürel çevre değerlerinin korunup, sürdürülebilirlik esasları çerçevesinde gelecek nesillerin de kullanımına sunarak, onları bu değerlerden mahrum bırakmamak çabası ile sağlıklı gelişen ve korunan çevreler adına çok boyutlu bir yaklaşım modeline ihtiyaç duyulmaktadır.

Günümüze kadar turizm alanları için pek çok uygulama yapılmıştır. Bu uygulamalar doğru yaklaşımlar belirlenmeden, planlama ve koruma hedeflerinden uzak yapıldığı için doğru sonuçlar ortaya çıkmamıştır. Bazı turizm politikaları sadece kural koyucu bir strateji ile olaya yaklaşırken esas sorunun pek çok boyutta incelenmesi gereği gözden kaçırılmıştır. Özde neyi, ne sebeple, ne kadar, nasıl, hangi koşullarda, kimin için ve kimin tarafından korunup sürdürüleceği, ne boyutta değişim ve gelişimin belirleneceği hususları daha önceki uygulamalarda düşünülmediğinden dolayı hep eksik bir taraf kalmıştır.

Turizm alanlarının sürdürülebilirliği tek boyutta incelenecek bir olgu değil daha çok holistik (bütüncül) bir yaklaşımla irdelenmesi gerekli bir olgudur. Bu açılardan ele alınan bu araştırmada konu, disiplinler arası bir çalışma alanı olan "çevre-kültür-davranış" alanına girmektedir. Bu bağlamda bu araştırmada çevre-kültür-davranış arasındaki ilişkilerin merkezinde yer alabilecek olan kavramlardan çevre kimliği,

çevresel algı ve değerlendirme sürecidir. Bu alanda bazı anahtar kelimelerden yararlanarak konunun anlaşılmasının desteklenmesi gerekmektedir. Çevre kimliğinin sürdürülebilirlik kavramı ile desteklenerek, çalışma alanı olan turizm bölgesinin değerlendirilmesi sürecini teşkil etmesi çalışma konusunun temelini oluşturmaktadır.

Öncelikle literatür ve gözlemlerden yararlanarak seçilen sürdürülebilir nitelik taşıyan turizm bölgesindeki mevcut fiziksel ve sosyo-kültürel çevre tespit edilmelidir. Bugüne gelinceye kadar neler; ne kadar, nasıl, kimin tarafından, niçin ve hangi koşullarda değiştiğinin tespiti yapılmalıdır.

Bölgesel değerlerin sürdürülüp sürdürülememesi sürecinde nelerin geleceğe aktarılması gerektiği sonucuna varılarak; günümüzde tasarlanan turizm alanına hizmet eden fiziksel çevrelerdeki kimliğin ulaştığı durum gözden geçirilmeli ve görüşmeler, yerinde gözlem ve tespitler ile bölgedeki sürdürülebilir kimliğin turizm alanlarındaki yansımalarına dikkat çekilmelidir.

Genel anlamda bu çalışma ile elde edilecek sonuçlar, fiziksel çevrelerin oluşumunda sürdürülebilir bir kimliğin sağlanmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bölge değerlerinin, sosyo-kültürel verilerin saptanması sırasında bu değerler ile günümüz koşullarının arakesitinin oluşturulması ile turizm alanlarının yapısal, sosyal, toplumsal ve ekonomik anlamda değerlendirilmeleri ve gelecek kuşaklara miras olarak taşınması sağlanmaktadır.

5.1. Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Modeli Çok Boyutlu Yapısı

Çevre-davranış çalışmalarını içeren konu alanı çok geniştir. Çevresel psikoloji, mimari psikoloji, ekolojik psikoloji, sosyal ekoloji, çevresel sosyoloji, çevresel algılama, çevresel bilme gibi çevresel davranış çalışmaları ile ilgili bilim dallarını içermektedir. Bu çalışma alanında da "çevresel tasarım araştırmaları" insan ile fiziksel çevre arasındaki ilişkiyi konu alarak irdelenecektir.

Hem yeni tasarlanan yapısal çevreler hem de mevcut çevrelerdeki niteliksizliğin belki de sebebi; sosyo-kültürel çevre ve bunun elemanlarının üzerinde yeterince durulmamasındandır. Araştırma konusu, çevre-kültür-davranış alanına girerek disiplinler arası özellik sergilemektedir.

Çevresel tasarım konusundaki araştırmalar insan ile fiziksel, yapay veya yapısal çevre oluşumu arasındaki ilişkileri açıklayıcı yaklaşımları içerir. Bu çalışmaların en önemli özelliği her zaman insan ve çevresinin ilişkilerinin karşılıklı etkileşim içinde ele alınmasıdır. Bu özelliği nedeniyle de insan-çevre ilişkileri; politika, sosyal bilimler, ekonomik bilimler ve karar verme, planlama, tasarlama, iletişim alanlarını da doğrudan veya dolaylı olarak kapsamaktadır (Hacıhasanoğlu, 1995, s:4).

Çevre-davranış-tasarım çalışmalarındaki teorik düzey dört şekilde tanımlanmaktadır. Bunlar teorik eğilimler, kavramsal strüktürler, kavramsal modeller ve açıklayıcı teorilerdir. Teorik eğilimler belirli bir konuda geniş kapsamlı kavramsal çalışmalardır. Kavramsal strüktürler veri temelli çalışmalardır. Var olan veya saptanan bulgular arasındaki ilişkileri tanımlayan çalışmalar bu kapsamda değerlendirilmektedir. İlişkilerin araştırılması nedeniyle sistematik sonuçlar verirler. Kavramsal modeller değişkenler arasındaki dinamik ilişkilerin saptanmasına yönelik çalışmalardır. Değişkenlerin tanımlanması, bağımlı ve bağımsız değişkenlerin belirlenmesi önem kazanmaktadır. Açıklayıcı teoriler, denenebilir çevresel kavram ve görünümlerin insan davranışları ile belirlenmesine yönelik çalışmalardır (Hacıhasanoğlu, 1995, s:4-5).

Kavramsal strüktürler veri bazında değerlendirmeleri içermekte ve sistematik olarak insan-çevre ilişkilerine dair verilerin koordinasyonunu sağlamaktadır. Kavramsal strüktürler ne bir model ne de bir teoridir. Modeller bir şeyin nasıl çalışacağını tanımlarken, teoriler olgunun yapısını açıklar. Kavramsal strüktürler ise model ve teorileri anlayabilmek için olay hakkında düşünmeye yardımcı olmaktadır (Turgut, 1992, s:6).

Fiziksel çevre araştırmaları, çevre bileşenlerini, çevreyi oluşturan öğeleri desteklemeli; çevreyi oluşturan fiziksel ve sosyo-kültürel değerlerin korunup sürekliliğinin sağlanmasında ve çalışma konusu olan turizm alanlarını bu anlamda bir değerlendirmeye tabi tutarak toplumsal yaşam, ekolojik çevre ve ülke ekonomisini organize edebilmek amacı güdülmelidir.

Fiziksel çevrenin sürdürülebilirliği ve bu sürdürülebilirliğin turizm alanlarında değerlendirilebilmesi için çok boyutlu bir kavramsal sistematik çözümlenmelidir. Çok boyutlu yapı diye isimlendirildiğinden bellidir ki; bu süreç içerik, ölçek,

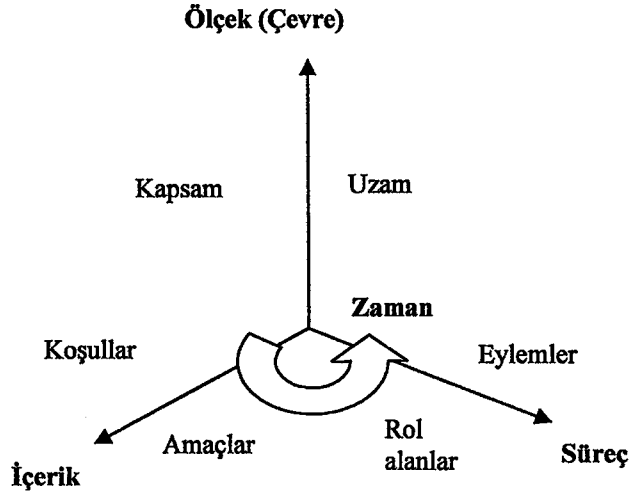
davranış ve zaman gibi bileşenleri içeren ve çalışma alanı ve kapsamına göre konuya özgü hale getirilen bir yapıda olmalıdır.

Sürdürülebilir fiziksel çevrelerde turizm alanlarının nasıl oluştuğu, ne çerçevede değerlendirilebildiği ve fiziksel çevrelerin sürdürülebilirliği açısından gelecekte oluşacak turizm alanlarına model olması yönünden çok boyutlu bileşenlerin sistematik çözümlemesi ile gerçekleşebilmektedir.

Bu açılardan çevresel tasarım araştırmaları sorunsalın belirlenmesinde çok yaygın olarak kullanılan kavramsal strüktür, ölçek, içerik, davranış ve zaman boyutlarından oluşmaktadır.

Bu bağlamda modelin kurgusunu oluşturan boyutlar tek tek irdelenerek birbirleri ile olan ilişkileri yorumlanacaktır. Bir kavramsal strüktür, teorik yönelmelerin ötesinde; farklı düzeylerdeki insan-çevre etkileşimi verileri için sistematik bir organizasyon sağlamakta ve çevre davranış çalışmalarının farklı bölümleri arasında bir ilişki kurmaya çalışmaktadırlar.

Son 25 yıl içinde yapılan çevre/davranış çalışmalarında kavramsal strüktürler, mekan ya da çevre (ölçek), kullanıcı grupları (içerik), sosyo-davranışsal fenomen (davranış) / süreç ve zaman olmak üzere dört boyutta ele alınarak geliştirilmiştir. Genel kavramsal strüktür Şekil 5.1.'de verilmektedir (Turgut, 1992, s:7).

Şekil 5.1. Çevre-davranış çalışmalarında genel kavramsal strüktür (Ünlü, 1986, s:12)

Uygulamada kullanılacak olan teorik temelli kavramsal strüktür Şekil 5.1.de görülen açılımdadır. Kavramsal strüktürün çok boyutlu yapısını oluşturan bu bileşenlerin aynı sistematik içerisinde incelenmesinden turizm alanlarının fiziksel çevre kimliği bağlamında sürdürülebilirliği modelinin oluşturulması sağlanacaktır.

Genel anlamda turizm alanlarındaki sürdürülebilirlik uygulamaları, çevre bileşenlerini destekleyen; fiziksel çevre kimliği bağlamında doğal ve yapay çevre öğeleri açılımı ile korunup sürekliliğinin sağlanması, kullanıcıların konfor şartlarını en iyi şekilde düzenlemek ve tüm turizm endüstrisi ihtiyaçlarının karşılanması anlamındadır.

Kavramsal strüktürün açılımı şeklinde organize edilecek olan modelin karmaşık bir o kadar da çok yönlü bir yapısı vardır. Çok farklı kullanıcı ve söz sahibi aktör grubu, çok farklı ölçeklerde farklı eylemleri farklı amaçlarla gerçekleştirmeye çalışacaklardır. Bu açıdan sürdürülebilir turizm alanları bütününde ve her ölçekte koruma gruplarının, sivil toplum örgütlerinin koruma çabaları, yatırımcıların yatırım yapma, tasarımcıların kurallara uygun proje çizme, merkezi yönetimin planlama yapma, yerel yönetimin uygulama ve denetleme gibi çalışmaları ile kollektif, holistik (bütüncül) uygulamaları kapsamalı ve koordinasyonlu bir şekilde organize edilmelidir.

Bu açılardan değerlendirilen sürdürülebilir turizm alanları ve gelişim süreci içerik, ölçek, davranış ve zaman gibi bileşenleri içeren ve kendine özgü bir yapıya kavuşturulan bir kavramsal strüktür açılımıdır. Sürdürülebilir turizm alanları için bir gelişim ve değerlendirme modelinin oluşturulması, ancak bu bileşenlerin sistematiğinin ve çözümleme ölçütlerinin belirlenmesi ile mümkün olacaktır.

Model; kavramsal strüktürden görüldüğü üzere 3 boyutlu holistik (bütüncül) bir yaklaşımla çözümlenecektir. Gestalt okulunun, kişisel deneyimlerin anlamlı bütünlerde bir araya getirilmesini vurguladığı gibi, holistik yaklaşım da; bütünsel, bütünleştirilmiş anlamına gelmektedir. Genel olarak planlı, anlamaya yönelik, akılcı, sistematik, parçadan ziyade bütüncüllüğü amaçlayan bir felsefi boyut mevcuttur. Mantık olarak da her şeyin bir şekilde birbiri ile ilişkili olduğuna inanan bir bakış açısı ve birbirini doğrulayan, birbirini var eden holistik bir davranış bütünlüğü hakimdir.

Geniş bakış açısı ile farklı kültürel ve doğal olguların anlamları ve birbirleriyle olan ilişkilerini inceleyerek kültür-çevre çalışmalarında holistik yaklaşım aracılığıyla farklı perspektifler tartışılacaktır.

Bu holistik yaklaşımla; Sürdürülebilir Turizm Gelişme Modeli sürecinde, fiziksel çevre bağlamında kimlik öğeleri, sürdürülebilirlik koşulları, amaç ve eylemleri gibi ölçütlerin açılımları veri tabanının oluşmasına yardımda bulunacaktır.

5.2. Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Modeli Ölçek Boyutu

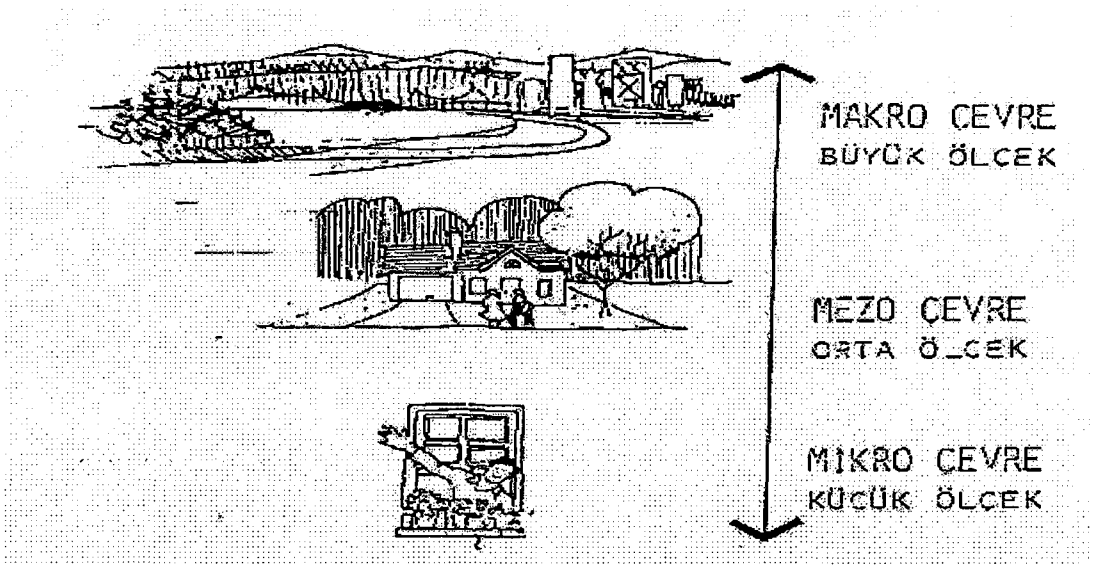
Çalışılan alanlar, model içeriğine bağlı olarak farklı ölçeklerde oluşabilirler. Ölçek kavramı küresel ölçekten bina bileşeni hatta yapı elemanlarına kadar uzanan makro ve mikro düzeyde alt ve üst sistemlerden oluşmaktadır.

Problemin ölçek boyutunu belirleyen çevre kavramı pek çok araştırmacı tarafından çeşitli şekillerde incelenmiştir. Örneğin; Lawton çevreyi beş bileşene ayırmaktadır. Bunlar birey, fiziksel çevre, kişisel çevre, yaş, sınıf, yaşam şekli, vb. nitelikleri kapsayan kişinin dışındaki çevre ve toplumsal norm ve kurumları kapsayan çevre şeklindedir (Turgut, 1992, s:17).

Yine bilindiği gibi çevre; fiziksel ve psiko-sosyal çevre olarak iki grupta ele alınmaktadır. Fiziksel çevre de doğal ve insan yapımı çevre olarak belirlenmektedir. Doğal çevre, yeryüzü şekilleri, dağ, vadi, ova gibi coğrafi özellikler, iklimsel verilerden oluşmakta, insan yapımı çevre de insan eliyle şekil almış, yapısal çevredir.

Fiziksel çevrenin bir farklı boyutu da çevrenin ölçek boyutudur. Doğal çevre veya insan yapımı çevre araştırmanın konusu ve amacına bağlı olarak farklı ölçeklerde ele alınmaktadır. Yine bu bakış açısından yola çıkarak çevre; mikro, mezo ve makro olmak üzere üç ölçeğe ayrılabilir.

"Mikro ölçek", en küçük ölçek birimi olmakta, "mezo ölçek", orta ölçekteki mekan veya çevrelerdir ve "makro ölçek", büyük ölçekli çevrelerdir.

Şekil 5.2. Çevre-davranış çalışmalarında farklı fiziksel çevre ölçekleri (Turgut, 1992, s:18)

Görüldüğü üzere bu üç ölçek grubundan bu araştırmada irdelenecek olan çevre kategorisi makro çevre grubundadır. Bu gruplama içinde kent, bölge planlama, peyzaj disiplini ile ilgili araştırmalar, bölgesel , kırsal yerleşim, daha büyük ölçeklerde metropoliten ve şehir alanları yer almaktadır.

Araştırma kapsamında bölgesel yerleşme ölçeğinden turizm alanında yer alan bina bileşenlerine kadar uzanan bir kapsam içinde farklı planlama eylemleri söz konusudur.

Ölçek boyutu bilindiği üzere kapsam ve uzam olmak üzere iki temel bileşenden oluşmaktadır. Sürdürülebilir fiziksel çevre sürecini oluşturan bölge ve bunun çeşitli açılım seviyelerinde farklı kapsamda koruma, imar eylemlerini kapsamaktadır. Fiziksel çevre doğal ve yapısal çevreden oluşmaktadır. Bulunduğu üst sistemler ve kapsadığı alt sistemlerle bir bütündür.

Küresel, ulusal, bölgesel, yerel, bina grubu, bina, yapı elemanı, yapı malzemesi gibi çeşitli ölçekte ve kapsamlarda sürdürülebilme sürecinin ele alınarak irdelenmesi gerekmektedir. Sürdürülebilirlik süreci, sınırları içine pek çok konu anlamını içerdiği gibi küresel, ulusal, bölgesel, yerel gibi üst sistemleri kapsarken; bina grupları, bina, yapı elemanı, yapı malzemesi gibi alt sistemlerle de ilgi alanı oluşturan bütüncül düşünülmesi gereken bir içermeler sistematiğidir.

Tablo 5.1 de açılımı yapılan sistematik; hangi ölçekte hangi eylemlerin yapılması gereğini ve modelin alt sistemlerinde anlamsal açılım yapılabilmesi için oluşturulan kavramsal belirleyicileridir. Bir sonraki adım olan tablo açılımlarındaki anlam ve eylem açılımları bu bölümdeki tablolardaki belirleyiciler göz önünde bulundurularak tespit edilmiştir.

Ölçek boyutunun bileşenlerinden biri de uzam boyutudur. Sürdürülebilir fiziksel çevre uzamının da belirlenmesi gerekmektedir. Ölçek sistemi için uzamda yer alan sistemlerin korunup sürekliliğinin sağlanacağı, ne şekilde değiştirilip yenileneceğinin irdelenmesi model uzamını oluşturacaktır.

Tablo 5.2, 5.3, 5.4 de alan çalışması yapılacak bölgenin kimlik öğeleri bağlamında doğal ve yapay çevre üst öğeleri ve alt başlıkları da tek tek irdelenecektir. Doğal yapı, sosyo-kültürel yapı, tarihi yapı, üst yapı, altyapı, ulaşım gibi kimlik öğeleri ve alt bileşenleri modelin alt açılımları aşamasında anlamsal olarak çeşitlenecektir.

Tablo 5.1. Sürdürülebilir turizm alanlarına yönelik kapsam belirleyicileri/verileri

MAKRO	KÜRESEL ÖLÇEK	Ekosistemin korunması
		Fiziki ve insani alt yapının tamamlanması
		Ulaşımın etkinlik ve güvenliğinin arttırılması
		Tanıtma ve pazarlama faaliyetlerinin yapılması
		Turizmin çeşitlenmesi
		Turizm ürün kalitesinin belirlenmesi
		Ekonomik stratejilerin oluşturulması
		Doğal çevre dokusu/ekolojik planlama yapılması
	ULUSAL ÖLÇEK	Çeşitliliğin sağlanması
		Dengeli büyümenin gerçekleşmesi
		Dış dünya ile bütünleşmenin sağlanması
		Altyapı hizmetlerinin sağlanması
		İnsan gücü kaynaklarının değerlendirilmesi
	BÖLGESEL ÖLÇEK	Ekonomik/sosyal altyapının korunması
		Doğal sitlerin yönetimi
		Gelişme programlarının gerçekleşmesi
		Bölgesel çekiciliğin sağlanması
		Üst ölçeklerle uyum ve koordinasyonun sağlanması
	YEREL ÖLÇEK	Yerel mimarinin korunması
		Koruma kullanma dengesinin sağlanması
		Peyzaj ve kentsel dokunun düzenlenmesi
		Kurumsal sektörler/yerel yönetim stratejilerinin belirlenmesi
		Altyapı hizmetlerinin verilmesi
		Ulaşım ağının geliştirilmesi
		Turistik cazibenin artırılması
	BİNA GRUBU	Altyapının oluşturulması
		Peyzaj öğelerinin yer alması
		Yapıların estetik kontrolünün yapılması
		Sokak dokusunun korunması
		Görsel kalitenin sağlanması
MİKRO	BİNA ÖLÇEĞİ	Ulaşımın planlanması
		Fonksiyonel ve estetik yeterliliğin sağlanması
		Doğal çevre dokusu uyumunun sağlanması
		Peyzaj öğelerin mekanlarda kullanılması
	YAPI ELEMANI	Standartların oluşturulması
		Yerellik olgusunun korunması
		Ekonomiklik dengesinin sağlanması
		Mekansal gelişimin gerçekleşmesi
	YAPI MALZEMESİ	Yerellik olgusunun korunması
		Çevresellik özelliğinin korunması
		Ekolojik dengenin sağlanması
		Özgün olma özelliğinin oluşturulması

Tablo 5.2, 5.3, 5.4 de alan çalışması yapılacak bölgenin kimlik öğeleri bağlamında doğal ve yapay çevre üst öğeleri ve alt başlıkları da tek tek irdelenecektir. Doğal yapı, sosyo-kültürel yapı, tarihi yapı, üst yapı, altyapı, ulaşım gibi kimlik öğeleri ve alt bileşenleri modelin alt açılımları aşamasında anlamsal olarak çeşitlenecektir. Coğrafik öğeler, bölgeye ait sosyal ve kültürel değerler, bölge tarihine ait ölçütler, alandaki mevcut tesisler, destek hizmetler ve alana ulaşımı sağlayan alternatifler sürdürülebilir turizm alanlarına yönelik uzam verilerinin kapsamıdır.

Tablo 5.2. Sürdürülebilir turizm alanlarına yönelik uzam belirleyicileri/verileri (Doğal Yapı)

DOĞAL YAPI	İKLİM	Isı
		Güneş
		Nem
		Rüzgar
		Yağış
	JEOLOJİK DURUM	Jeo-morfolojik görünüm
		Jeolojik yapılar
		Toprak
		Hidromineral kaynaklar
		Volkanik özellikler
		Kaya oluşumları
	TOPOĞRAFYA	Yatay eğriler
		Zemin özellikleri
		Yüzey eğimi
		Manzara
		Tepeler
		Vadiler
		Mağaralar
		Dağlar
		Ovalar
	BİTKİ ÖRTÜSÜ (FLORA)	Doğal
		Yetiştirilmiş
		Orman alanları
		Tarımsal alanlar
		Sulak alanlar
	HAYVAN TOPLULUKLARI (FAUNA)	Doğal yaşam
		Nadir türler
		Yok olmuş türler
	SU KAYNAKLARI	Yer altı suyu
		İçme suyu
		Termal su kaynakları
		Hidrojeoloji
		Kaynak koruma alanları
	SU ALANLARI	Göller
		Lagün
		Akarsular
		Kıyı alanları
		Nehir deltaları
		Mangrov
		Su basar ormanlar
		Şelale
		Kaplıca
		İçme
	PEYZAJ	Doğal peyzaj öğeleri
		Orman içi dinlenme yerleri
		Yıl boyu doğal yaşam etkisi
		Mevsimlik doğal yaşam etkisi
		Peyzaj öğelerinin mekanlara etkisi
	DOĞAL ALANLAR İLE İLGİLİ ESASLAR	Milli park
		Koruma alanları
		Kentsel çekicilikler
		Mesirelik alanlar
		Tabiat anıtları
		Tabiat koruma alanları/Doğal sit
		Panaromik bakış noktaları

Tablo 5.3. Sürdürülebilir turizm alanlarına yönelik uzam belirleyicileri/verileri (Sosyo-kültürel ve tarihi yapı)

SOSYO-KÜLTÜREL YAPI	SANATSAL ÖĞELER	Freskler
		Tablolar
		Heykeller
		Mozaikler
		Seramik eşyalar
		Resimler
		Türk el sanatları
		Çini
		Rölyef
	TANITIM ETKİNLİKLERİ	Yöresel/bölgesel fuar
		Bilimsel kongre/sempozyum/panel
		Spor etkinlikleri
		Dinsel gösteriler
		Sanat ve spor yarışmaları
		Kutsal mekanlarda etkinlikler
		Müzik, ışık, ses, dans, sinema, sahne yapıtları etkinlikleri
		Sergileme etkinlikleri
	FOLKLORİK DEĞERLER VE ETKİNLİKLER	Folklorik değerler
		Şenlik, festivaller
		Yerel alışkanlıklar /beslenme / giyim -kuşam
		Yerel halk oyunları
		Yerel mimari
		Turizm değerleri ve çeşitleri
	KENTSEL OLGULAR	Nüfus Yapısı
		İstihdam yapısı
		Eğitim yapısı
		Sağlık yapısı
		İdari yapı
TARİHİ YAPI	ARKEOLOJİK ESERLER VE TARİHİ KALINTILAR	Antik kent
		Antik tiyatro
		Antik mabet, tapınak
		Antik konutlar
		Antik hamam
		Antik mezarlar
		Höyük
		Tümülüs
		Kaya mezarları
		Arkeolojik sit
	ÇEŞİTLİ DÖNEMLERE AİT TARİHİ YAPILAR	Saraylar
		Hanlar
		Kervansaraylar
		Darüşşifalar
		İmarethaneler
		Bedestenler
		Kapalıçarşı
		Türbeler
		Dini yapılar
		Anıtlar
		Yollar
		Köprüler
		Su yolları (su kemerleri)
		Kule
		Sur
		Kale
		Çeşme
		Sivil mimarlık örnekleri

Tablo 5.4. Sürdürülebilir turizm alanlarına yönelik uzam belirleyicileri/verileri (Üstyapı, altyapı ve ulaşım)

ÜST YAPI	KONAKLAMA TESİSLERİ	Pansiyonlar
		Oteller
		Tatil köyleri
		Kampingler
	SAĞLIK DİNLENME AMAÇLI TESİSLER	Kaplıcalar-İçmeler
		Hamamlar
		Kür merkezleri
		Su oyunları merkezleri
	EĞLENCE YEME-İÇME TESİSLERİ	Restoran
		Bar
		Disko
		Kafeterya
	REKREASYON TESİSLERİ	Milli park tesisleri
		Koruma alanları
		Açık alan tesisleri
	YARDIMCI TURİZM TESİSLERİ	Servis yapıları
		Alışveriş merkezleri
		Danışma merkezleri
		Sergileme teşhir yerleri
	KAMU TESİSLERİ	İdari yapılar
		Mali yapılar
		Kültürel yapılar
		Sosyal yapılar
	SİVİL MİMARLIK YAPILARI	Konutlar
ALTYAPI	ALTYAPI FAALİYETLERİ	Enerji kaynakları
		İçme suyu
		Çöp arıtma
		Sulama kanalları
		Kanalizasyon
		Arıtma
		Ulaşım altyapısı
		Kamu hizmetleri
		Termal su sistemi
		Telefon
ULAŞIM	ULAŞIM ÇEŞİTLERİ	Yollar
		Havaalanı
		Demiryolu
		Karayolu
		Yaya ulaşımı
		Özel araç yolları
		Antik yollar
		Tali ulaşım
		Patika yollar
		Otopark sahaları
		Nakliyat yolu
		Boru hatları
		Metro
		Monoray
		Tramvay
		Kaçış yolları

Bu bileşenlerin birbiri ile ilişkisi önemlidir. Sürdürülebilir turizm alanlarındaki bu süreçte tarihi yapı korunup, üst yapı değiştirilebilir veya geliştirilebilir, veya tarihi yapılara fonksiyon verilerek değişim süreci yaşarken üst yapı korunabilir. Bu anlamda uzam farklı sistem açılımlarında ele alınacaktır. Görüldüğü üzere turizm alanlarının sürdürülebilirliğinin ölçek sorunu "kapsam" ve "uzam" sistemlerinden

oluşan bir matris ile ifade edilebilir. Modelin ilk aşaması olan bu ölçek sorununun alt açılımları farklı kapsamda farklı anlamlar içererek ifadelendirilecektir. Kapsamlı bir şekilde açılımı yapılacak olan model aşamasından örnek vermek gerekirse doğal yapı bölgesel ölçekte iklim verileri, su alanları, yüzey şekilleri, milli park ,koruma alanlarını ifade ederken, bina ölçeğinde topoğrafya, peyzaj, manzara, görsel kalite anlamlarını içermektedir. Uzam ve kapsam bileşenlerinin karşılıklı etkileşim matrisinde yer almaları sonucunda, modelin ilk aşamasında sistemin anlam ve eylem açılımı yapılacaktır.

5.3. Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Modeli İçerik Boyutu

"İçerik" in sözlük anlamı; bir şeyin içinde bulunan öğelerin bütünü, bir anlatımda verilmek istenen öz, düşünce, duygu ve imgelerin bütünüdür. Turizm alanlarında sürdürülebilir fiziksel çevre sürecinde içerik, amaçları ve koşulları içermektedir. İçerik alt başlığını oluşturan bileşenler problem alanından erişilmek istenen sonuç, hedef olan "amaçlar" ile bir şeyin kendi özelliğini kazanması için bulunması gereken durum, gerekli olan özelliklerden kastedilen "koşullar" dır.

Problemin içeriğini "fiziksel çevre" ve "sürdürülebilirlik" oluşturmaktadır. Koşulların alt bileşenlerini sürdürülebilir turizmin politika, strateji ve ölçütleri oluşturmaktadır. Bunlar; ekolojik, sosyal, kültürel, mekansal, kurumsal, politik, teknolojik, ekonomik olarak belirlenmektedir. Adı geçen bu "koşullar", modelin ilk aşaması olan ölçek safhasından sonra problemin içeriğinin tanımlanmasında ilgili olabilecek ölçütlerdir. Aşağıda Tablo 5.5.'te sürdürülebilir turizm alanlarına yönelik içerik/koşullar belirleyicileri verilmiştir.

Tablo 5.5. Sürdürülebilir turizm alanlarına yönelik içerik/koşullar belirleyicileri/verileri

EKOLOJİK	Doğal üretim sistemleri
	Taşıma kapasitesi – yatak sayısı/hektar
	Kritik ekosistemler – nadir tür/tehlikeye düşürülen türler
	Kaynakların kontrolü
	Gelişme kontrolü
	Alan koruması
SOSYAL	Yerel halkın söz sahibi olması
	Sosyal etki – turist sayısı/yerel sayısı
	Yerel halkın memnuniyeti
	Kullanıcı memnuniyeti
	Bölgesel bilinç ve kişisel sorumluluk
	Yoğunluk kullanımı – kişi/hektar
KÜLTÜREL	Kültürel kimlik ve çekicilik
	Yerel ölçek
	Yaşam biçimi
	Giyim kuşam
	El sanatları
	Mimari
	Geleneksel şenlik/festivaller
	Geleneksel oyunlar
	Beslenme biçimi
	Yerel gelenek – görenek
	Tarihsel doku
MEKANSAL	Mimari kimlik
	Çevresel estetik, imaj
	Çevresellik/özgünlük/yerellik
	Süreklilik/planlama/gelişim
KURUMSAL	Eğitim/bilinçlenme/kurumsallaşma
	Kamu hizmetleri
	Yöntem planlanması
	Organizasyonel yaklaşım
	Etki analizleri
POLİTİK	Devlet politikası
	Yasal hükümler
	Parasal hükümler
	Yerel yönetim politikası
TEKNOLOJİK	Yapım teknolojisi ve yatırımları
	Dengeli üretim
	Geleneksel/çağdaş uyumu
	Fiziki taşıma kapasitesi
	Alt yapı yeterlilikleri
EKONOMİK	Yerel ve ulusal ekonomi dengesi
	Gelir dağılımı
	Üretim sistemi
	Ekonomi projeleri/yatırımlar

Tablo 5.5 te belirtilen sürdürülebilir turizm alanlarına yönelik içerik belirleyicileri sürdürülebilir turizmin ölçütlerini oluşturan özde belirtilerdir. Dünya Turizm Örgütünün (WTO) "Sustainable Tourism Development: Guide For Local Planners" başlıklı çalışmanın ölçütlerinden de yararlanılarak oluşturulmuştur ve anlam-eylem açılımları için bu ölçütler dikkate alınmıştır.

Modelin içerik boyutunun ikinci önemli adımı da koşulların bazı hedefler doğrultusunda uyarlanma sürecini yaşamasıdır. Öyle ki; turizm alanlarında sürdürülebilir fiziksel çevre sürecinde esas hedef; fiziksel çevrenin ne amaca hitap ederse etsin sürdürülmesidir. Sürdürmek ise korumak ve koruma amaçları doğrultusunda gelişmek, ilerlemek anlamındadır. Bu anlamda hedefler koruma, iyileştirme, revizyon, kullanma, geliştirme, işletme, örgütlenme olarak belirlenebilir.

Ana hedef sürdürmek, sürdürürken korumak ve bu açılardan değerlendirilirse ikincil hedef de gelişmek/geliştirmektedir. Aslında çelişen kavramlar olmakla beraber koruma ve geliştirme hedefleri beraberinde başka planlama safhalarını da içermektedir. Bunlar koruma, iyileştirme/sağlıklaştırma, revizyon, kullanma, geliştirme, işletme, örgütlenme olarak belirlenmektedir. Yukarıda sayılanlar turizm alanlarındaki koşulların oluşmasında rol oynayan yani Sürdürülebilir Turizm Gelişme Alanı oluşumunun hedef aşamalarıdır. Koşulların uygulanabilirliği açısından her aşamasında bu hedeflere ulaşmak için özgün uygulamalar gerekmektedir. Tablo 5.6 da Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik adına hedefler belirlenmiştir ve modelde yer alan kişi, kurum ve örgütlerin eylemlerini belirtmektedir.

Tablo 5.6. Sürdürülebilir turizm alanlarına yönelik amaç belirleyicileri/verileri

KORUMA	Çeşitli ölçeklerde bilinç ve sorumluluğun verilmesi
	Planlama ve gelişim kontrolünün yapılması
	Süreklilik politikasının oluşturulması
	Yasal hükümler ve yaptırımların yapılması
İYİLEŞTİRME/ GÜÇLENDİRME	Yapılarda teknik yönden sağlamlaştırma yapılması
	Estetik yönden iyileştirme yapılması
	Yaşam kalitesine uygunluk sağlanması
	Nicelik-nitelik açısından dengeli gelişmenin oluşturulması
REVİZYON	İmar planlama ve kararlarına uygunluğunun sağlanması
	Çevre/ tarih/ kültür korumacı politikaların düzenlenmesi
	Kaynakların korunması
	Çevresel estetik/ imaj/ yerel kimlik muhafazası
KULLANMA	Fiziksel çevreye saygılı kullanımın yapılması
	İnsan, araç erozyonunu önleyici düzenlemelerin yapılması
	Alanda rol alanların sorumluluklarının belirlenmesi
	Kaynakların taşıma kapasitelerine duyarlılığının oluşturulması
GELİŞTİRME/ KALKINMA	Mekansal planlama ve gelişimin sağlanması
	İnsan doğa uyumunun sağlanması
	Bütüncül planlama ve büyüme modellerinin düzenlenmesi
	Çevre/ kaynak korumacı stratejilerinin belirlenmesi
İŞLETME/ YÖNETİM	Programlama ilkelerinin belirlenmesi
	Binaların, tesislerin bakımının yapılması
	Rekreasyon faaliyetlerinin korunması
	Alan ekonomisinin sağlanması
ÖRGÜTLENME	Koruma ve geliştirme birliğinin planlanması
	Proje ve uygulama sürekliliğinin sağlanması
	Çeşitli modellerin varlığının belirlenmesi
	Bütüncül bir planlamanın yapılması

5.4. Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Modeli Süreç/Davranış Boyutu

Problemin 3 boyutlu strüktürünün bir ayağı da "davranış" boyutudur. Davranış sözlük anlamı ile dıştan gözlemlenebilecek tepkilerin toplamı, organizmanın uyarılar karşısındaki tepkilerinin bütünü olarak belirtilirken, hareket, politika, yaklaşım, yöneliş eşanlamlarına gelmektedir. Turizm alanlarında sürdürülebilir fiziksel çevre sürecinde ise eylemler ve bu eylemlerde rol alanlar olarak belirlenmektedir.

Çevresel tasarım araştırmaları, çevre ile davranış arasındaki ilişkileri içermektedir. Kültür-çevre etkileşimi kavramsal çerçevenin temel bileşenlerinden biri de davranışsal süreçtir. Kültür ve fiziksel çevre, insan ve çeşitli psikolojik süreçler ile birbirine bağlanmaktadır.

Turizm alanlarında sürdürülebilir fiziki çevre süreci ölçek ve içerik boyutunda, kavramsal ve eylemsel analizlerden geçirilerek davranış boyutunda süreçte rol alanlar ve eylemlerle birleştirilerek bütüncül bir sisteme dönüşmektedir.

Davranış, "bir sistemin yapılma biçimi" olarak algılanırken; bu boyutta rol alanlar süreçler ve süreç adımları ön planda tutulmalıdır. "Davranış" eylemi yapan yani süreçte rol alanlarla değer bulacaktır. Turizm alanlarında sürdürülebilir fiziksel çevre kimliğinin kimler tarafından ve ne şekilde oluşturulup, devam ettirileceği önemli bir konu olarak, "davranış" boyutunun sorumluluğunda gelişmektedir.

Turizm alanlarında fiziksel çevre kimliğinin sürdürülebilme sürecinde rol alanlar yani "aktörler" şu şekilde sıralanabilir: merkezi yönetim görevlileri, yerel yönetim görevlileri, koruma grupları (UNESCO ve anıtlar ve sitler uluslararası komisyon), halk, turist (yerli ve yabancı), tur operatörleri, yatırımcı, işletmeci, tasarımcılardır.

Tablo 5.7 de model çerçevesinde etkilenen veya etkileyenler yer alırken her ölçekte rol alanların neler yapmaları gerektiği, sürdürülebilir turizm alanları için değerlendirilerek belirtilmiştir. Alt modellerde de her aşamanın anlam ve eylem açılımına göre kimlerin yer alması gerektiği belirtilmiştir.

Tablo 5.8 de ise bu alanlardaki eylemlerin ne şekilde olması hangi kapsamlarda yürütülmesi belirlenmiş ve alt modeller için kullanılmıştır.

Tablo 5.7. Sürdürülebilir turizm alanlarına yönelik eylemlerin sürecinde rol alanlar

MERKEZİ YÖNETİMİN GÖREVLERİ	Makro ölçeklerde fiziki çevrenin sağlanması
	Yasal yaptırımların oluşturulması
	Yerel yönetimlerin denetimlerin sağlanması
	Planlama/ gelişme/ kalkınma modellerinin oluşturulması
	Kurumsal örgütlenme görevini üstlenilmesi
YEREL YÖNETİMİN GÖREVLERİ	Planlama sürecine katılması
	Halkın bilinçlenmesine yardımcı olunması
	Çevre/ doğa/ tarih/ kültür korunmasını yasal hükümlerle desteklenmesi
	Mekansal düzenleme kararlarının "koruma" ile ilişkilendirilerek alınması
	Kullanım yoğunluğu denetlenmesi
KORUMA GRUBU	Doğal değerlerin korunması
	Kasıtlı veya kasıtsız tahribatın önlenmesi
	Sürdürebilirlik genel amaçlarının uygulanması
	Kültürel miras sayılabilecek tüm değerlerin sürekliliğinin sağlanması
	Planlama, programlama ve yönetim gerekmesi
HALK	Planlamaya katılımın sağlanması
	Çevre koruma bilinci geliştirilmesi
	Yerelliği, bölgeselliği benimsenmesi
	Ekonomik, sosyal, fiziksel refah için örgütlenmesi
	Yasal kısıtlamalar ve kurallara uyulması
TURİST	Çeşitli yerlerdeki kültürel ve doğal mirasa saygı duyulması
	Çevre tahribatında bulunulmaması
	Yerel halkı huzursuz edecek şekilde davranılmaması
	Yasal mevzuatlara riayet edilmesi
	Kaynakların korunması ile ilgili hususlara duyarlı olunması
TUR OPERATÖRÜ	Sağlıklı tur organizasyonlarının yapılması
	Kullanıcıya gerekli bilgilendirmenin yapılması
	Çevresel kültür tahribatına sebep verilmemesi
	Yerel halk ile duyarlı birliktelik zemininin hazırlanması
	Yasal mevzuatlara uyulması
YATIRIMCI	Fiziksel çevrenin korunmasının sağlanması
	Merkezi ve yerel yönetimlerle koordinasyon içinde olunması
	Yasal hükümlere uyulması
	Merkezi ve yerel planlama süreçlerini benimsenmesi
	Yerel halkın duygu ve düşüncelerine açık olunması
İŞLETMECİ	Doğal ve yapay çevrenin korunmasının sağlanması
	Yerel halk ve kullanıcı memnuniyetinin ön planda tutulması
	Ekolojik/ ekonomik/ toplumsal dengenin sağlanması
	Planlama eylemindeki aktörlere eşitlik sağlanması
	Tasarımcı ve yatırımcı ile bilinçli koordinasyon içinde olunması
TASARIMCI	Doğal ve yapay çevre öğelerine duyarlı olunması
	Kültürel, fiziki ve tarihi kimlik sürekliliğinin sağlanması
	İlgili tüm kişi ve kuruluşlarla koordinasyon içinde olunması
	Korumanın başlıca ilke olarak benimsenmesi
	Planlama süreçlerinin duyarlılıkla takip edilmesi

Bu süreçte rol alanlar yukarıdaki gibi olurken bu aktörlerin yaptıkları veya bulundukları eylemler de modelin birer parçasıdır. Eylem; hareket, uygulama, bir işin amacına uygun bir biçimde gerçekleştirilebilmesi veya bir durumun daha ileriye götürülebilmesi için yapılan düzenlemelerdir. Süreç adımları içerisinde yer alan

eylem süreçleri de; planlama, programlama, yapım-gerçekleştirme (uygulama), kullanım, denetleme olarak belirlenmektedir.

Tablo 5.8. Sürdürülebilir turizm alanlarına yönelik eylemlerin belirleyicileri/verileri

PLANLAMA	Doğal/ tarihsel/ kültürel sit alanların korunması devamlılık sağlanması.
	Eylemlere her türlü katılımın sağlanması
	Eylemlerin yasal boyutunun oluşturulması
	Bütüncül bir eylemler organizasyonu oluşturulması
	Yasal boyutun oluşması
TASARIM	Farklı katılımlarla doğru çözümlerin oluşturulması
	Özgünlük/ yerellik ve çağdaşlığın bütünleşmesi
	Doğa, kültür uyumu ve tahribatın önlenmesi
	Yasal boyutun oluşması
YAPIM/ GERÇEKLEŞTİRME/ UYGULAMA	Teknoloji kullanımının çevreyle olan etkileşimi
	Planlama ile bütünlük sağlanması
	Yönetimsel-parasal modeller geliştirilmesi
	Zamansal öğenin belirleyici olduğu etaplamanın gerçekleştirilmesi
KULLANIM	Kullanırken korumak esası benimsenmesi
	Tüm kullanıcı yelpazesinin örgütlenmesi
	Doğal kaynakların tüketilmeden kullanımı esası sağlanması
	Kullanım, ekolojik/ fiziksel/ sosyal taşıma kapasitesini aşmayacak şekilde organizasyon yapılması
DENETLEME	Alan korunması için birlik modeli oluşturulması
	İdari örgütlenme, tüm bu eylemlerin denetlenerek sürdürülmesinin sağlanması
	Koruma kullanma ve alan bakımının sağlanması
	Sürdürülebilirliğin sağlanması ve denetlenmesi için yasal düzenlemeler yapılması

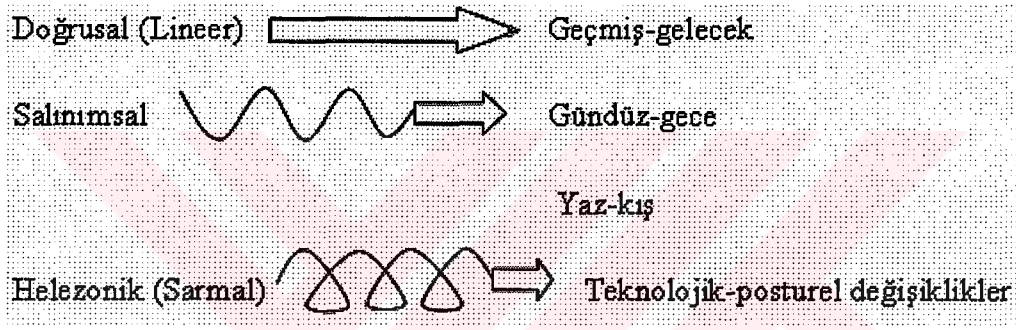
5.5. Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Modeli Zaman Boyutu

"Zaman" kavramı sözlük anlamı ile "bir iş veya oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre, vakit" olarak ifade edilmektedir. Mimarlıkta zaman boyutu, bir mekanın kavranması ve algılanması amacıyla algılayanın zaman içinde yaptığı devinimi ifade etmektedir. Yaşanarak kavranabilen her mimari ürünün en, boy ve yükseklikle belirlenen hacimsel boyutları dışında zamanın belirlediği bir de zaman-mekan boyutu vardır.

Turizm alanlarında sürdürülebilir fiziksel çevre süreci zaman içinde dinamik, akıcı ve değişken özellikler göstererek, zamanla değişen konfor şartlarına ve günümüz ihtiyaçlarına bağlı olaraktan geliştirilebilme özelliği sergilemelidir.

Zaman; ölçek, içerik ve davranış boyutlarıyla beraber düşünülecek ve her üçünü de farklı aşamalarda etkileyecek bir 4. boyuttur. Sürdürülebilirlik de zaman boyutu önemlidir. Hem günümüz koşullarında günümüz konfor şartlarını sağlamak hem de kültürel ve fiziksel sürekliliği devam ettirmek açısından zaman boyutu önem teşkil eder. Zaman değişen koşullar doğrultusunda farklılaşmalar gösterebilir örneğin; bu süreç içerisinde hedefler içerik ve kapsam boyutunda zamansal değişimlere uğrayacaktır. Birtakım geri dönüşler veya gözden geçirmeler yapılmaktadır.

Bu dönüşümler, Şekil 5.3'te görüldüğü gibi, zamana bağlı işlevsel-fonksiyonel değişiklikler doğrusal (lineer), salınımsal, helezonik (sarmal) olmak üzere 3 farklı özellik göstermektedir.

Şekil 5.3. Zamana bağlı işlevsel-fonksiyonel değişiklikler (Ünügür ve Turgut, 1992, s:183)

Şematik çizimlerle Şekil 5.3. te ifade edilenler zaman içinde doğrusal-salınımsal-helezonik değişimlerdir.

Doğrusal değişiklikler; geçmişten geleceğe uzanan ve geri dönüşümü olmayan oluşumlardır. Örneğin; insanların doğması, yaşaması, ölmesini oluşturan yaşam süreci doğrusal (lineer) değişikliklerdir. Salınımsal değişiklikler; belli bir ritim ile olayların kendisini aynen tekrarlaması özüne dayanmaktadır. Kısa ve uzun vadeli periyodik hareketlerdir. Örneğin; gece-gündüzün salınımsal olarak tekrar etmesi, yaz-kış gibi mevsim değişiklikleri salınımsal hareketlerdir. Helezonik değişiklikler ise aynı olayların zaman içinde farklı biçimde tekrarlanması şeklinde tanımlanmaktadır. Helezonik hareketlerde geriye ve ileriye doğru sıçrayışlar olabilmektedir. Bir helezon düşündüğümüzde; daire aynı yerin üstüne geldiğinde, alttaki daire ile çakışan tarafları olur ama artık o daire alttaki daire değildir. Çakışan tarafları olsa bile artık o başka bir olay olmuştur. Helezonik değişikliklerin özünde

eylem yapılış biçimlerindeki farklılaşmalar ve ekipmanlardaki teknolojik gelişmeler yatmaktadır. Teknolojinin getirileri ile beraber bazı eylemlerin yine yapılıyor olması ancak günümüz koşullarından farklı şekilde yapılması, çamaşır, bulaşık yıkama eylemleri gibi örnek olarak verilebilir.

Turizm alanlarında sürdürülebilir fiziksel çevre süreci bu kavramsal strüktür bağlamında bütüncül bir yaklaşımla birbirini izleyen farklı süreç adımlarını içermektedir. Süreç adımları; tespit edilen problemli alanlardaki süreçlerin ve faaliyetlerin adımları ile belirlenmektedir. Planlama, tasarım, yapım, kullanım, denetleme ölçütlerinden oluşan eylemler, veri toplama/veri işleme, analiz/alternatif geliştirme, kavram geliştirme/geliştirme, sentez/değerlendirme, model/karar verme gibi yatay ve düşey strüktürde kavramsal olarak irdelenecek ve sürdürülebilir turizm alanlarında politika, strateji ve hedeflerin belirlenerek geliştirilmesi için oluşturulan bir model kapsam çerçevesi olarak anlam kazanmaktadır.

Turizm alanlarında uygulanacak modelde bu süreç adımları zamana ilişkin işlevsel-fonksiyonel olarak doğrusal, salınımsal, helezonik değişiklikler bağlamında gerçekleşmektedir. Burada hem çağdaş gereksinmeler hem de kültürel süreklilik karşıtlığı içerisinde sorunsalın zamansal faktör bağlamında ne ölçüde gerçekleşebileceği sorgulanmaktadır.

5.6. Bölüm Sonucu

Günümüze kadar turizm alanları için pek çok uygulama yapılmıştır. Bu uygulamalar doğru yaklaşımlar belirlenmeden, planlama ve koruma hedeflerinden uzak yapıldığı için doğru sonuçlar ortaya çıkmamıştır.

Bazı turizm politikaları sadece kural koyucu bir strateji ile olaya yaklaşırken esas sorunun pek çok boyutta incelenmesi gereği gözden kaçırılmıştır. Özde neyi, ne sebeple, ne kadar, nasıl, hangi koşullarda, kimin için ve kimin tarafından korunup sürdürüleceği, ne boyutta değişim ve gelişimin belirleneceği hususları oluşturulan model çerçevesinde irdelenmiştir.

Bunu sağlamak adına, fiziksel çevrenin sürdürülebilirliği ve bu sürdürülebilirliğin turizm alanlarında değerlendirilmesi için çok boyutlu bir yapı sistematiği

çözümlenmelidir. Bu süreç, içerik, ölçek, davranış ve zaman gibi bileşenleri içeren, çalışma alanı ve kapsamına göre konuya özgü bir yapıda olmalıdır.

Bu bölümde sürdürülebilir turizm ve kimlik modeli kavramsal strüktür kapsamında problem alanının tespiti ve kurgusu yapılmıştır. 3 boyutlu bir strüktür olan kuram da ölçek (çevre), içerik ve süreç (davranış)'dan oluşmaktadır.

Modelin ölçek boyutunda sürdürülebilir turizm alanlarına yönelik kapsam ve uzam belirleyicileri, içerik boyutunda içerik/koşullar ve hedeflerin belirleyicileri, davranış boyutunda eylemlerin belirleyicileri ve eylemlerde rol alanlar yer almıştır ve dördüncü boyut zaman faktörü de diğer üç boyutu her aşamasında etkilemek üzere irdelenmiştir.

Bölüm içerisinde, belirlenen strüktürün boyutlarının her iki bileşeni de model sistematiğini oluşturduğu için irdelenmiştir. Örneğin, ölçek boyutunda kapsam verileri makro ölçekten mikro ölçeğe kadar irdelenmiştir. Uzam verileri de çevresel kimliğin içerdiği öğeleri belirtmektedir. İçerik boyutunda koşullar bileşeninde turizm alanlarının politika ve stratejileri irdelenirken, amaçlar da turizm alanlarının sürdürülmesi için bazı hedefler belirlenmiştir. Süreç boyutunda da çalışmaya katılanlar ve neler gerçekleştirebildikleri yer almaktadır. Modelin kavramsal strüktürü kapsamında belirlenen ölçütler bölüm içerisinde tablo sistematiğinde düzenlenmiştir ve modelin anlamsal açılımı düzeyinde kuramsal katkı sağlanmıştır.

6. SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM VE KİMLİK MODELİ

Turizm alanlarında sürdürülebilir fiziksel çevre süreci, fiziksel ve sosyal koşullar altında ve farklı zamanlarda farklı içerik, ölçek kapsamında oluşan olguların karmaşık bir yapıda çeşitli katılım ve işbirliği içinde kararlar alınmasını gerektirmektedir.

Geçmişte turizm alanlarının sürdürülebilirliği açısından modeller oluşturularak kullanılmıştır. Modelden ziyade uygulamalar için karar verme/ karar alma mekanizmaları olmuştur. Karar verme mekanizmaları fazlasıyla yatırımcı, girişimci ve işletmeciye rant sağlayarak çevre ve yerelliği düşünmeden verilmiştir. Tabi ki; sorumluları merkezi ve yerel yönetimlerdir. Daha az olmakla beraber koruma gruplarının aldıkları kararlar mevcuttur, çevre duyarlı kararlar olmakla beraber sadece söylemde kalarak yaptırıma geçilememektedir. Finansman, örgütlenme, kalkınma, çevre duyarlı bölgesel planlama modelleri turizm alanlarında sıkça kullanılan modeller olmuştur.

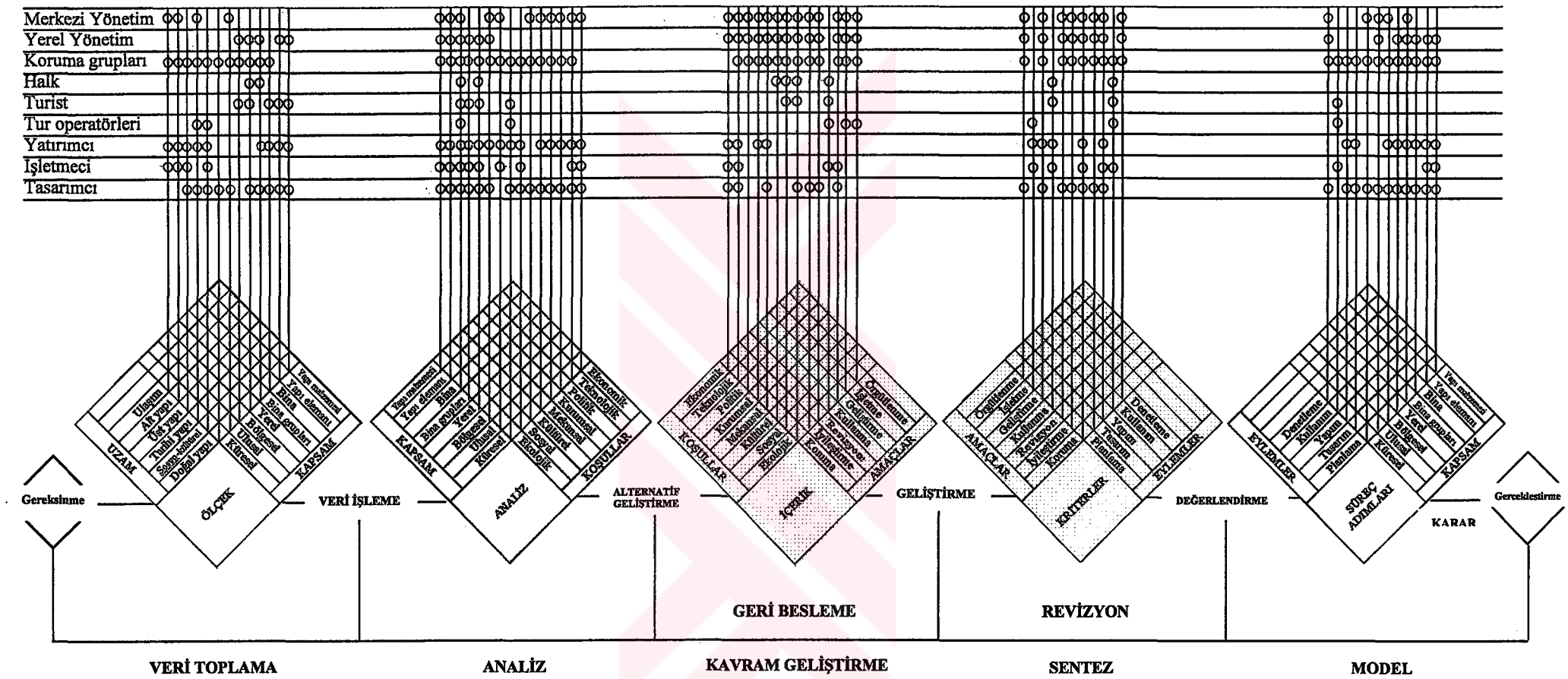
Bu tip uygulamalarda görülmüştür ki; turizm alanlarında hep birilerinin menfaati doğrultusunda bilinçsiz uygulamalar gerçekleştirilmiş, karar verme/ karar alma mekanizmaları bilinçli/ duyarlı işlememiştir. Bu nedenlerden ötürü çok boyutlu bir model kurgusu ve holistik bir bakış açısı ile yaklaşımlarda bulunulması gerekli görülmektedir.

Turizm alanlarında sürdürülebilir fiziksel çevre süreci bağlamında kavramsal strüktürde her adımda "içerik", "ölçek", "davranış" ve "zaman" boyutları analiz edilerek, birbiri içine kanalize olan ve çok katılımlı bir karar verme mekanizmasını içeren bütüncül bir model oluşumu, sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için gerekli görünmektedir.

Model; 3-13 Haziran 1996'da İstanbul'da toplanan Habitat II zirvesi için düzenlenen ve daha sonra "Arkitekt" dergisinde yayımlanan Prof. Dr. Cengiz Eruzun ve Prof. Dr. Mete Ünügür'ün hazırladığı Türkiye Ulusal Raporu ve Eylem Planı'nda Kentsel

Gelişme Süreci için oluşturulmuştur (Eruzun, Ünügür, 1996, s:38-39).Tez kapsamında da modelin şematik ve genel anlamda kavramsal işleyişi benimsenmiştir.

Şekil 6.1'de görülmekte olan model, turizm alanlarında sürdürülebilir fiziksel çevre kimliği ve süreci kapsamında Sürdürülebilir Turizm Gelişme Modeli olarak oluşturulmuştur. Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik modeli, neyin, ne kadar (ölçek boyutu), niçin, neden (içerik boyutu), nasıl, kimin tarafından (davranış boyutu) korunup, sürdürüleceği ve/veya değiştirilip değişmeyeceği, hangi açılardan gelişim sergileyeceği boyutlarını içermelidir. Genel anlamda turizm alanlarının, özelde bir alanın fiziksel çevre bağlamında sürdürülebilirliğinin sağlanması yeni bir model olarak değerlendirilmektedir. Amaç çok katılımlı bir sistematik içinde, holistik bir bakış açısıyla model çerçevesinde belirlenmiş bileşenlerin bahsi geçen boyutlarda korunup sürdürülmesi gerektiğinin ifade edilmesidir. Sonuç itibari ile çevreye karşı duyarlı, bireyi düşünen, turizm politikalarının ilkelerini gerçekleştiren bir sistem içerisinde doğru kapsamlı bir model çerçevesinde akılcı ve işlevsel sonuçlara ulaşılması hedeflenmektedir.

Şekil 6.1. Sürdürülebilir turizm ve kimlik modeli

6.1. Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Modeli Kurgusu

Model sistematiği içerisinde 5 ayrı şema yer almaktadır. Şemalar ölçek, analiz, içerik, kriterler süreç adımları aşamalarını içermektedir ve her birinin iki bileşeni mevcuttur. Bunlar, ölçek aşamasında uzam ve kapsam, analiz aşamasında kapsam ve koşullar, içerik aşamasında koşullar ve amaçlar, kriterler aşamasında amaçlar ve eylemler, süreç adımları aşamasında eylemler ve kapsamdır. Sürdürülebilir turizm ve kimlik modeli çerçevesinde sürdürülebilir turizm alanlarına yönelik genel varsayımlardan oluşan kriterler kapsam, uzam, koşullar, amaçlar, eylemler, eylemlerde rol alanlar için belirlenmiş ve 5.1-5.8 arasındaki tablolarda gösterilmiştir.

Bir önceki bölümde modelin kapsam, uzam, içerik/koşullar, amaçlar, eylemler, eylem sürecinde rol alanlar için oluşturulan kriter tabloları, bu bölüm içerisinde yerini alt-model kurgusu ile birlikte ikili eşleştirilmiş ilişki matrisi kapsamında anlam-eylem açılımına bırakacaktır. Alt model tablolarında kavramlar, model bileşenlerinin kavramsal ve alan değerlendirilmesi esnasında geri dönüşlere imkan verecek şekilde belirlenmiş varsayımsal belirleyicilerin yer aldığı tablolardan yararlanılarak tespit edilmiştir. Tablolar her iki bileşen için anlam açılımı (hangi konu alanına girdiği), eylem açılımı (hangi eylemlerde bulunulduğu) ve son olarak da kimlerin bu eylem sürecini olumlu ya da olumsuz anlamda katıldığı başlıklarından oluşmaktadır.

En son olarak da kavramsal ve sistematik açılımı tam olarak yapılan sürdürülebilir turizm ve kimlik modelinin alana uyarlanması esnasında modelin hazırlık safhasındaki genel varsayımsal ve alt model kurgusu içerisindeki oluşum aşamalarındaki duruma özel veriler kullanılmıştır. Alan çözümlemelerinde bölge için olumlu veya olumsuz eylemde bulunmuş kişilerin faaliyet sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu bağlamda bölge çalışmasına katılanların eylemleri doğrultusunda hangi koşullarda, hangi aşamada, ne kadar, nasıl eylemlere katıldıkları tespit edilmiştir, ulaşılamayan sonuçlar açısından da kişilerin o aşamada neler yapması gerektiği ama yapılmadığı tespitlerine ulaşılmıştır.

Modelin işleyişini daha iyi anlayabilmek için model içinde geçen kavram terminolojisini irdelemek gerekmektedir. Bir sistematik içinde model süreçleri şu şekilde ortaya çıkmaktadır:

Gereksinme: Problemin çözümüne dair ilgili tüm veriler.

Veri Toplama: Problemin tanımlanması ve bilgilerin formüle edilmesi.

Veri İşleme: Problemin içinde ihtiyaç duyulacak tüm verilerin model adımları çerçevesinde irdelenmesi.

Analiz: Çözümleme, tahlil yapma, tasarım amaç ve hedeflerine uygun ölçütlerin oluşturulması ile tasarım, vb. analizlerinin yapılması.

Alternatif Geliştirme: Çözümler için amaca uygun ölçütlerin oluşturulması, çözüm seçeneklerinin belirli ölçütlere göre irdelenmesi ile belirlenen problemin değişik çözümlere dönüştürülmesi.

Kavram Geliştirme/Geri Besleme: Problem içeriğinde tanıma hem uyan hem de uymayan örnekler sağlayan deneyimler vasıtasıyla bir tanımın sınırlarını saptayarak aşama aşama bilgi oluşturmaktır. Geri Besleme de bir kontrol yöntemidir. Sistemin doğru çalışıp çalışmadığını geriye dönüşler yaparak kontrol etme süreci veya süreç adımıdır.

Geliştirme: Temel kavramlar, problem tanımı, veri derleme-hazırlama aşamasından yani araştırmadan sonra gelen bir aşamadır. Uygulamanın geliştirilmesidir.

Sentez/ Revizyon: Analiz aşamasında saptanan mimari olguların ele alınmasıyla yani çözümlere varmak için birleştirilmesi işlemleridir. Yine başka bir anlamda alternatif çözümlerin, çözüm seçeneklerinin ortaya konulup geliştirilmesidir. Revizyon da tekrar gözden geçirmedir. Modelin bu adımda doğru işleyip işlemediğine göz atılır. Revizyon planları, değerlendirme sürecinin doğrudan sonuçlarından birisidir. Revizyon program sona erdikten sonra en kısa sürede gerçekleştirilmelidir.

Değerlendirme: Mimari tasarım seçenekleri arasında değerlendirme yoluyla uygulanacak tasarım seçilmesi ve uygulama için en olumlu tasarımın seçimi, geliştirilmesi ve sunulmasıdır.

Model: Örnek olmaya değer şey, nesne, olgu olarak tanımlamak mümkündür. Bir sistemin yardımcı araç niteliğinde diğer bir sistemle temsil edilmesidir. İleride farklı alanlarda uygulanabilmek için çeşitli çalışma alanlarına uyarlanabilecek doğru örneklemedir. Modelde aranan özellikler yinelenebilirlik, objektiflik, geçerlilik ve güvenilirliktir.

Karar: Bir iş veya sorun hakkında düşünülerek verilen kesin yargı yani model sonucunda ortaya çıkan yorum ve öneriler doğrultusunda tartışılarak verilen kesin yargıdır.

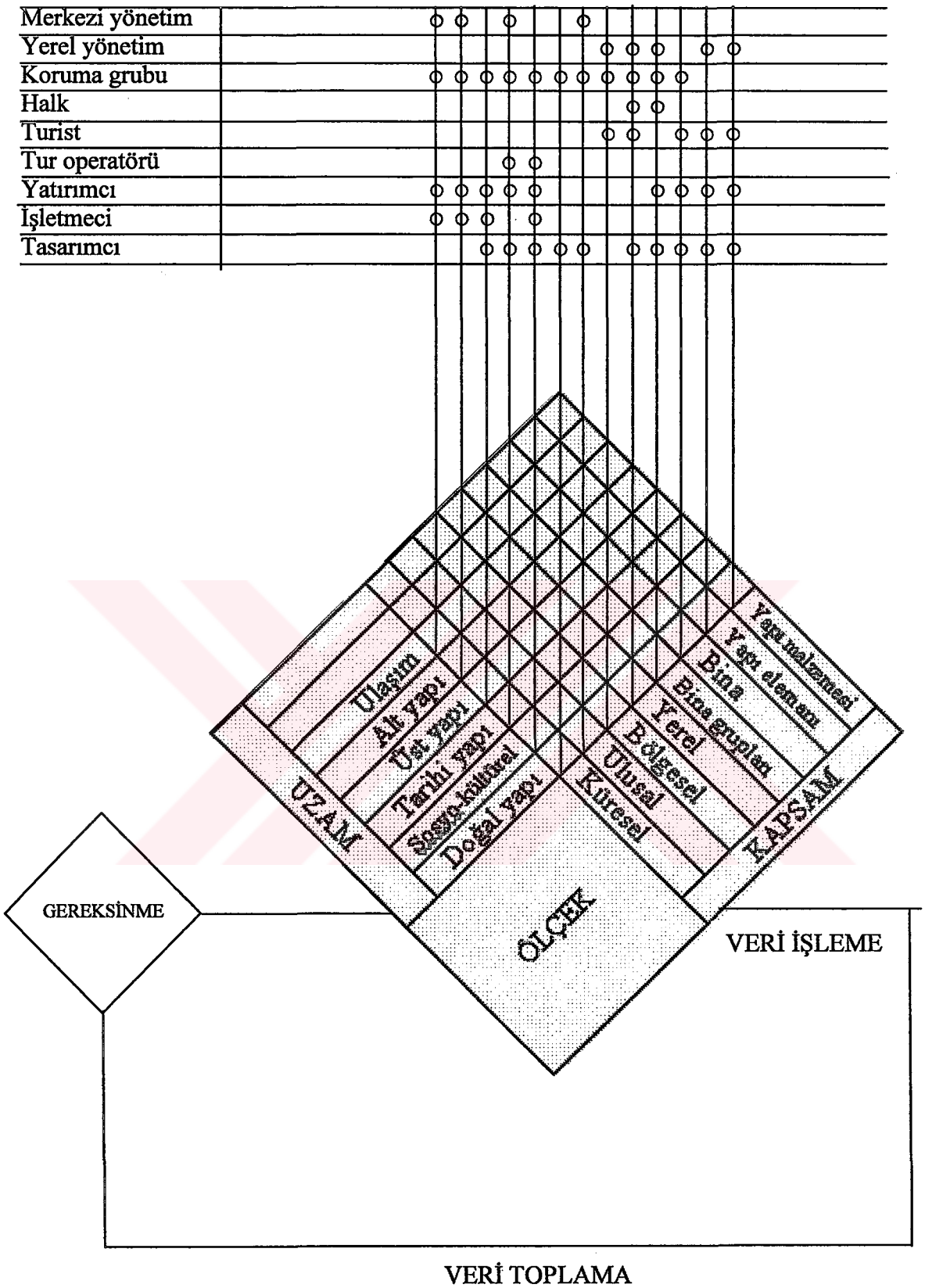
Gerçekleştirme: Artık ortaya çıkan modelin her aşaması ile gerçek bir ortamda gerçek duruma getirme, yapma, ortaya koyma olarak belirlenebilecek bir son, uygulama adımıdır.

6.2. Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Modeli Alt Model Açılımları

Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Modeli kurgusu içerisinde Şekil 6.1'de görülen model sistematiğinin her şemasının tek tek açılımı ile alt modeller oluşmuştur. Örneğin; ölçek aşamasında veri toplama, uzam verileri ve alt açılımında doğal yapı, sosyo-kültürel yapı, tarihi yapı, üst yapı, altyapı ve ulaşım sütun boyutu, kapsam verileri başlığı ve alt açılımında küresel, ulusal, bölgesel, yerel, bina grupları, bina, yapı elemanı, yapı malzemesi satır boyutu olarak eşleştirilmiştir ve her iki bileşenin anlam açılımı ve eylem açılımı belirlenmiştir, en son olarak da bu anlamda hangi eylemlerin yapılabileceği konusunda rol alanlar tespit edilmiştir. Bu tablo kurgusu analiz, içerik, kriterler ve süreç adımları aşaması için ayrı ayrı oluşturulmuştur.

Her bir tablonun diğerinden farkı bir tabloda sütun olan bileşen bir sonraki tabloda satır olmaktadır. Bu durum, modelin işleyiş şemasından kaynaklanmaktadır. Modelin alt kurgularında şemalardan görüldüğü üzere bir modelin girdisi diğer modelin çıktısı konumundadır ve süreklilik sağlayan bir işleyiş formatı söz konusudur. İçerik, kriterler ve süreç adımları aşamasında ise verilerin bir boyutu eylemsel içerikli olduğu için anlam ve eylem açılımları beraber düşünülmüştür. Bu tablolar

Pamukkale için yapılan alan değerlendirmesinin muhtemel sonuçları üzerine belirlenmiş varsayımsal yargılardır. Çalışmanın sonunda tablo kriterlerinin alan uygulamasında hangi düzeyde sağlandığı sonucuna bakılacaktır.

Şekil 6.2. Modelin ölçek aşaması

Tablo 6.1. Modelin alt açılımları-ölçek aşaması (doğal yapı, sosyo-kültürel yapı, tarihi yapı)

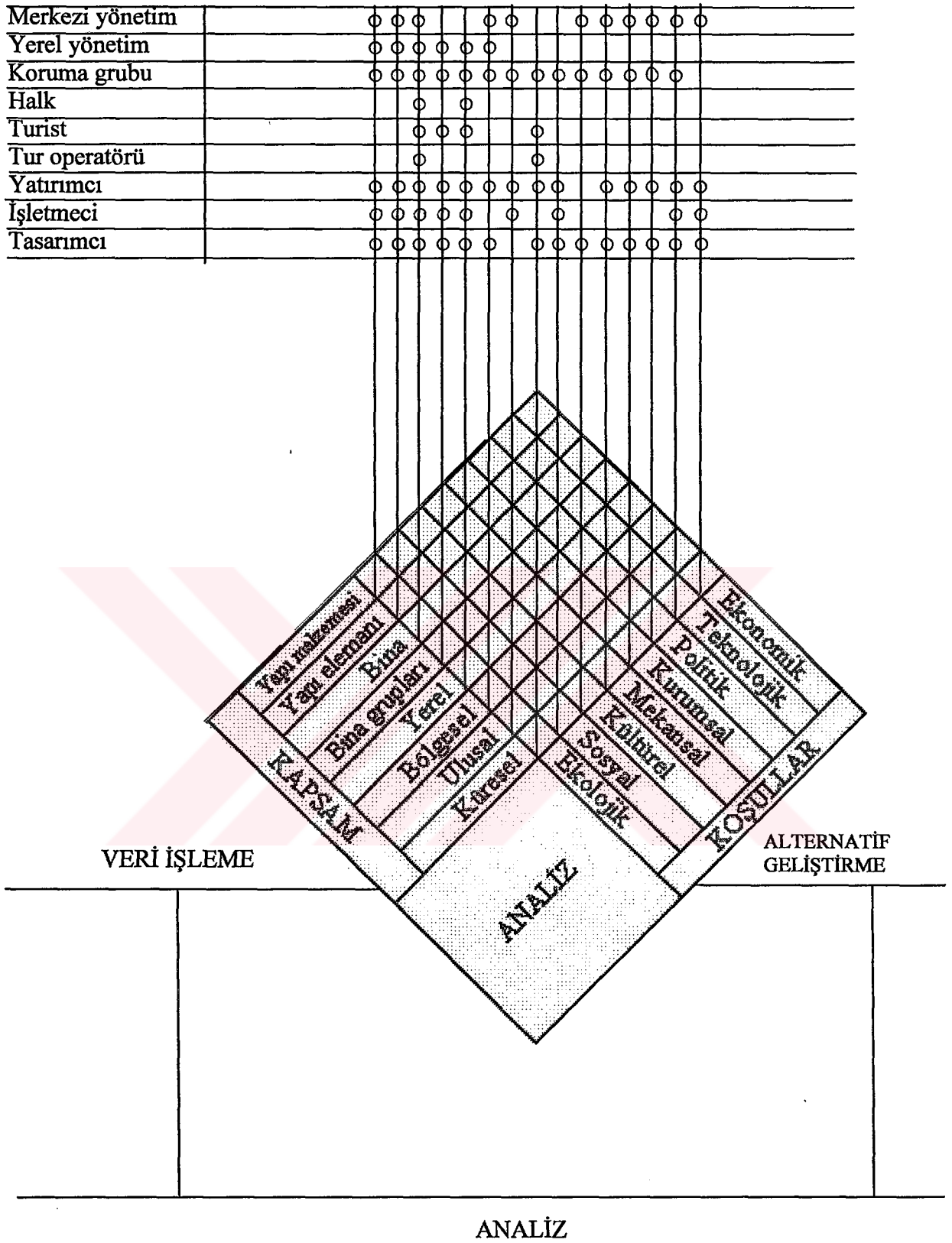
VERİ TOPLAMA	UZAM VERİLERİ		KAPSAM VERİLERİ	ANLAM AÇILIMI	EYLEM AÇILIMI	ROL ALANLAR
		DOĞAL YAPI	Küresel ölçek	Tüm doğa bilimleri ve ekosistem	Koruma –sürdürme uyum sağlama	Koruma grubu, tasarımcı
			Ulusal ölçek	Koruma alanları, milli park, jeolojik alan, su alanları	Koruma –sürdürme	Merkezi yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Bölgesel ölçek	İklim verileri, su alanları,koruma alanları, yüzey şekilleri	Koruma	Yerel yönetim, koruma grubu, turist
			Yerel ölçek	Bikri örtüsü (flora), fauna, doğal peyzaj öğeleri	Koruma-sürdürme –uyum sağlama	Yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, tasarımcı
			Bina grupları	Topoğrafya, peyzaj	Koruma –uyum sağlama	Yerel yönetim, koruma grubu halk, yatırımcı, tasarımcı
			Bina	Topoğrafya, peyzaj, doğal alanlar	Koruma –uyum sağlama	Koruma grubu, turist, yatırımcı, tasarımcı
			Yapı elemanı	İklim, topoğrafya, su kaynakları	Sürdürme –uyum sağlama	Yerel yönetim, turist, yatırımcı, tasarımcı
			Yapı malzemesi	Peyzaj, doğal alanlar	Sürdürme –uyum sağlama	Yerel yönetim, turist, yatırımcı, tasarımcı
		SOSYO KLTÜREL YAPI	Küresel ölçek	Tüm sanatsal öğeler, folklorik değerler, tanıtım ve güzel sanatlar etkinlikleri	Koruma organize etme, devam ettirme	Koruma grubu, tur operatörü, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Ulusal ölçek	Tanıtım ve güzel sanatlar etkinlikleri	Koruma-organize etme-sürdürme	Koruma grubu, tasarımcı
			Bölgesel ölçek	Tanıtım, folklorik değerler ve kentsel olgular	Koruma-organize etme-sürdürme	Merkez yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Yerel ölçek	Sanat öğeleri, folklorik değerler ve etkinlikler	Koruma-sürdürme	Yerel yönetim, koruma grubu, turist
			Bina grupları	Sanatsal öğeler, folklorik değerler	Koruma	Yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, tasarımcı
			Bina	Sanatsal öğeler, tanıtım etkinlikleri	Koruma-organize etme	Yerel yönetim, koruma grubu, halk, yatırımcı, tasarımcı
			Yapı elemanı	Sanatsal öğeler	Koruma	Koruma grubu, turist, yatırımcı,tasarımcı
			Yapı malzemesi	Sanatsal öğeler, güzel sanatlar etkinlikleri	Koruma-sürdürme	Yerel yönetim, turist, yatırımcı, tasarımcı
		TARİHİ YAPI	Küresel ölçek	Arkeolojik eserler ve tarihi kalıntılar	Koruma	Merkezi yönetim, koruma grubu, tur operatörü, yatırımcı, tasarımcı
			Ulusal ölçek	Arkeolojik eserler ve tarihi kalıntılar	Koruma	Koruma grubu, tur operatörü, yatırımcı, tasarımcı
			Bölgesel ölçek	Bölgesel tarihi yapılar	Koruma-kullanma	Koruma grubu, tasarımcı
			Yerel ölçek	Yerel arkeolojik eserler, yerel mimari	Koruma-kullanma	Merkezi yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Bina grupları	Antik kentler	Koruma-kullanma	Yerel yönetim, koruma grubu, turist
			Bina	Selçuk ve Osmanlı tarihi yapı çeşitleri (saray, han, vb.)	Koruma-kullanma	Yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, tasarımcı
			Yapı elemanı	Antik kentlerin taşıyıcıları, sütunlar, alınlıklar, vb.	Kullanma	Yerel yönetim, koruma grubu, halk, yatırımcı, tasarımcı
			Yapı malzemesi	Antik kentlerde kullanılan mermer, mozaik, taş, vb. malzemeler	Kullanma	Koruma grubu, turist, yatırımcı, tasarımcı

Tablo 6.2. Modelin alt açılımları-ölçek aşaması (üstyapı, altyapı, ulaşım)

			KAPSAM VERİLERİ	ANLAM AÇILIMI	EYLEM AÇILIMI	ROL ALANLAR
VERİ TOPLAMA	UZAM VERİLERİ	ÜST YAPI	Küresel ölçek	Tüm üst yapı hizmet tesisleri	Planlama-yapılanma-bakım-onarım	Koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Ulusal ölçek	Ulusal fiziki plan, üstyapı iletişim biçimleri	Planlama-yapılanma-bakım-onarım	Merkezi yönetim, koruma grubu, tur operatörü, yatırımcı, tasarımcı
			Bölgesel ölçek	Üst yapının alt yapı ile entegresi ve üst ölçeklerle uyum	Planlama-yapılanma-bakım-onarım	Koruma grubu, tur operatörü, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Yerel ölçek	Yerel mimari ve peyzaj öğeleri	Planlama-yapılanma-bakım-onarım	Koruma grubu, tasarımcı
			Bina grupları	Üst ölçekli yerel planlama	Planlama-yapılanma	Merkezi yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Bina	Bina–çevre uyumu	Planlama-yapılanma	Yerel yönetim, koruma grubu, turist
			Yapı elemanı	Üst yapı strüktürü	Yapılanma-bakım onarım	Yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, tasarımcı
			Yapı malzemesi	Malzeme dokusu çeşitliliği ve yerelliği	Yapılanma-bakım onarım	Yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, yatırımcı, tasarımcı
		ALT YAPI	Küresel ölçek	Fiziki ve insani altyapının tedariki	Planlama-bakım-onarım	Merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci
			Ulusal ölçek	Tüm altyapı faaliyetleri ve ulaşım ağı	Planlama-bakım-onarım	Koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Bölgesel ölçek	Fiziki altyapı tesisleri	Planlama-bakım-onarım	Merkezi yönetim, koruma grubu, tur operatörü, yatırımcı, tasarımcı
			Yerel ölçek	Kurumsal sektörler ve yerel yönetim stratejileri	Bakım-onarım	Koruma grubu, tur operatörü, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Bina grupları	Trafik, ulaşım araçları	Planlama-bakım-onarım	Koruma grubu, tasarımcı
			Bina	Bina içi tesisat düzeni	Bakım-onarım	Merkezi yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Yapı elemanı	Alt bileşenler, tesisat düzeni	Bakım-onarım	Yerel yönetim, koruma grubu, turist
			Yapı malzemesi	Altyapı için kullanılan yapı malzemeleri	Bakım-onarım	Yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, tasarımcı
		ULAŞIM	Küresel ölçek	Ulaşım planları, bütünsel arazi kullanım haritaları	Planlama	Merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci
			Ulusal ölçek	Kamusal hizmet ve ulaşım politikaları	Planlama	Merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci
			Bölgesel ölçek	Ulaşım bilgileri, arazi kullanım ilkeleri	Planlama-kullanma	Koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Yerel ölçek	Kişisel ulaşım sistemi, bireysel araçlar	Planlama	Merkezi yönetim, koruma grubu, tur operatörü, yatırımcı, tasarımcı
			Bina grupları	Ulaşım çeşitleri ve entegrasyon	Planlama	Koruma grubu, tur operatörü, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Bina	Binalar arasındaki ulaşım, ana arterler	Planlama	Koruma grubu, tasarımcı
			Yapı elemanı	Ulaşım standartları	Planlama-kullanım	Merkezi yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Yapı malzemesi	Sokak kaplamaları, boyutları	Planlama-kullanma	Yerel yönetim, koruma grubu, turist

6.2.1. Model alt açılımları bağlamında ölçek aşamasının değerlendirilmesi

Şekil 6.2'de görüldüğü üzere modelin ilk aşamasıdır. Gereksinmelerin belirlenmesi ile veri toplama aşamasında veri işleme süreci oluşturulmuştur. Ölçek şekli uzam ve kapsamdan oluşmaktadır. Matris üzerinde uzam ve kapsam boyutlarının ikili ilişkilendirilmesinden çıkan doğrultular, şeklin üst tarafında rol alanlar tablosundaki satırlarla kesişmektedir. Örneğin; ulusal ölçekte doğal yapı bileşenlerinin rol alanları, merkezi yönetim, koruma grubu ve tasarımcılardır. Şeklin açılımını yapmak için, tablolardan yararlanılmıştır. Tablolar da yatay ve düşey strüktürden oluşmaktadır. Yatay strüktür olan satır bileşeni, kapsam verileri, anlam açılımı, eylem açılımı ve rol alanlardan oluşurken düşey strüktür olarak belirlenen sütunlar, veri toplama, uzam verilerini içermektedir. İki bileşenin eşleşmesi ile anlatılmak isteneni ifade etmek için bir anlam açılımı kolonu düzenlenmiştir. Örneğin, ulusal ölçekte doğal yapının ilgi alanı koruma alanları, milli park, jeolojik alan ve su alanları olmak üzere araştırılacak konu alanını sınırlandırmaktadır. İkinci kolon eylem açılımı ve sonuncusu da rol alanlardır. Rol alanların anlam açılımı ile ilişkili konularda nasıl davranacaklarını, hangi eylemlerde bulunacaklarını gösteren eylem açılımı da ifadelendirilmiştir. Yine, koruma alanları, milli park, jeolojik alan ve su alanları koruma ve sürdürme eylemleri ile açılım yapmıştır. Süreç içerisindeki tablolar bazı hipotezlerin teorik ve pratik düzeyde ortaya atılması ve rol alanlar açısından irdeleme yapılmasının kolaylaştırılması, bunun yanı sıra model çözümlemeleri ve bölgesel çalışma sonunda çıkan sonuçların karşılaştırılması amacı ile önem kazanmıştır.

Şekil 6.3. Modelin analiz aşaması

Tablo 6.3. Modelin alt açılımları-analiz aşaması (küresel, ulusal)

ANALİZ	KAPSAM VERİLERİ		KOŞULLAR VERİLERİ	ANLAM AÇILIMI	EYLEM AÇILIMI	ROL ALANLAR
		KÜRESEL	Ekolojik	Su, ekoloji, deniz, atmosfer ve biyoloji bilimleri	Koruma-kullanma-sürdürme	Koruma grubu, turist, tur operatörü, yatırımcı, tasarımcı
			Sosyal	İnsanın, çevrenin ve toplumun hakları	Koruma-sürdürme	Koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Kültürel	Kültürel miras ve çeşitlilik	Koruma-sürdürme	Merkezi yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Mekansal	Kentsel tasarım, mekansal gelişme deseni	Planlama	Merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Kurumsal	Kurumsal kimlik, idari yapılar ve çevre politikaları	Planlama-yürütme	Merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Politik	Kaynak, ekonomi pazarı, para ve ticaret	Planlama-denetleme	Merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Teknolojik	Kalkınma hedefleri ve dengeli üretim	Planlama-uygulama	Merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Ekonomik	Ekonomik projeler ve üretin sistemi	Planlama-denetleme-uygulama	Merkezi yönetim, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
		ULUSAL	Ekolojik	Doğal üretim sistemleri ve enerji kaynakları	Planlama-kullanma	Merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci
			Sosyal	Kalkınma, istihdam ve sosyal işler	Planlama	Koruma grubu, tur operatörü, yatırımcı, tasarımcı
			Kültürel	Kültürel çeşitlilik	Sürdürme	Koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Mekansal	Mekansal örgütlenme, kentsel/kırsal ilişkisi	Planlama-sürdürme	Merkezi yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Kurumsal	Yasal süreçler, sürece ilişkin yaklaşımlar, tasarım ölçütleri	Planlama-uygulama	Merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Politik	Politik süreçler, kalkınma, örgütsel yapı, devlet politikası	Planlama-uygulama	Merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Teknolojik	Yapım teknolojisi ve altyapı yeterlilikleri	Planlama-uygulama	Merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Ekonomik	Ulusal ekonomi dengesi ve üretim sistemi	Planlama-uygulama	Merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Tablo 6.4. Modelin alt açılımları-analiz aşaması (bölgesel, yerel)

ANALİZ	KAPSAM VERİLERİ		KOŞULLAR VERİLERİ	ANLAM AÇILIMI	EYLEM AÇILIMI	ROL ALANLAR
		BÖLGESEL	Ekolojik	Ekolojik havzalar ve alan yönetimi	Koruma-kullanım	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Sosyal	Sosyal kurumlar ve taşıma kapasitesi	Planlama-uygulama	Merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci
			Kültürel	Özel çevre koruma bölgeleri, sit alanları	Koruma-sürdürme	Koruma grubu, turist, tur operatörü, yatırımcı, tasarımcı
			Mekansal	Mekansal organizasyon boyutu, arazi kullanımı	Planlama-kullanım	Koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Kurumsal	Kurumsal altyapı ve kamu hizmetleri	Örgütlenme	Merkezi yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Politik	Politik ideoloji, sosyal istikrar, bölgesel kalkınma ve planlama	Planlama-uygulama	Merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Teknolojik	Kalkınma modelleri, yapım teknolojisi ve yatırımlar	Planlama	Merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Ekonomik	Sosyal politika reformları ekonomik projeler	Örgütlenme	Merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
		YEREL	Ekolojik	Fiziksel planlama, arazi kullanım, çevre yerleşmeleri	Koruma-sürdürme	Yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, tur operatörü, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Sosyal	Yaşam koşulları, toplumsal olgular ve özde belirtiler	Koruma-sürdürme	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Kültürel	Yerel kimlik ve çekicilik	Koruma-sürdürme	Merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci
			Mekansal	Mekana ait öğeler ve yerellik olgusu	Kullanma-sürdürme	Koruma grubu, turist, tur operatörü, yatırımcı, tasarımcı
			Kurumsal	Halk diyalogu, kurumsallaşma	Örgütlenme	Koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Politik	Kentsel politikalar ve yerel kültürler	Koruma-planlama	Merkezi yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Teknolojik	Teknolojik altyapının iyileştirilmesi, yerel bilgi ağı ve yönetimler	Planlama	Merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Ekonomik	Yönetim modeli ve kaynak ekonomisi	Planlama-uygulama	Merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

6.2.2. Model alt açılımları bağlamında analiz aşamasının değerlendirilmesi

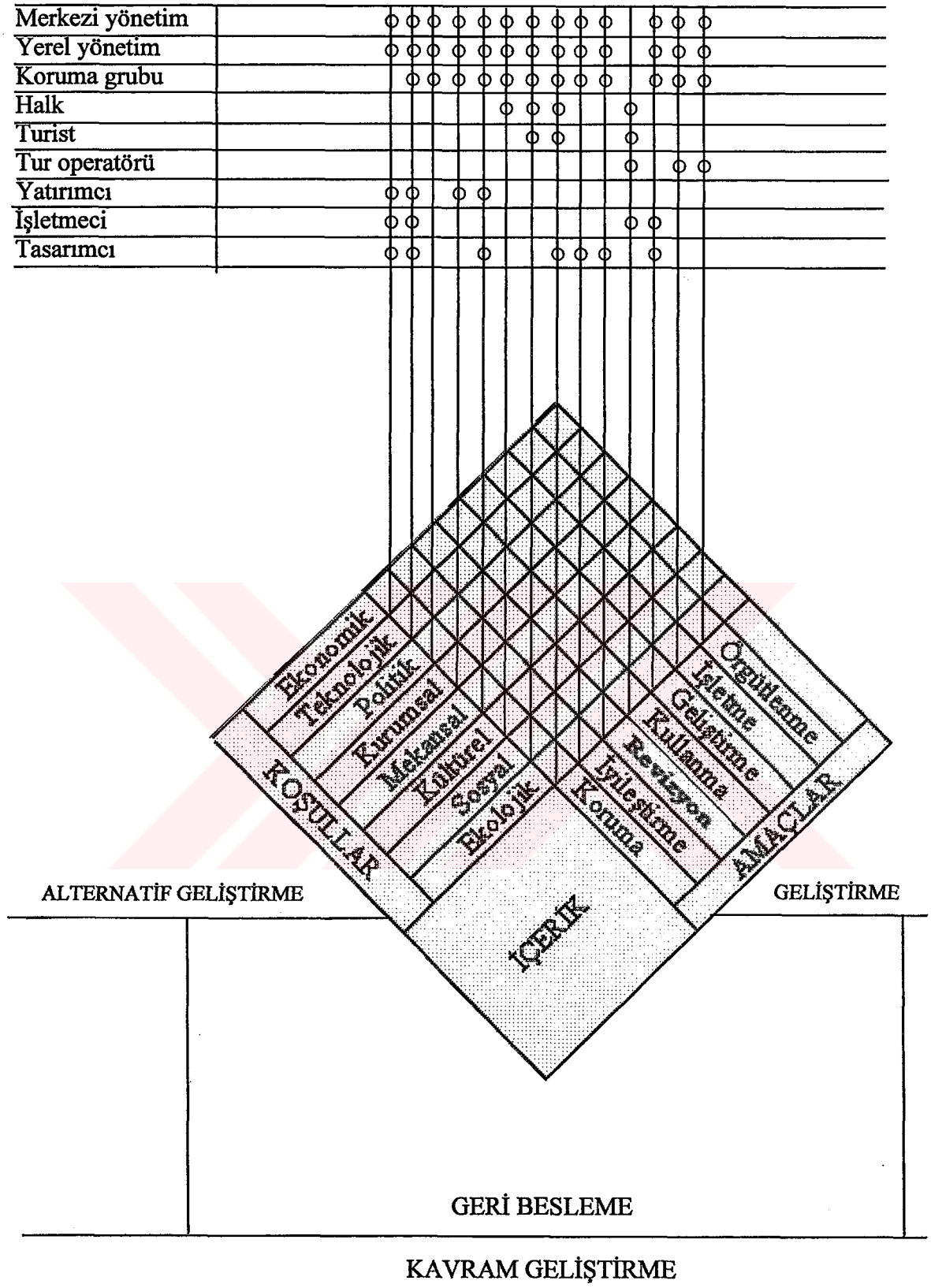
Ölçek boyutunda değerlendirmeye tutulan uzam verileri, veri işleme sürecini geçirerek Şekil 6.3'te görülen analiz evresine girmiştir. Bu bölümde modelin amaçlarına uygun ölçütlerin belirlenmesi için bazı politikaların izlenmesi ile çözümler üretilmesi metodu benimsenmiştir. Tabloların açılımını oluşturan matrisin düşey strüktürü analiz ve kapsam verileri iken, yatay strüktürü koşullar, anlam ve eylem açılımı ve rol alanlardır. Örneğin, küresel ölçekte ekolojik koşullar su, ekoloji, deniz, atmosfer ve biyoloji bilimleri anlamında konu açılımları ve bu konu ile ilişkili alanların koruma, sürdürme ve kullanma eylemlerini gerçekleştiren, etkilenen ve etkileyen konumunda koruma grubu, turist, tur operatörleri, yatırımcı, tasarımcı tablo içinde yer almaktadır. Bütün açılımlar bu doğrultuda yapılmıştır. Uzam boyutunda adı konulan doğal, sosyo-kültürel, tarihi, üstyapı, altyapı, ulaşım verilerinin içerikleri koşullar verilerinin konusunu oluştururken ihtiyaç duyulmuştur. İki şekil arasında bir süreklilik göze çarpmaktadır. Kavramlar ve eylemler birbirini takip ederek model içinde yer almaktadır.

Tablo 6.5. Modelin alt açılımları-analiz aşaması (bina grubu, bina)

ANALİZ	KAPSAM VERİLERİ		KOŞULLAR VERİLERİ	ANLAM AÇILIMI	EYLEM AÇILIMI	ROL ALANLAR
		BİNA GRUBU	Ekolojik	Yerleşme ve kentleşme ekolojisi, kuralları	Koruma	Yerel yönetim, koruma grubu, turist, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Sosyal	Sosyal ortam kaynakları, sosyal etki, yoğunluk kullanımı	Koruma	Yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Kültürel	Yerel ölçek ve mimari	Sürdürme	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Mekansal	Mekansal boyutlar ve çevresel estetik	Planlama	Merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci
			Kurumsal	Kurumsal organizasyon, yerel toplum kuruluşları	Örgütlenme	Koruma grubu, turist, tur operatörü, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Politik	Yerel yönetim politikası ve yasal hükümler	Planlama	Koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Teknolojik	Donanım, teknolojik araç ve gereçler	Uygulama	Merkezi yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Ekonomik	Siyasal, yönetsel, örgütlenme modelleri	Örgütlenme-planlama	Merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
		BİNA	Ekolojik	Ekolojik mimari ilkeleri ve dokusu	Planlama-denetleme	Merkezi yönetim, koruma grubu, halk, turist, tur operatörü, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Sosyal	Sosyal altyapı ve yeterlilikler	Planlama	Yerel yönetim, koruma grubu, turist, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Kültürel	Kültürel binalar, biçimlenme ve tarihi doku	Tasarım-koruma	Yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Mekansal	Mekansal bina standartları	Uygulama	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Kurumsal	Mekan organizasyonu ve kamu hizmetleri	Koruma-planlama	Merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci
			Politik	Koruma, kimlik, plan, proje etütleri ve kentsel planlama	Koruma	Koruma grubu, turist, tur operatörü, yatırımcı, tasarımcı
			Teknolojik	Fiziki taşıma kapasitesi ve altyapı	Uygulama	Koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Ekonomik	Maliyet, planlama sorunları	Planlama	Merkezi yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Tablo 6.6. Modelin alt açılımları-analiz aşaması (yapı elemanı, yapı malzemesi)

ANALİZ	KAPSAM VERİLERİ	YAPI ELEMANI	Ekolojik	Ekolojik yapı elemanları	Koruma-uygulama	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Sosyal	Sosyal yaşam kalitesi	Kullanım	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, turist, halk, tur operatörü, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Kültürel	Kültürel elemanlar	Kullanım	Yerel yönetim, koruma grubu, turist, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Mekansal	Plan tipolojisi, cephe elemanları	Planlama	Yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Kurumsal	Kurumsal doygunluk, kapasite ölçüleri, detaylandırma	Planlama	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Politik	Yapı teknolojisi, çevresel etkiler	Koruma	Merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci
			Teknolojik	Teknolojik uyum, makine donanım	Uygulama	Koruma grubu, turist, tur operatörü, yatırımcı, tasarımcı
			Ekonomik	Yapı elemanlarının tasarım ve ekonomiklik dengesi	Planlama	Koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
		YAPI MALZEMESİ	Ekolojik	Kentsel ekoloji ve enerji tasarrufu	Koruma	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Sosyal	Şehir dokusu ve sosyal faktörler	Koruma	Merkezi yönetim, yerel yönetim,koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Kültürel	Doku, strüktür, yerellik	Koruma-tasarım	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, tur operatörü, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Mekansal	Kentsel doku, malzeme ölçütleri	Uygulama	Yerel yönetim, koruma grubu, turist, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Kurumsal	Standartlar	Planlama	Yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Politik	Üretim ve uyum standartları	Örgütlenme	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Teknolojik	Strüktürel ve çevresel kontrol sistemleri	Uygulama	Merkezi yönetim, koruma grubu yatırımcı, işletmeci
			Ekonomik	Analiz, maliyet, mali yapı ve fizibilite şartları	Planlama	Koruma grubu, turist, tur operatörü, yatırımcı, tasarımcı

Şekil 6.4. Modelin içerik aşaması

Tablo 6.7. Modelin alt açılımları-içerik aşaması (ekolojik, sosyal)

KAVRAM GELİŞTİRME / KOŞULLAR		AMAÇLAR VERİLERİ	ANLAM -EYLEM AÇILIMI	ROL ALANLAR
	EKOLOJİK	Koruma	Ekolojik, alan gelişimi ve doğal kaynakların korunması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, tasarımcı
		İyileştirme	Mevcut bozulmaları giderme, çevre kalitesinin ve yaşam alanlarının düzeltilmesi	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı
		Revizyon	Arazi ekolojisinin sağlanması, çevre temizlenmesi ve zararlı kaynakların iyileştirilmesi	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı
		Kullanma	Kaynakların rasyonel temini, alternatif enerji kaynakları, ulaşım, taşıma biçimlerinin organizasyonun yapılması	Halk, turist, tur operatörü, işletmeci
		Geliştirme	Çeşitli sektör örgütleri ile işbirliği, sağlıklı yaşam standartlarının sağlanması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, işletmeci, tasarımcı
		İşletme	Kaynakların işletilmesi, işletme plan ve programların oluşturulması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tur operatörü
		Örgütlenme	Hukuki düzenlemeler, üretim sistemlerinin örgütlenmesi	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tur operatörü
	SOSYAL	Koruma	İnsan hakları, sosyal statü, yaşam seviyesi ve yaşam koşullarının planlanması ve sosyal çevrenin düzenlenmesi	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist
		İyileştirme	Eğitimin irdelenmesi ve yaşam koşullarının planlanması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, tasarımcı
		Revizyon	Hukuki düzenlemeler yapılarak sosyal yapıda reform yapılması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı
		Kullanma	Kamu politikaları, kaynakların kullanılması, sosyal kalkınma ve düzenlemelerin yapılması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı
		Geliştirme	Eğitim kampanyaları, sosyal pazarlama ve memnuniyetin sağlanması	Halk, turist, tur operatörü, işletmeci
		İşletme	Hukuki esasların boyutlandırılması ve alan ekonomisinin düzenlenmesi	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, işletmeci, tasarımcı
		Örgütlenme	Toplumsal olayların, sosyal planların örgütlenmesi	Yerel yönetim, halk, tur operatörü, yatırımcı, işletmeci

Tablo 6.8. Modelin alt açılımları-içerik aşaması (kültürel, mekansal)

KAVRAM GELİŞTİRME	KOŞULLAR		AMAÇLAR VERİLERİ	ANLAM -EYLEM AÇILIMI	ROL ALANLAR
		KÜLTÜREL	Koruma	Kültürel kaynaklar sistemi, kültürel planlama politikaları, kültürel ve doğal mirasın, kimliğin korunması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk
			İyileştirme	Çevresel değerlerin tamiri, fiziki koşulların, geleneksel değerlerin güçlendirilmesi	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist
			Revizyon	Çevrenin, malzemenin, imajın, yerel kinliğin temizlenmesi, kültürel yozlaşmanın önlenmesi	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, tasarımcı
			Kullanma	Kültürel değerlerin, hakların ve kaynakların verimli kullanılması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Geliştirme	Kültürel sürekliliğin sağlanması, kültürel faaliyetlerin canlandırılması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			İşletme	Kültürel süreçlerin, standart ve koşulların işletilmesi, kamu kurumlarının düzenlenmesi	Halk, turist, tur operatörü, işletmeci
			Örgütlenme	Kültürel değer ve göstergelerin etkileşimi,kültürel planlama ve ortak örgütlenme sisteminin oluşturulması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, işletmeci, tasarımcı
		MEKANSAL	Koruma	Kentsel planlamanın, bilgi sistemlerinin ve veri sentezlerinin oluşturulması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			İyileştirme	Tasarım standartları, yapı, mekan denetimi sisteminin, verilere ulaşım ve yerleşim birimlerinin iyileştirilmesi	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk
			Revizyon	Mekansal verilerin imar planlarına göre ayıklanması, verilere ulaşım ağının organizasyonun yapılması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist
			Kullanma	Mekansal dağılımların gösterilmesi ve fiziki koşulların planlanması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, tasarımcı
			Geliştirme	Arazi kullanımının ve mekansal planlama organizasyonun yerel yönetimlerle ilişkisinin oluşturulması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			İşletme	Mekansal programlanması, yerleşimin ve yapılaşmanın bakımının yapılması ve mekansal çeşitlemelerin düzenlenmesi	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Örgütlenme	Mekansal kurumsallaşma, toplum ve yerel topluluklarının örgütlenmesi, mekansal geleneklerin çeşitliliğinin sağlanması	Halk, turist, tur operatörü, işletmeci

6.2.3. Model alt açılımları bağlamında içerik aşamasının değerlendirilmesi

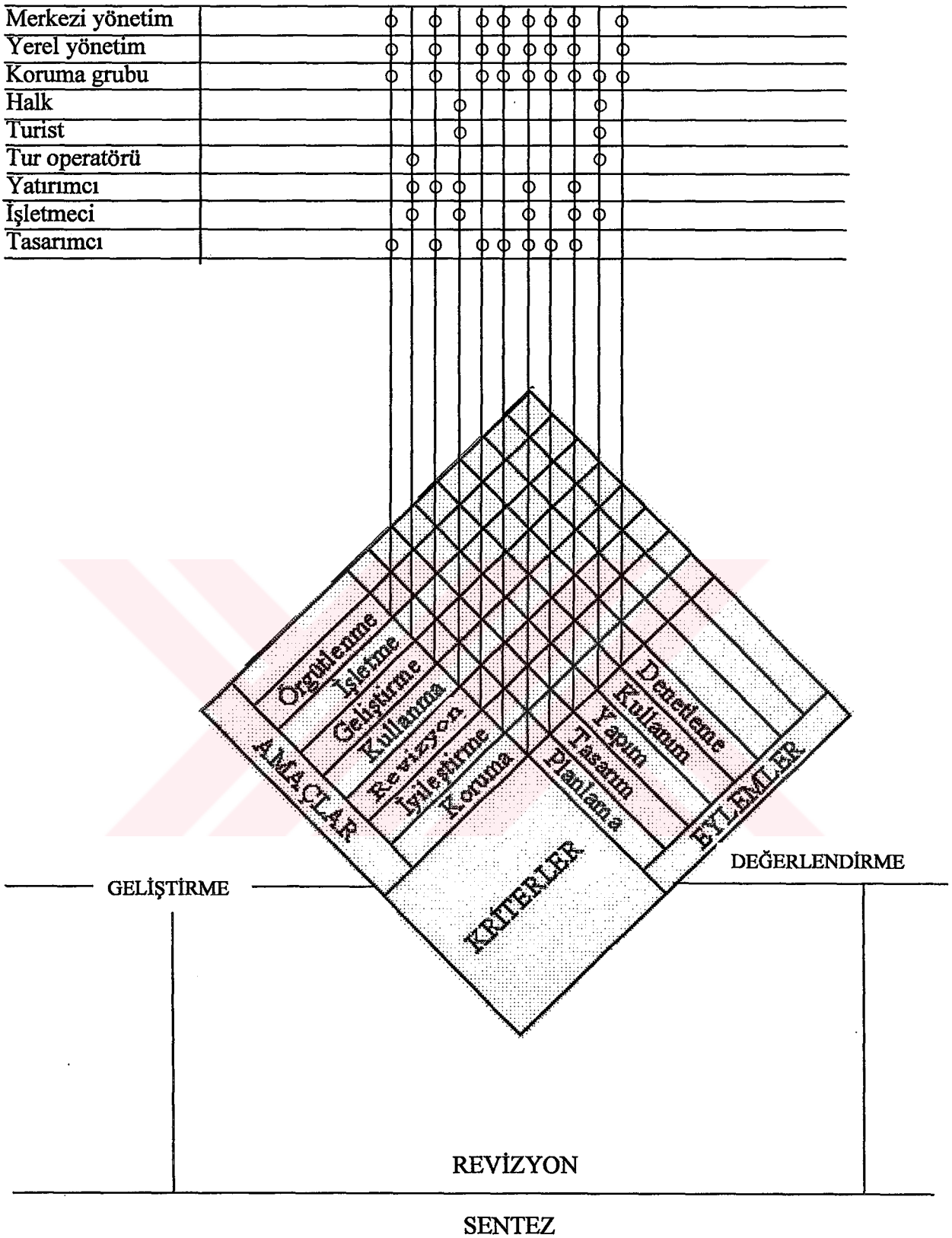
Modelde analiz aşamasından gelen ölçütlerin bu aşamada kavramların geliştirilmesi, eylemsel bir boyutu olduğu için olası farklı çözümlerin yer alabilirliği Şekil 6.4'te de ifade edildiği gibi irdelenmiştir. Ayrıca bu aşama yapılan işlemlerin kontrolünün yapıldığı geri besleme değerlendirme süreci özelliği taşır. Düşeyde, kavram geliştirme ve koşullar verileri, yatayda amaçlar verileri yer almaktadır. İki verilerin tek tek eşleşmesi ile hem önceki alt model aşamalarından gelen veri tabanı hem de ilgili eylemler aynı cümle içerisinde anlam-eylem açılımı başlığı altında yer almıştır. Rol alanlar da ilgili eylemlerde bulunan ya da eylemlerden etkilenenler konumundadır.

Tablo 6.9. Modelin alt açılımları-içerik aşaması (kurumsal, politik)

KAVRAM GELİŞTİRME	KOŞULLAR		AMAÇLAR VERİLERİ	ANLAM -EYLEM AÇILIMI	ROL ALANLAR
		KURUMSAL	Koruma	Kurumsal yasal düzenlemeler ile çevrenin korunması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı
			İyileştirme	Kurumsal kapasitenin ve potansiyelin güçlendirilmesi ve bütünselliğin sağlanması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Revizyon	Kurumsal hukukun yabancı unsurlardan arınması, bürokratik engellerin kaldırılması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk
			Kullanma	Kurumsal iletişim modelleri, kurumsal analizlerle çevresel olanakların kullanılması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist
			Geliştirme	Kurumsal yapılanma ile ilgili standartların ve kurumsal işbirliğinin geliştirilmesi	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, tasarımcı
			İşletme	Kamu hizmetleri ve organizasyonel yaklaşımın sağlanması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Örgütlenme	Kurumsal süreçlerin yapılandırılması, çevresel sürdürülebilirlik ve örgütlenme ilişkisinin oluşturulması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı
		POLİTİK	Koruma	Yasal koşulların hukuki düzenin, ulusal ve uluslar arası politik ölçütlerin düzenlenmesi	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu
			İyileştirme	Politika taahhütlerinin özendirilmesi, iç ve dış dengeli politik gelişmeler kapsamında yönetim koşullarının belirlenmesi	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı
			Revizyon	Politik bilince ulaşmak ve yön vermek, politik diyalogun güçlendirilmesi	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Kullanma	Kaynak, süreç gibi politik faaliyetlerin tam kapasiteli kullanılması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk
			Geliştirme	Politik hedeflerin akılcı bir şekilde, politik bilgi üretilmesi ve geliştirilmesi	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist
			İşletme	Politik programlama ilkelerinin oluşturulması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, tasarımcı
			Örgütlenme	Politik süreçlere katılımcı ve korumacı anlayışla politik mücadelelerin yürütülmesi	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Tablo 6.10. Modelin alt açılımları-içerik aşaması (teknolojik, ekonomik)

KAVRAM GELİŞTİRME / KOŞULLAR		AMAÇLAR VERİLERİ	ANLAM -EYLEM AÇILIMI	ROL ALANLAR
	TEKNOLOJİK	Koruma	Teknolojik araç ve gereç, kalite standartlarının, yapım teknolojisi ve yatırımların korunması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
		İyileştirme	İnsan – makine – ortam uyumunun sağlanması ve yapıların teknik yönden sağlamlaştırılması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu
		Revizyon	Teknolojik niteliklerin irdelenmesi ve fiziki taşıma kapasitesine uyulması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı
		Kullanma	Çevre teknolojilerinin, bilimsel yöntemlerin kullanılması ve geleneksel/çağdaş uyumunun gerçekleştirilmesi	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
		Geliştirme	Teknolojik değişime ayak uydurmak, bütüncül planlamanın gerçekleştirilmesi	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk
		İşletme	Biçimlerin geliştirilmesi, teknolojik faaliyetlerin etkinliğinin arttırılması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist
		Örgütlenme	Üretimin planlı bir örgütlenme içermesi ve proje ve uygulama sürekliliğinin sağlanması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, tasarımcı
	EKONOMİK	Koruma	Çevre ekonomisinin, ekonomik ölçütlerin, yerel ve ulusal ekonomik dengesinin korunması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
		İyileştirme	Ekonomik ilişkiler ve politikaların, parasal kaynakların dağıtılmasının dengelenmesi	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
		Revizyon	Ekonomik etkinlik türlerinin sınıflandırılması, engellerin kaldırılması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu
		Kullanma	Kamu politikaları ve sosyal yapı, ekonomik hakların, kaynakların verimli kullanılması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı
		Geliştirme	Kaynakların, ihtiyaçların saptanması, kalkınmanın geliştirilmesi ve büyüme modellerinin tespit edilmesi	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı
		İşletme	Hukuksal süreçlerin, yaklaşım ve projelerin, alan ekonomisi koşullarının kurumlar dahilinde işletilmesi	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk
		Örgütlenme	Ekonomik işbirliği ve kalkınma örgütleri, kurumsal alt yapı koşullarının planlanması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist

Şekil 6.5. Modelin kriterler aşaması

Tablo 6.11. Modelin alt açılımları-kriterler aşaması (koruma, iyileştirme, revizyon)

			EYLEMLER VERİLERİ	ANLAM -EYLEM AÇILIMI	ROL ALANLAR
SENTEZ	AMAÇLAR VERİLERİ	KORUMA	Planlama	Koruma amaçlı imar planları, koruma planlaması politikaları ve stratejilerinin belirlenmesi	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Tasarım	Kentsel tasarım alanları, planlama sürecinde kentsel tasarım yapılması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Yapım	Koruma mevzuatı, bakım, onarım, sağlamlaştırma, ilke kararlarının uygulanması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Kullanım	Doğal kaynakların korunarak kullanım ilişkileri, denge sağlayıcı plan yaklaşımlarının uygulanması	Koruma grubu, halk, turist, tur operatörü, işletmeci
			Denetleme	Koruma mevzuatı ve koruma politikaların düzenlenmesi, kullanma ve alan bakımının sağlanması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu
		İYİLEŞTİRME	Planlama	İmar/ıslah planları, modernizasyon projelerinin oluşturulması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Tasarım	Tasarım elemanlarının geliştirilmesi ve sürdürülebilir tasarım geliştirilmesi	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Yapım	Uygulama planları ve süreçlerin iyileştirilmesi	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Kullanım	Kullanım sonrası değerlendirme ölçütlerinin belirlenmesi	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Denetleme	Denetleme ve düzenleme idari örgütlenmesi ve koruma-kullanma alan bakımının sağlanması	Koruma grubu, halk, turist, tur operatörü, işletmeci
		REVİZYON	Planlama	Doğal ayıklama ve bölgesel/yerel planlama ve düzenleme ilkelerinin belirlenmesi	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Tasarım	Sadeleştirme ve doğa, kültür uyum organizasyon modellerinin kurgulanması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Yapım	Uygulama standartlarını sağlamak ve koruma ilkelerine uyulması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Kullanım	Kullanımın ekolojik, fiziksel, sosyal taşıma kapasitesini aşmayacak şekilde organize edilmesi	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Denetleme	Kurumsal yapıların görevleri, çevre denetim yönetmelikleri, örgütsel sorumlulukların belirlenmesi	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Tablo 6.12. Modelin alt açılımları-kriterler aşaması (kullanma, geliştirme, işletme, örgütleme)

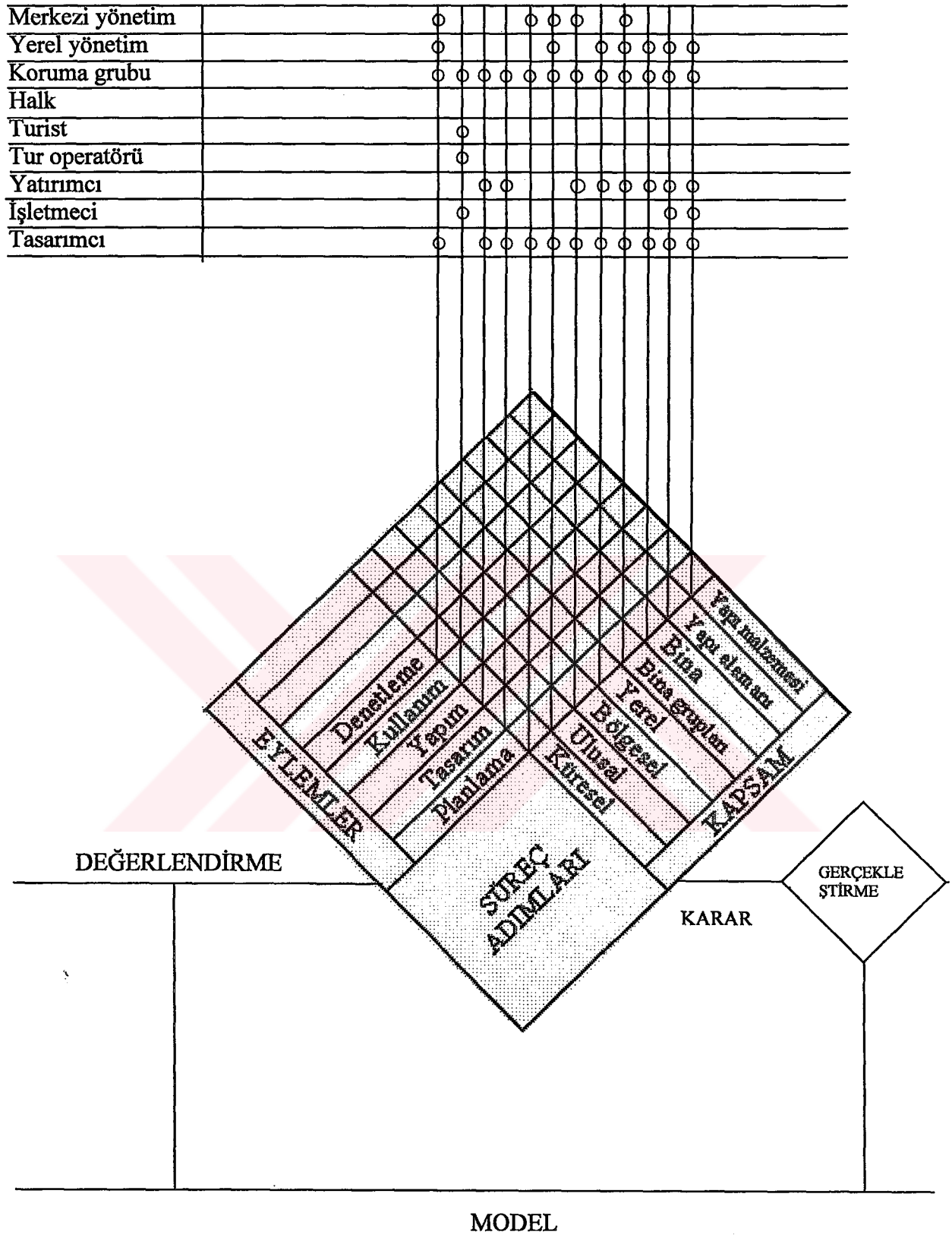
			EYLEMLER VERİLERİ	ANLAM -EYLEM AÇILIMI	ROL ALANLAR
SENTEZ	AMAÇLAR VERİLERİ	KULLANMA	Planlama	Koruma-kullanma dengesi, etkili kullanımın değerlendirilmesi	Halk, turist, yatırımcı, işletmeci
			Tasarım	Kentsel tasarım ilkeleri, bütünleşik tasarım ve kullanım alanlarının tanımlanması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Yapım	Yapım koşulları ve süreç adımları, kullanım biçimleri	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Kullanım	Kullanım alanları, kısıtlamaları ve politikalarının oluşturulması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı ,işletmeci, tasarımcı
			Denetleme	Denetleme-kullanım hükümleri/yaptırımların kontrolünün yapılması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı
		GELİŞTİRME	Planlama	Proje geliştirme-karar verme-alternatif yaklaşımları araştırma ve koordinasyon ilkelerinin oluşturulması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Tasarım	Kavramsal analizler yapmak ve farklı katılımlarla doğru çözümlerin üretilmesi	Halk, turist, yatırımcı, işletmeci
			Yapım	Yapım teknolojileri, modernizasyon ilkelerinin uygulanması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Kullanım	Kullanım desteği, kullanım sürecinde sorgulamanın yapılması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Denetleme	Yapım mevzuatı, planlama ve denetleme araçların kontrolünün yapılması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
		İŞLETME	Planlama	Kaynakların planlanması ve koordinasyonun sağlanması	Tur operatörü, yatırımcı, işletmeci
			Tasarım	Süreç adımlarının ve geliştirme programının tasarlanması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Yapım	Yapım, bakım, onarım ilkeleri ve değerlendirmelerin yapılması	Halk, turist, yatırımcı, işletmeci
			Kullanım	Arazi kullanım planlaması ve maliyetinin değerlendirilmesi	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Denetleme	Denetleme elemanlarının belirlenmesi ve yapım koordinasyonunun sağlanması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı
		ÖRGÜTLEME	Planlama	Planlama politikaları ve projelendirme hizmetlerine katılımın sağlanması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Tasarım	Yasal boyutların oluşması ve kurumsallaşma politikalarının düzenlenmesi	Tur operatörü, yatırımcı, işletmeci
			Yapım	Yapım stratejileri, projelendirme ve planlama standardizasyonunun oluşturulması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Kullanım	Yönetim süreçleri, politikaları, yapılandırma, üretim sürecinin kullanılması	Halk, turist, yatırımcı, işletmeci
			Denetleme	Kaynakların yönetimi ve koordinasyonu, kurumsallaşmasının organizasyonunun yapılması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

6.2.4. Model alt açılımları bağlamında kriterler aşamasının değerlendirilmesi

Modelde içerik aşamasından geliştirilmiş kavramlar bu aşamada sentez edilmiştir. Amaçları belirlenmiş modelin bir boyutu eylemler ile eşleştirilmiştir. Analiz edilmiş veriler geliştirilmiş kavramlar ile senteze dönüştürülmüştür ve revizyon ile de desteklenmiştir. Düşey kolon sentez ve amaçlar verileri, yatayda ise eylemler verileri, anlam ve eylem açılımı ve rol alanlar yer almaktadır. Örneğin, koruma amacı ile planlama eyleminin kavramsal ifadesi, koruma amaçlı imar planları, koruma planlaması politikaları ve stratejilerinin belirlenmesi ve bu süreçte rol alanlar da merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, işletmeci ve tasarımcı olmak üzere süreci ve modelin işleyişini destekleyen bir yapıdadır.

6.2.5. Model alt açılımları bağlamında süreç adımları aşamasının değerlendirilmesi

Bu model kriterlerin değerlendirilmesi ile modelin oluştuğu sonuç aşamasıdır. Modelin çözümlenmesi ile karar verilmekte ve modelin gerçekleşme boyutu anlam kazanmaktadır. Şekil 6.6'dan da görüldüğü üzere model sürecinin bir boyutu eylemler diğer boyutu da kapsamdır. Kavramsal olarak değişik ölçek boyutlarında eylem veya faaliyet ölçütleri belirlenmiştir. Düşey kolonlar model, eylem verileri olan planlama, tasarım, yapım, kullanım ve denetleme, yatay strüktür olan satırlar ise kapsam verileri olarak küresel, ulusal, bölgesel, yerel, bina grupları, bina, yapı elemanı, yapı malzemesi, anlam ve eylem açılımları ve rol alanlar bölümlerinden oluşur. Örneğin, ulusal ölçek planlama verisi, çevreye karşı duyarlı sürdürülebilir planlama, ulusal imar planlama sistemlerinin oluşturulması anlam sınırları içinde ve merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı faaliyetleri ile ilişkilidir. Ölçek, analiz, içerik ve kriterler aşamalarında oluşturulan veriler süreç adımlarını oluşturan aşamalarda değerlendirilmiştir. Bu adımlar, rol alanların model içerisinde tam anlamıyla kurgulandığı ve aktif olarak faaliyetlerde bulundukları, kavramsal analizlerin ve modelin kuramsal boyutunun eylemlere dönüştüğü bir aşama olarak oluşmuştur.

Şekil 6.6. Modelin süreç adımları aşaması

Tablo 6.13. Modelin alt açılımları-süreç adımları aşaması (planlama, tasarım)

MODEL	EYLEMLER VERİLERİ		KAPSAM VERİLERİ	ANLAM -EYLEM AÇILIMI	ROL ALANLAR
		PLANLAMA	Küresel ölçek	Sürdürülebilir arazi kullanım planlamalarının yapılması	Merkezi yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Ulusal ölçek	Çevre duyarlı sürdürülebilir planlama, ulusal imar planlama sistemlerinin oluşturulması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Bölgesel ölçek	Bölgesel kalkınma projeleri ve politikalarının organizasyonunun yapılması	Merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Yerel ölçek	İnsan yerleşimleri politikaları, imar düzeni ve denetiminin kontrolünün yapılması	Yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Bina grupları	Yerel birimler ölçeğinde birliklerin kurulması, yer seçimi yapılaşma kararlarının alınması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Bina	Mekan organizasyonu ve yapılanma süreçlerinin oluşturulması	Yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Yapı elemanı	Yapı elemanlarının yerel planlanması, mekansal gelişim içinde yerinin belirlenmesi	Yerel yönetim,koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
			Yapı malzemesi	Çevresel verilerin incelenmesi, koruma-yerellik dengesinin sağlanması	Yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı
		TASARIM	Küresel ölçek	Tasarım kültürü ve yönetiminin örgütlenmesi, küresel yaklaşım politikalarının tespit edilmesi	Koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Ulusal ölçek	Kotuma alanlarının ulusal tasarım politikalarının belirlenmesi	Merkezi yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Bölgesel ölçek	Bölgesel kimlik öğeleri ve planlama tekniklerinin belirlenmesi	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Yerel ölçek	Doğal çevre-mimari tasarım ilişkisi, planlama ve tasarlama kararlarının alınması	Merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Bina grupları	Koruma amaçlı kentsel tasarım ilkeleri, örgütlenme modellerinin belirlenmesi	Yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Bina	Yapısal tasarım ve bina detaylandırma ilkelerinin kullanılması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Yapı elemanı	Kentsel alt yapı sistemlerinin planlanması ve standartların oluşturulması	Yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Yapı malzemesi	Geleneksel dokunun, yapı tarzı ve şekillerinin korunması	Yerel yönetim,koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Tablo 6.14. Modelin alt açılımları-süreç adımları aşaması (yapım, kullanım, denetleme)

MODEL	EYLEMLER VERİLERİ		KAPSAM VERİLERİ	ANLAM -EYLEM AÇILIMI	ROL ALANLAR
		YAPIM	Küresel ölçek	Yapım süreçleri ve sistemlerinin değerlendirilmesi	Koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Ulusal ölçek	Toplumsal düzenlemeler, yapım teknikleri ve projelerin ele alınması	Koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Bölgesel ölçek	Yapım aşamaları, yapım yöntemlerinin belirlenmesi	Merkezi yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Yerel ölçek	Kent yapım süreci ve politik eylemlerin uygulanması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Bina grupları	Yerel birim yapım, bakım, işletme sürecinin tespitinin yapılması	Merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Bina	Bina programlama ilkelerinin belirlenmesi	Yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Yapı elemanı	Yapım teknolojilerinin ve elemanların koordinasyonunun geliştirilmesi	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Yapı malzemesi	Yapım teknikleri, üretim biçimleri ve özellikleri, malzeme yapım sürecinin denetlenmesi	Yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
		KULLANIM	Küresel ölçek	Kaynak koruma ve sürdürülebilir kullanım kalitesinin korunması	Koruma grubu, turist, tur operatörü, işletmeci
			Ulusal ölçek	Ulusal kullanım politikaları ve planlama projelerinin hazırlanması	Koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Bölgesel ölçek	Alt bölgesel ve kentsel alan kullanım kararlarının belirlenmesi	Koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Yerel ölçek	Yerel yönetimler, yerleşme ve arazi kullanım biçimlenmelerinin düzenlenmesi	Merkezi yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Bina grupları	Yerel birim hakları ve kullanım planlarının oluşturulması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Bina	Bina alt sistemlerinin kullanımı ve mekan organizasyonunun yapılması	Merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Yapı elemanı	Geleneksel elemanların tekniği ve yapı elemanlarının tasarımının yapılması	Yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Yapı malzemesi	Yöresel malzeme kullanımı ve yapı sistemlerinin sınıflandırılması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
		DENETLEME	Küresel ölçek	Küresel eylem planları, izleme-denetleme sisteminin belirlenmesi	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Ulusal ölçek	Katılımcı denetleme mekanizmaları ve sistematik örgütlü planlamanın yapılması	Koruma grubu, turist, tur operatörü, işletmeci
			Bölgesel ölçek	Bölgesel örgütler ve politikaların oluşturulması	Koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Yerel ölçek	Yerel tercihler ve kontrol mekanizması, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi	Koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Bina grupları	Eylem, katılımlar, örgütlenme ve değerlendirme sisteminin oluşturulması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Bina	Yöresel ölçekte örgütlenme ve denetleme koşullarının hazırlanması	Merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı
			Yapı elemanı	Ekolojik denetleme ve fiziksel planlamanın yapılması	Merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı
			Yapı malzemesi	Yöreye uygun malzeme, programlama ilkleri ve maliyet analizlerin yapılması	Yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

6.3. Bölüm Sonucu

Bu bölümde sürdürülebilir turizm ve kimlik model kurgusu irdelenmiştir. Beşinci bölümde model oluşumunun kavramsal strüktürü belirlenmiştir. Bu bağlamda veri tabanı içerikli, model kurgusunu bütünleyen tablolar hazırlanmıştır. Eldeki veriler doğrultusunda bu bölümde modelin şematik oluşumu ve her şemanın kendi içinde modelin alt açılımlarına dönüştürülmesi sağlanmıştır.

Öncelikle içerdiği süreçler, şematik açılımları; ölçek, analiz, içerik, kriterler, süreç adımları aşamaları ve rol alanlar tablosu ile modelin geneli gösterilmiştir. Ana model şeması üzerinden beş ayrı şemanın tek tek açılımı yapılmıştır. Model açılımları da satır ve sütunlardan oluşan tablolar şeklindedir. Verilerin ikili eşleşmeleri sonucu ortaya çıkan kavramsal ve eylem açılımları ile katılımcılardan oluşan tablolar bölge analizinde ve sonuçların değerlendirilmesinde kullanılabilecek kapsamdadır.

Bu açılımlar genel kavramsal açılımlardır ve ölçütleri değiştirilmek üzere farklı çalışma alanlarına uyarlanabilmektedir. Sürdürülebilir Turizm Gelişme Modelinin özgünleşerek tezin konu alanı olan turizm alanlarında uygulama yapılması ve bu kapsamda ilgili veriler oluşturulmuş biçimde model kapsamında incelenmiştir.

Aynı zamanda bölüm içerisinde modelin tablolar halinde ifade edilmesi, alan uygulaması sonunda çıkan model sonuçları ile karşılaştırma yapmak açısından varsayımlar olarak da belirlenmesini sağlamıştır. Sonuç olarak; model ve içeriğinden ötürü alt modelleri bir alanın her açıdan irdelenebilmesi için gerekli tüm verilere, kuramsal ve eylemsel açılımlara sahip bir donanımla irdelenmiştir.

7. UYGULAMA

Bir önceki bölümde; kavramsal strüktürü, ölçek, içerik, davranış, zaman boyutu ile belirlenen model işleyiş şeması doğrultusunda alt açılımları ile irdelenmiştir.

Bu bölümde turizm alanları için oluşturulmuş model, seçilmiş bir alanda modelin işleyişini ve sonuçlarını görmek açısından denenmiştir.

Uygulama yapılmasındaki esas amaç; genel ilkelerden oluşan model ve alt açılımlarının, gerçek yargıları, kriterleri, kimlik öğeleri, koşulları, hedefleri, eylemleri olan bir alanda test edilmesidir. Bazı ilkeler genellikten çıkarak bölgeye özel hale gelecektir ve de model kapsamında güvenilirliği, gerçeklik boyutu ve objektifliği sınanabilir bir hal alacaktır.

Daha önceki bölümlerde sürdürülebilirlik, sürdürülebilir turizm, kimlik ve problem alanının tespiti ile model kurgusu irdelenmiştir. Bu kavramların incelenmesi ile birlikte "uygulama" bölümündeki alan çalışmasının kavramsal alt yapısı oluşturulmuştur.

Çalışmada genel olarak; seçilen bölgede sürdürülebilir turizm bağlamında bölgesel-yöresel kimliğin oluşumunda kriterlerin, amaçların ve eylemlerin belirlenmesi ve bunların oluşturulan bir model içerisinde "kimlik" ile ilişkilendirilmesi gösterilmiştir.

Sürdürülebilir turizmin mevcut doğal yapıya ve çevre kimliğine uyum sağlayarak korunması ve sürdürülmesi için planlama, tasarlama bazında hangi ölçütlerin model oluşturulmasında etkin olacağı ve bu modelin kimlikle ilişkisinin kurulması amaçlanmıştır.

Çalışmanın boyutu, ne şekilde, nasıl, kimlerle yapılacağı önceden belirlenmiştir. Öncelikle çalışmanın içeriğini özetleyen ve ifade eden bir model şeması oluşturulmuştur. Bu modelde bölgeye ait kimlik öğeleri ve sürdürülebilir turizmin ölçütleri yer almıştır. Bölgeye ait kimlik öğeleri gözlem metoduyla tespit edilen ve kaynaklardan elde edilen bilgilerden derlenmiştir.

Bu şekilde ele alınacak olan çalışmada araştırma tiplerinden kullanılması gerekli olanlar benimsenmelidir. Başlıca araştırma tipleri; örnek analizi, alan çalışması ve deney çalışmaları şeklinde üç gruba ayrılmaktadır. Bu çalışmada öncelikle sürdürülebilir fiziksel çevre kimliğini incelerken örnek analizini ve seçilen turizm alanının değerlendirilmesini incelerken de alan çalışması kullanılmıştır.

Alan çalışması çok aşamalıdır. İlk aşamasında oluşturulan model çerçevesinde bölgesel verilerin değerlendirilmesi yapılmıştır. Diğer aşamasında modelde yer alan aktörlerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Son aşamasında ise veri toplama teknikleri ile gözlem-izleme metotlarıyla kaynaksal bilgi derlenmiştir.

7.1. Alan Çalışması

Çalışma alanı olarak seçilen Pamukkale aşağıdaki maddelerin tek tek incelenmesi ile oluşturulan envanter çerçevesinde yapılacak çalışmanın alt yapısını oluşturmuştur.

Model çerçevesinde tespit edilen varsayımların sınanması için bir metot geliştirilmiştir ve bu, kaynak taraması, kişisel gözlem, ve görüşmelerden oluşan üç aşamalı bir yöntemdir. Bu nedenle bölgesel veriler olarak belirlenen tabiat, kültür, mimari ve sosyal verilerle bunların alt açılımlarının envanteri çalışmanın ilk aşamasında oluşturmuştur.

Bölgesel verilerin analizinde dikkat edilecek husus literatüre dayalı gerçek bilgilerin aktarımı ile kişisel gözleme dayalı bilgilerin de açıklanmasıdır.

7.2. Alanın Seçimi

Çalışma alanı olarak bir bölgenin seçilmesi ve bu bölgenin bölgesel-görsel kimliğinin turizmin sürdürülebilirliği açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. Çalışılacak olan bölge, sürdürülebilir turizm açısından potansiyel taşıyan bir bölge olmalıdır. Hem sürdürülebilir turizm çeşitlerinden pek çoğuna sahip olması hem de kültürel süreklilik bağlamında tarihi, kültürel ve kentsel dokunun irdelenebilir kapasitede olması gerekmektedir.

Bu noktadan hareketle Denizli iline bağlı "Pamukkale" kasabası ve yakın çevresi öncelikle termal kaynak yapısı, çevresi, mimarisi, antik kenti ve arkeolojik değeri, doğası, topoğrafyası, yerleşmiş turizm merkezleri ve doğal ve arkeolojik sit alanları ile birlikte mekansal yapısı ve kentsel kimliği tespit edilerek değerlendirilecektir.

Yukarıda belirtilenlerle birlikte bu bölgede bir çalışma yapılmak istenmesinin sebepleri şu şekilde sıralanabilir:

- Pamukkale'nin ekolojik öneme sahip, çevre kirlenmesine ve bozulmaya hassas, tarih ve tabiat varlıkları bulunan alanların gelecek nesillere intikalini sağlamak, getirilecek koruma ve gelişme kararları ile bu vasıfların devamlılığını temin etmek amacıyla, "Özel Çevre Koruma Bölgesi" olarak belirlenmiş olmasıdır.

- Pamukkale'nin termal su oluşumlarından dolayı doğal ve özgün bir tabiat tarihine sahip olması,

- Hierapolis antik kenti harabelerinden oluşan alanın içinde barındırdığı arkeolojik tarihi değerlere sahip olması,

- Bölgenin kültürel ve sosyal yapısı açısından önem taşıması,

- Bölgenin ekonomik açıdan gelir potansiyeline sahip olması,

- Bölgenin termal kapasitesinin Türkiye geneline oranla büyük bir yer kaplaması,

- Turistik konaklama tesislerinin özel oluşturulmuş bir bölgede yer alması ve planların denetlenmesi,

- Bölgede termal potansiyelin gelişmeye açık olması ve bilinçli yatırımların ve gelişme planlarının yapılması,

- 2000 yılı itibari ile turizm belgeli 28 tesis 5234 yatak sayısı ve 900.000 turist konaklama yapmıştır. Buradan anlaşılacağı üzere turist potansiyeli bölgede oldukça yüksek olması,

- Termal turizm ve benzeri tesislerinin kuruluş alanlarının oldukça geniş olması ve ileride ilave edilecek birimler ve rekreasyon alanları için gelişme imkanının olması,

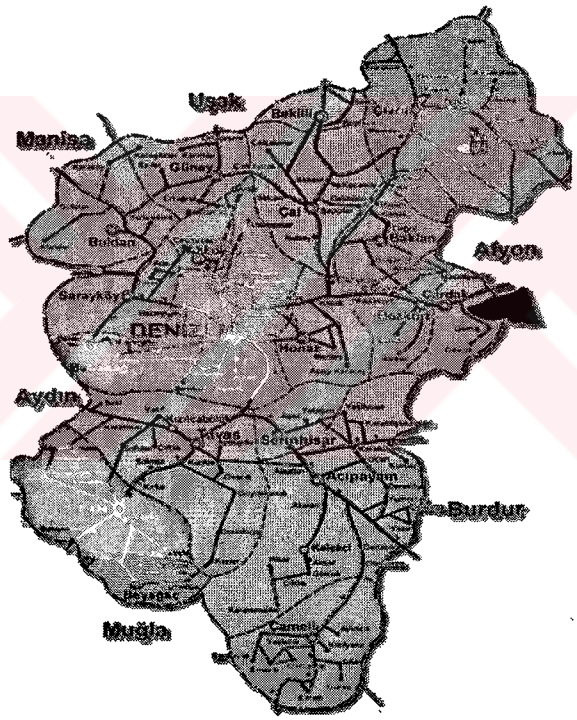
- Alternatif turizm çeşitlerinin bölge turizmine katkısı ve sürdürülebilir olması, bu şekilde bölgenin Türkiye'nin turist çeken illerin başında gelmesi,
- Bölgenin kolay ulaşılabilir olması, turizm bölgelerinin geçiş yolunda yer alması, ılıman iklim sebebi ile diğer termal alanlara göre termal turizm mevsiminin daha uzun olması,
- Aynı anda aynı bölgede iki termal suyun, Pamukkale termal kaynakları ve Karahayıt termal kaynakları olmak üzere incelenebilir olması,
- Bölgede her iki turist çeşidinin (yerli ve yabancı) aynı anda termal potansiyelden yararlanması,
- Hierapolis antik kentinin ilk termal su şehri özelliği taşıması bölgenin antik termal tarihi adına önem teşkil etmesi,
- Bölgenin doğal şartlar, arazinin şekli, görünüşü, topoğrafya, flora ve fauna açısından bir bölgesel kimlik özellikleri taşıması,
- Bölgenin yerel kimliğinin işlenebilir nitelikte olması,
- Bölgenin yerel mimari özelliklerinin karşılaştırmalı olarak eski ve yeni mimari eserlerde yer alması,
- Bölgede mevcut doğal kimliğin bölgesel-yöresel kimlikle birleşimi yeni bir planlama-tasarlama modeli için veri tabanı oluşturması,
- Bölgede planlama-koruma-geliştirme amacı ile bilimsel toplantıların düzenlenmesi ve çalışılmış olması,
- Bölgenin, fiziksel, davranışsal, ekonomik, ekolojik öğelerini ölçme ve değerlendirme yoluyla bölgenin taşıma kapasitesinin sınırları belirlenebilir nitelikte olmasıdır.

Pamukkale Bölgesinin bölgesel-görsel kimlik ve sürdürülebilir turizm açısından uygun bir bölge olduğunu ifade eden veriler yukarıda belirlenmiştir. Bölgenin seçimi bu ölçütlerin varlığında yapılmıştır.

7.2.1. Alanın tanımı, coğrafi durumu

Denizli, Anadolu yarımadasının güneybatısında, Ege bölgesinin güneydoğusunda, Ege, İç Anadolu ve Akdeniz Bölgeleri arasında bir geçit teşkil eder.

Pamukkale, Denizli ilinin Ege Bölgesinde kalan kesiminde ve il merkezinin kuzeyinde yer alır. Pamukkale, hem doğal güzellikleri hem de tarihsel kalıntılarıyla ülkemizin dünya çapında ün yapmış yörelerinden biridir. Pamukkale, Küçük Çökelez Dağı'nın Çürüksu Vadisine doğru alçalan yamaçlarında, deniz düzeyinden yaklaşık 400 metre yükseklikte, 900.000 m^2'lik bir yaylaya yayılmıştır. Bu yöreye, pamuk yığınlarını andıran traverten ya da pamuktaşı taraçalarının bembeyaz görünümü nedeniyle "Pamukkale" denmiştir (Temel Britannica, 1993, s:300).

Şekil 7.1. Denizli ili coğrafi haritası

Travertenlerden ve antik Hierapolis Kenti harabelerinden oluşan alan, özgün doğal yapısı ve barındırdığı tarihi değerler bakımından önemli bir merkezdir. Toplam alanı 44 km^2 olan Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi sınırları içinde beş yerleşim yeri bulunmaktadır. Bunlar merkeze bağlı Develi, Karahayıt, Pamukkale, Yeniköy ve Akköy'dür (Özer, Sevim, Öztaşbaşı, 1993, s:14).

7.2.2. Alanın doğal çevre öğeleri

Bölgenin envanter çalışması önem teşkil eden özelliklerdir. Bölgenin yerel-doğal kimliğinin tespiti açısından irdelenmesi gerekmektedir. Bölgedeki yapılaşma, doğal kaynaklar, yerleşim yapısı ve kültürü ekolojik denge açısından sürdürülebilirlik; bölgenin iklimi, yeryüzü şekilleri, bitki örtüsü, hayvan türleri, jeolojik ve topoğrafik yapıya göre şekillenip sağlanacaktır.

Bu bölgenin esas özelliği burada bulunan sıcak mineral su kaynaklarıdır. Bu kaynaklar, insanlar tarafından kullanılmadan önce, Çökelez Dağları'nın güneybatı eteklerinde traverten teraslardan kurulu basamaklar meydana getirmişlerdir.

Pamukkale'nin eşsiz özelliği, ana traverten terasın kenarında meydana gelmiş olan sığ havuzlardır. Tabii şekilde, kendi kendine yenileme özelliği olan bu maden suları, terasın kenarlarından aşağı dökülürken, dikey kenarlı veya aşağı doğru sarkık kenarlı yarım daire şeklinde birçok havuzlar meydana getirmişlerdir. Seri halindeki bu havuzlar yamacın üst kısımlarında (1/3 kadar) basamaklar şeklindedirler. Bazı basamakların yüksekliği 2 metreye yaklaşır. Terasın daha dik kısımlarındaki basamaklar ise 6 metreyi bulmaktadır (Pamukkale Milli Parkı, 1969, s:8).

Jeolojik ameliyeler ve insanoğlunun gayretlerinin bir araya geldiği bu yörenin diğer bir özelliği de termal suyu yakın köylere ve tarlalara getiren kanallar sistemidir. Bu kanallar traverten depolama sayesinde kendi kendilerini beslemektedirler. Kanalın, derin ve suyun akış hızının yüksek olduğu yerlerde fazla bir depolama olmamaktadır. Fakat, akışın alçak ve yavaş olduğu yerlerde, örneğin; kanalın sığ bir yerinde veya bir çatlakta, daha fazla depolama görülmektedir. Bunun neticesinde zamanla kendiliğinden kanallar meydana gelirken bazen de ince traverten kanalların üstünde 10 metre yüksekliğinde 2 veya 3 metre kalınlığında alt kısmında eski kanallara rastlanmaktadır (Pamukkale Milli Parkı, 1969, s:8).

7.2.2.1. İklim

Bir bölümü Ege Bölgesi, bir bölümü Akdeniz Bölgesinde kalan Denizli ili ve Pamukkale, bazen İç Anadolu ikliminin de etkisi altında kalmaktadır. Bölgede yazlar sıcak ve kurak, kışlar yağışlı ve ılık geçmektedir. En yüksek sıcaklık temmuz ayında,

en düşük sıcaklıklar ise ocak ayında görülmektedir. Rüzgar genellikle kuzeybatıdan, Çürüksu vadisi yönünden, aynı şekilde bir de Babadağ yönünden güneybatıdan esmektedir. Üç ayrı bölgenin iklim karakteristiklerinin kesiştiği Denizli ve Pamukkale'de ilginç bir tarımsal desenin oluştuğu gözlenmiştir (Özer, Sevim, Öztaşbaşı, 1993, s:17).

Tablo 7.1. Denizli Meteoroloji Müdürlüğü'nün 1997 yılına ait meteorolojik ölçümler ve ortalamalar

AYLAR												
OCAK	ŞUBAT	MART	NİSAN	MAYIS	HAZİRAN	TEMMUZ	AĞUSTOS	EYLÜL	EKİM	KASIM	ARALIK	YILLIK ORTALAMA
ORTALAMA SICAKLIK (^{0}C)												
7.5	5.9	8.0	10.4	21.6	25.3	27.8	17.7	21.4	16.7	12.2	8.4	15.2
EN YÜKSEK SICAKLIK VE GÜNÜ (^{0}C)												
19.2	19.0	20.0	27.2	32.8	39.2	38.6	36.4	33.0	31.0	22.0	19.8	39.2
EN DÜŞÜK SICAKLIK (^{0}C)												
-2.8	-8.0	-2.0	-2.0	8.2	11.4	18.0	15.6	10.7	6.5	4.8	-3.0	-8.0
ORTALAMA NİSBİ NEM (%)												
69.5	69.4	60.1	64.4	52.7	51.6	43.3	58.2	50.1	67.0	72.3	75.3	61.2
EN YÜKSEK NİSBİ NEM (%)												
96	95	95	97	96	93	84	95	94	98	96	98	98
EN DÜŞÜK NİSBİ NEM (%)												
40	31	32	20	23	22	23	30	22	28	33	42	20
ORTALAMA BULUTLULUK (GÜN)												
3.1	4.2	4.0	5.9	2.7	2.9	1.0	2.8	9.3	5.0	3.8	5.7	4.2
AÇIK GÜNLER SAYISI (GÜN)												
16	10	9	3	16	15	23	13	26	8	11	6	156 GÜN
KAPALI GÜNLER SAYISI (GÜN)												
3	5	5	7	2	1	-	-	1	10	4	10	48 GÜN
BULUTLU GÜNLER SAYISI (GÜN)												
12	13	17	20	13	14	8	18	3	13	15	15	161 GÜN
GÜNEŞLENME SÜRESİ (SAAT)												
4.9	5.4	6.8	5.3	10.4	10.4	12.0	9.7	9.3	5.0	5.0	3.0	7.3
YAĞIŞLI GÜNLER SAYISI (GÜN)												
5	6	5	10	10	8	1	7	2	10	3	17	85 GÜN
TOPLAM YAĞIŞ MİKTARI (MM)												
13.6	30.9	60.1	118	61.5	52.7	0.4	15.5	1.8	38.0	52.6	121.6	47.2
EN ÇOK YAĞIŞ VE GÜNÜ (MM)												
12.0	12.4	30.5	46.4	46.0	33.6	0.4	7.5	1.4	16.8	26.2	38.3	46.4

7.2.2.2. Jeolojik durum

Pamukkale, Büyük Menderes Nehri'nin bir kolu alan Çürüksu Çayı Ovasının kuzeydoğusundadır. Burada arazi geniş alüvyal depolar meydana getiren Çürüksu vadisinden başlayarak kuzeye ve güneye doğru yükselmeye başlar. Güneyde ,ilgi çekici morfolojik yükseltiler bulunmaktadır. Bunlar 2308 m. ile Baba Dağları, kuzeyde 1840 m. ile Büyük Çökelez, 1733 m. ile Küçük Çökelez Dağlarıdır (Özer, Sevim, Öztaşbaşı, 1993, s:15).

Yörenin en büyük akarsuyu çöküntü hendeği karakterindeki vadide akan Çürüksuyu Çayı'dır. Bu vadiden başlayarak arazi kuzeye doğru basamaklar halinde yükselir. Bu basamakların en tipik olanı üzerinde antik Hierapolis kenti bulunan, traverten basamaklarıdır. Pamukkaleyi oluşturan termal kaynaklar Çökelez Dağının eteklerinde ve 6 km. uzaklıktadır. Travertenler Kadı Deresi yakınındaki Domuz Çukuru'ndan başlayarak kuzeydeki Nekropol'un son mezarının yanından akan Çaltık Deresi'ne kadar uzanır. 50 m. Yüksekliğinde yaklaşık 3 km. uzunluğunda ve 250-600 m. Genişliğindeki bu travertenlerin oluşumunu termal sular sağlamıştır. Çökelez Dağlarının yamaçlarında görülen orman kalıntıları ve kademelenmiş düşey farklılıklar travertenlerle birlikte alana ilginç özellikler kazandırmaktadır (Özer, Sevim, Öztaşbaşı, 1993, s:15-16).

- **Jeomorfolojik Görünüm:** Büyük Menderes grabeni Denizli ile Ege Denizi arasında yer alır ve yaklaşık 200 km. uzunluğundadır. Grabenin doğu ucu Pamukkale civarında Gediz grabeni ile kesişmektedir. Arazi yapısında jeolojik zamanlar birbirine karışmış durumdadır. Deprem bölgesi özellikleri göstermektedir.

- **Jeolojik Yapılar:** Pamukkale termal kaynağını meydana getiren jeolojik olaylar geniş bir bölgeyi etkilemiştir. Pamukkale'de travertenler bir jeoloji ve doğa olayının sonucudur. Bu şekilde oluşmuş yeryüzü şekilleri, doğal havuzlar, travertenler bölgenin jeolojik yapılarıdır.

- **Toprak:** Bölgede iki ana toprak grubu yer almaktadır. Kahverengi orman toprakları; doğal bitki örtüsü, yaprağını döken ağaç ve çalıların yetiştiği topraklardır. Kolluviyal topraklar; yüzeysel akımla ya da yan derelerin kısa mesafelerden taşıyarak eğimin azalmış olduğu yerlerde depo ettikleri materyallerin meydana getirdiği topraklarıdır (Özer, Sevim, Öztaşbaşı, 1993, s:17).

- **Hidromineral Kaynaklar:** Termal sular, mineral ve radyoaktif nitelikleri nedeniyle şifa ve güzellik dağıtan kaplıcalar, içmeler, ılıcalar yani sıcak su kaynaklarının genel adıdır. Pamukkale'de tabiat göz alan güzellikte bir manzara oluşturmaktadır ve belli başlı kaynaklar Pamukkale, Karahayıt, Sarayköy, Buldan'dır. Toprakta çok derine yerleşen bir yer altı kaynağı, binlerce yıldır

termal mineral yoğunlukta su akıtmaktadır. Kaynaklar genellikle doğal çıkışlı, bol su verişli, fiziksel ve kimyasal bileşimleri ve eriyik mineral değerleri yüksek olarak oluşmaktadır.

- **Volkanik Özellikler:** Sıcak suların varlığı ve volkanik hareketlerin olduğu, yer altı sularına sahip ovalarda ve fay hatlarında yoğunlaşma olmaktadır. Volkanik hareketlerle ısınan kaplıca suları ile bazı bölgeler tarih boyunca insanlığın cazibe merkezi olmuştur. Pamukkale Bölgesi de bu özellikleri taşımaktadır.

- **Kaya Oluşumları:** Kaya olarak bölgede sarkıt ve dikitleri tanımlayabiliriz. Beyaz, kahverengi ve grinin tonları renklerindedir. Travertenler kalker tüfü oluşumlarıdır. Sarkıt ve dikitler ise mağaralarda ve bu bölgede ünlü Kaklık mağarasında kireçli suların akarken buharlaşması ve şekiller alması ile oluşmuştur.

7.2.2.3. Topoğrafya

- **Yatay Eğriler:** Topoğrafik eğriler, arazi kesitleri incelendiğinde Pamukkale'nin travertenlerin oluşması ile eşdeğer nitelikte yatay eğrileri mevcuttur. Yatay eğrilerin harita üzerinde oluşma şeklini koruyan aynı yönlü travertenler, doğa havuzları bulunmaktadır.

- **Zemin Özellikleri:** Bölgede jeolojik açıdan hareketli bir zemin mevcuttur. Bol yeraltı suyu olmakla beraber zemin gevşek olarak tanımlanabilir.

- **Eğim:** Yamaçların eğimi oldukça yumuşaktır. Yeraltı suları için arazinin eğiminin az olduğu yerlerde beslenme daha fazla olmaktadır. Bu sebepten ötürü eski yerleşimler kaynaklardan yararlanmak sebebiyle daha az eğimli yerlerde oluşturulmuştur.

- **Manzara-Görsel Kalite:** Pamukkale Bölgesinde manzara faktörü çok etkindir. Cleopatra'nın güzellik havuzu, travertenler, doğal taraçalar, tabiatı, antik şehirleri, müzeleri ile dünyanın sekiz önemli eserinin girdiği listeye girmiş ve korunmaya alınmış bir bölgedir.

- **Tepeler:** Bölgede değişik yükseltiler mevcuttur.

- **Vadiler:** Büyük Menderes ve Çürüksu Vadileri, Akçay, Gireniz bulunmaktadır.

- **Mağaralar:** Kaklık mağarası, Beyinli mağarası, Karabey İni mağarası, Keloğlan, Alacain, Aslanini, vb. mağaralar bölge içindedir.

- **Dağlar:** Karcı, Honaz, Sazak, Maymun, Burgaz, Beşparmak, Büyük Çökelez, Kızılhisar, Eşeler, Akdağ, Bozdağ gibi dağlar da merkez ilçe kapsamında bölgede yerini almışlardır.

- **Ovalar:** Çürüksu ve Denizli Ovası, Kaklık Ovası, Büyük Menderes ve Sarayköy Ovası, Tavas, Honabat, Acıpayam, Çivril ve Baklan ovaları mevcuttur (Korkmaz, Şimşek, Öztekin, 1991, s:23-30).

7.2.2.4. Bitki örtüsü (Flora)

Pamukkale, doğal bitki örtüsüne daha çok dere kenarları, tarım alanları arasında kalan sınır çizgileri, köy, koru, otlak ve mezarlık ile tarıma uygun olmayan tepelerde rastlanır. Alanın gerisinde Çökelez Dağlarının doğal bitki örtüsü çok yoğun olmamakla birlikte yeşil bir arka fon oluşturmaktadır (Özer, Sevim, Öztaşbaşı, 1993, s:18).

Hierapolis plato düzlüğünde ise gözle görülebilir doğal kitle yeşilliklerini Nerium Oleander (zakkum) ile Ficus-İnur ve Vitex agnus castus grupları oluşturur. Otsu bitkilerden bazı türler mevsimlere bağlı olarak ve geçici yaprak-çiçek renk etkileriyle kendilerini belli etmektedir. Maki ve geniş orman vejetasyonu daha çok platonun kuzeydoğusundaki yüksek tepelerde yer almaktadır. Ayrıca, Çürüksu Ovasının tarım bitkileri dokusu, polikültür tarıma dayalı çok geniş bir yeşil örtü oluşturur (Özer, Sevim, Öztaşbaşı, 1993, s:18).

- **Doğal Alanlar:** Maki ve geniş bitki vejetasyonu hakimdir. Honaz Dağı'nda endemik bitkilerden ballıbaba, sığır kuyruğu, safran göze çarpmaktadır. Güveyotu ve çan çiçeği ise dünyada bir tek bu bölgede yetişmektedir.

- **Yetiştirilmiş:** Bölgede mevcut bitki örtüsü devam ettirilmektedir. Palmiye, zakkum gibi bitki türleri de yetiştirilmektedir.

- **Orman Alanları:** Maki, zakkum, keçiboynuzu, zeytin vardır. Yükseklerde meşe, kızılçam ve karaçam ormanları görülmektedir.

- **Tarımsal Alanlar:** Pamuk, buğday, zeytin, pancar başlıcaları olmak üzere tarımsal faaliyetler yapılmaktadır.

- **Sulak Alanlar:** Bölgede belirgin bataklık ve sazlık görülmemektedir.

7.2.2.5. Hayvan toplulukları (Fauna)

Bölgede devam eden türler vardır. Av turizminin de yapıldığı bölgenin fauna yapısı farklılıklar göstermektedir. Bölgede, kurt, tilki, çakal, dağ keçisi, yaban domuzu, tavşan,çulluk, bıldırcın, kınalı keklik, üveyik sıklıkla görülen hayvanlardır.

- **Doğal Yaşam:** Bölgede kara avcılığına uygun alanlar bulunmaktadır.

- **Nadir Türler:** Akdağ yaban hayatı koruma alanında bulunan geyik nadir türlerdendir.

- **Yok Olmuş Türler:** Ördek, kaz, çulluk, karaca, vb. türler tam anlamıyla yol olmamakla beraber sayıları azalmıştır (Pamukkale Milli Parkı, 1969, s:47).

7.2.2.6. Su kaynakları

Bölgedeki çeşitli su temin etme ve farklı amaçlar için kullanma eylemlerini içermektedir. Bölgedeki termal potansiyel göz önünde bulundurularak alt başlıklar oluşturulmuştur.

- **Yeraltı Suyu:** Yeraltı suları sürdürülebilir kaynaklar grubundadır. Bölgede yeraltı su kaynaklar bakımından zengin rezervler vardır.

- **İçme Suyu:** Pamukkale termal kaynakları yüklü miktarda su vermekte ancak fazla mineral sebebiyle içme suyu olarak kullanılmamaktadır. Bunun yerine Kurtluca köyünde Cevizli suyu akış hızı 10lt/sn. olarak kullanılabilmektedir (Pamukkale Milli Parkı, 1969, s:28).

- **Termal Su Kaynakları:** Pamukkale sularının toplam debisi, 330 lt/sn yi aşmaktadır. Bikarbonat, sülfat, kalsiyum, sodyum, magnezyum ve karbondioksit

olan suların sıcaklıkları 35 C° civarındadır. Suların PH değeri 5,83 ile 6,02 civarındadır. Termal, hipotonik bir maden suyudur. İçme ve banyo kürlerinden yararlanılmaktadır. Aynı terkibi gösteren Karahayıt ve Kızılleğen suları, Pamukkale'nin 5 km. kuzeyine kadar olan saha içindedir. Farklı özellikleri daha sıcak olmalarıdır. Kızılleğen suyu aynı zamanda demirlidir. Kızılleğen debisi 1.5 –2 lt/sn., Karahayıt Kubbeli Hamamınki 40 lt/sn.nin üstündedir. Termal suların sıcaklıkları 56 C°dir (Korkmaz, Şimşek, Öztekin, 1991, s:155).

- **Hidrojeoloji:** Ege Bölgesinin üç büyük akarsularından biri olan Büyük Menderes Nehri ildeki akarsuların en büyüğüdür. Bölgenin özelliği olan yer altı sularının incelendiği koldur.

- **Kaynak Koruma Alanları:** Termal suların fiziksel ve kimyasal özelliklerinin, debi ve sıcaklıklarının çeşitli engellerle değişmesini önlemek ve her türlü kirlenmeye karşı korunması amacı ile termal kaynak, kuyu, sondaj kuyusu çevresinde jeolojik, hidrojeolojik verilere göre belirlenen alanlardır. Pamukkale, Karahayıt kaynak koruma alanları titizlikle korunmaktadır.

7.2.2.7. Su alanları

Su öğelerinden oluşan, suyun bir şekilde oluştuğu ve yine bir şekilde kullanıldığı alanlardır.

- Göller: Acıgöl, Beylerli gölü, Karagöl, Süleymanlı gölü, Kartal gölü, Işıklı gölü, Yukarıdağdere gölü (Honaz) bölgenin gölleridir.

- -Lagün- Mangrov-Su basar ormanlar-Nehir deltaları: Pamukkaleyi içine alan bölgede yer almamakla beraber Denizli ilinin diğer bölgelerinde bulunabilmektedirler.

- Akarsular: Büyük Menderes, Banaz çayı, Çürüksu, Akçay, Dalaman çayı, Küfi çayı, Hamam çayı, Gökpınar çayı, Yeni Dere, derbent çayı bölge kapsamındadır (Korkmaz, Şimşek, Öztekin, 1991, s:31).

- Şelale: Haytabey köyünün yakınlarında Kocapınar Deresi üzerinde şelale mevcuttur. Pamukkale travertenler ve Kaklık mağarası içinde suların akışı da

şelale kapsamında değerlendirilebilir. Güney ilçesine 12 km. uzaklıkta Menderes nehri civarındadır. Yine; Işıklı, Güney şelaleleri mevcuttur.

- Kaplıca: Denizli ilindeki alternatif turizm çeşitlerinin en önemlisi olan "Termal (Sağlık)Turizm" turizm potansiyeli açısından yurdumuzun önemli merkezlerinin başında gelmektedir. Pamukkale-Karahayıt bölgesinin termal turizm açısından önemi her geçen gün artmaktadır. Halen Karahayıt bölgesinde "Turizm Belgeli Termal Turizmine" hizmet veren 13 adet tesis, 2800 yatak kapasitesi mevcut olup, özellikle Karahayıt bölgesinde Turizm Bakanlığından belgeli tesislerde Termal (Sağlık) Turizmi açısından her türlü hizmet verilebilmektedir. Termal Turizmin geliştirilmesine yönelik bölgedeki çalışmalara devam edilmektedir (Korkmaz, Şimşek, Öztekin, 1991, s:77).

Kaynaktan çıkan 35.6°C sıcaklığında, içinde yüksek miktarda kalsiyum hidrokarbonat bulunan suyun havadaki oksijen ile olan teması sırasında karbondioksit ve karbonmonoksit uçarak, kalsiyum karbonat çökelmekte ve traverten oluşumuna neden olmaktadır. Çökelti ilk etapta jel halindedir. Travertenlere termal su kontrollü olarak belirli bir program dahilinde verilmektedir. Fazla miktarda ve uzun süre aynı yere akıtılan termal su yosunlaşmaya ve dolayısı ile beyaz traverten alanlarında hoş olmayan kirliliğe neden olmaktadır (Korkmaz, Şimşek, Öztekin, 1991, s:102).

Yine kırmızı su; merkez ilçe Karahayıt kasabası içindedir. Pamukkale'nin yaklaşık 5 km. kuzeyindedir. Kırmızı su travertenleri, 60 C° sıcaklıkta çıkan termal su çevresinde oluşmuştur. Termal suyun içindeki maden oksitleri nedeniyle kırmızı, yeşil ve beyaz renkli traverten tabakaları oluşmuştur. Yakın zamana kadar daha çok iç turizme hizmet veren Karahayıt Kaplıcaları artan konaklama tesisleri ile önem kazanmış ve Pamukkale'den sonra turizmdeki yerini almıştır. Karahayıt kırmızısu travertenleri yaklaşık 500 m2 lik bir alandadır. Doğal güzelliği bakımından ilin görülmeye değer önemli turizm beldelerinden birisidir (Korkmaz, Şimşek, Öztekin, 1991, s:106).

Yine; Gölemezli çamur kaplıcaları, Kavakbaşı ılıcası, Çizmeli kaplıcası, Tekkeköy ılıcası, Kızıldere ılıcası, Ortakçı ılıcası, Babacık kaplıcası da Sarayköy'de bulunanlardandır.

- **İçme:** Pamukkale ve Karahayıt içmeleri başta olmak üzere pek çok tesisten içme olarak da yararlanılmaktadır. Buldan maden suyu da içme olarak kullanılmaktadır.

7.2.2.8. Peyzaj

Çevrenin doğal kaynak, sahip oldukları peyzaj nitelikleri ve su unsuru sebebiyle Pamukkale önem arz eder. Doğal peyzaj öğeleri göze çarpmaktadır.

- **Doğal peyzaj öğeleri:** Su öğeleri, köprüler, kameryalar, yeşil öğeler, vb. elemanlar bölgede sıklıkla görülmektedir.

- **Orman içi dinlenme tesisleri:** Bölgede Honaz Milli Parkı ve Pamukkale Milli Parkı içerisinde bulunmaktadır.

- **Yıl boyu doğal yaşam etkisi:** Yıl boyu yeşil kalabilen peyzaj öğeleri, flora etkisi ve doğal hayatın devamlılığı sağlanmalıdır.

- **Mevsimlik doğal yaşam etkisi:** En uygun mevsimde açan bitki türleri ve oluşan doğal yaşam öğeleri denebilir.

- **Peyzaj öğelerinin mekanlarda kullanımı:** Bölgesel peyzaj verilerinin konaklama tesislerinin peyzajında kullanılması ki bunlar; köprüler, yerel malzemenin kullanımı, travertenler bağlamında su öğeleri, renk faktörü ve yerel floranın yaşatılması anlamındadır.

7.2.2.9. Doğal alanlar ile ilgili esaslar

Bölgenin doğal turistik değerlerini oluşturan öğeler mevcuttur. Başlı başına doğa harikası eşsiz travertenleri ile birçok hastalıkların tedavisinde yararlı olan Pamukkale ve Karahayıt kaplıcaları iç ve dış turist akışını bölgeye çeken başlıca etkenlerdendir.

Bölgede arkeolojik alan (Hierapolis), kültürel, sivil mimari örnekleri, dini yapılar, doğal sit alanları (Pamukkale ve Karahayıt-Kırmızı su) mevcuttur.

İklimin uygunluğu nedeniyle bu bölgede pek çok antik kentin kurulmuştur. Yine inanç turizmi açısından önem taşıyan merkezleri bünyesinde barındıran bir turistik

değere sahiptir. Bölgede yer alan Hierapolis antik kenti incelemeye ve görülmeye değerdir.

- **Milli Park:** Pamukkale Milli Parkı kapsamında oluşturulan planlar aşağıdaki gibidir:

Pamukkale Koruma Amaçlı İmar Planı

UNESCO'nun "Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi" uyarınca oluşturulan ve dünyanın olağandışı evrensel değerler sahip kültürel ve doğal varlıklarını içeren Dünya Miras Listesinde Pamukkale'de yer almaktadır.

Koruma ve geliştirme amaçlı bir planın amacı, adından anlaşılacağı gibi korumayı ve geliştirmeyi sağlamak olmalıdır Ancak amaca ilişkin bu çok genel tanım, sözleşmede "sit sınırları içinde kalan alanın doğal ve kültürel değerlendirilmesi ve olası kullanımlara açılmasına yönelik proje ve modellerin oluşturulması" biçiminde bir ölçüde ayrıntılandırılmıştır.

Pamukkale'nin koruma ve kullanım sorunlarının planlama ve uygulama bütünlüğü içinde ele alınıp çözülebilmesi amacıyla Kültür Bakanlığı ve Denizli Valiliği'nin koordinatörlüğünde, "Pamukkale Koruma Amaçlı İmar Planı" 1991 yılında hazırlanmış ve onaylanarak uygulanmaya geçilmiştir. Bu planın temel hedefleri şu şekilde özetlenebilir:

- Sit alanı içindeki mevcut yapıların belli bir süreç içinde arkeolojik alan dışına taşınması.
- Antik yapıların onarılması.
- Termal suyun düzenli kullanımının sağlanmasıyla, traverten alanlarının çoğaltılması.
- Mevcut travertenlerin bozulmasının önlenmesi.
- Travertenleri gezmek ve su motifini kullanmak için özel alanlar oluşturulması.
- Alan dışı ve alan içi yeni ulaşım ve gezi güzergahlarının belirlenmesi.

- Ören yerinin kuzeyinde ve güneyinde birer ziyaretçi karşılama merkezi oluşturulması ve gerekli hizmetlerin bu alanlarda verilmesi (Korkmaz, Şimşek, Öztekin, 1991, s:148).

Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi Çevre Düzeni Planı

Pamukkale ve çevresi 22.10.1990 tarih ve 90/1117 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile Özel Çevre Koruma Bölgesi ilan edilmiştir. Bu alana ilişkin 1/25000 ölçekli çevre düzeni planı ise 13.08.1993 tarihinde onaylanmıştır.

Bölge ilanı ile yapılaşmaların durduğu yerleşmelerde (Pamukkale, Akköy, Karahayıt), 1/1000 ölçekli imar planları eski onaylı sınırları içinde revize edilmiştir. Söz konusu planlara göre Karahayıt imar planı alanının % 48'i, Pamukkale imar planının % 9'u turizm ve kamping olarak düzenlenmiştir.

1/25000 ölçekli Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi Çevre Düzeni Planı ile Karahayıt'a 13585, Pamukkale'ye 3050, Akköy'e 2086 olmak üzere toplam 18721 turizm yatağı öngörülmüştür. Ayrıca turizm tesisleri yanında tercihli konut alanlarının toplam kapasitesinin Karahayıt'ta % 40, Pamukkale'de % 30, Akköy'de % 20'sinin turizm yatağı olarak kullanılacağı varsayılmıştır (Korkmaz, Şimşek, Öztekin, 1991, s:149).

Bu planın temel kararları:

- Mevcut anayolların aynı güzergah ile kullanımı.
- Develi köyü üzerinden Karahayıt'a bağlanan ve önceki çevre düzeni planında önerilen yol bağlantısının güzergahı değiştirilmek sureti ile uygulanması.
- Mevcut yolların kullanılması durumunda Akköy'ün de turizm aktivitelerine dahil olarak önemli bir talebi karşılayacağı.
- 1. Derece Doğal ve Arkeolojik Sit Alanı koruma imar planı kararları bağlantısı ile travertenleri yararak antik platoya çıkan yolun iptali ve antik kentin giriş kapılarına ulaşan kuzey ve güney yollarının projelendirilerek uygulamaya geçilmesi.
- Tarımsal alanların korunması.

- Doğal karakteri korunacak alan olarak tanımlı boş hazine parsellerinin ağaçlandırılması.

- Develi ve Yeniköy yerleşmelerinin artacak talepler karşısında kontrol edilebilmesi için planlanması.

- Plan kapasitelerine uygun altyapı çalışmalarının yapılması.

- Özel Çevre Koruma Kurulu'nca ortak çöp depolanan ve toplama organizasyonuna ilişkin yer seçimi ve projelendirme çalışmalarının yürütülmesi (Korkmaz, Şimşek, Öztekin, 1991, s:149).

- **Koruma Alanları**

Koruma alanları; herhangi bir bölge için doğal, ekolojik, tarih, arkeolojik, kentsel yönlerden önemli olabilecek özellikler taşıyan ve bu açıdan koruma altına alınmasının sadece o bölgenin insanı için değil, bütün insanlığın ortak kültürel mirasının korunması açısından değer gösteren bölgelerdir.

Pamukkale Bölgesi de yukarıdaki doğal, ekolojik, tarih, arkeolojik, kentsel sit kategorilerinin hepsini içerdiği için koruma bölgesi ilan edilmiştir. Çeşitli otoriteler tarafından koruma adı altında, planlama, uygulama, kullanma ve sürdürebilme safhalarını içermesi gereken planlar yapılmaktadır.

- **Kentsel cazibeler:** Bölgedeki, Hierapolis antik şehri, travertenler, Laodikeia harabeleri, Kızılleğen kırmızı su, flora çeşitliliği, peyzaj öğeleri gibi pek çok kimlik elemanı Pamukkale ve çevre bölgesinde göze çarpmaktadır.

- **Mesirelik alanlar:** Sit alanı içerisinde piknik yapma anlamında mesirelik alan oluşturulmamıştır ancak bölgede bu anlamda yerler vardır.

- **Tabiat anıtları:** Milli park esasları çerçevesinde korunan doğa elemanlarıdır. Burada da travertenler,Güney şelalesi tabiat anıtı bu kapsamdadır.

- **Doğal sitler:** Doğal güzellik arz eden evrensel değeri olan alanlardır. Pamukkale her açıdan bu potansiyele sahiptir.

- **Panoramik bakış noktaları:** Seyir teraslarından, çevreyi, ovayı, yerleşim yerlerini ve travertenleri seyretmek mümkündür.

7.2.3. Alanın yapay çevre öğeleri

Yapay Çevre Öğeleri; üstyapı, altyapı, ulaşım, tarihi yapı, sosyo-kültürel yapı alt başlıklarından oluşmak üzere bölgenin fiziki değerlerini bütünleyen, doğal kimlik öğeleri ile beraber incelenmesi gereken sosyal olgulardır.

7.2.3.1. Sosyo-kültürel yapı

Bölgenin sosyal yapısı, toplumun ihtiyaçları doğrultusunda ekonomiyle doğru orantılı olmak üzere, toplum bilincini de bünyesinde bulunduran bir biçimdedir. Bölgedeki insanların antik şehirden bu yana yaşam biçimi, alışkanlıkları, konut biçimleri, vb. pek çok değerler bölgenin sosyal potansiyelini oluşturmaktadır.

Bölgedeki geleneksel kültür yapısı ve sosyal yaşamda dikkat çekici boyuttadır. Bölgedeki bazı yöresel kültür öğeleri devam ederek süreklilik sağlanmaktadır. Yaşam biçimi, geleneksel el sanatları ve el işlemeleri, folklorik değerler, geleneksel şenlikler, geleneksel oyunlar, yöresel yemekler hepsi bir bütün olarak bölgenin kültür mozaiğini oluşturmaktadır. Bu şekilde bir bölgedeki turizm ve diğer alanlarda sürdürülebilirliği tam anlamıyla sağlayabilmek için o bölgenin kültürel varlıkların tespiti, muhafazası ve turizme ve diğer alanlara bu anlamda katkı payı belirlenmelidir.

Sanatsal öğeler: Eski dönemlerden kalma eserler yörenin sosyo-kültürel yapısını gösteren sanatsal öğelerdir.

- **Freskler:** Hierapolis'te antik tiyatroda eski döneme ait, Laodikeia'da yapılan kazılar sonucunda da çeşitli duvar freskleri bulunmuştur.

- **Tablolar-resimler:** Hierapolis, Laodikeia ve önemli doğal değerlerin, doğal sitin, travertenlerin çeşitli şekillerde gösterilmesidir.

- **Heykeller:** Hierapolis ve Laodikeia kazılarında bulunan heykeller ve orijinallerine bağlı kalınarak yapılan Apollon, Leto, Artemis, Hades, Tyche,

Dionysos, Pan, Asklopios, İsis Rahibesi, Demeter heykelleri mevcuttur (Korkmaz, Şimşek, Öztekin, 1991, s:96).

- **Mozaikler:** Antik şehirlerde yer yer kalmış olan yer ve duvar mozaikleri toprağı kazıyınca dahi ortaya çıkmaktadır.

- **Seramik eşyalar:** Eski dönemlere ait kullanım eşyaları kazılarda çıkarılarak müzede sergilenmektedir ve Pamukkale doğal sitin turistik açıdan değerlendirilmesi için travertenlerin seramik eşyalara dönüştüğünü görülmektedir.

- **Türk el sanatları-çini-rölyef:** Çini pek görülmemekle beraber traverten rölyefleri vardır.

Tanıtım etkinlikleri: Bölgenin turizm potansiyelinden dolayı Pamukkale ve civarı bir çekim merkezi olma özelliği ile beraber çeşitli etkinliklere ev sahipliği yapmaktadır.

- **Yöresel-bölgesel fuarlar:** Bölgesel fuarlar Pamukkale'nin tanıtımı amacı ile bölgede düzenlenirken konaklama da Karahayıt'taki otellerde yapılmaktadır.

- **Bilimsel kongre/sempozyum/panel:** Hem Pamukkale üniversitesinin organizasyonu hem de tıp, sanat, mimarlık, özel sektör alanlarında Pamukkale'de düzenlenen kongreler, bilimsel toplantılardır. Örneğin, 2000'e doğru İnanç Turizmi Sempozyumu Pamukkale'de gerçekleştirilmiştir.

- **Spor etkinlikleri:** Pamukkale'de yamaç paraşütü etkinlikleri ile Dünya Hava Olimpiyatları yapılmıştır. Çeşitli spor takımları doğası ve iklimi itibari ile burada kamp yapmaktadırlar. Gençlik kampları da yapılmaktadır.

- **Dinsel gösteriler-Kutsal mekanlarda etkinlikler:** Kutsal mekanlarda inanç turizmi kapsamında çeşitli etkinlikler, ayinler, Hıristiyanlık alemi için önemli seremoniler düzenlenmektedir.

- **Müzik, ışık, ses, dans, sinema,sanat, sahne yapıtları:** 23 mayıs Pamukkale ve Kiraz festivali, Pamukkale Halk Oyunları ve Turizm Derneğinin gösterileri ve

Pamukkale Müzik ve Kültür Festivali ile gerçekleştirilen sanatsal faaliyetler mevcuttur.

- **Sergileme etkinlikleri:** Pamukkale Müzik ve Kültür Festivali kapsamında 18 ilçenin el sanatları ile ilgili çalışmaları sergilenmektedir.

Folklorik değerler ve etkinlikler: Bölgedeki kültürün tarihsel ve toplumsal açısından sürdürülebilirliği mevcuttur. Bölgedeki kültürel geleneklerin devamlılığı ve tarihi değerlerin güncelliği kendini hissettirmektedir. Kültür ve kimlik bir bölgenin ana damarlarından birisidir ve geçmişte bugün-gelecek arasında bir köprü bağlamında kültürün sürekliliğinin sağlanması ve gelecek nesillere aktarılacak öğelerin tespitinin tedarikinde önemli görevler üstlenmektedirler. Bölgedeki kültür kendini geleneklerin devamlılığı ile ifade edecektir. Bölgenin kültür öğelerinin tespiti ile turizmin sürdürülebilirliği ile kültürel yapının arakesiti bulunmuş olacaktır. O bölge insanının geçmişten bugüne giyimi-kuşamı, yaşam biçimi, el sanatları, oyunları, müziği, yemekleri ve mimarisi bugüne ışık tutacak ve gelecekteki turizm yapılaşması ve oluşumunu ne ölçüde etkileyeceği ifade bulacaktır.

- **Şenlik/festivaller:** Yörede pek çok şenlik ve festival düzenlenmekte, geleneksel hale gelmektedir. Bölgeyi ilgilendirenler uluslararası Pamukkale müzik ve kültür festivalidir. 1995'den beri kutlanmaktadır, bölgenin daha iyi tanınmasını hedef alan bir festivaldir. Bölgenin tamamı için yapılan yerel etkinliklerden bazıları şunlardır; Buldan kar ve kır çiçekleri şenliği (4-10 haziran), Babadağ tekstil-turizm-kültür ve sanat festivali (27-29 temmuz), Çivril kültür ve elma festivali (17 eylül), Babadağ geleneksel at yarışları (1-7ekim),Akköy yağlı Pehlivan Güreşleri (15-25 mart), Denizli Uluslararası Halk Dansları Festivali (12-27 haziran), vb (Korkmaz, Şimşek, Öztekin, 1991, s:200-203).

- **Yerel alışkanlıklar/beslenme/giyim:**

- **Yaşama Biçimi:** Denizli, çok eski çağlardan itibaren çeşitli kültürlerin egemenliğine girmiş bir yerleşim yeridir. Ticaret yolları üzerinde kurulmuş olması pek çok diğer kolların yanında el sanatlarını da geliştirmiştir. Cumhuriyet dönemi ile geleneksel yaşam çağdaş yaşama dönüşmeye başlamıştır. Çekirdek aile olgusu yerleşmeye başlamıştır. Böylece, toplumsal yaşamda değişimler

başlamıştır. Büyük kentlere göç ve el dokumacılığının yerini sanayi toplumunun alması da yaşam biçiminin değiştiğini göstermektedir.

- **Giyim-Kuşam:** Bölgede merkezde çağdaş giysiler görülürken, yerel halk kısmen de olsa yerel giysiler giymektedirler. Geleneksel kadın giyimi; şalvar, üçetek ve gömlekten oluşur. Başta fes vardır. Çoraplar renkli ve desenlidir. Pabuç ise yemenidir. Geleneksel erkek giysileri ise, İzmir zeybek giysilerini andırır. Şalvar, cepkenden oluşur, başta fes vardır, ayaklara tozluk, çizme giyilir (Korkmaz, Şimşek, Öztekin, 1991, s:187).

- **Beslenme Biçimleri:** Bölgede geleneksel yemek türleri ve beslenme alışkanlıkları sürmektedir. Ege bölgesi yemek özellikleri kendini hissettirmektedir. Sebze yemekleri özellikle patlıcan ağırlıklı, tarhana çorbası,kedi börülcesi çorbası, yufka, şipit, bazdırma gibi evlerde yapılan ekmek türleri ile birlikte önemli yemek çeşitlerindendir. Ancak kentsel yemek türleri de bölgeye hakim olmuştur (Korkmaz, Şimşek, Öztekin, 1991, s:182-183).

- **Geleneksel El Sanatları:** Yörede dokumacılık, tekstil bugüne değin süregelmiş el sanatlarının başında gelir. Özellikle Hierapolis ve Laodikeia'da el dokumacılığı ve renkli kumaş üretimi çok gelişmiştir. Çürüksu akarsuyunun sıcaklığı ve bünyesindeki kimyasal maddeler, boyama işlemleri sırasında renkleri sabitleştiriyor, elyaf ve iplik boyamasında yüksek kalite elde edilmiştir. Bakır, ağaç işlemeciliği, keçe, urgan, saraçlık, dericilik,bıçakçılık,testi ve bardak yapımı da bölgenin el sanatlarındandır (Korkmaz, Şimşek, Öztekin, 1991, s:187).

- **Yerel halk oyunları:** Zeybek oyunlar ve türleri yaygındır. Zeybek, yörede çok çeşitli sazlı-sözlü havalarıyla zengin folklor kaynağıdır. Oyunlar açık havada davul-zurna, davul-klarnet, kapalı yerlerde meydan sazı, darbuka eşliğinde oynanır.

- **Mimari:** Denizli ilinde belli bir mimari tarz dikkat çekmektedir. Selçuklu ve Beylikler dönemine ait yapılar mevcuttur. Bunlardan 13. yy Selçuklu döneminde inşa edilen Çardak Han ve Akhan Kervansarayları, mimari özellikleri bakımından diğer Selçuklu hanlarına benzerler. Pek çok eserde de Osmanlı mimarisinin plan ve cephe oluşum karakteristikleri göze çarpmaktadır.

Malzeme olarak erken döneme ait olanlarda tuğla-moloz ve kesme taşlarla birlikte yer yer devşirme malzeme de kullanılmıştır. Köy yerleşim yerlerinde ise ucuz malzeme olan kerpiç ve taşın bir arada kullanıldığı görülmektedir. Ege Bölgesinde hakim olan mimari özellik burada da kendini hissettirmektedir. Sivil mimari yapılarda örneğin; geleneksel konutlar plansal ve cephesel açıdan her yerde olduğu gibi kurgulanmıştır (Korkmaz, Şimşek, Öztekin, 1991, s:204-205).

Bunun yanı sıra bölgeye hakim olan Hierapolis antik şehri bölge yapılarında etkisini göstermektedir. Yöresel motifler, topoğrafyaya uygun yerleşim biçimi, Pamukkale'deki doğal oluşumlar olan travertenlerin de günümüzün yapıları için referans oldukları, bölgeye katkıda bulundukları kaçınılmaz bir gerçektir.

Hellenistik, Roma, Bizans mimarisinin hakim olduğu antik bir şehirdir. Kabartmalı Roma sanat eserleri göze çarpmaktadır. Antik sütunlar, kemerler, tonozlar, sfenksler gibi kabartmalı bölümler, üst örtü olarak kiremit kırma çatı kullanılmıştır. Bazı noktalarda devşirme malzeme kullanılmıştır. Anıtsal çeşmelerde görülen süslemeler, üçgen alınlıklar, bitkisel motifler, imparator heykelleri, hayvan motifleri ve pek çok heykeller, Hellenistik dönemden erken Hıristiyanlık dönemine kadar olan süreçte Roma hayatından kesitler ifade bulmuştur.

Görülüyor ki; hem yapı tipleri hem de mimari öğeler olarak antik şehir; bölgenin mimari karakteristiğinin oluşmasında önemli bir yer tutmaktadır. Şu an bölgede mevcut mimaride gördüğümüz pek çok mimari özelliklerde antik şehre ait öğeleri görmekteyiz. Yapı tiplerini ana cadde, giriş kapıları, agora, surlar, hamam, çeşmeler, halk konutları, tapınaklar, tiyatro, kiliseler, nekropoller olarak belirleyebiliriz. Bu yapı tipleri günümüz çağdaş hayatına uyarlanarak turizm tesislerinde kendini göstermiştir. Mimari öğeler ise arşitrav, sütunlar, sütun başlıkları, nişler, üçgen alınlıklar, korkuluklar, kemerler, kuleler, vb. şeklinde sıralanabilir. Süsleme öğeleri ise, bitkisel motifler, heykeller, kabartmalar, sfenksler, mitolojik figürler, kabartmalı frizler, vb. öğelerdir.

Turizm değerleri ve çeşitleri: Yöre tabiatı koruma alanları, doğal ve arkeolojik sitleri, kaplıcaları ve aşağıda sayılan alternatif olarak geliştirilen turizm çeşitleri ile bölge turizmi çok aktiftir.

- **Kültür turizmi:** Farklı kültürler tanımak, eserleri görmek, yaşayış, gelenek-görenek görmek amacıyla gerçekleştirilen turizm çeşitidir. Bu turizm çeşidinde tarihi yapıları, medeniyet izlerini, o dönemlere ait eserleri görmek, fotoğraflamak amaç ve hedeftir. Hierapolis,Laodikeia, Colossae, Tripolis bölgenin kültür potansiyelini oluşturan değerlerdir. Bu antik şehirleri göstermek ve yaşatmak için çaba sarfedilmektedir.

- **Sağlık turizmi:** Sağlık turizmi bölgenin en önemli alternatif turizmlerindendir. Özellikle 3. Yaş turizmin hedef kitle alarak gelişen sağlık-kaplıca turizmi doğal kaynak suları ile çeşitli hastalıkları tedavi edici özelliğinden dolayı gittikçe değer bulmaktadır. Pamukkale ve Karahayıt kaplıcaları Türkiye'deki 1. Derece önemli ve öncelikli kaplıcalardan olup ülkedeki en yüksek banyo kapasitesine sahip kaplıca merkezidir.

- **Av ve Doğa turizmi:** Nadir kuşların seyredilmesi (ornitoloji), avcılık, fotoğrafçılık ve bilimsel araştırmalara konu olan özel türler, yöreyi turizm açısından çekici kılar. Bölge, yaban hayatı bakımından zengin bir bölgedir. Pek çok çevre dağlarda, geyik, yaban keçisi, su kuşları yaşamaktadır. Honaz Dağı milli Parkı hem fauna hem de flora açısından çok zengindir. Fauna olarak dağda yaban domuzu, tilki, porsuk, tavşan bulunmaktadır (Korkmaz, Şimşek, Öztekin, 1991, s:146).

- **Spor amaçlı turizm:** Honaz dağı bölgede trekking ve dağcılık sporunun yapıldığı bir yerdir. Rafting, kanoculuk özellikle dalaman Çayı'nda yapılmaktadır. Yamaç paraşütü son yıllarda bölgede yapılan sporlardandır. 1997 yılında dünyada ilk kez yapılmış olan 1. Dünya Hava Oyunları Honaz Dağı ve Çökelez dağı eteklerinde Pamukkale ören yerinde gerçekleştirilmiştir. Pamukkale-Ören yeri Güney Şelalesi parkurunda jeep safari turları düzenlenmektedir. Yine bölgede bisiklet turları düzenlenen güzergahlar: Pamukkale ören yeri-Karahayıt-Haytabey-Uzunpınar-Kurtluca-Güzelpınar-Irlıganlı-Korucuk kavşağı-Pamukkale kasabası ve de ikinci güzergah: Pamukkale ören yeri-Develi köyü-Yukarı Şamlı-Aşağı Şamlı-Duacılı-Sığma-Ada-Çeşmebaşı-Kavakbaşı-Pamukkale kasabasıdır (Korkmaz, Şimşek, Öztekin, 1991, s:145).

- **Yayla turizmi:** Yayla turizmi bölgede geliştirilecek turizm çeşitlerindendir. Hem yerel halkın sıcak yaz aylarında rahat nefes alabileceği hem de gençlik turizmine de yönelik izci kamplarını içeren bir şekilde planlanan turizm türüdür. Yayla turizminin gelişebileceği potansiyel alan öncelikle ormanları ve gölü ile Süleymanlı Yaylasıdır. Süleymanlı, Topuklu, Yatağan, Lalabağlar, Gündoğmuş, Aşağı ve Yukarı Erikli gibi yaylalarda ikim yapısı ve mimarisine uygun yapılar planlanmaktadır ve Pamukkale bölgesinin turizm potansiyelini desteklemektedir.

- **Sosyal turizm:** Sosyal turizm gençlik ve 3. Yaş turizmini içermektedir. Gençlik turizmi çeşitli kamplar, geziler, yaz okulları şeklinde düzenlenecek turlar kapsamındadır. Bu şekilde bölgede yararlanılabilecek Honaz Dağı Milli Parkı, Kartal Gölü, Dalaman Çayı Vadisi, Işıklı Gölü, Adıgüzel Baraj Gölü, Büyük Menderes Nehri Vadisi mevcuttur. Yine 3. Yaş turizmine uygun yerler de mevcuttur. Pamukkale ve Karahayıt sağlık merkezlerini ve antik şehirler düşünüldüğünde orta yaş üstü insanların bölgede çevresel gezi yapabilecekleri yerler vardır.

- **İş ve kongre turizmi:** Yörenin taşıdığı ulusal ve uluslararası önem nedeniyle sıklıkla bu çevrede tekstil, sanayi ağırlıklı olmak üzere bölgenin kültürel değerlerinden faydalanmak üzere seminer, sempozyum ve paneller düzenlenmektedir. Bu açıdan dünya kültürel miraslarından olan Pamukkale daha da değer bulacaktır.

- **Kamp ve karavan turizmi:** Bölge, bu turizm türü açısından önem taşımaktadır. Ucuz tatil ve doğa sever bir anlayışla yaşanan bu turizm türü, Pamukkale'de 6, Karahayıt'ta 3 olmak üzere 9 adet kamping tesisinde gerçekleşmektedir. Yine göl kıyısı, milli park içerisinde bu turizme uygun alanlar mevcuttur.

- **Buharlı lokomotif:** Nostaljik bir turizm türüdür. Denizli'ye bazı tren ve tur organizasyonları yapılmaktadır. Bunlar özellikle hafta sonları İstanbul'dan trenle gelip Denizli-Pamukkale'ye gitmekte burada 1 gece konakladıktan ve çevreyi gezdikten sonra yine trenle dönüş şeklinde düzenlenmektedir. Ayrıca İzmir treni ile de İzmir-Denizli bağlantılı tren seferleri ile turlar düzenlenmekte, İzmir'den otobüslerle Selçuk, Efes, Kuşadası'na gidip burada konaklama yapılmakta bunun

karşılığı olarak da Pamukkale'de konaklama yapılan turlar düzenlenmektedir (Denizli il envanteri, 1996, s:169).

- **Günübirlik turizm:** Günübirlik turizm; bölgeye çevreden ve çevre illerden gezmek amacıyla gelinmesi ve aynı gün içinde tekrar geri dönülmesi şeklinde yapılan bir turizm çeşitidir. Denizli'nin merkezi konumu, mesirelik alanların, doğal değerlerin fazlaca olması rekreasyon potansiyelini artırmaktadır.

Kentsel olgular: Kente dair nüfus, istihdam, eğitim, sağlık, idari yapılara ait verilerdir.

- **Nüfus yapısı:** 1927 yılında 243812 olan il toplamında nüfus 2000 yılında 870291 olmuştur. Görünüşte 3 kat kadar artmıştır. Karahayıt'ın nüfusu bugün 3400'ü bulmuştur. Pamukkale de merkez ilçeye bağlıdır. Nüfus olarak da 6742 civarındadır (Korkmaz, Şimşek, Öztekin, 1991, s:21).

- **İstihdam yapısı:** Denizli ilinin arazi kullanım ve iş gücünden istifade edilmesi Türkiye'nin her tarafındaki ortalamalarına uygundur. İl dahilinde arazinin % 33'ü tarım arazisidir ve elde edilen iş gücünün % 72'si tarım ile doğrudan doğruya ilgilidir. Arazinin daha geniş bir yüzdesi (%41) ormanlar, çayırlar ve otlaklar olarak sınıflandırılmıştır. İlin maden kaynaklarının oldukça zengin olmasına rağmen, bu sahadaki faaliyetler özel sektör tarafından ilkel metotlarla yürütülmektedir. Bu madenler; krom, potasyum, magnezit, linyit ve inşaat taşları (mermer ve traverten)dir. Önemli bir sanayi faaliyeti olan dokumacılık, tarım ve hayvan üretimi gibi iki geniş saha ile yakından ilgilidir (Pamukkale Milli Parkı, 1969, s:16).

- **Eğitim yapısı:** Bölgede il merkezinde üniversite, il genelinde 343 ilköğretim kurumu, 41 genel lise, 48 meslek lisesi, 11 pratik kız sanat okulu, 65 yurt bulunmaktadır.

- **Sağlık yapısı:** İl genelinde 6 devlet hastanesi, 1 göğüs hastanesi, 4 sağlık merkezi, 108 sağlık ocağı, 649 sağlık evi vardır. Pamukkale bölgesinde ise sağlık ocağı bulunmakta ve turistik bir belde olması sebebi ile yaz aylarında sağlık personeli nüfus oranında artırılmaktadır.

- **İdari yapı:** İl idari yapısı, Valilik, Belediye Başkanlığı ve kamu dairelerinden oluşmakta Pamukkale ve bölgede ise Belediye Başkanlıkları ve muhtarlıklardan meydana gelmektedir.

- **Turizm yapısı:** Bölge, kültürel ve doğal değerler açısından oldukça zengindir. UNESCO'nun "Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi" uyarınca oluşturulan Dünya Miras Listesinde Türkiye'de 8 yer bulunmaktadır. Onlardan birisi olan Pamukkale termal su alanları,beyaz traverten alanları ve arkeolojik değerleri ile önem taşımaktadır. Bu özelliğinden dolayı bölgeye önemli bir turizm talebi vardır.

Turizm Bölgesinin Taşıma Kapasitesi: Turizm ve çevre bağlantısı gerçekten üstünde durulması gereklerden biridir. Turizmin çevre ile bağlantısında günümüzde oluşan turizm türlerinin de olumlu veya olumsuz anlamda payları olduğu söylenebilir. Bazı turizm bölgelerinde yaşanan olumsuzluklar (altyapı, çevre, yerel halk, peyzaj, vb. gibi ana başlıklarla ifade edilebildiği gibi) bölgenin planlama analizlerinin yeterli bir şekilde yapılmadığından dahası bölgenin taşıma kapasitesi kavramının geniş kapsamlı irdelenmeden cesurca kullanılmasından dolayıdır.

Taşıma kapasitesi kavramı, turistler için çekici olan doğal ve insan yapısı öğelerin bir kullanma üst sınırı olduğu, bunun üzerinde kaynakların bozulmaya başlayacağı düşüncesine dayanır. Turistin sosyal ve ekonomik kesiti, kaynakları kullanma düzeyi ve süresi, gidilen yerin özellikleri ve nüfusu taşıma kapasitesi üzerinde etkilidir. Taşıma kapasitesi turizmin beklentileriyle gidilen yerin olanakları arasındaki dengeye bağlıdır. Turizmin beklentilerinin yerel kaynaklar tarafından karşılanamaması durumunda, Pamukkale, Kuşadası, Bodrum ve Marmaris gibi büyük turist çekim merkezlerinde görüldüğü gibi bozulma süreci başlayacaktır.

Bölgedeki konaklama tesislerinin değerlendirilmesi: Pamukkale'de 30 adet belediye belgeli tesis, 30 adet pansiyon bulunmaktadır, Karahayıt'ta 6 adet turizm işletme belgeli tesis, 5 adet belediye belgeli tesis, 74 adet pansiyon yer almaktadır. Pamukkale ve Karahayıt'ta 9 adet kamping vardır. Aşağıda Pamukkale ve Karahayıt'taki belli başlı termal otel tanımına uyan tesislerin fiziki değerlendirmesi yapılmıştır.

Tablo 7.2. Bölgedeki konaklama tesislerindeki yatak sayıları (Korkmaz, Şimşek, Öztekin, 1991, s:214-215)

Pamukkale	Termal otel:3500	Motel:500	Pansiyon:750	Toplam:4750
Karahayıt	Termal otel:13500	Motel:1500	Pansiyon:2000	Toplam:17000

Pamukkale-Karahayıt Bölgesindeki Termal Turizm Tesisleri:

Richmond Hotels, Pamukkale Spa Richmond, Richmond Savanna, Colossae Hotel, Lycus River, Polat Thermal Center, Hierapolis, Herakles, Kurtur, Pam Thermal Hotel, Oskar Hotel, Villa Lycus Hotel, Pamuksu Boutique Thermal Hotel.

Yukarıda adı geçen oteller Pamukkale ve Karahayıt bölgesinde yıldız sahibi ve tam teşekküllü otellerdir. Yine bu yerleşim yerlerinde termal su varlığı sebebiyle konutunu otele, pansiyona dönüştüren kişilerin sayısı da oldukça fazladır. Ancak bu tesisler tam anlamıyla termal turizm tesisi sayılamayacağından değerlendirme yukarıda adı geçen oteller için yapılacaktır.

Mevcut tesislerin mimari kimliklerinin cepheye yansıması sonucunda aşağıda yer alan maddeler tespit edilmiştir.

- Traverten mimarisi ve değişken kotları ile termal otellerin farklı mekanlarının bina ve çeşitli mimari öğelerinin yükseklikleri arasında bir oran ilişkisi vardır.
- Antik şehrin kültürel sürekliliği bölgedeki termal otellerin mekan organizasyonu ve mekan hiyerarşisini de etkilemektedir.
- Çağlar boyunca süregelen mimari akımlar (Roma, Bizans, vb.) antik şehirden çıkarak otel mimarisinde hayat bulmaktadır.
- Bir kısım mimari öğeler geçmişten günümüze aynen getirilerek kullanılırken bazılar da yorumlanarak turizm mimarisine eklenmiştir ve bu bölgede çoğunlukla yorumlanan örnekler görülmektedir.
- Termal otellerin iç mekanlarında antik öğelerle yapılan dekorasyonlarla kültürel süreklilik sağlanmaktadır.
- Doğal tabiat harikası olan Pamukkale travertenlerinin spontaneliği termal turizm tesislerinde hissedilmektedir.

- Karahayıt bölgesindeki yapılaşmalarda özellikle kızıl suyun oluşturduğu traverten birikimlerin renkleri (kızıl tonda renkler) kullanılmıştır.

- Antik şehir yapıların formları, strüktürü, alt ve üst yapılar, çatı formu, vb. turizm tesislerinde çağdaş gereksinmeler bağlamında ortaya çıkmaktadır.

- Denizli Pamukkale Hierapolis antik şehri ve traverten mimarisi termal turizm mimarisinin oluşumunda etkili olmuştur

- Denizli Pamukkale Hierapolis antik şehri ve traverten mimarisi termal turizm mimarisinin oluşumunda belirleyici, yol gösterici, etkili olmuştur.

Pamukkale için önerilen mevcut uygulama-geliştirme modelleri:

Pamukkale için önerilen ve şu an bir kısmı gerçekleşmiş bir kısmı da sadece model kapsamında kalmış gelişim ve uygulama projeleri mevcuttur. Bu açıdan Pamukkale ve Karahayıt gelişimini, 1991 Pamukkale koruma planı ve yakın zamanda 2000 yılında hazırlanan Pamukkale Sit Alanı Yönetim Planı ile ne derece sağlanabildiği araştırılmalıdır.

Pamukkale Gelişmesi (1.etap):

Pamukkale Özel Çevre Koruma Planına göre bu alandaki oteller doğayı korumak, travertenlerin bozulmasını önlemek için alınan önlemler uyarınca yıkılacaktır. Toplam 642 yatak kapasiteli 5 tesis Karahayıt'a taşınacaktır. Şu an bu proje gerçekleşmiştir, bu tesislerin yıkımı tamamlanmıştır.

Bu gelişmeler ışığında şu anda 94 yataklı 3 yıldızlı bir otel dışında işletme belgeli tesis bulunmamaktadır. Gelişme alanında belediye belgeli 2323 otel ve 1158 pansiyon yatağı bulunmaktadır. Bu durumda toplam 3575 yatak mevcuttur. Ayrıca 439 yataklı 2 adet 3 yıldızlı otel, 162 yataklı 2 adet 2 yıldızlı otel ve 30 yataklı pansiyon olmak üzere 431 yataklı tesisler için yatırım belgesi alınmıştır. Toplam olarak da 4206 yatak oluşacaktır (Denizli İl Envanteri, 1996, s:193).

Karahayıt Gelişmesi (1.etap):

Karahayıt, Özel Çevre Koruma Bölgesi içinde, ağırlıklı olarak yatak kapasitesini barındıracak olan potansiyel bir turizm yatırım alanıdır.

Söz konusu gelişme alanı, sağlık, iş ve kongre, kamp-karavan ve günübirlik turizm türlerinin gelişmesine elverişli bir bölgedir.

Bugün için Karahayıt'ta otel ve tatil köyü nitelikli 2754 turistik belgeli yatak arzı mevcuttur. Yatırım belgeli 413 yatağın da işletmeye geçmesiyle gelişme alanında toplam 3167 turistik yatak arzı olacaktır. Karahayıt gelişmesinde plan dönemi içerisinde termal nitelikli 13500 otel, 1500 motel, 2000 pansiyon yatağı önerilmiştir. Toplam 17000 yatağın % 44'ünün 1.etapta, % 71'e yakınının ise 2. Etapta gerçekleşeceği varsayılmıştır. Ayrıca kamp-karavan turizmine de elverişli olan bu bölgede toplam 750 ünitelik kamping alanları önerilmiştir (Denizli il envanteri, 1996, s:204).

Pamukkale Toplumsal Kalkınma ve Kültürel Miras Projesi Bağlamında Yönetim Modeli Önerisi:

UNESCO Dünya Miras Sözleşmesine 1983 yılında taraf olan ülkemiz, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğünün sorumluluğu altında yürüttüğü çalışmalar bugüne kadar Dünya Miras Listesine dokuz yeri kayıt ettirmiştir. Bu yerlerden biri de 9.12.1988 tarih ve 485 sıra numaralı Pamukkale Ören yeridir. Hierapolis 1. Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı, gerek tarihi ve gerekse doğal özellikleriyle zengin bir kültür mirasına sahiptir. Yine Pamukkale, 10.12.1990 tarihli Bakanlar Kurulu kararnamesine göre bir Özel Koruma Altındaki Alan (1100 hektar) olarak ilan edilmiştir (Ersoy, 2002, s:159-160).

Pamukkale Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı içinde yeni bir yönetim modelinin elde edilmesi için Dünya Bankası Toplumsal Kalkınma ve Kültürel Miras Projesi kapsamında Pamukkale'de bir alan yönetim ve sunum projesi başlatılmıştır. Bu proje henüz taslak aşamasındadır. Projenin Kültür bakanlığı tarafından kabul edilmesi halinde, önümüzdeki yıllarda uygulamaya geçirilmesi planlanmıştır. Bu taslak çalışmaya göre önerilen Sit Alanı Yönetim Planında, Pamukkale'nin doğal ve kültürel çevresinin korunması amacıyla, uygun idari ve mali yapıları oluşturarak sürekliliği sağlayan etkili bir yönetim planı hazırlanması temel hedef olarak gösterilmiştir (Ersoy, 2002, s:164).

7.2.3.2. Tarihi yapı

Bölge, tarihi değerler açısından da oldukça zengindir. Bölgede Antik Çağdan kalan eserlerin ve şehir kalıntılarının yanı sıra, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait eserler de mevcuttur.

Batı Anadolu'nun odağında yer alan Denizli yöresi uygarlıklar olarak bilinen Büyük Menderes'in Doğu ucunda yer alır. Denizli yöresinde ilk önemli ve büyük antik kent Laodikeia'dır ve antik çağın büyük, kutsal şehirlerinden Hierapolis, Colossae ve Tripolis de önemli merkezlerdendir.

Arkeolojik eserler ve tarihi kalıntılar: Bölgedeki antik değerler turist potansiyelini oluşturmaktadır. Bölgeye pek çok turistin kültür-tarih ağırlıklı turizm amacıyla gelmesi, bölgedeki antik öğelerin değerini daha çok ortaya çıkarmıştır. Bunlarla bağlantılı olarak müzeler, kültür ve tarihi yansıtan mekanlar faaliyete geçmiştir.

- **Antik Kentler:** Hierapolis antik kenti; Anadolu'nun iç ve güney bölgelerini batıya bağlayan yolların kesiştiği noktada kurulması, sıcak şifalı suları, gizemli Plutonium ve yerel Apollon'un bilicilik faaliyetleri sayesinde kısa sürede çok büyük gelişmeye sahne olmuştur. Roma döneminde kente "kutsal şehir" ve "Neokonos" tapınak koruyuculuğu ünvanları verilerek vergiden muaf tutulmuştur. Hierapolis, M.S. 2-3. yy.larda gelişme yönünden altın çağını yaşamıştır (Korkmaz, Şimşek, Öztekin, 1991, s:88).

Hierapolis Antik Kentin envanter çalışması aşağıda Tablo 7.3 de gösterilmektedir.

Tablo 7.3. Hierapolis Antik Kentin envanter çalışması (Pamukkale Koruma Amaçlı İmar Planı ve Uluslararası Pamukkale Çalışma Grubu Toplantısı, 1991, s:82-83)

Yapı Türleri	**Mevcut Durumu**	**Niteliği**
Hamam Bazilika	Harap durumda	işlev alabilir
Frontinos Kapısı	İyi durumda	görsel
Domitian Yolu	Orta durumda	görsel
Kuzey Bizans Kapısı	Orta durumda	görsel
Çeşme (Nymphaeum)	İzlenemeyen durumda	görsel
Hellenistik Tiyatro	İzlenemeyen durumda	görsel
Caserium	İzlenemeyen durumda	görsel
Katedral	Çok harap durumda	görsel
Kilise	Çok harap durumda	görsel
Oktagon	Orta durumda	görsel
Su sarnıcı	Sağlam durumda	görsel
Büyük Nymphaeum	Orta durumda	özgün işlevine dönebilir
Tiyatro	Sağlam durumda	işlev alabilir
Kilise	Harap durumda	görsel
Üç Nefli Kilise	Harap durumda	görsel
Direkli Bazilika	Harap durumda	görsel
Hamam	Sağlam	işlev alabilir
Bouleterion	Çok harap durumda	görsel
Gymnasium Agora	İzlenemeyen durumda	görsel
Güney Bizans Kapısı	Orta durumda	görsel
Güney Tak Kapısı	Orta durumda	görsel

Bölgede Tripolis antik şehri de yer almaktadır. Envanter çalışması Tablo 7.4 te gösterilmektedir.

Tablo 7.4. Tripolis Antik Kentin envanter çalışması (Korkmaz, Şimşek, Öztekin, 1991, s:110)

Yapı Türleri	Mevcut Durumu	Niteliği
Tiyatro	Harap durumda	görsel
Hamam	Orta durumda	görsel
Kent Binası	İzlenemeyen durumda	görsel
Kale ve Surlar	Orta durumda	görsel
Nekropol	Orta durumda	görsel

Bölgede Colossae antik şehri kalıntılarına rastlanmaktadır ve diğer bir antik şehir olan Laodikeia için yapılan envanter çalışması Tablo 7.5 te gösterilmiştir.

Tablo 7.5. Laodikeia Antik Kentin envanter çalışması (Korkmaz, Şimşek, Öztekin, 1991, s:109)

Yapı Türleri	Mevcut Durumu	Niteliği
Meclis Binası	İzlenemeyen durumda	görsel
Hama-Gymnasium	Orta durumda	İşlev alabilir
Castellum aquae	İzlenemeyen durumda	görsel
Stadyum	Harap durumda	görsel
Hamam-bazilika	Harap durumda	görsel
Büyük tiyatro	Orta durumda	İşlev alabilir
Küçük tiyatro	Harap durumda	görsel
Nympheum	İzlenemeyen durumda	görsel
Sütunlu ana cadde	Yıkık haldedir	görsel
Sebastaion alanı	Yıkık haldedir	görsel
Octagonal	İzlenemeyen durumda	görsel
Kuzey bazilikası	Yıkık haldedir	görsel
Güney bazilikası	Yıkık haldedir	görsel
Bizans yapısı	İzlenemeyen durumda	görsel
Efes kapısı	Yıkık haldedir	Özgün işlevi verilebilir
Hierapolis kapısı	Yıkık haldedir	Özgün işlevi verilebilir
Suriye kapısı	Yıkık haldedir	Özgün işlevi verilebilir
Bazilika	Yıkık haldedir	görsel
Güney Aphrodisias kapısı	Yıkık haldedir	Özgün işlevi verilebilir
Batı Agora	Yıkık haldedir	görsel
Yuvarlak planlı yapı	İzlenemeyen durumda	görsel
Köprü	Yıkık haldedir	Özgün işlevi verilebilir

- **Antik tiyatro:** Hierapolis'te Grek tiyatrosu tipinde yamaca yaslanmış 300 ayak (91 m.) tüm cephesiyle birlikte korunabilen büyük bir yapıdır. Laodikeia'da büyük ve küçük tiyatro olmak üzere 2 tanedir. Tripolis antik şehrinde de vardır.

- **Antik mabed-tapınak:** Apollon tapınağı, Direkli kiliseler, St. Micheal kilisesi, vb. yapılar bölgedeki antik şehirlerde yer almaktadır.

- **Antik konutlar:** Konut mimarisi de ev tipi mezarlardan ortaya çıkmaktadır.

- **Antik hamam:** Hierapolis'te Büyük Roma Hamamı, hamam-bazilika, Laodikeia'da Nympheum yakınındaki hamam sayılabilir.

- **Antik mezarlar:** Nekropollerdir. Tapınak mezarlar, tümülüs ve lahit mezarlar göze çarpmaktadır.

- **Höyük:** Yakın çevrede olmamakla beraber Beycesultan ve Medet Höyüğü mevcuttur.

- **Tümülüs:** Mezar yapısı çeşitlerindendir.

- **Kaya mezarları:** Yakın çevrede olmamakla beraber Tabae ve Tripolis'te kaya mezarları Kale ilçesinde bulunmaktadır.

- **Arkeolojik sit:** Bölgede Colossae, Hierapolis, Tripolis ve Laodikeia'nın bulunduğu koruma altında olan alanlardır.

Selçuklu ve Osmanlı tarihi yapıları: Bölgede, Selçuklu ve Osmanlıya ait olan yapı türleridir.

- **Saray:** Bölgede mevcut değildir.

- **Han –kervansaray:** Denizli-Afyon karayolunun 7 km.sinde bulunan han aynı adı taşıyan köyün hemen girişinde yolun solunda yer almaktadır. Anadolu Selçuklular dönemine aittir.

- **Darüşşifa-imarethane-bedesten-kapalıçarşı:** Bölgede mevcut olan Denizli merkezde yer alan Kaleiçi adı ile anılan en eski çarşıdır.

- **Türbe-dini yapılar:** Bölgede yakın döneme ait camiler, mescitler vardır. Akköy'de Belenardıç cami bulunmaktadır. Yine merkezde; Yediler türbesi, Servergazi türbesi, Mehmet gazi türbesi, Üçler türbesi, Üzümdede türbesi bulunmaktadır (Korkmaz, Şimşek, Öztekin, 1991, s:136).

- **Anıtlar-yollar-köprüler:** Karayahşiler, Dayılar, Ahmetli, Bayıralan, Çivril Çıtak köprüleri bölgede geniş çapta bulunan köprülerdir.

- **Su yolları-kemerler:** Bölgede Laodikeia'da mevcuttur.

- **Kule-sur-kale:** Bölgede bulunmamaktadır.

- **Çeşme:** Yakın döneme ait muhtelif yerlerde çeşmeler bulunmaktadır.

- **Sivil mimarlık örnekleri:** Özel bir mimari özellik olmamakla beraber Ege Bölgesi yapı özelliğinden ve malzeme kullanımından bahsedebiliriz. Günümüz mimari özellikleri görülmektedir. Merkezde, Hüdai Oral Evi, Ali Kurşunluoğlu

Evi, Lütfi Ege Evi, Atatürk ve Etnografya Müzesi, Denizli Evi, vb. yapılar sayılabilir.

7.2.3.3. Üst yapı

Üstyapı ile belirtilmek istenen konaklama tesisleri, sağlık-dinlenme amaçlı tesisler, eğlence-yeme-içme tesisleri, rekreasyon tesisleri, yardımcı turizm tesisleri, kamu tesisleri, sivil mimarlık yapıları gibi yapı çeşitlenmeleridir.

Konaklama Tesisleri: Pansiyonlar, oteller, tatil köyleri, kamping alanlarıdır.

- Pansiyon: Pamukkale(Ecirli) kasabasında 30 adet ve Karahayıtta 74 adet olmak üzere aile pansiyonları yerli ve yabancı turistlere kaplıca hizmeti vermek üzere yer almaktadır.
- Oteller: Pamukkale'de yer alan 30 kadar 1-2-3 yıldızlı ve Karahayıt'ta yer alan 13 adet 3-4-5 yıldızlı oteller sayılmaktadır.
- Tatil köyleri: Bölgede tatil köyü belgeli tesis bulunmamaktadır.
- Kamping alanları: Pamukkale ve Karahayıt'ta toplam 9 adet bulunmaktadır.

Sağlık-dinlenme amaçlı tesisler: Kaplıcalar, içmeler, hamamlar, kür merkezleri, su oyunları merkezi bu kapsamdadır.

- **Kaplıcalar-içmeler:** Bölgede Pamukkale,Karahayıt, Gölemezli, Sarayköy vb. kaplıcalar ve içmeler bulunmaktadır.
- **Hamamlar:** Karahayıt ve Kızılleğen hamamları, Pamukkale'de Hierapolis Roma hamamı (şu an müze olarak kullanılmaktadır) vardır.
- **Kür merkezleri:** Bölgesel gelişmiş bir kür merkezi yoktur ancak beş yıldızlı otellerde kür merkezleri bulunmaktadır.
- **Su oyunları merkezi:** Bölgede 8 adet su oyunları ile ilgili tesis mevcuttur.

Eğlence-yeme-içme tesisleri: Restoran, bar, disko, kafeteryalardır.

- **Restoran-bar-disko-kafeterya:** Bölgede 13 adet restoran, kafeterya; 6 adet de bar, disko bulunmaktadır.

Rekreasyon tesisleri: Milli park tesisleri, koruma alanları, açık alan tesisleridir.

- **Milli park-koruma alanları-açık alan tesisleri:** Pamukkale ve yakın çevresinde açık seyirlerde oturulacak, dinlenilecek mekanlar, oturma grupları, büfeler mevcuttur. Önerilen tesisler de vardır ancak uygulama tam anlamıyla yapılmamıştır.

Yardımcı turizm tesisleri: Servis yapıları, alışveriş merkezleri, danışma merkezleri, sergileme teşhir yerleri.

- **Servis yapıları:** Bunlar bölgede mevcut olan WC'ler, termal kaynakların bakım tesisleri, vb. yapılardır.

- **Alışveriş merkezleri:** Çeşitli büyüklüklerde 14 adet hediyelik satış yerleri, kuyumcu, gümüşçü, market, fotoğrafçı, halı-kilim-deri,tekstil ürünleri sayış merkezleri, vb. yerler mevcuttur.

- **Danışma merkezleri:** Turizm danışma merkezleri, müze danışma merkezi, seyahat acenteleri, güvenlik, bilet satış yerleri, vb. yerler vardır.

- **Sergileme-teşhir yerleri:** Müzeler, sergi salonları, açık hava müzeleri, açık teşhir salonları, köy ve kasaba yerleşmesi içinde yerel açık teşhir yerleri, vb. yerler mevcuttur.

Kamu tesisleri: İdari, mali, kültürel, sosyal yapılardır.

- **İdari yapılar:** Pamukkale Danışma Müdürlüğü, Belediye Başkanlığı, Türk Telekom, jandarma, Muhtarlıklar, çeşitli güvenlik birimleri, okullar, vb. idari yapılar ve üst bölge olarak Denizli'de de valilik, belediye başta olmak üzere pek çok kamu kuruluşu göze çarpmaktadır.

- **Mali yapılar:** Bankalar, maliye ve defterdarlık, vb. yapılar.

- **Kültürel yapılar:** Kütüphane, açık ve kapalı sergi holleri, kültür evleri, halk eğitim merkezleri, vb. yapılar.

- **Sosyal yapılar:** Halk evleri, spor tesisleri, sanat atölyeleri, vb. yapılar mevcuttur.

Sivil mimarlık yapıları: Konutlardır.

- **Konutlar:** Sivil mimarlık yapılarıdır. 2-3 katlı, genelde çatılı, yöresel malzemenin kullanıldığı bir yerleşme örüntüsü içindedir. Hem ev pansiyonculuğu ham de konut işlevi hakimdir. Karahayıt'ta dıştan merdivenli sistem ve açık koridor üzerinde sıralanmış odalar şeklinde bir palan düzeni göze çarpmaktadır. Merkezde ise modern ve çok katlı mimari günümüze damgasını vurmuş bir şekilde yerelliği bozmuştur.

7.2.3.4. Altyapı

Tüm üstyapıyı destekleyen ve planlamayı oluşturan öğelerdir.

- **Enerji kaynakları:** Elektrik sistemidir. Pamukkale'deki dahili dağıtım sistemi ve trafo santrali Denizli Belediyesine aittir. Bu santralle ilişkili olmak üzere koruma alanında hatlar yerin altına alınmalıdır. Ancak şu an yerin üstündedir.

- **Telefon hatları:** Telefon hatları da yerin altına alınmalıdır. Ancak şu an onlar da yerin üstündedir.

- **İçme suyu:** İçme suyu depoları mevcut olanlara eklemeli ve görünmeyecek yerlerde konumlandırılmalıdır.

- **Çöp:** Çöp haftada üç kere gelen Belediye kamyonları ile toplanmaktadır. Bu görev Pamukkale Belediyesine ait olmaktadır.

- **Sulama kanalları:** Pamukkale halkı Pamukkale kaynak sularını sulama ve diğer işlerde kullanmaktadır. 1969 yılında tamamlanan sulama sistemine göre su, Çürüksu Nehrinin güneybatısındaki bir kanaldan alınmakta ve yerçekimi ile borular içinde nehrin karşı tarafında, Pamukkale kasabasının ½ km. güneyindeki bir pompaj istasyonuna götürülmektedir (Pamukkale Milli Parkı, 1969, s:30-31).

- **Kanalizasyon:** Lağım çukuru veya fosseptik depolara bağlı kanalizasyon sistemi tatbik edilirken yine daha planlı bir şekilde fosseptik depoları ve lağım suları da çukurlara dökülerek bir sistem oluşturulmuştur.

- **Arıtma:** İçme suyunun arıtılması ve termal su sisteminin temizlenmesi için kullanılmaktadır.

- **Ulaşım çeşitleri:** Bölgeye ulaşım yolları anlamındadır. Yol şebekesi ve araç-yaya patikaları ulaşım modları kapsamındadır.

- **Kamu hizmetleri:** Binalar, aletler, tesislerin temiz, bakımlı düzenli çalışır halde tutmak için yapılan faaliyetler, bu hizmetler içindedir. DSİ, Köy Hizmetleri, Özel İdare gibi kamu tesisleri bu bölgede gerekli çalışmalar yapmaktadırlar.

- **Termal su sistemi:** Su, öncelikle travertenlerin sağlıklı korunması ve turizm açısından cazibe özelliği taşıması niteliği ile akıtılmaktadır.

7.2.3.5. Ulaşım

Bölgeye ulaşmak için kullanılan yol çeşitleridir.

- **Havaalanı:** Yakın mesafede Çardak havaalanı askeri ve sivil havacılıkta kullanılmaktadır.

- **Yollar-karayolu:** Bölgeye Denizli-Çardak yolundan ayrılarak kuzeye çıkan bir yol ile ulaşılmaktadır.

- **Demiryolu:** İlin demiryolu ile bağlantısı vardır ancak bölgeden geçmemektedir.

- **Yaya ulaşım-patika yollar:** Yaya ulaşımları araç yolundan asfalt yolla veya ikincil önemde yollardan, patikalardan bölgeye ulaşılmaktadır.

- **Özel araç yolları:** Asfalt yollar mevcuttur.

- **Antik yollar:** Antik şehir mevcut yapıları ve kalıntılar arasında göze çarpan antik zamanda kullanılan mermer, mozaik gibi malzemelerle döşenmiş yollardır.

- **Tali ulaşım-nakliyat yolu:** Servis yolları amacıyla inşa edilmiş, anayola göre ikinci derecede önem teşkil eden yollardır.

- **Otopark sahaları:** Bölgede tur otobüsleri ve özel-ticari-resmi araçlar için antik şehrin ve doğal sitin ahengini bozmayacak şekilde bölgesel otopark alanları bırakılmıştır.

- **Boru hatları:** Altyapı için öngörülen, ileride termal sıcak su ile ısıtma düşünülürse oluşturulacak boruların döşenmesi ile oluşturulacak yoldur.

- **Metro-monoray-tramvay:** Şu an mevcut değildir.

- **Kaçış yolları:** Açık alan olduğu için panik anında kaçılabilecek çeşitli yollar vardır.

7.3. Alanın Model Açılımı İçerisinde Değerlendirilmesi

Çalışma alanı olarak Pamukkale, modelin denenmesi için seçilmiştir. Pamukkale çalışmasında öncelikle bölgesel kimlik analizi sürdürülebilir turizm alanlarındaki uzam belirleyicilerini içeren tabloların sistematiği uygulanarak yapılmıştır. Uzam ölçütleri sistematiğindeki maddeler Pamukkale ve yakın çevresi için tek tek irdelenmiştir. Tez kapsamında Pamukkale için irdeleme yapılırken ihtiyaç duyulacak olan envanter çalışmasıdır. Bu analiz çalışmasından sonra herhangi bir sürdürülebilir turizm alanı için oluşturulmuş model, Pamukkale turizm alanı için incelenmiştir. Pamukkale için çalışan, orada ikamet eden, Pamukkale'yi ziyaret eden, vb. gibi eylemlerle Pamukkale'yi olumlu ya da olumsuz etkileyenlerle bir çalışma yapılacaktır. Tablo çözümlemelerinden bir örnek verilirse, küresel ölçekte doğal yapı ile ilgili kimler neler yapmışlardır sorusunun ilgilileri koruma grubu ve tasarımcılardır. Koruma grubu (UNESCO, IUCN) bölgeyi Dünya Doğal ve Kültürel Miras kapsamına alarak koruma çalışmaları başlatmıştır. Tasarımcılar ise korumacılık anlayışı ile kamuoyu yaratmaları beklenirken göze çarpan bir eylemleri olmamıştır. Kısacası, bir bilgiye ulaşılamamışsa neler yapmaları gerekirken yapmamış oldukları sonucu ortaya koyulacaktır. Çalışmanın kapsamlı araştırma sonuçları EK-2 başlığı altında yer almaktadır.

7.4. Pamukkale Alan Araştırması Sonuçları Değerlendirilmesi

Yedinci Bölümde modelin bir alana uyarlanması bağlamında Pamukkale çalışması yapılmıştır. Tek tek irdelenen ölçütlerden kapsamlı sonuçlar çıkmıştır. Sonuç özetleri kapsamında her tabloda yer alan başlıklara dair kısa sonuçlar çıkartılarak genel sonuçlara varılmıştır. Sonuçlar itibari ile çalışmada rol alanlar belirtilmiştir. Eklerde yer alan, arşiv tarama, görüşme ve yerinde incelemeler sonucu oluşturulmuş Pamukkale alan çalışmasının model çerçevesindeki sonuçları bölüm 7.4.2. de tablo sistematiği içerisinde sonuç özetleri olarak yer almıştır.

7.4.1. Pamukkale alan çalışmasında rol alanlar

1- Merkezi yönetim: Avrupa Termal Kaynaklar Birliği, Bakanlar Kurulu, Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Müdürlüğü, Çevre Bakanlığı, Devlet Denetleme Kurulu, Devlet Karayolları, Dünya Bankası, GEEAYK, Hazine Müsteşarlığı, İmar ve İskan Bakanlığı, Köy Hizmetleri, KTVYKYK, Kültür Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, MTA, Tarım Bakanlığı, TBMM, Ticaret ve Sanayi Odası, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı.

2- Yerel Yönetim: Denizli Belediyesi, Denizli İl Turizm Müdürlüğü, Denizli Valiliği, İl Özel İdare Müdürlüğü, Karahayıt Belediyesi, Köy İdareleri, Meslek Odaları, Pamukkale Belediyesi.

3- Koruma grupları: ÇEKÜL, Denizli Ticaret Odası, Dünya Miras Komitesi, FIDOF, Hacettepe Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi, ICOMOS, IUCN, İtalyan Kazı Grubu, İzmir II No' lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, Mimarlar Odası, Mimarlar Odası Denizli Şubesi, ÖÇKK, PADOB, Pamukkale Turizm Derneği, Pamukkale Vakfı, PAÜ, SKAD Araştırma Grubu, UKAM, UNESCO.

4- Halk: Karahayıt-Develi-Akköy ve Ören Mahallesi halkı.

5- Turist: Bölgedeki yabancı ve yerli turistler.

6- Tur Operatörü: Bölgedeki Tur Operatörleri, Ilıcalar Birliği Genel Sekreterliği, Öger Tours, Tureb, Akreder, Türsab.

7- Yatırımcı: Aksoy Group, DEBA, Denizli Sanayi Odası, Denizli Sanayici ve İşadamları Derneği, DENSABİD, DSİ 21. Bölge Müdürlüğü-AYDIN, EGEV, EKPA Yapı Ltd. Şti, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Günba İnşaat Dekorasyon Restorasyon Tic. Ltd. Şti., MTA, Özel Firmalar, PATERO, Radsan Elektro Mekanik Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., Sağlık Bakanlığı, Turizm Bakanlığı, Ünmak İnş. Tes. Tic. A.Ş.

8- İşletmeci: Denizli Cam Fabrikası, DENTUROD, Koçak Otel Sahibi, Otel İşletmecileri, PAMTUR, Pamukkale ve Karahayıt'tan esnaf örnekleri, PATERO, TGSD, Tofaş/Fiat Fonu, Turaş Turizm ve Ticaret A.Ş., Ukrayna Seyahat Acenteler Birliği.

9- Tasarımcı: Ahmet Yoldaş, Arkeolog Doç. Dr. Celal Şimşek, Cengiz Bektaş, Denizli Mimarlar Odası Üyeleri, Doç Dr. Emre Madran, Dr. Ahmet Uzel, Dr. Kamutay Türkoğlu, Müge Bahçeci, Nimet Özgönül, ÖÇKK, Öğr. Gör. Füsun Ersoy, Prof. Dr. Raci Bademli, Şermin Özduran, Yrd. Doç. Dr. Ali Çiçek.

7.4.2. Pamukkale alan araştırması tablo alt açılımlarının sonuç özetleri

Değerlendirme aşamasında, tabloların çözümlenmesi aşamasındaki bilgilerin tablo sonuçları şeklinde gözden geçirilmesi, yorumlanması ve model işleyişi konusunda öneriler çıkartılması gerekmektedir. 7.3. ve 7.3.1. numaralı bölümlerdeki envanter çalışmasında sürece katılanlar 7.4.1. bölümde yer almaktadır. 7.4.2. deki tablo açılımlarının sonuç özetleri tablolarında matrisin bir bileşeni rol alanlar, diğer bileşeni de rol aldıkları eylemlerdir. Rol alanların alt açılımları merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grupları, halk, turist, tur operatörü, yatırımcı, işletmeci, tasarımcılardır. Bu üst başlıkların alt açılımları da 7.4.1'de Pamukkale alan çalışmasında rol alanlar başlığı altında yer almaktadır. Rol aldıkları eylemler ise ölçek, analiz, içerik, kriterler, süreç adımlarıdır. Sonuç özetleri tablosu; eklerde yer alan kapsamlı arşiv taraması, görüşmeler ve gözlemler sonucu ortaya çıkan bilgi kaynaklı derlemelerin incelenmesi doğrultusunda oluşmuştur. Bu oluşum doğrultusunda kimin hangi aşamadaki faaliyet ya da faaliyetleri ve de hangi aşamalarda eylemlerde bulunamadıkları doğrultusunda sürdürülebilir turizm alanı ölçütlerine sahip bir bölge olan Pamukkale'nin modele uygun irdelenmesi gerçekleşmiştir. Kimin bölge için aktif faaliyetleri var, kimlerin bölge gelişimine

olumlu veya olumsuz etkileri var, yıllar itibari ile kimlerin köklü değişimlere neden olduğu, tablolar üzerinde düşünülmesini sağlayacak şekilde ve araştırmacıyı başa döndürecek geri besleme kontrol yöntemini kullanmasına sevk edecek yargılara varılmıştır.

Tablo 7.6. Modelin merkezi yönetim ve alt açılımları açısından sonuçları

ROL ALANLAR		ROL ALDIKLARI EYLEMLER				
		ÖLÇEK	ANALİZ	İÇERİK	KRİTERLER	SÜREÇ ADIMLARI
MERKEZİ YÖNETİM	Avrupa Termal Kaynaklar Birliği	-	-	• Pamukkaleye kür merkezi önermişlerdir. • Pamukkalenin sağlık turizmi potansiyelinin geliştirilmesini bildirmiştir.	• Pamukkaleye eğlence merkezi ve golf sahaları yapılmalı önerisini getirmiştir.	-
	Bakanlar Kurulu	-	-	2003'te Laodikeia kazısını PAÜ' ye vermişlerdir.	-	1990'da Pamukkaleyi ÖÇKB olarak ilan etmiştir.
	Başbakanlık Basın ve Enformasyon Başkanlığı	-	-	Dış basında yayınlanan raporda Pamukkale'nin tanıtımı yapılmıştır.		
	Çevre Bakanlığı	-	-	1/25000, 1/5000, 1/1000 ölçekli planlar geliştirmiştir.	ÖÇKKB Karahayıt denetimleri yapmakta ve belediye koordinasyonları sağlamaktadır.	1/25000 ölçekli Bölgesel Planlar 1991 yılında yeniden değerlendirilmiştir.
	Devlet Denetleme Kurulu	-	-		Pamukkale için rapor hazırlayıp yapılaşmanın ekolojiyi bozduğu belirtilmiştir.	
	Devlet Karayolları	• Denizli Pamukkale asfalt yol iptal edilmiş ve yeni yol yapılmıştır. • Denizli – Laodikeia – Pamukkale yokunun ıslahı yapılmıştır				
	Dünya Bankası	Pamukkale için 41 milyon dolar hibe kredi vermiştir.	• Toplumsal katılım Projesi için 32.6 milyon dolar kredi vermiştir. • Toplumsal kalkınma boyutu yeniden gündeme gelmiştir.	• Pamukkale Alan Yönetimi ve Sunuş Planı hazırlamışlardır. • 1999'da Kültürel alanları işletme workshop'u yapılmıştır. • Pamukkalenin yeniden yapılandırılması için 25 milyon dolar kredi verilmiştir. • Restorasyon için 100 bin dolar verilmiştir.		Toplumsal Kalkınma ve Kültürel Miras Projesine destek vermektedir.

Tablo 7.7. Modelin merkezi yönetim ve alt açılımları açısından sonuçları

ROL ALANLAR		ROL ALDIKLARI EYLEMLER				
		ÖLÇEK	ANALİZ	İÇERİK	KRİTERLER	SÜREÇ ADIMLARI
MERKEZİ YÖNETİM	GEEAYK					Pamukkale Koruma Amaçlı İmar Planında önemli kararlar alınmıştır.
	KTVKYK					1991'de Pamukkale Koruma Amaçlı İmar Planında önemli kararlar alınmıştır.
	Hazine Müsteşarlığı		Turizmin KOBİ kapsamına alınması ve Pamukkale çalışması yapılmıştır.	Dünya Bankası ile 420 bin dolar hibe kredi için protokol imzalanmıştır.		
	İmar ve İskan Bakanlığı	• Gelişme bölgesinde tesislerin hazırlanmasını sağlamışlardır. • Pamukkale'de pansiyonculuğun teşviki, proje hazırlama, altyapı işleri yapılmıştır. • Teleferik tesisleri etütleri ve uygulamaları yapılmıştır.	Yöredeki imar işlerinin yürütülmesi ve kontrolünün temini yapılmıştır.			
	Köy Hizmetleri	• Elektrik temini yapılmıştır. • Pamukkale'de altyapı hazırlığı işlemi yapılmıştır.		Bölgede asfaltlama, içme suyu, hatta kanalizasyon gibi hizmetler verilmiştir.		
	Kültür Bakanlığı	• 1993-1996 tarihleri arasında Pamukkale Travertenlerin Korunması ve Geliştirilmesi Projesi • 1991'de Uluslar arası çalışmalar toplantılar düzenlenmiştir. • Master Plan kapsamında Ören mahallesinin kaldırılması kararı alınmıştır.	• 1989 yılında Pamukkale Koruma Amaçlı İmar Planını oluşturmuşlardır. • 2003 yılı itibari ile Ören yeri gelirlerini bünyesinde toplamışlardır.	• 2002 yılında Pamukkale Alan Yönetimi ve Sunuş Planını hazırlamışlardır. • Master Planı kapsamında travertenlerde yer alan 6 otelin kaldırılması kararı alınmıştır.	• Pamukkale'nin korunması 5 alanda yapılmalıdır kararı alınmıştır. Örnek: kamulaştırma • 1997'de travertenlere basma yasağı getirilmiştir.	• Danışma ve Yönlendirme Kurulu oluşturulmuştur. • Bölgede PAÜ tasarım ve denetleme hizmetleri vermek üzere Kültür bakanlığı tarafından görevlendirilmiştir.

7.4.2.1. Merkezi yönetim sonuçlarının değerlendirilmesi

Modele katkıda bulunan katılımcılar açısından tabloların değerlendirilmesi ile birçok sonuca ulaşılmıştır ve bu sonuçlar Tablo 7.6, 7.7, 7.8, ve 7.9.'da gösterilmiştir. Örneğin; Dünya Bankası Pamukkale Toplumsal Kalkınma ve Kültürel Miras Projesine, UNESCO'nun da teşvikleri doğrultusunda büyük miktarda hibe yaparak destek olmuştur. Bölgenin ÖÇKB olması nedeni ile planlama eylemleri mevcuttur. Köy hizmetleri, Devlet Karayolları, İmar ve İskan Bakanlığı, Ulaştırma, Maliye, Tarım Bakanlığı gibi kurumlar ise bölgeye altyapı hizmetlerini sağlamıştır. Kültür Bakanlığı planlama, uygulama, denetleme üst başlıklarına ait birçok eylemlerde bulunmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı eğitim amaçlı bölgenin turizm potansiyelini yükseltmeye çalışırken, Turizm Bakanlığı ise bölgede turizmi konu alan ve istihdam sağlayıcı tedbirler almışlardır. MTA bölgenin jeotermal potansiyelini incelerken Ticaret ve Sanayi Odası turizm ve ticaretin istikrarlı gelişimine katkıda bulunacak faaliyetlerde bulunmuşlardır. Tablolardan görüldüğü üzere kurum ve kuruluşların bulunduğu eylemler farklı model süreçlerindedir ve yoğunluk açısından analiz ve içerik aşamaları nicel olarak fazla ancak nitel olarak ölçek aşaması daha zengin bir içeriğe sahiptir. Daha çok 1989-2003 yılları arasındaki faaliyetlere ulaşılmıştır.

Tablo 7.8. Modelin merkezi yönetim ve alt açılımları açısından sonuçları

ROL ALANLAR		ROL ALDIKLARI EYLEMLER				
		ÖLÇEK	ANALİZ	İÇERİK	KRİTERLER	SÜREÇ ADIMLARI
MERKEZİ YÖNETİM	Kültür Bakanlığı	• Workshoplar düzenlenmiştir. • Pamukkalede planları onama yetkisine sahiptir.	• Festivaller düzenlemişlerdir. • Pamukkalenin yeniden yapılandırması çalışmalarını yürütmüştür.			
	Maliye Bakanlığı		Kamulaştırma ve arazi değerlerinin tespitini yapmışlardır.			
	Milli Eğitim Bakanlığı		Turizm eğilimini tespit etmek ve eğitmek (Yabancı dil ve vs. kurslar)			
	MTA		Jeotermal kaynaklarla ilgili çalışmalar yapmışlardır.			Pamukkale Danışma ve Yönlendirme Kurulu içinde yer almaktadırlar.
	Tarım Bakanlığı	• Orman ve kırsal meseleler açısından 1989 dan beri Milli Park için çalışmaktadırlar. • Bitki örtüsü düzeni, ağaçlandırma bakımı yapmaktadırlar.		Termal pilot bölgesinde turizm ihtiyacına cevap verecek gıda temini yapılmıştır.	1969 yılında Milli Park kapsamında örgütlenme planı ortaya koymuşlardır.	
	TBMM				1996 da Koruma Geliştirme Birliği Meclis gündemine girmiştir.	
	Ticaret ve Sanayi Odası		El sanatları teşviki organizasyonu ve turistik eşya imalatı yaptırılmıştır.			

Tablo 7.9. Modelin merkezi yönetim – yerel yönetim ve alt açılımları açısından sonuçları

ROL ALANLAR		ROL ALDIKLARI EYLEMLER				
		ÖLÇEK	ANALİZ	İÇERİK	KRİTERLER	SÜREÇ ADIMLARI
MERKEZİ YÖNETİM	Turizm ve Tanıtma Bakanlığı		Turizm eğilimi tespit edilmesi yürütülmesi ve kontrolünün temini yapılmıştır.	Konaklama tesislerinin personel ihtiyacı için çalışmalar yapılmıştır.		
	Ulaştırma Bakanlığı	Çardak Havaalanına charter seferleri düzenlenmesi için çalışmalar yapılmıştır.				
YEREL YÖNETİM	Denizli Belediyesi	• Kullanma suyu ve kanalizasyon tertibatı yapılmıştır. • Yaya veya otomobil yolları, park yeri tesisleri yapılmıştır.	• 2002'de Pamukkale Koruma Geliştirme ve Danışma Hizmeti protokolü imzalanmıştır. • Kadastro yapımı, kamulaştırma, mevcut tesislere irtifak hakkı verilmesi			Sit alanının yoğun kısmı Denizli Belediyesi sınırları ve yetkisi içindedir.
	Denizli İl Turizm Müdürlüğü				Pamukkale'ye en çok turist yollayan ülkelerle ilgili araştırma yapmıştır.	
	Denizli Valiliği	• Pamukkale Travertenlerinin Korunması ve Geliştirilmesi projesini yönetmişlerdir. • UNESCO ve katkıları olan kuruluşlarla Toplumsal kalkınma ve Kültürel Miras Projesi çerçevesinde sorunlara çözümler üretilmiştir.	• Pamukkale ekolojisinin korunması çalışmaları yapılmıştır. • Pamukkale ve çevresindeki 5000 yıllık olan üretim geleneği projeleştirilmiştir.	• PAÜ ile Pamukkale Koruma ve Geliştirme Projesi Denetin ve Danışmanlık Hizmetleri Protokolü imzalanmıştır. • UKAM ile işbirliği içinde proje oluşturmuşlardır • Turizm için uygun ortamın yaratılmasını organize etmiştir.		

7.4.2.2.Yerel yönetim sonuçlarının değerlendirilmesi

Yerel yönetim sonuçları Tablo 7.9 ve 7.10'da irdelenmiştir. Yerel yönetim ile ilk akla gelen belediyelerdir. Bölge, Denizli ve Pamukkale Belediyelerinin yetki çatışmaları içerisindedir. Denizli Belediyesi, Pamukkale Koruma Geliştirme ve Danışma Hizmeti protokolunun tarafı olarak çalışmalar yapmışlardır. Karahayıt ve Pamukkale Belediyesi bölgede düşünülen kadar yetkili olmamakla beraber temizlik hizmetlerine destek vermektedirler. Denizli Valiliği Kültür Bakanlığı'ndan sonra en aktif katılımcılardan biridir. Pamukkale Travertenlerin Korunması ve Geliştirilmesi, tanıtım amaçlı faaliyetler gibi projelerde yer almıştır. Bu başlık altında genelde ölçek, içerik ve analiz aşamaları daha aktif faaliyetlerin yer aldığı süreçlerdir.

Tablo 7.10. Modelin yerel yönetim ve alt açılımları açısından sonuçları

ROL ALANLAR		ROL ALDIKLARI EYLEMLER				
		ÖLÇEK	ANALİZ	İÇERİK	KRİTERLER	SÜREÇ ADIMLARI
YEREL YÖNETİM	Denizli Valiliği			• Denizli'de 2000 yılının dinsel inanç turizminde Pamukkale'nin rolü adlı sempozyum düzenlenmiştir. • Yeni kür merkezi kurulacak ve eski havuzlar müze olacaktır. Proje denetimini üstlenmiştir. • Charter seferleri düzenleyecektir.	Koruma amaçlı kamulaştırma çabaları vardır.	
	İl Özel İdare Müdürlüğü			PAÜ ile Pamukkale projesinin ilk adımları atılmıştır	Pamukkale parasının Kültür Bakanlığına yollanması 11 projenin yarım kalması demektir.	
	Karahayıt Belediyesi	Projeler oluşturulurken beldenin turizm ve doğa potansiyeli göz ardı edilmekte belediye dışlanmaktadır.	Bağımsız imar uygulamaları Pamukkale'yi tehdit etmektedir.			
	Pamukkale Belediyesi			Pamukkale'de sadece çöp toplama ve bakım hizmeti verdikleri başka yetkileri olmadığı belirtilmiştir.	Pamukkale'de yetki ve ekonomik durum Ankara'nın emrinde, hizmet belediyenin yetkisindedir.	Pamukkale Belediyesi 1986 tarihli uygulama imar planı, 1991 tarihli Koruma Amaçlı İmar Planında konu edilmiştir.
	Köy İdareleri	Kullanma suyu ve kanalizasyon ile ilgili çalışmalar yapmışlardır.		Kooperatifçiliğin teşviki ve turizm olgusu gibi konular		
	Meslek Odaları		Politikacılarla yapılan görüşmelerde ekonominin ve esnafın durumundan bahsedilmiştir ve çözüm istenmiştir.			

Tablo 7.11. Modelin koruma grupları ve alt açılımları açısından sonuçları

ROL ALANLAR		ROL ALDIKLARI EYLEMLER				
		ÖLÇEK	ANALİZ	İÇERİK	KRİTERLER	SÜREÇ ADIMLARI
KORUMA GRUPLARI	ÇEKÜL	• Çekül temsilcisi Ahmet Yoldaş Pamukkale için çalışma var ama somut bir sonuç yok demiştir. • Tasarımları n irdelenmesi için toplantılar düzenlenmiştir.				
	Denizli Ticaret Odası	İlgililere turistik projeksiyon hazırlanmıştır, Denizli ve çevresi incelenmiştir.				
	Dünya Miras Komitesi	• 1993'te Pamukkale'de turizm etkilerinin azaltılmasını şart koşmuşlardır • Bölgenin Milli Park olması için uğraş vermektedirler. • 1950 yılından beri gözlemciler tarafından bilgi almaktadırlar.	• 1991 tarihinde doğal/karma miras alanının koruma durumunun iyileştirilmesi hedeflenmiştir. • Alternatif yapay travertenler oluşturulmasın a karar vermiştir.			
	FIDOR			Tanıtım amacı ile festivaller düzenlenmiştir .	Pamukkale festivali kapsamında ulusal ve uluslararası şarkı yarışması düzenlenmiştir .	
	Hacettep e Üniv. Su Ürünleri Fakültesi	Antik kentten kalan su arkları kapatılmış ve yosunlaşmaya çare aramışlardır.				
	ICOMOS		Pamukkale ile ilgili kredi yardımında bulunmuşlardır	Uluslar arası konferans düzenlenmiş ve bildiriler sunulmuştur.	Pamukkale Koruma ve Gelişim Planı ile ilgili workshop düzenlenmiştir .	• Pamukkale/Hierapolis'i n korunması yönetimi ve planlaması için en uygun kabullerden biridir. • Yönetim ilkeleri alan ile ilgili yaptırımlar getirmiştir.

7.4.2.3. Koruma gruplarının sonuçlarının değerlendirilmesi

Çeşitli projelerin gerçekleştiği ve bilimsel alanda teorik ve uygulamaların yapıldığı en aktif katılımcı grubudur. Değişik kesimden kurum ve kuruluşlar, sivil toplum örgütleri bu başlık altında toplanmıştır ve Tablo 7.11, 7.12, 7.13 ve 7.14'de gösterilmiştir. Projelere bilimsel destek veren ÇEKÜL, sosyal etkinlikler ile ilgilenen FIDOF, bölgesel araştırmalar yapan Hacettepe Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi, restorasyon çalışmalarına yön veren kazı grupları, Pamukkale ekolojisini inceleyen SKAD, UKAM gibi araştırma grupları farklı alanlarda faaliyetlerde bulunmuşlardır. ICOMOS, Dünya Miras Komitesi, IUCN uluslar arası faaliyet veren koruma gruplarıdır ve Pamukkale Koruma ve Gelişim Planı ile ilgili projeleri workshop'lar ile yönetmişlerdir. Mimarlar Odasını yerel ve ulusal ölçekte bölge için olumlu katkıları olmuştur. Kamuoyu bilinci oluşturmak, toplantılar ve sempozyumlar düzenlemek belli başlı faaliyetlerdendir. PADOB, Pamukkale Vakfı, Pamukkale Turizm Derneği ve PAÜ' de Pamukkale vizyonu ve bölgesel planlama, gelişim süreci ile ilgili projeler üretmektedirler. Özellikle PAÜ termal turizm, Pamukkale imar planı, genel peyzaj projeleri, workshop'lar ve arkeoloji bölümünün katkıları ile başarılı projelere imza atmıştır. Bölümün en önemli faaliyetlerini UNESCO gerçekleştirmiştir. 1991 yılından itibaren günümüze değin bölge için kritik kararlarda denetleme, yürütme, organizasyon görevini üstlenmişlerdir.

Tablo 7.12. Modelin koruma grupları ve alt açılımları açısından sonuçları

ROL ALANLAR		ROL ALDIKLARI EYLEMLER				
		ÖLÇEK	ANALİZ	İÇERİK	KRİTERLER	SÜREÇ ADIMLARI
KORUMA GRUPLARI	IUCN	• Raporunda bölgeden kireçtaşı hatıraların çalındığı ve önlem alınması istenmiştir. • Gelişme 5 alanda olmuştur, rapor hazırlanmıştır. • Rapora göre tesisler alandan taşınmalıdır. • Yeni su dağıtım kanallarının tasarlanması gerekmektedir. • Devlet birliğini koruma ile ilgili teşvik etmektedir		• Yerel yönetimlerin bağımsız çalışmalarından rahatsızdırlar. • Turizm etkileri bölgede azaltılmalıdır.	Gelişme 5 alanda yapılmalıdır. Dünyanın 8. harikasından sürekli haberdarlardır.	
	İtalyan Kazı Grubu					İtalyan Kazı Grubunun alan ile ilgili önerileri mevcuttur.
	İzmir II Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu	Pamukkale Koruma ve Geliştirme Planını onaylamış ve yürürlüğe koymuşlardır			Politik anlamda bölgenin korunmasına yardımcı olmaktadırlar	İlk planlama çalışması 1991 yılında onaylanmıştır.
	Mimarlar Odası	• Pamukkale için koruma uygulamaları ve sorunları irdelenmiştir. • Pamukkale için çok fazla proje hazırlamış ve yeni bir şey eklenememektedir. • Yeni alanların da beyazlatılması gerekmektedir. • Kirliliği önlemek için1990 larda harekete geçilmiştir. • Pamukkale Sempozyumu düzenlemişlerdir. • ÖÇKK ile işbirliği yapmaktadırlar		• Pamukkale Durum Değerlendirmesi Paneli 1999'da gerçekleşmiştir. • İnanç Turizmi kapsamında bir kilise düzenlemişlerdir.	Bölgede pansiyonculuk geliştirilmeli ve mevcutlarda iyileştirmeler yapılmalıdır.	Toplantılarda alan planlamaları üzerinde durulmuştur.

Tablo 7.13. Modelin koruma grupları ve alt açılımları açısından sonuçları

ROL ALANLAR		ROL ALDIKLARI EYLEMLER				
		ÖLÇEK	ANALİZ	İÇERİK	KRİTERLER	SÜREÇ ADIMLARI
KORUMA GRUBU	Mimarlar Odası	Alandaki tesisler taşınmalıdır önerisi getirmişlerdir.				
	ÖÇKK	Pamukkale'de planlama yapma ve yaptırma yetkisine sahiptir.	ÖÇKK İmar kısıtlamaları koymaktadır ve malzeme denetimi mevcuttur.	Kurulacak yeni tesislerde sağlıklı bir entegrasyon sağlamayı hedeflemişlerdir.	Politik bağlamda koruma da sağlamaktadırlar.	
	PADOB	Pamukkale'ye yeni vizyon oluşturmak üzere projelere başlamıştır.				
	Pamukkale Turizm Derneği	• Sit alanı içinde eksik olan hizmetleri tamamlamaktadır. • 203 tesiste 11195 yatak kapasitesi vardır ve termal su yetmekte olduğunu belirttiler	• Yerel ekolojik değerler yeterince değerlendirilememektedir • Bakanlıkların birleşmesi yetki çatışmasını önlemiştir, olumlu bulmuşlardır. Giriş ücreti eleştirilmektedir	Akdeniz Turizm Fuarında bölge tanıtımı başarı ile yapılmıştır.		
	Pamukkale Vakfı			1997 yılında kurulmuş ve faaliyete geçmiştir.		
	PAÜ		Termal turizm ile ilgili hastane kurulmalıdır Pamukkale'nin korunması ve güzelleştirilmesi için imar planı hazırlanmıştır.	• Pamukkale Koruma ve Geliştirme Projesi hazırlanmıştır. • Alandaki kaçak yapılaşma ile ilgili workshop düzenlenmiştir. • Genel peyzaj projeleri yapılmıştır.	• Arkeoloji bölümü Hierapolis Antik Kenti çevresinde gerekli çalışmalar yapmaktadır. • Bir gecelik turizm anlayışı kırılmalıdır.	
	SKAD		Araştırma grubu Pamukkale ekolojisini incelemektedir.			

7.4.2.4. Halk sonuçlarının değerlendirilmesi

Pamukkale Bölgesinde halk hem etkilenen hem de etkileyen konumda Tablo 7.14'te gösterilmiştir. Halk, yıllar boyunca travertenlere zarar vermiştir ve kısıtlamalar doğrultusunda getirilen bazı yeni uygulamalara da ayak uyduramamış, ekonomik açıdan olumsuz etkilenmişlerdir. Alanın turizm potansiyelinin halka faydası olmamaktadır. Bir gecelik turist anlayışı bölgeye zarar vermektedir. Ören mahallesinin sit alanından taşınması zorunluluğu ve kararı, Ören mahallesi halkını etkilemiştir. Ancak taşınma olayı henüz gerçekleşmemiştir.

7.2.4.5. Turist sonuçlarının değerlendirilmesi

Tablo 7.14'te turist sonuçları belirlenmiştir. Sonuçlar itibari ile turist, Pamukkale'ye çok ilgi göstermektedir. Ancak bölgede hakim olan, Antalya'nın arka bahçesi imajı ve turistin sadece bir gece tesislerde konaklaması bölge turizminin gelişiminin önünde bir engeldir. 1992'de turisti ilgilendiren "Gitmeyelim, Görmeyelim, Yaşasın" boykotu düzenlenmiştir ve çok yankı uyandırmıştır. Travertenlerde meydana gelen kararmalar nedeni ile 1997'de travertenlere basmak yasaklanmıştır ve sahte travertenler yapılarak turistlerin gezinti yapmaları sağlanmıştır.

Tablo 7.14. Modelin koruma grupları – yerel halk –turist ve alt açılımları açısından sonuçları

ROL ALANLAR		ROL ALDIKLARI EYLEMLER				
		ÖLÇEK	ANALİZ	İÇERİK	KRİTERLER	SÜREÇ ADIMLARI
KORUMA GRUBU	UKAM		Pamukkale travertenlerinin korunması ve geliştirilmesi sağlanmaktadır	Pamukkale ile ilgili çok yönlü yaklaşımlarda çözümler üretmektedir.		Beyazlatma koruma eylemi üstlenilmiştir.
	UNESCO	• 1991 de bölge Dünya Doğal ve Kültürel Mirası kapsamına alınmıştır. • Travertenlerin yanında Hierapolis antik kenti aslına uygun yapılandırılmalıdır.	• Sosyal açıdan da koruma amaçlı plan kapsamında yatırımda bulunulmuştur. • Ülkemizden pek çok yer gibi Pamukkale de listededir	1998'de otellerin yıkılması ile eski görünüme sahip olan Pamukkale listeden çıkarılmamıştır.	1992'de alan yönetimi ve korunması konusunda denetleme yapılmıştır.	Alanın korunması yönetimi ve planlama için uygun tavsiye ve kabuller vardır.
YEREL HALK	Halk	• Halk kireçtaşını kazımakta bu da taraçalara zarar vermektedir. • Halk 1999 yılı itibari ile 2 yılda bitecek imar planının 10 yıldır bitmediğinden bahsediyor. • Ekonomik zayıflama vardır.	• Ören Mahallesi halkını konu alan anket yapılmış ve sonuçları değerlendirilmiştir. • Halk devletin yasakçı politikalarla Pamukkale'yi bitirdiğini düşünmektedir.	• Halk sosyal sıkıntı çekmektedir. • Halkın alandan bilinçsizce malzeme götürmesi olumsuz bir durumdur. • Giriş ücretleri halkın girmesine engel olmaktadır.	• Koruma-kullanma tutarsızlığı mevcuttur. • Halk turizm olayından yararlanamamaktadır. • Uygun çözüm bulunmadığı için Ören Mahallesi taşınamıyor	Ziyaretçi memnuniyetini sağlamak için yerel halkın ekonomik ve sosyal gelişmelere ait göstergeler oluşturulmuştur.
TURİST	Turist	• 1992'de gitmeyelim, görmeyelim yaşasın boykotu düzenlemiştir. • Bölge beyaz cennet olarak algılanmaktadır.	Turistlerin travertenlere ayak basması sonucu kararma ve kirlenme oluşmuştur.	• Alana turistlerin girişi 1997'de yasaklanmıştır. • Pamukkale %6lık oran ile 3. bölge olarak turistlerin en çok rağbet ettiği yerdir.		A ve B tipi olmak üzere 2 tip turist bölgeye eğilimlidir.

Tablo 7.15. Modelin tur operatörleri –yatırımcı ve alt açılımları açısından sonuçları

ROL ALANLAR		ROL ALDIKLARI EYLEMLER				
		ÖLÇEK	ANALİZ	İÇERİK	KRİTERLER	SÜREÇ ADIMLARI
TUR OPRERATÖRLERİ	Ilıcalar Birliği Genel Sekreterliği	2003'te belirtilene göre Pamukkale'de sağlık ve güzellik turizmine ağırlık verilmelidir.				
	TUREB AKREDER	• Pamukkale girişinde 3'er günlük periyotlar halinde denetleme yapıp rapor hazırlamaktadırlar. • Yetersiz işaretlemeler, yol ve otopark plansızlığı eleştirilmektedir. • Tiyatro yapısı çöp içindedir. Temizliğe dikkat çekmişlerdir.				
	TÜRSAB	1. Turizm Fahri Danışmalar Toplantısı yapılmıştır ve genel sorunlar tartışılmıştır.	Yerli müşteriler arasında anket çalışması yapılmış ve bölgeye eğilimi ifade etmiştir.			
YATIRIMCI	Aksoy Group		Richmond Spa World inşaatı başlamıştır. Kür merkezidir.			
	DEBA	"Laodikeia bizi çağırıyor" gezisi ile kamuoyu bilinci oluşturulmuştur.		Laodikeia kazıları başlatılmıştır.		
	Denizli Sanayi Odası		Pamukkaleye kaliteli turist getirmenin yolu aranmaktadır.			
	DENSABİD			Laodikeia kazıları için PAÜ ile ortak gezi, kokteyl, tanıtım çalışmaları yapmışlardır.		
	DSİ 21. Bölge Müdürlüğü-Aydın	Pamukkale Güney Kapısı zemin etüt ve taşıma gücü detayları yapılmıştır.				

7.4.2.6. Tur operatörlerinin sonuçlarının değerlendirilmesi

Tablo 7.15.'te bölgede faaliyet gösteren tur operatörleri gösterilmiştir. Tur operatörleri bölgeye turist getirmek görevini üstlenmişlerdir. Belli başlıcalarından olan Ilıcalar Birliği bölgenin termal turizm potansiyeline ek olarak güzellik turizmini de geliştirmeyi amaçlamışlardır. Tureb Akreder ise sit alanında denetlemeler yaparak doğal ve arkeolojik sit alanının turizm için en olumlu koşullara sahip olmasını sağlamaya çalışmaktadırlar. Türsab da tanıtım amaçlı çalışmalar, toplantılar düzenlemektedir.

7.4.2.7. Yatırımcıların sonuçlarının değerlendirilmesi

Tablo 7.15 ve 7.16'da belirtilen yatırımcı profili bölgede çeşitlilik sergilemektedir. Özel sektör ve devlet sektörü çeşitli yatırımlarda bulunmuşlardır. Devlet sektöründen; Sağlık Bakanlığı, Turizm Bakanlığı, DSİ Pamukkale'de etüt işleri, yol yapımı, vb. gibi altyapı hizmetleri vermiştir. DEBA ve DENSABİD Laodikeia ile ilgilenerek kamuoyu oluşturmuşlardır. Günba, Ekpa, Radsan, Ünmak Pamukkale Sit Alanı Giriş Yapıları ve altyapı faaliyetleri yapılmıştır. PATERO, EGEV de Pamukkale'ye turist çekebilmek için yatırımlar ve projeler geliştirmişlerdir.

Tablo 7.16. Modelin yatırımcı ve alt açılımları açısından sonuçları

ROL ALANLAR		ROL ALDIKLARI EYLEMLER				
		ÖLÇEK	ANALİZ	İÇERİK	KRİTERLER	SÜREÇ ADIMLARI
YATIRIMCI	EGEV			Pamukkale için verimliliğin artırılması için çalışma yapmıştır.		
	EKPA Yapı Ltd. Şti.	Pamukkale Sit Alanı Giriş Tesisleri İnşaatları yapmışlardır.				
	Günba İnşaat Dekorasyon Restorasyon Tic. Ltd. Şti.	• 1993 tarihinde Pamukkale ören yeri kapı restorasyonu ve düzenleme çalışmaları yapmıştır. • 1992'de Hierapolis ören yeri müze, hamam ve antik güney kapı onarımı				
	PATERO	Balkanların en büyük sağlık merkezi yapılmaktadır ve fizibilite çalışmalarını yapmışlardır.	• Diğer bölgelere başarılı bir model olarak yol göstermiştir. • Pamukkale'deki sorunlar PATERO oluşumu ile çözülecektir. • Pamukkale'ye turist çekmek için uğraşmaktadırlar	Çevre-turizm konulu çalışmalara, projelere destek vermektedirler.	Şu ana kadar mevcut tesislerin tam termal otel olmadığı belirtilmiştir.	
	Sağlık Bakanlığı	Pamukkale suyunun hidrolojik ve terapik etütleri yapılmıştır.				
	Radsan	Pamukkale kuzey kapısı, enerji nakil hattı, trafo yapmışlardır.				
	Turizm Bakanlığı					Turizm Bakanlığı Pamukkale bölgesinde batı yolunun yapımını sübvanse etmiştir.
	Ünmak	1993'te Pamukkale kuzey ve güney kapıları ziyaretçi karşılama merkezleri ikmal inşaatlarını yapmışlardır.				

Tablo 7.17. Modelin işletmeci -tasarımcı ve alt açılımları açısından sonuçları

ROL ALANLAR		ROL ALDIKLARI EYLEMLER				
		ÖLÇEK	ANALİZ	İÇERİK	KRİTERLER	SÜREÇ ADIMLARI
İŞLETMECİ	Denizli Cam Fabrikası				• Denizli Cam Fabrikası Üretimlerine Pamukkale'yi sembolize eden ürünler eklemiştir. • Tarihi cam fırınları kalıntıları tur programında turistlere gösterilecektir.	
	DENTUROD	Termal su kapasitesi bölgede tesislere yetmektedir.	Doluluk oranı iyi ancak esnaf mutsuz diye bildirmiştir.			
	PAMTUR			Bölge ile ilgili kültürel faaliyetler için çözüm düşünülmektedir.		
	TGSD	2003'te TGSD Laodikeia kazılarına destek vermiştir.				
	Turaş Turizm ve Tic. A.Ş.				Bölgede en cazip olan Pamukkale Cleopatra havuzudur. Turistler buraya kolektif olarak gelir.	
TASARIMCI	Ahmet Yoldaş	• PAÜ Koruma Amaçlı İmar Planı peyzaj düzenlemesi çalışmalarını yapmışlardır. • Projeler için milyarlar harcanmakta somut projeler yok ifadesini kullanmıştır		Hazırladıkları projeleri Anıtlar Yüksek Kuruluna sunmuşlardır		
	Celal Şimşek	Laodikeia'nın yıkılmadan önceki halini canlandırmış ve sunmuştur.		• Laodikeia kazılarını yürütmektedir. • Manastırla ilgili araştırma ve çalışmalar başlatılmıştır.		

7.4.2.8. İşletmecilerin sonuçlarının değerlendirilmesi

Bu bölümde de çeşitli alanlarda hizmet veren işletmeciler Tablo 7.17.'de yer almaktadır. İşletmecilerin birçoğu bölgenin turizm cazibesini artırmak ve bu yolla kar elde etmek amacı ile faaliyetlerde bulunmuşlardır. Örneğin; DENTUROD bölge ile ilgili tespitler yapmıştır, PAMTUR ve TURAŞ kültürel ve turizmi ilgilendiren faaliyetler planlamışlardır. TGSD Laodikeia'nın tanıtımına katkıda bulunmuştur. Denizli Cam Fabrikası gibi bazı firmalar da Pamukkale travertenlerinin tanıtımını yapmak amacı ile ürünlerinde bölgenin doğal değerlerini tema olarak kullanmışlardır.

7.4.2.9. Tasarımcıların sonuçlarının değerlendirilmesi

Tablo 7.17 ve 7.18'de tasarımcı başlığı altında arkeologlar, mimarlar, şehir plancıları, üniversite öğretim üyeleri ve görevlileri, bakanlık sorumluları, plancılar, vb. kişiler yer almaktadır. Genelde Pamukkale Koruma ve İmar Planı ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. Örneğin, Ahmet Uzel ve Kamutay Türkoğlu bölge planlamasından sorumlu olarak projeler hazırlamışlardır. Arkeologlar, Laodikeia'yı ön planda tutan kazı ve restorasyon çalışmaları yapmaktadırlar. Genel itibari ile tasarımcılardan oluşan grubun aktif faaliyetleri teorik esasta olup, workshop'lar, sempozyumlar ve toplantıların düzenlenmesi kapsamındadır.

Tablo 7.18. Modelin tasarımcı ve alt açılımları açısından sonuçları

ROL ALANLAR		ROL ALDIKLARI EYLEMLER				
		ÖLÇEK	ANALİZ	İÇERİK	KRİTERLER	SÜREÇ ADIMLARI
TASARIMCI	Cengiz Bektaş	• Laodikeia bizi çağırıyor mesajlı çalışmalara katılmıştır. • PAÜ peyzaj düzenlemeleri ne katılmıştır, projeler yapmıştır.		• Anıtlar Yüksek Kuruluna sunulan projelere katkısı olmuştur. • Gelişim politikalarından bahsetmiştir.		
	Emre Madran			1992 tarihli Pamukkale Master Planını hazırlamıştır		2000 yıllık antik termalin canlandırılması için projeler üretilmesini öngörmektedir.
	Ahmet Uzel ve Kamutay Türkoğlu		Planlama açısından Pamukkale'yi koruma ve kullanma ilkeleri çalışmaları yapmış ve bildiri sunmuşlardır.	Anıtlar Yüksek Kuruluna sunulan projelere katkıda bulunmuşlardır.	Koruma ve Geliştirme Projesi hazırlamışlardır.	Planlama konusunda bölgeden sorumludurlar.
	Müge Bahçeci			Pamukkale'nin Korunması ve Gelişimi Planı adlı bildiri sunmuştur.	ICOMOS koordinatörlüğünd e yapılan workshop'a katılmıştır.	
	Nimet Özgönül			1992 tarihli Pamukkale Master Planı Kültür Bakanlığı için hazırlanmıştır.		Restorasyon konusunda bölgeden sorumlu kişidir.
	Ali Çiçek				Termal (spa) tesisler ve çevre koruma-yenileme konusunda çalışmalar yapmıştır.	
	Raci Bademli			Doğal, tarihi ve kültürel değerlerin korunması raporu hazırlamıştır.		
	Şermin Özduran		Pamukkale üzerine yapılan çalışmada koruma-geliştirme ilişkisine dikkat çekmiştir.	Bölgenin yönetimi ve işletimi ile ilgili sunuş yapmıştır.		
	Füsun Ersoy			Pamukkale Arkeolojik ve Doğal Sit Alanlarında Toplum Katılımlı Yönetim projesi adı altında örgütlenme modelini gerçekleştirmiştir.		

7.4.3. Pamukkale alan araştırması ile ilgili genel sonuçlar

Pamukkale için yapılan kuramsal irdelemelerden sonra elde edilen bilgilerin özetlenmesi tablolar bazında ve aşama aşama yapılmıştır. Bu başlık altında ise hem sonuç envanteri hem de özet bilgiler irdelenerek genel sonuçlara ulaşılmıştır ve alan çalışması için seçilen Pamukkale'de çalışmanın boyutunun ne derece anlam kazandığı ifade edilmiştir.

- Kullanılan model çok boyutlu yapıdadır. Çalışma alanı olan Pamukkale'deki sürdürülebilir turizm ve kimlik gelişim sürecinde yer alan tüm rol alanlar; neden oldukları veya sebebiyet verdikleri eylemlerle beraber düşünülmüştür ve pek çok açıdan olumlu sonuçlar elde edilmiştir.

- Modelin oluşturulması aşamasında katılımcılar için yapılan eylemsel varsayımlar, modelin sonunda ortaya çıkan tablo ile büyük ölçüde örtüşmektedir. Yerel yönetimlerden belediyeler, halk ve tasarımcıların çalışmanın başlangıcında daha aktif olduğu düşüncesine sahipken çalışma sonunda farklı bir sonuç tablosu çıkmıştır. Bu da modelin doğru çalıştığını, objektif sonuçlar ortaya koyduğunu göstermektedir.

- Genel söylemlerden ziyade daha konuyla birebir örtüşen sonuçlara ulaşılmıştır, ulaşılamayan bilgiler açısından da ne yapılması gerektiği ama yapılmadığı konusunda tespitler yapılabilmiştir.

- Sürdürülebilir turizmin ve bölgesel kimlik kriterlerinin sorgulandığı "ölçek" boyutunda üst sistemlerde (küresel-ulusal-bölgesel-yerel) aktörlerin fazlaca eylemlerde bulunduğu ancak alt sistemlerde (bina grupları-bina-yapı elemanı-yapı malzemesi) rol alanların bölge ile ilgili çalışmalarının azaldığı veya yapılması gerekenlerin planlanmadığı görülmüştür.

- Modelin analiz aşamasında ise; bölgenin kimlik öğelerinin sürdürülebilir turizm politikaları kapsamında alt-üst sistemlerde incelenmesi sonucunda genel olarak bölge kararlarında en etkin olması düşünülen yerel yönetim ve halkın aslında kararların dışında kaldığı ortaya çıkmaktadır. Bu modelin işleyiş akışı açıkça belli olmaktadır.

- Modelin içerik boyutunda belirlenen koşulların oluşmasında bazı amaçların kullanılması ilke olarak benimsenmiştir. Sürdürülebilir turizm ve bölgesel

kimliğin gelişmesi süreci öncelikle "koruma" amaçlıdır. Ancak kriterler arasında bulunan "iyileştirme", "revizyon", "işletme" alanında katılımcılar ve rol alanların eylemleri bulunmamaktadır.

- Modelin kriterler boyutunda amaçlar ve eylemlerin matris sistematiği içinde eşleşmesi yolu ile bazı sonuçlar tespit edilmiştir. Alan ile ilgili eylem envanteri içerisinde en çok göze çarpan "planlama ve denetleme" eylemlerinin yer alışıdır. Bölgede; "tasarım, yapım ve kullanım" eylemleri farklı katılımcılarca farklı düzeylerde olması gerekenden çok alt sınırda oluşmaktadır.

- Modelin son aşaması olarak yer alan süreç adımlarında bölge kullanımına yönelik eylemlerin çeşitli alt-üst sistemlerde analiz ve sentezinden çıkan sonuçlar yer almaktadır. Görülen o ki; yapılan eylemlerin pek çoğu planlama safhasının üst sistemlerindedir. Diğer aşamalarda üst ve alt sistemlerde etkinlik görülmemektedir.

- Model çok boyutlu bir sistematik içinde bölgenin analizine yardımcı olmaktadır. Ancak genel olarak çıkan sonuç bölgedeki turizmin ve kimliğin sürdürülmesi için fikir bazında eylemlerin geliştirildiği, çok fazla uygulamaya dönüşmediği ve uygulamaların uzun süreçler içinde değişebileceği; Pamukkale için, 1932'de İtalyanların kazı yapmaya başlaması, 1964'te ilk otelin inşası ve 1991'de Koruma Amaçlı İmar Planı'nın hazırlanması ancak uygulanmaması ve son olarak 2002'de Alan Yönetim ve Sunum Planı'nın Dünya Bankası yatırımından çıkması sebebiyle uygulanmaması sürecini düşünürsek aslında sürece bağlı çok da gelişme olmadığı ve de dünyada tek olduğu düşünülen bir mirasa yakışmayan durumların söz konusu olduğu gözle görülmektedir.

- Çevrelerin zaman içinde değişebileceği, kabul edilen bir yaşam ilkesidir. Model işleyişi içinde; bölgesel, doğal ve kültürel değerlerin ölçek, içerik ve davranış boyutlarından oluşan modelin çıkış teorisinden yola çıkarak değiştiği bilinmektedir. Pamukkale için de bazı özelliklerin değiştiği aşikardır. Bu değişikliklerin bazıları olumlu bazıları olumsuz şekildedir. Model ile neyin, ne kadar, niçin, nasıl kimin tarafından korunup, planlanıp, sürdürülebilirliğin sağlanacağı, neyin, ne kadar, niçin, nasıl, kimin tarafından uygulanıp, geliştirilerek değiştirilip, işletileceği sorunları Pamukkale'de sürdürülebilir turizm ve kimlik gelişim modeli içinde tez-antitez, olumlu-olumsuz olarak ele alınmıştır

ve çıkan sonuçlar açısından olumlu olmasa da model işleyişi adına olumlu sonuçlar vermiştir.

- Sürdürülebilir turizm ve kimlik gelişim modeli kapsamında yer alan katılımcılar, üst ve alt açılımları ile sonuçlar bölümünde belirtilmiştir. Çok geniş yelpazede birbiri ile iletişim ve denetim sağlanması şeklinde bir bütünleşik yapı içerisinde rol almışlardır. Pamukkale için oluşan yapı model açılımında geniş kapsamlı olarak açıklanmıştır, bir başka çalışma alanı ve konu için farklı yapılanma gösterecektir.
- Oluşturulan modelin "Pamukkale Bölgesi" ile çalışarak sunulmasında bazı hedeflere ulaşılmıştır. Bölgesel bir gelişim süreci sorgulanıyorsa gerçekçi hedefleri olmayan, belirsiz kapsam, uzamda, tam adı konmamış koşullar, hedefler ve tanımlanmamış eylemlerle hareket edilirse yüzeysel, kimin hangi aşamada neyi, nasıl yapacağı belirsiz durumlar ortaya çıkar ve bu tip modeller başarısız sonuçlar verebilirler. Bu açılardan düşünülürse "Pamukkale Bölgesinin" doğal ve kültürel değerlerinin ve kentsel kimliğinin gelecek kuşaklara taşınarak, bu mirasın sürdürülebilmesi, çevrenin günümüz koşullarında kaliteli ve konforlu bir şekilde kullanılması amacıyla bu modeldeki gibi çok boyutlu çözümlemelerle katılımcıların kararları ve hedeflerini tam tespit edildiği bütüncül bir şekilde oluşturulmalıdır. Bu modelle beraber katılımcıların kararları sistematize edilmiştir. Genel söylemlerden ziyade daha konuyla birebir örtüşen verilere ulaşılmıştır, ulaşılamayan bilgiler açısından da yapılması gerektiği halde yapılamayanlar tespit edilmiştir.

7.5. Bölüm Sonucu

Bir önceki bölümde oluşturulan model çerçevesinde kavramsal strüktür; ölçek, içerik, davranış, zaman boyutları ile belirlenmiş ve en son olarak da model ve modelin alt açılımları ile geniş kapsamlı olarak irdelenmiştir.

Bu bölümde de turizm alanları için oluşturulmuş modelin uygulama yapılmak üzere seçilmiş bir alanda test edilmesi amacı ile çalışma yapılmıştır. Modelin her aşamasında kimlerin hangi eylemler içinde bulunduğu veya koruma-sürdürme eylemlerine katkısı tek tek irdelenmiştir. Kapsamlı sistematik ve çok yönlü bir

araştırma sonucu Pamukkale Bölgesi için sürdürülebilir fiziksel çevre kimliği ve turizm modeli oluşturulmuştur.

Uygulama bölümünde alan olarak Pamukkale seçilmiştir. Seçilme nedeni ise öncelikle termal kaynak yapısı, çevresi, mimarisi, antik kenti ve arkeolojik değeri, tabiatı, topografyası, yerleşmiş turizm merkezleri ve doğal ve arkeolojik sit alanları ile birlikte mekansal yapısı ve kentsel kimliği tespit edilerek değerlendirilmiştir.
Bölge kimliği; iklim, topografya, bitki örtüsü, hayvan toplulukları, vb. gibi doğal çevre öğeleri ve üst yapı, altyapı, vb. gibi yapay çevre öğelerinin kapsamlı bir şekilde irdelenmesiyle analiz edilmiştir ve alan hakkında bilgi aktarıldıktan sonra modelin Pamukkale için düzenlenmesi ve tabloların çözümlenmesi ile hangi aşamada kimler hangi eylemlerde rol almışlardır veya yapmaları gerekenleri yapmamış olmalarından dolayı çeşitli tespitlerde bulunulmuştur. Oldukça kapsamlı bir çalışmadır. Merkezi yönetimden, tasarımcıya kadar pek çok eylemlere katkıda bulunan (etkilenen veya etkileyen) grupların rolleri belirlenmiştir. Bu çalışma yapılırken yüz yüze görüşmeler, arşiv tarama ve yerinde gözlemlerden yararlanılmıştır. Bu açılardan düşünülürse bölümün geneli itibari ile tezin özgün olan kısmıdır ve diğer araştırmacılar için başka alanlara da uygulanabilecek kapasitededir. Pamukkale için yapılan çalışma modelin işleyip işlemediği hakkında bilgi verirken turizm alanlarında sürdürülebilir kimliğin oluşmasında Pamukkale kimliğinin irdelenmesi açısından model olabilecek düzeydedir.

Sürdürülebilir turizm ve kimlik gelişim modeli olarak kullanılan kuramsal araç; bu alanda daha önce çalışılmış konuların daha ayrıntılı bir şekilde işlenebilme imkanını sağlamıştır.

Şimdiye kadarki alan çalışmaları tek boyutlu çözümlemelerden oluşmaktaydı ve çoğunun uygulama bazında başarıya ulaşmadığı görülmektedir. Bu açılardan değerlendirilirse; bu model ile soruna çok boyutlu bir yapının incelenmesi ile yaklaşılması gereği ortaya çıkmaktadır.

8. SONUÇLAR

"Giriş" ve "Sürdürülebilir turizm ve kimlik kavramsal strüktürü" bölümlerinde bu tez çalışması ile ulaşılmak istenen amaç ve hedefler belirlenmişti. Bu bölümde ise bu amaçların ne derece gerçekleştirildiği irdelenerek varılan sonuçlar tartışılmıştır.

Tezin temel amacı; Sürdürülebilir Turizm bağlamında çağdaş gereksinimler ile kültürel süreklilik arasındaki karşıtlığın incelenmesinde sistematik bir yaklaşım ortaya koymaktır. "Sürdürülebilirlik", "kültürel süreklilik", "kimlik", "çağdaş gereksinmeler", "turizm" gibi anahtar sözcüklerle ifade edilen ve çok boyutlu bir yapı arz eden sorunsalın holistik bir analiz modeline oturtulması kaçınılmaz olmuştur. Bu amaçla geliştirilmiş modeller incelenerek karşılaştırılmış, Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Modeli, ölçek, içerik, davranış ve zaman boyutlarını ve bunlar arası etkileşimi esas alması nedeniyle en uygun araç olarak belirlenmiştir. Bu model Sürdürülebilir Turizm Gelişme Modeli olarak tez sorunsalına uyarlanmıştır. Örneğin; modelde yer alan kentsel alan yerine bir turizm bölgesinin ele alınması gibi uyarlama süreçleri ile model Sürdürülebilir Turizm Gelişme Modeli haline dönüştürülmüştür. Bu model sayesinde kapsam, uzam, amaçlar, koşullar, süreçler ve bu süreçlerde yer alan aktörler ile zaman boyutunda değişimlerin incelenmesi mümkün kılınmıştır.

Kuramsal bir kurgu içeren modelin belli bir turizm alanında uygulanması ile, uygulama boyutunda olgunun somutlaştırılmasına çalışılmıştır. Bu bağlamda soyut kavramların, somut olgulara dönüştüğü görülmüştür.

Çağdaş gereksinmelerin sağlanmasının zaman içinde turizm bölgesinde pek çok ölçek ve içerikte değişimlere neden olacağı; özellikle doğal ve kültürel değerlerin de hızla ölçek, içerik ve davranış boyutlarıyla değişeceği saptanmıştır. Bu nedenle neyin, ne kadar, niçin, nasıl, kimin tarafından korunup kültürel sürekliliğin sağlanacağı; buna karşın neyin, ne kadar, niçin, nasıl, kimin tarafın değiştirilip,

geliştirileceğinin Sürdürülebilir Turizm olgusunun belirleyicileri olduğu saptaması tezin ulaştığı önemli sonuçlardan birisidir.

Sürdürülebilir Turizm için uygulanan modelin objektif bir yapıda olduğu ise, başta varsayılan bazı savların, sonuçta farklı görünümler kazanması ile vurgulanmaktadır. Örneğin, merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin etkinliklerine ilişkin beklentiler uygulama sonucunda yadsınmışlardır.

Tezin ulaştığı bilimsel düzeyin benzer çalışmalarla karşılaştırılması da bu bölümün ana ereklerinden birisidir. Bu bağlamda "Bölgesel Turizm Gelişimi için Çevreye Duyarlı Planlama Modeli" (EBT Modeli) turizm alanlarında çevre sorunlarının işlendiği ve sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı içinde çevre koruma, toplum refahı ve turistlerin hoşnutluğu ile ekonomik entegrasyona dayalı bir model olarak tez sorunsalına en yakın çalışmalardan birisidir (Dowling, 1993, s:17-37). 5 aşama ve 10 süreci kapsayan stratejik planlama yaklaşımı içeren EBT Modelinde entegre bir karar verme mekanizması ve kimin hangi aşamada aktif olduğunun saptanabildiği bir tablo oluşturulmaktadır. Ancak kimin hangi aşamada hangi görevi üstlendiği belirsizdir ve genel anketlerle kullanıcı görüşlerinin sorgulandığı bir işleyiş tarzı modele hakimdir. Soyut-Somut veya başka bir deyişle Kuram-Kılgı bağı kurgulanmamıştır. Tez kapsamında uygulanan model kadar geniş, kapsamlı ve katılımlı değildir.

Daha önce benzer konu alanlarında yapılmış tez çalışmalarında ise izlenen yaklaşımlar ve turizm alan çalışmalarında uygulanan anketlerde genellikle turist, halk ve yerel işletmecilerin memnuniyet dereceleri sorgulanmakta; her seferinde turistin yargılarına ilişkin verilere ulaşılmaktadır.

Bu çalışmalarda alan kullanımı ve katılımcıların süreç adımlarına katkıları geniş kapsamlı incelenmediği görülmektedir. Buna karşın kullanılan model ile çok farklı ölçeklerde katılımcıların görüşü alınarak, çeşitli bilgi toplama teknikleri ile kullanıcı eylemleri ve etkilenmeleri saptanabilmekte; daha gerçekçi, güncel ve alana ait özelliklere ulaşılabilmektedir.

Model ile soyuttan somuta dönüşen ve her model çıktısının bir sonraki alt modelin girdisini oluşturması da bütünlük ve devamlılık arz etmekte; ve her özgün durum için farklı sonuçlar vermektedir.

Tez çalışmasının yukarıda özetlenmeye çalışılan kuramsal ve kılgısal düzeyi bu alanda yapılan benzer çalışmaların kısıtlı yapılarına karşın, bu alanda yapılacak yeni çalışmalara ışık tutacak, yol gösterecek bir nitelik taşıdığı görülmektedir.

KAYNAKLAR

Abel, C., 1997. Architecture & Identity, Architectural Press Oxford, Great Britain.

Aiello, J.R., Thompson, D.E., 1980. Personal Space, Crowding and Spatial Behavior in a Cultural Context.

Akan Mimarlık., 2002. Türkiye Toplumsal Gelişim ve Kültür Mirası Projesi, *Pamukkale Sit Alanı Yönetim & Sunum Planı Final Raporu*, İstanbul.

Akar, H., 1998. 21. Yüzyıla Girerken Türk Turizmi, *1. Uluslararası Turizm Sempozyumu*, Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, İstanbul.

Aktürk, A., 2002. Kişisel görüşme.

Altıparmak, M., 2002. Turizm Çeşitlendirilmesi Sürdürülebilir Turizm ve Planlama, T.C. Turizm Bakanlığı 2. Turizm Şurası Bildirileri, Ankara.

Arat, Z., 1996. Türkiye'de Ekolojik ve Ekonomik Karar Mekanizması ve Öneriler, Ekolojik Temele Dayalı Bölge Planlama, *Uluslararası Sempozyum Bildirileri*, YTÜ Basım Yayın Merkezi, İstanbul.

Arıkoğlu, Erdoğan, G., 2003. Kişisel görüşme.

Atabay, S., 1998. 21. Yüzyılda Sürdürülebilir Turizm Politikaları, *1. Uluslararası Turizm Sempozyumu*, Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, İstanbul.

Atalık, G., Gezici, F., 1994. Çevre Duyarlı Planlama Kapsamında turizm Eylemlerinin Değerlendirilmesi, *4. Ulusal Bölge Bilimi / Bölge Planlama Kongresi Bildirileri*, KTÜ Müh. Mim. Fak. Mimarlık Bölümü Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı, Trabzon.

Atalık, G., Levent, Baycan, T., 1994. Bölge Bilimi ve Sürdürülebilir Kalkınma Kapsamındaki Görev ve Yetkileri için Plancıda Gereksenen Nitelikler, *18. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu*, Şehircilik Mesleği ile İlgili Görevler, Yetkiler ve Nitelikler, MSÜ Mim. Fak. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Dünya Şehircilik Günü Komitesi, Ankara.

Aydınlı, S., 1986. Mekansal Değerlendirmede Algısal Yapılara Dayalı Bir Model, *Doktora Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Aydınlı, S., 1993. Mimarlıkta Estetik Değerler, İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul.

Aykut, O., 1998. Ankara'nın Konutlaşma Sürecindeki Biçimsel Gösterge Değerlerin "Kimlik" Kavramı İle İlişkilendirilmesine Ait Bir İnceleme, *Doktora Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Aytuğ, A., 1990. Makro ve Mikro Ölçekte Turizm Planlaması, Yıldız Üniversitesi Matbaası Yayın No: 90.022, İstanbul.

Bahçeci, M., 2003. Kişisel görüşme.

Bakırcı, M., 2002. Ekoturizm, T.C. Turizm Bakanlığı 2. Turizm Şurası Bildirileri, Ankara.

Battalgazi, A., 1989. Günümüz Türkiye'sinde Çağdaşlık-Geleneksellik Tartışmaları ve Uygulamaları, *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Bauman, Z., 1996. From Pilgrim to Tourist- or a Short History of Identity, Questions of Cultural Identity, Sage Publications, Printed in Great Britain by the Cromwell Press Ltd., Trowbridge Willshire.

Bilgin, N., 1995. Kollektif Kimlik, Sistem Yayıncılık, İstanbul.

Binle, M., Ertan, M., 1992. Çanakkale'de Turizmin Geliştirilmesi ve Kent Kimliği ile İlişkilendirilmesi, *Lisans Tezi*, MSÜ, İstanbul.

Birkan, İ., 2002. Türkiye'nin turizm Kalkınmasının Sürdürülebilir Turizm İlkelerine Uygunluğu, *T.C. Turizm Bakanlığı 2. Turizm Şurası Bildirileri*, Ankara

Buhalis, D., Fletcher, J., 1996. Environmental Impacts On Tourist Destinations: An Economic Analysis, Sustainable Tourism development, Avebury Athenaeum Press Ltd., Netherlands.

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, 1986. Gelişim Yayınları, İstanbul.

Çağatay, A., Yurdaer, M., Kırış, R., 2002. Eko-turizm için Mekan ve Yerel Toplulukların Katılımının Planlanması, *T.C. Turizm Bakanlığı 2. Turizm Şurası Bildirileri*, Ankara.

Çevik, A., 1999. Batı ve Doğu Kültüründe insan-mekan-doğa ilişkileri, Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yayınları, İzmir.

Çubuk, M., 1995. Sürdürülebilir Turizm, Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, *Türkiye'de 19. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu*, MSÜ Mim. Fak. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul.

Demir, K., 2000. Kış Turizmi ve Kış Sporları Tesisleri Biçimlendirme Süreci İçin Veri Tabanı Modeli, *Doktora tezi*, Yıldız teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Denizli İl Envanteri, 1996. Ankara.

Doğu, Ş. M., Tuncer, A., 1984. Türkiye'de Sağlık Turizmi, Tıbbi Ekoloji ve Hidro-Klimatoloji Dergisi, *1. Ulusal Balneoloji Sempozyumu*, Özel Sayısı, Cilt: 2, Sayı: 2-3, İstanbul.

Dowling, R., 1993. An Environmentally-based Planning Model for regional Tourism Development, *Journal of Sustainable Tourism*, Vol 1, No:1.

Eraydın, A., 1996. Değişen Planlama Kuramları Çerçevesinde Ekolojik Yaklaşım, Ekolojik Temele Dayalı Bölge Planlama, Uluslararası Sempozyum Bildirileri, YTÜ Basım Yayın Merkezi, İstanbul.

Erdem, M., 2003. Kişisel görüşme.

Ersoy, F.N., 2002. Pamukkale Arkeolojik ve Doğal Sit Alanında Toplum Katılımlı Yönetim Projesi, *T.C Turizm Bakanlığı 2. Turizm Şurası Bildirileri*, Ankara.

Ersoy, F.N., 2003. Kişisel görüşme.

Erten, M., 1995. Kent Kimliği: İznik ve Mudurnu Yerleşmeleri Örneği, *Yüksek Lisans Tezi* İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Ertürk, H., 1996. Kentsel Çevre Sorunlarının Çözümü açısından Ekolojik İlkeler, Ekolojik Temele Dayalı Bölge Planlama, Uluslararası Sempozyum Bildirileri, YTÜ Basım Yayın Merkezi, İstanbul.

Ertürk, T., 1996. Şehir Kimliği: Amasya Örneği, *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Eruzun, C., Ünügür, S.M., 1996. Türkiye Ulusal Raporu ve Eylem Planı, *Arkitekt*, Sayı:438, İstanbul.

Fladmark, J.M., 1994. Cultural Tourism, Robert Gorden University, United Kingdom.

Fritz, G., 1999. Uluslararası Andlaşmalar Çerçevesinde Sürdürülebilir Bir Turistik Gelişme Politikası, 21. Yüzyılda Sürdürülebilir Turizm Politikaları, *1. Uluslararası Turizm Sempozyumu*, Editör: Prof. Dr. Semra Atabay, Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, İstanbul.

Goodall, B., Ashworth, G., 1990. The Promotion of Destination Regions Routledge, Great Britain, London.

Gökçen, Ş., Özbek, Sönmez, İ., Zengin, Ünverdi, H., 1994. Turizmi Sürdürebilmek, *18. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu*, Şehircilik Mesleği ile İlgili Görevler, Yetkiler ve Nitelikler, MSÜ Mim. Fak. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Dünya Şehircilik Günü Komitesi, Ankara.

Gökdayı, İ., 1997. Çevrenin Geleceği-Yaklaşımlar ve Politikalar, Türkiye Çevre Vakfı Yayını, Ankara.

Gökten, S., 2003. Kişisel görüşme.

Gönenç, S., 1995. Sürdürülebilir Turizm için Bir Örnek: Yayla Turizmi Planlama Yaklaşımı, *Türkiye'de 19. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu*, MSÜ Mim. Fak. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul.

Greene, H., 1976. Mind&Image, An Essay On Art&Architecture, University Pres of Kentucky, Lexington.

Grossberg, L., 1996. Identity and Cultural Studies: Is That All There Is? Sage Publications, Printed in Great Britain by the Cromwell Press Ltd., Trowbridge Willshire.

Gür Öymen, Ş., 1996. Mekan Örgütlenmesi, Gür Yayıncılık, Trabzon.

Güvenç, B., 1974. İnsan ve Kültür, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Güvenç, B., 1993. Türk Kimliği, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Hacıhasanoğlu, O., 1995. Yapısal Çevrenin Oluşmasında Sosyo-Kültürel Faktörler Ders Notları, İstanbul.

Hacıhasanoğlu, O., 1996. Kimlik Sorunu, Mimarlığın Evrensel ve Yerel Boyutları, Uluslararası 8. International Yapı ve Yaşam' 96 Building and Life, Kongre Kitabı, Mimarlık ve İletişim, Bursa.

Hall, S., 1996. Questions of Cultural Identity, Sage Publications, Trowbridge Willshire.

Hançerlioğlu, O., 1977. Felsefe Ansiklopedisi, Remzi Kitabevi, Cilt:3, İstanbul.

Himmetoğlu, B., 1996. Turizmde Bugün Bulunulan Noktaya Nasıl Gelindi?, *Türkiye'de 19. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu*, MSÜ Mim. Fak. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul.

Ilgın, C., 1997. İstanbul Konut Mimari Kimliğinin Konut Örüntülerine Bağlı Değişimi ve Kent Kimliği ile Etkileşimi, *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

II. Beş Yıllık Kalkınma Planı,Ö.İ.K.Raporu, DPT: 2317-ÖİK-418

Isin, F.F., Wood, P.K., 1999. Citizenship and Identity, Sage Publications, London.

Karaman, A., 1996. Sürdürülebilir Çevre kavramı Çerçevesinde Ekolojik Planlama Yaklaşımı: Bir Yöntem, Ekolojik Temele Dayalı Bölge Planlama, *Uluslararası Sempozyum Bildirileri*, YTÜ Basım Yayın Merkezi, İstanbul.

Kışlalıoğlu, M., Berkes, F., 1991. Çevre ve Ekoloji, Remzi Kitabevi A.Ş., İstanbul.

Korkmaz, M., Şimşek, C., Öztekin, İ., 1991. Denizli'de Turizm, Grafikevi Ltd. Şti., Denizli.

Lang, J., 1987. Creating Architectural Theory, Van Norstand Zeinhold, United States of America, New York.

Lawson, F., Baud-Bovy, M., 1977. Tourism and Recreation Development, The Architectural Press Ltd., Massachusetts.

Lekesizalın, F., (Original: William, E. Conolly), 1995. Kimlik ve Farklılık, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Levent Baycan, T., 1993. Planlamada Yeni Eğilimler ve Sürdürülebilir Kalkınma, *Türkiye'de 17. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu* (Alanya), MSÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul.

Lynch, K., 1984. A Theory of Good City Form, Cambridge, Mass: MIT Press.

Lynch, K., 1960. The Image of the City, Cambridge MA., The MIT Press.

Madran, E., 2003. Kişisel görüşme.

Murphy, P. E., 1985. Tourism-A Community Approach-, Routledge, Great Britain.

Nijkamp, P., Verdonkschot, S., 1996. Sustainable Tourism Development: *A Case Study Of Lesbos*, Sustainable Tourism development, Avebury Athenaeum Press Ltd., Netherlands.

Öğüt, R. N., 1990. Günümüzde Kültür, Mimarlık ve Gerçeklik, *Mimarlık*, Sayı:3, İstanbul.

Örer, G., 1993. İstanbul'un Kentsel Kimliği ve Değişimi, *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Özer, A., Sevim, F., Öztaşbaşı, D., 1993. Özel Çevre Koruma Bölgesi Pamukkale, Özel Çevre Koruma Bölgesi Tanıtım Serisi (8), Ankara.

Özgüç, N., Tümertekin, E., 1998. Beşeri Coğrafya İnsan-Kültür-Mekan, Çantay Kitabevi, İstanbul.

Özgüç, N.,1998. Turizm Coğrafyası, Özellikler-Belgeler, Çantay Kitabevi, İstanbul.

Öztürk, U., 1996. İnsan-Mekan İlişkileri Kapsamında Çalışma Ortamı, Çalışan Psikolojisi Etkileşimi, *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Pamukkale Koruma Amaçlı İmar Planı ve Uluslararası Pamukkale Çalışma Grubu Toplantısı., 1991. Dönmez Ofset, Ankara.

Pamukkale Milli Parkı, 1969. Uzun Devreli İnkişaf Planı, Ankara.

Sarıtaş, C., 1996. Sürdürülebilir Kalkınma Çerçevesinde Kentleşme Politikaları Kapsam ve Araçları, Ekolojik Temele Dayalı Bölge Planlama, *Uluslararası Sempozyum Bildirileri*, YTÜ Basım Yayın Merkezi, İstanbul.

Scharpf, H., 1999. Sürdürülebilirlik Açısından Bölgesel ve Yerel Yönetimlerin Turizm Politikasındaki Görevleri, 21. Yüzyılda Sürdürülebilir Turizm Politikaları, *1. Uluslararası Turizm Sempozyumu*, Editör: Prof. Dr. Semra Atabay, Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, İstanbul.

Soylu, A.E., 1997. Toplu Konut ve Kimlik, *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Şekur, T., 1996. Sürdürülebilir Kalkınma ve Kalkınmakta Olan Ülkelerin Şehirleri, *Habitat 2. Kent Zirvesi*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No: 44, İstanbul.

Şener, H., 1989. Turizm İçin Tasarlanmış Mimari Çevrelerde Yöresel referanslar, *Türkiye'de Son On Yılda Turizm Yapıları Uygulamaları Sempozyumu*, Yıldız Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İstanbul.

Şentürer, A., 1990. Mimaride Estetik Olgusunun "Mutlak-Değişmez" ve "Bağımlı-Değişken" Özellikler Açısından İrdelenmesi, *Doktora Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Şentürer, A., 1995. Mimaride Estetik Olgusu, İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atelyesi, İstanbul.

Temel Britannica Temel Eğitim ve Kültür Ansiklopedisi, 1993. İstanbul.

Tönük, S., 2001. Bina Tasarımında Ekoloji, Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi Matbaası, İstanbul.

Turgut, H., 1992. Çevre ve Kültür Çalışmaları Ders Notları, İstanbul.

Türk Dil Kurumu Sözlüğü, 1983. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Ünal, T., 1995. Dünyadaki Değişimler Işığında Dünya ve Türk Turizminin Değerlendirilmesi, *Türkiye'de 19. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu*, MSÜ Mim. Fak. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul.

Ünlü, A., 1986. Geleneksel Çevrelerde Tasarım Verilerinin Saptanması İçin Bir Model, *Doktora Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Ünügür, M., Turgut, H., 1992. Gelenekten Geleceğe Evimiz Proje Yarışması, TC. Kültür Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, Ankara.

Whelan, T., 1991. Nature Tourism, Managing for The Environment, Island Pres.

Woodward, K., 1997. Identity and Difference, Sage Publications India Press Ltd., London.

WTO, 1983. Workshop On Environmental Aspects Of Tourism: Joint UNEP and WTO Meeting, Madrid.

Yeang, K., 1995. Designing With Nature, (The Ecological Basis For Architectural Design), Mc.Grawhill.Inc.

Yılmaz, M., 2002. Kişisel görüşme.

Yücel, A., 1989. "Farklı Mimarlıklar", *Mimarlık*, sayı:234, Ankara.

Yüksel, F., Bramwell, B., Yüksel, A., 1999. Stakeholder Interviews and Tourism Planning at Pamukkale, Turkey, *Tourism Management*, Elsevier Science Ltd. UK.

İnternet Adresleri:

http://212.154.21.40/2001/04/16/ege/egedevam.htm

http://212.154.11.40/2001/05/02/haberler/haberlerdevam.htm

http://212.154.21.40/2000/06/20/ege/egedevam.htm

http://212.154.21.40/2000/08/23/ekonomi/ekonomidevam.htm

http://212.154.21.40/2000/11/26/haberler/haberlerdevam.htm

http://212.154.21.40/2000/12/01/ege/egedevam.htm

http://212.154.21.40/2001/04/16/ege/egedevam.htm

http://212.154.21.40/2001/05/02/haberlerdevam.htm

http://212.154.21.40/2001/11/29/ege/egedevam.htm

http://212.154.21.40/2002/01/21/ege/default.htm

http://212.154.21.40/2002/02/16/turkiye.htm

http://212.154.21.40/2002/05/16/kultur/h1.htm

http://212.154.21.40/2002/07/13/kultur/h1.htm

http://212.154.21.40/2002/08/04/ege.butun.htm

http://212.154.21.40/2003/02/16/haberler/butun.htm

http://212.154.21.40/turkuaz/2002/11/17/haberler/h1.htm

http://212.154.21.49/2003/12/01/ege/egedevam/htm

http://212.164.21.40/2000/08/23/ekonomi/ekonomidevam.htm

http://arsiv.hurriyetim.com.tr/tatilpazar/turk/99/04/24/eklhab/03ekl.htm

http://arsiv-hurriyetim.com.tr/tur/turk/99/04/24/sport.htm

http://bridge74.tripod.com/enteresan/xent12.htm

http://cmyo.ankara.edu.tr/~iktisat/TURKONF/program.htm
http://demos.neuron.gr/evonymos/turkish/medit-sos.html
http://demos.neuron.gr/evonymos/english/medit-sos.html
http://ekutup.dpt.gov.tr/cevre/eylempla/bademli.pdf
http://gastronomi-boyut.com.tr/devam.asp
http://guzelkoy.denizli-bld.gov.tr/20.14pam/pamukkale%20tr/muze.htm
http://hri.org/news/turkey/anadolu/2000/00-12-16.anadolu.html
http://kuştur.gov.tr/portal/default
http://milliyet.com.tr/1999/04/02/haber/hab06.htm
http://tbmm.gov.tr/tutanak/donem20/yil1/bas/b080m.htm
http://web.bilkent.edu.tr/inet-turkey/yeni-servis.html
http://whc.unesco.org/archive/repbur91.htm
http://whc.unesco.org/archive/repbur92.htm
http://whc.unesco.org/archive/repcom88.htm
http://whc.unesco.org/sites/485.htm
http://ws.ada.net.tr/tepfiforum
http://www.adiyamanli.org/a-report-on-turkey.htm
http://www.adiyamanli.org/denizli.html
http://www.aksam.com.tr
http://www.aksam.com.tr/arsiv/aksam/2001/05/15/yasam/yasam3.html
http://www.aksam.com.tr/arsiv/aksam/2002/02/20/yasam/yasam6.html
http://www.aksam.com.tr/arsiv/aksam/2002/03/04/inci/inci1.htm
http://www.aksam.com.tr/arsiv/aksam/2002/06/10/egeb/egebpm2.html
http://www.aksam.com.tr/arsiv/aksam/2003/04/04/yazarlar/yazarlar57.html
http://www.aksamonline.com/htm
http://www.and35.htm
http://www.ankara.edu.tr/rectorate/dergi/mayis-haziran00/ufakdenhbr.html
http://www.arkitera.com.tr/haberler/2003/04/15
http://www.arkitera.com/haberler.htm
http://www.arkitera.com/haberler/2002/01/02/pamukkale.htm
http://www.arkitera.com/haberler/2002/03/20/
http://www.arkitera.com/haberler/2002/05/23/kayipsehir.htm
http://www.arkitera.com/haberler/2002/08/05/pamukkale.htm
http://www.arkitera.com/haberler/2002/09/26/apollon2.htm
http://www.arkitera.com/haberler/2003/06/24/kiy.htm

http://www.arzuhotel.com.tr/envitos.html
http://www.bahcesehir.edu.tr/acadstaff/cv/alicicek.htm
http://www.byegm.gov.tr/SEMINERLER/denizli-iv/denizli-3.htm
http://www.byegm.gov.tr/SEMINERLER/denizli-N/denizli-9.htm
http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/HABERANA2001/2001/03/02.htm
http://www.byegm.gov.tr/yayinlarimiz/ANADOLUNUNSESI/172/AND34.htm
http://www.byegm.gov.tr/yayinlarimiz/ANADOLUNUNSESI/178/AND25.htm
http://www.byegm.gov.tr/yayinlarimiz/ANADOLUNUNSESI/190/AND46.htm
http://www.byegm.gov.tr/yayinlarimiz/anadolununsesi/172/and34.htm
http://www.byegm.gov.tr/yayinlarimiz/anadoluyahaberler-yeni/2002/mart/ah-04-03-02.htm
http://www.caves.org/pub/journal/PDF
http://www.cevko.org.tr
http://www.denizlihaber.com/guncel-haber/ögretmen-evine-alkol-yasagi.htm
http://www.denizlihaber.com/kultur-sanat/destek-suruyor/htm
http://www.denizlihaber.com/kultur-sanat/havacılık-festivali-basladi.htm
http://www.denizlihaber.com/kultur-sanat/mumcu-pamukkaleyi-unuttu.htm
http://www.denizlihaber.com/turizm-haber/orenyeri-tirpanina-tepki.htm
http://www.denizlihaber.com/turizm-haber/pamukkale-kan-agliyor.htm
http://www.densabid.org.tr/ornekler.html
http://www.dso.org.tr/denizli/turizm.html
http://www.dso.org.tr/dto/ozelid.html
http://www.dso.org.tr/ekolarsiv/sayi8/deneko.html
http://www.ekolojidergisi.com.tr/magazin/42.htm
http://www.ekpa.com.tr/insaat.htm
http://www.evrensel.net/01/10/08/kose.html
http://www.fh-nb.de/LU/mankoehler/contribution2003.doc
http://www.gastronomi.boyut.com.tr/devam.asp
http://www.geocites.com/tarihikentlerbirliği/bildirgeler.htm
http://www.haberbilgi.com/bilim/cevre/mehmet-tuncer/cevrekoruma.html
http://www.habersaglik.com/haber/38577.asp
http://www.habersaglik.com/haber/39981.asp
http://www.herseyiletisim.com/tt/mart/print/106-tr-1-p.htm
http://www.hidro.hacettepe.edu.tr/eski/ukam-turk.htm
http://www.hri.org/news/turkey/anadolu/1998/98-07-27-anadolu.html

http://www.hri.org/news/turkey/anadolu/2000/00-12-16çanadolu.html
http://www.hurriyetim.com.tr
http://www.hurriyetim.com.tr/anasayfa
http://www.hurriyetim.com.tr/ege/turk/01/02/23/egehab/90ege.htm
http://www.hurriyetim.com.tr/gezi/02/02/08/02gez.asp
http://www.hurriyetim.com.tr/gezi/haberler/denizlimu.asp
http://www.hurriyetim.com.tr/haber
http://www.hurriyetim.htm
http://www.icomos.org/usiconos/bibliography.html
http://www.iisd.ca/download/pdf
http://www.iisd.ca/sd/culturalheritage/sdvol24no2e.html
http://www.insan.org/themes/wepa/pubs/pdfs/heritage/socreports
http://www.international.iconos.org/publications/2nd-kahm.htm
http://www.izmimod.org.tr/kutuphane/b.htm
http://www.jeotermaldernegi.org.tr/termalturizm.htm
http://www.kentli.org/makale/meh-sur.htm
http://www.kentli.org/makale/sibel.htm
http://www.koc.com.tr/sosyal/tfonu.asp
http://www.kongre.org/ziraat/yisars
http://www.kultur.gov.tr
http://www.kultur.gov.tr/portal/arkeoloji-tr.asp
http://www.kultur.gov.tr/portal/default
http://www.kultur.gov.tr/portal/default-en.asp
http://www.leylek.com/aktif/gezginsirt/pamukkale
http://www.lonelyplanet.com/
http://www.mfa.gov.tr/turkce/grupc/cb/2001/07/30/2001.htm
http://www.milliyet.com.tr/1998/05/01/yasam/yas03.html
http://www.milliyet.com.tr/1999/04/02/haber.html
http://www.milliyet.com.tr/1999/04/02/haber/hab06.html
http://www.milliyet.com.tr/1999/04/02/haber/haB06.html
http://www.msb.gov.tr/bulten/Bulten-17/makaleler/09-jeotermelenerji.htm
http://www.msb.gov.tr/BULTEN17/makaleler/09-jeotermal-enerji.htm
http://www.mustafatasar.gen.tr/konusmalar/turizm-bakanligi/tanitimfilmi.htm
http://www.ntv.com.tr/news/211666.asp
http://www.ntvmsnbc.com/news/180354.asp

http://www.ntvmsnbc.com/news/212585.asp
http://www.ntvmsnbc.com/news/224225.asp
http://www.ntvmsnbc.com/ore/ads/adredir.asp
http://www.ntvmsnbc.htm
http://www.ockkb.gov.tr/bolgeler.html
http://www.olympist.org/2008/turkiye/turizm2.htm
http://www.oxfordarch.co.uk/pages/pamukkale.htm
http://www.pamukkale.gov.tr/haber.htm
http://www.radikal.com.tr/1999/05/05/turkiye/01tra.html
http://www.radikal.com.tr/veriler/2003/04/15/haber-72103.php
http://www.radsan.com/referanslar.html
http://www.resortdergisi.com
http://www.resortdergisi.com/sayi3
http://www.restorasyon.org/haberler/temmuz.htm
http://www.richmondhotels.com.tr/richmondhakkında.htm
http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem20/yil1/bas/b061m.htm
http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem20yıl2/bas/b002m.htm
http://www.tmmob.org.tr/yayin/bulten03/bulten03-12.htm
http://www.toki.gov.tr/habitat/ulusal/cevre.doc
http://www.toruko.org/pamukkale/unesco.html
http://www.tourism.bilkent.edu.tr
http://www.tureb.org.tr/gozuyle2.asp
http://www.tureb.org.tr/mart03bulten.pdf
http://www.tureb.org.tr/müzehaber.asp
http://www.turizm.net/cities/pamukkale
http://www.turizmdebusabah.com/devam-popup.asp
http://www.turizmgazetesi.com
http://www.turkey,org/news97/t040598.htm
http://www.turkishdailynews.com/old-editions/06-16-98/feature.htm
http://www.turkishdailynews.com/old-editions/06-29-96/feature.htm
http://www.turkishdailynews.com/tdn/past-art/07-05-98/art.htm
http://www.turkishpilots.org.tr/HABERLER/2003-06-08/UNESCO.html
http://www.turkiskdailynews.com/old-editions/12-06-96/dom.htm
http://www.tursab.org.tr/bulten/32/pamukkale.htm
http://www.tursab.org.tr/bulten/32/PAMUKKALE.htm

http://www.tursab.org.tr/bulten32/PAMUKKALE.htm
http://www.unep-wcmc.org/sites/wh/hierapol.html
http://www.unesco.org/archive/repbur90.htm
http://www.unesco.org/whc/news/1newseng.htm
http://www.yapirehberi.net/haberlerekm02-3.htm
http://www.yapirehberi.net/haberlernoon4.htm
http://www.yapiworld.com/cevre/tuncer-antalya.htm
http://www.yasamsaglik.com/kalıcaarasonuc.asp
http://www.yerelnet.org.tr/altyapi/cop-hizmetingenelyapisi.php
http://yayim.meb.gov.tr/yayimlar/sayi29/tok.htm

EKLER

EK-1 Pamukkale Alanı ile İlgili Fotoğraflar

EK-2 Pamukkale Alan Araştırması Sonuçları ve Modelin Tablo Çözümlemeleri

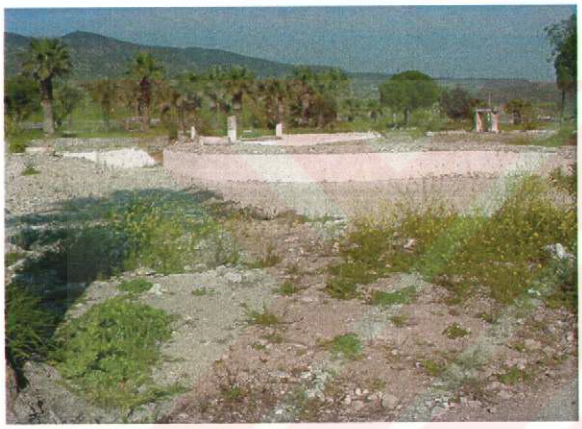
EK-1 Pamukkale Alanı ile İlgili Fotoğraflar

1 Karahayıt-Kırmızı Su

2 Hamam-Bazilika

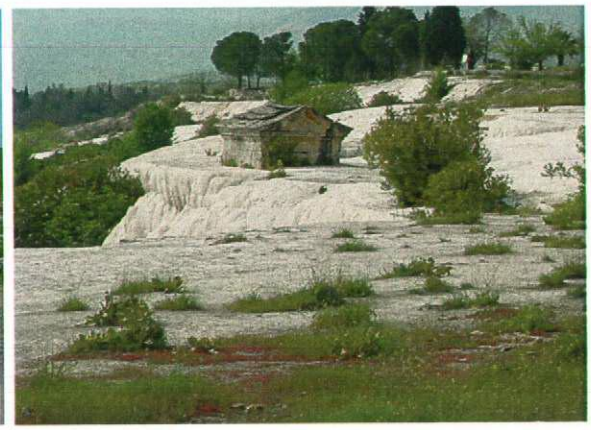
3 Yıkılarak taşınan otellerin yeri

4 Laodikeia antik şehri görünüşü

5 Frontinus kapısı

6 Travertenler ve ev tipi mezar

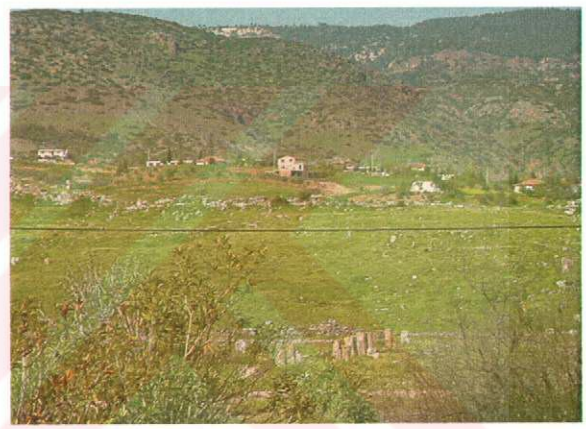
7 Pamukkale Kaplıcası (Antik havuz)

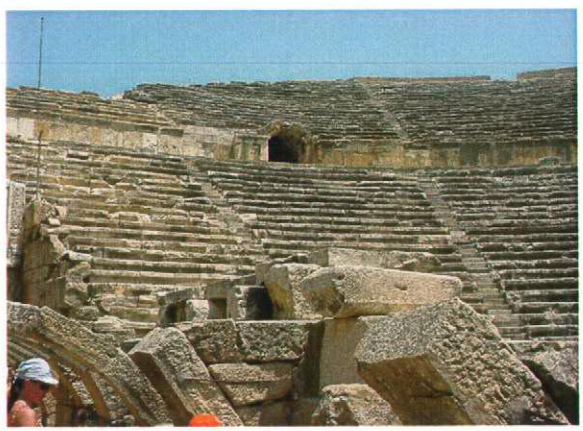
8 Büyük Hamam (Hierapolis Müzesi)

9 Kuşbakışı Pamukkale kasabası

10 Sit alanı içinde Ören Mahallesi

11 Hierapolis Antik Tiyatrosu

12 Travertenler

EK-2 Pamukkale Alan Araştırması Sonuçları ve Modelin Tablo Çözümlemeleri

(Tablo-1)

Doğal yapı → Küresel → koruma grubu, tasarımcı

Koruma Grubu:

1- IUCN Hierapolis-Pamukkale dünya mirası ile ilgili endişe verici raporlar almıştır. 26 Ekim 2001 tarihli rapora göre kireçtaşı tepeler renk değişimine uğramıştır. Bu durumla ilgili acil önlem alınması istenmiştir.

2- 1991 yılında UNESCO tarafından "Dünya Doğal ve Kültürel Mirası" kapsamına alınarak uluslararası koruma çalışmaları başlatılmıştır.

(http://whc.unesco.org/sites/485.htm)

3- Dünya Miras Komitesi, dünyanın doğal miraslarını korumak adına müdahalelerde bulunur. Şubat 1993 kararına göre; Pamukkale de doğal yapının en az zarar görmesi için turizm etkilerinin azaltılmasını şart koşmuştur.

(http://www.unesco.org/whc/news/1newseng.htm)

Tasarımcı:

1- Pamukkale doğası ve ekonomisi hakkında korumacılık anlayışı ile kamuoyu yaratmaları gerekmektedir ancak yapmamışlardır.

Doğal yapı → Ulusal → merkezi yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Pamukkale Travertenlerin Korunması ve Geliştirilmesi Projesi Kültür Bakanlığı – Hacettepe Üniversitesi – Denizli Valiliği tarafından 1993-1996 yılları arasında gerçekleştirilmiştir.
2- Pamukkale'nin sahip olduğu doğal değerlerin korunması ve geleceğe aktarılması adına 22.10.1990 tarih ve 90/1117 sayılı Bakanlar Kurulu Kararları ile "Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi" olarak tespit ve ilan edilmiştir. Yönetim hakkı da Özel Çevre Koruma Kurum Başkanlığına verilmiştir.
3- Kültür Bakanlığınca 1991 yılı Haziranında düzenlenen uluslararası çalışma grupları toplantısında yöreyle ilgili kararlar alınmıştır.
4- Kültür ve Turizm Bakanlıkları 02.10.1996 tarihinde müşterek koruma projesi uygulamaya koyma kararı almıştır.

(http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem20/yil1/bas/b061m.htm)

Koruma Grubu:

1- İzmir 2 No' lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 02.10.1991 gün ve 2172 sayılı kararı ile onaylanarak yürürlüğe giren Pamukkale Koruma ve Geliştirme Planı ile Pamukkaleye karakterini veren travertenlerin korunması ve geliştirilmesi, termal kaynağın en iyi şekilde değerlendirilerek kullanılması, antik kent dokusunun korunması, alanın kullanım olanaklarının belirlenmesi ve düzenlenmesi hedeflenmiştir.

(http://www.tursab.org.tr/bulten/32/pamukkale.htm)

2- Dünya Miras Komitesi, Türk Tarım Bakanlığı, Orman ve kırsal meselelerle beraber 1989 dan beri Milli Park oluşturmak için çalışmaktadırlar.

(http://whc.unesco.org/archive/repcom88.htm)

3- Dünya Miras Komitesi; 12.12.1990 tarihinde IUCN tarafından belirtilen yönetim problemlerini ilgilenen Türk gözlemci tarafından iletilen bilgilerden memnuniyet belirtirken, alanın özel olarak korunması ve 1991'de bir "Workshop" yapılarak, sonucunda yeni bir yönetim modelinin oluşturulması hedeflenmiştir.

4- Pamukkale'yi Koruma Kurulu (Pamukkale Danışma ve Yönlendirme Kurulu) oluşturulmuştur.

(http://arsiv.hurriyetim.com.tr/tatilpazar/turk/99/04/24/eklhab/03ekl.htm)

Tasarımcı:

1- Kültür Bakanlığının koordine ettiği Pamukkale Koruma Amaçlı İmar Planı kapsamında Mimarlar Odası Ankara ve Denizli Şubesi mimarlarının katılımı ile Pamukkale'den Patara'ya ülkemizde koruma uygulamaları ve sorunları irdelenmiştir.

(http://www.izmimod.org.tr/kutuphane/b.htm)

2- Mimarlar Odası Denizli Şubesi Başkanı Arif Balkanay 16.02.2002 tarihinde Pamukkale için bugüne kadar bir çok proje hazırlandığı, toplumsal gelişim ve kültürel miras projesinde bugüne kadar yapılanların tekrarı olduğunu savunmuştur.

3- Pamukkale Danışma, Denetim ve Organizasyon Birimi (PADOB) Pamukkale'ye yeni vizyon oluşturmak üzere 17.11.2001'de başlattığı projede 4'ü PAÜ'den olmak üzere 25 mimar, mühendis, peyzaj mimarı, restorasyon ve su uzmanları görev yapmaktadır.

(http://www.arkitera.com/haberler.htm)

Doğal yapı → bölgesel → yerel yönetim, koruma grubu, turist

Yerel yönetim:

1- Denizli Vali Yardımcısı, Denizli Belediyesi, PAÜ ve Pamukkale Belediyesi ile ortak Pamukkale Koruma Geliştirme ve Danışma Hizmeti Protokolü imzalamışlardır. (17.02.2002)

2- Pamukkale Termal Otel önünde eski vali Yusuf Ziya Göksu ve Belediye Başkanı Ali Aygören, Çin'den gelen ekibe Pamukkale termal suyu ve bölgenin doğal yapısını anlatmışlardır. (05.07.2002)

Koruma Grubu:

1- Eski Vali Yusuf Ziya Göksu'nun başkanlığında 1997 yılında Pamukkale Vakfının kurulması kararı alınmıştır.

2- PAÜ Rektörü Prof. Dr. Hasan Kazdağlı turizm sektörünü mevsimlere yayarak bölgede termal suyun önemini oluşturan bir sağlık merkezinin kurulmasını amaçladıklarını belirtmektedir. (21.01.2002)

(http://212.154.21.40/2002/01/21/ege/default.htm)

Turist:

1- Bölgede 1 gecelik turist anlayışı hakimdir. Bölge doğal yapısının tam anlamıyla algılanabilmesi ve hissedilebilmesi için yeterli bir süreç değildir.

Bölge turizminin gelişmesine engeldir. Turistin kalış süresini uzatmak gerekmektedir.

Doğal yapı → yerel → yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, tasarımcı

Yerel yönetim:

1- Karahayıt Belediye Başkanı İlkay Çıbık, projeler oluşturulurken beldesindeki turizm ve doğa potansiyelinin göz ardı edildiğini ve Belediye'nin dışlandığını öne sürmüştür.
(http://www.hurriyetim.com.tr/haber)
2- Pamukkale Belediye Başkanı Osman Akkulak da Pamukkale doğal yapısının yerel bir konsorsiyumun hakim olduğu yönetim tarafından yerinden yönetilmesini istemiştir.
(http://www.hurriyetim.com.tr/haber)

Koruma Grubu:

1- Mimarlar Odası Başkanı Tahsin Bayer Pamukkale suyunun başka güzergahlara taşınması ile 25 bin m2 yeni bir beyaz alanın yaratılacağını belirtmektedir.
(http://www.radikal.com.tr/1999/05/05/turkiye/01tra.html)
2- Termal su korumalı Karahayıt bölgesindeki gelişigüzel sondaj çalışmaları bu kaynağı tehdit etmektedir. Denetim altına alınmalıdır.
(http://www.radikal.com.tr/1999/05/05/turkiye/01tra.html)

Halk:

1- Halk merkezi ve yerel otoritelerin gezmekle travertenlerin korunması fikrine katılmamaktadır.
2- Pamukkale adına yetkisizlikten yakınmakta ve bölgede atıl durumda kalmaktan dolayı endişe ederek, kararlara katılamamaktadır.
3- Yerel halk kireçtaşını kazımakta bu da taraçalara zarar vermektedir.

Turist:

1- 1992'de "Gitmeyelim, görmeyelim yaşasın" boykotu gerçekleştirilmiştir. Pamukkale'nin turist kaynaklı ekolojik sorunlarını çözmek adına düzenlenmiştir.
(http://demos.neuron.gr/evonymos/turkish/medit-sos.html)
2- Ziyaretçilerin Pamukkale taraçalarını çeşitli yollarla kirletmesi açısından 16.05.1997'de Pamukkale bir süre ziyaretçiye kapatılmıştır.

Tasarımcı:

1- PAÜ Koruma Amaçlı İmar Planının peyzaj düzenlemesini Denizlili mimar Cengiz Bektaş ve Pamukkale için çalışmalar yapan mimar Ahmet Yoldaş yapmaktadır.
2- Mimar Ahmet Yoldaş, 16.04.2001 tarihli bir toplantıda yıllardır koruma amaçlı projeler için milyarlar harcanmakta ama ortada somut bir çalışma yok ifadesini kullanmıştır.
(http:// 212.154.21.40/2001/04/16/ege/egedevam.htm)

Doğal yapı → Bina grupları → yerel yönetim, koruma grubu, halk, yatırımcı, tasarımcı

Yerel yönetim:

1- Doğal yapının yasal hükümlerle mekansal gelişim içinde korunarak denetlenmesi görevini üstlenmelidirler ancak yapmamışlardır.

Koruma Grubu:

1- Mimarlar Odası Başkanı Tahsin Bayer 1990'lı yıllarda valilik – sivil toplum örgütleri kirliliği önlemek için harekete geçmiştir. Doğal yapıyı bozan jandarma ve satış barakaları da taşınmalı ve günübirlik tesis olarak hizmet veren özel bir idareye ait tesis yıkılmalıdır kararı alınmıştır.
(http://www.radikal.com.tr/1999/05/05/turkiye/01tra.html)
2- UNESCO'nun ivmesiyle, Kültür Bakanlığı, Denizli Valiliği ve meslek kuruluşlarının katılımıyla onaylanıp yürürlüğe giren master planı kapsamında bölgede geçmişte oluşan Ören Mahallesinin Pamukkale'yi tehdit eden unsurlardan biri oluşu ve Toplumsal Kalkınma ve Kültürel Miras Projesi çerçevesinde bu sorunlara çözüm üretmeye hazırlanmaktadır.
(http://www.ntvmsnbc.com/ore/ads/adredir.asp)

Halk:

1- Pamukkaleli Mustafa Serter (53), 1999 yılında Koruma Amaçlı İmar Planının 2 yılda biteceğini ancak 10 yıllık süreçte hala bir şey bitmediğini ve doğal yapıyı bozan tesislerin yıkılmadığını belirtmiştir.
(http://www.milliyet.com.tr/1999/04/02/haber.html)

Yatırımcı:

1- Yatırımcıların bölge itibarı ile doğal yapıyla ilişkili yatırım planlarına duyarlı bir şekilde bakmalıdırlar ancak yapmamışlardır.

Tasarımcı:

1- 1990 yılı Mayıs ayında Denizli Mimarlar Odasında düzenlenen Pamukkale Sempozyumunda koruma ve geliştirmenin temel ilke ve kararları belirlenmiş, bu ilke ve kararlar plancıların verilerini ve programını oluşturmuştur.
(http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/dönem20/yil1/bas/6061m.htm)

Doğal yapı → Bina → Koruma grubu, turist, yatırımcı, tasarımcı

Koruma grubu:

1- 14 Şubat 2002'de Pamukkale'de bir "workshop" yapılmıştır. Sonuç olarak, Karahayıt, bina ölçeğinde otel ve diğer tesislerin yerleşim yeri olarak organize edilecektir kararı çıkmıştır.
(http://www.kultur.gov.tr/portal/default-en.asp)

Turist:

1- 5 Mayıs 1999 itibari ile otellerin arıtmasının olmadığı ve ziyaretçilerin travertenlere ayak basması sonucu ile rengin kahverengiye dönüştüğü ve beyazlatma çalışmalarına başlanması gerektiği sonucu turistin kullanımı ile ilgili olduğuna dikkat çekilmiştir.

Yatırımcı:

1- Aksoy Grup 2003-2004 yıllarının kışında SPA Merkezi açmaya hazırlanarak termal suyun bu mekanda bina ölçeğinde kullanılmasını hedeflemektedir.
(http://www.gastronomi.boyut.com.tr/devam.asp)

Tasarımcı:

1- İmar koşullarının Özel Çevre Koruma Bölgesi olmasından dolayı özel şartlara uygun tasarımlar yapılması ve bunların denetimden geçmesi açısından Mimarlar Odası ve Özel Çevre Koruma Kurumunun işbirliği gerekmektedir.

Doğal yapı → Yapı elemanı → Yerel yönetim, turist, yatırımcı, tasarımcı

Yerel Yönetim:

1- Alana termal suyu getiren kanallar inşa etmek yerel yönetimlerin sorumluluğundadır ve bu konuda çalışmalar yapılmaktadır.
2- Yeni kullanımların gerektirdiği yeni peyzaj elemanları ile yeni kırsal mobilyaya ilişkin etütlerin geliştirilmesi ve bunların denetimi yapılmaktadır.

Turist:

1- Yeni termal su dağıtım şebekelerinin yapılması ve turistler için kullanıma izin vermek adına oluşturmak gerekmektedir.

Yatırımcı:

1- Pamukkale kuzey kapısı A6-06 enerji nakil hattı trafo yapımı Radsan Elektro Mekanik Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti. tarafından yapılmıştır.
(http://www.radsan.com/referanslar.html)

Tasarımcı:

1- Bölgedeki doğal yapının korunması açısından yapı elemanı seçiminde ölçütler oluşturulabilir ancak bir çalışma yapılmamıştır.

Doğal yapı → Yapı malzemesi → Yerel yönetim, turist, yatırımcı, tasarımcı

Yerel yönetim:

1- Bölge mimarisinde doğal yapı malzemelerinin kullanımı denetlenebilirdi ancak yapılmamıştır.

Turist:

1- Bölgedeki travertenlerin kullanımı ve kullanıcı kitlesinin yöreyi tanımak adına yöre imajı oluşturması ve bölgeyi turistlerin "Beyaz Cennet" olarak adlandırması açısından katkısı olmuştur.

Yatırımcı:

1- Günba İnşaat Dekorasyon Restorasyon Tic. Ltd. Şti. 24.06.1993 tarihinde Pamukkale ören yeri kapısı restorasyonu ve 12.04.1993 tarihinde Pamukkale ören yeri düzenleme çalışmaları ve restorasyonu yapmıştır.
2- Aynı yatırımcı 21.10.1992 tarihinde Pamukkale Hierapolis Ören yeri Müze, Hamam ve Antik Güney Kapısı onarımını projelendirilmiş yapı malzemeleri ile yapmışlardır.

Tasarımcı:

1- Travertenlerin kullanımı ve Traverten mermerciliğinin önemi, mimaride yerini alması ve tasarıma girmesi sağlanmıştır.

Sosyo-kültürel yapı → Küresel → Koruma grubu, tur operatörü, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Koruma grubu:

1- Pamukkale'nin çevresel korunması açısından uluslararası festival önem arz eder. Festival ilk kez Figen Çakmak tarafından bulunmuştur. http://www.turkishdailynews.com/old-editions/06/29/96/feature.htm

Tur operatörü:

1- TÜRSAB 1-3 Mart 2002 tarihlerinde 1. Turizm Fahri Danışmanlar Toplantısına Pamukkale'de katılmıştır ve hem bölgesel hem de genel sorunlar tartışılmıştır.
(http://www.byegm.gov.tr/yayinlarimiz/anadoluyahaberler-yeni/2002/mart/ah-04-03-02.htm)

Yatırımcı-İşletmeci-Tasarımcı:

1- Tanıtım amaçlı etkinlikler ve folklorik değerlerin korunması, organize edilmesi gerekmekteydi ama yapılmamıştır.

Sosyo-kültürel → Ulusal → Tasarımcı-koruma grubu

Tasarımcı:

1- Turizm borsası olarak da adlandırılan Berlin'deki Uluslararası Turizm Fuarında "Beyaz Cennet" Pamukkale büyük ilgi görmüş ve en iyi stand seçilmiştir. Bölgenin tanıtımı açısından önemli bir eylemdir.
(http://www.aksam.com.tr/arsiv/aksam/2002/04/03/egeb/egeb1.html)

Koruma grubu:

1- Koruma grupları sergi ve festival gibi etkinlikleri bu bölgeye yönlendirerek kamuoyu yaratarak koruma-süreklilik olgusunu pekiştirebilirlerdi ancak yeterli önem verilmemiştir.

Sosyo-kültürel → Bölgesel → Merkezi yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi Yönetim:

1- Pamukkale'nin turist çekme amacıyla içeride ve dışarıda tanıtılması Turizm ve Tanıtma Bakanlığı tarafından yapılmaktadır.

Koruma grubu:

1- Pamukkale'yi simgeleyen düzenleme heykelleri oluşturulmuş ve şehir plancıları, mimar, peyzaj mimarı, inşaat mühendisi ve bir üniversite temsilcisinden oluşan kurul toplantılar yaparak bu heykellerin nerelere konulacağını belirlemişlerdir.
(http://www.denizli-bld.gov.tr)

Tasarımcı:

1- Bölgesel kimlik öğelerinin kültürel ve tarihi kimlik sürekliliğini sağlamak için tasarımlara yansıması gerekirdi ancak böyle bir durum gerçekleşmemiştir.

Sosyo-kültürel → Yerel → Yerel yönetim, koruma grubu, turist

Yerel yönetim:

1- Denizli eski Valisi Yusuf Ziya Göksu ve Belediye Başkanı Ali Aygören 10.07.2002 tarihinde Çin'den turist getirmek için Şanghay'a gitmişlerdir. Amaç Denizli ve Pamukkale'nin tanıtımını yapmaktır.
(http://www.denizli-bld.gov.tr/haberler.asp)

Koruma grubu:

1- IUCN, Hierapolis-Pamukkale Dünya Mirası raporunda bölgeden kireçtaşı hatıraların çalındığına dikkat çekmektedir ve bu durumda gerekli önlemlerin alınması için yetkilileri uyarmaktadır.
(http://www.turkishdailynews.com/old-editions/06-16-97/dom.htm)

Turist:

1- Turistler buraya hacı olmak için hac turizmine yönelik gelmektedirler ve yerli ve yabancı turist mevsim koşullarında travertenlerde fotoğraf çektirmek ve Pamukkale Termal'in havuz keyfini çıkarmak açısından iki yönlü turizm çeşidini burada yaşamaktadırlar.

Sosyo-kültürel → Bina grubu → Yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, tasarımcı

Yerel yönetim:

1- Karahayıt Belediyesinin bağımsız imar uygulamaları Pamukkale'yi tehdit eden unsurlardandır ve yetkililer bu mimari karmaşıklığı düzenlemek için çalışmalar yapmaktadırlar.
(http://www.ntvmsnbc.htm)

Koruma grubu:

1- 14 Şubat 2002'de Pamukkale'de "workshop" düzenlenmiştir ve Kültür Bakanlığınca ve çalışma gruplarınca önemli kararlar alınmıştır.
(http://www.kultur.gov.tr/portal/default-en.asp)

Halk:

1- Pamukkale halkı 90'lı yıllarda 150 otel ve pansiyon olmak üzere toplam 400 işyeri olduğunu ancak şu an sayının 150 olduğunu belirtmektedir.Bölgeye rağbetin azalmasından endişe etmektedirler.

Turist-Tasarımcı:

1- Sanatsal öğelerin, tanıtım etkinliklerin sergilenmesi, talebin oluşması, mevcut olanların korunması ve organize edilmesi gerekmekteydi ama yapılmamıştır.

Sosyo-kültürel → Bina → Yerel yönetim, koruma grubu, halk, yatırımcı, tasarımcı

Yerel yönetim:

1- Koruma sahasındaki şifalı su kaynaklarından faydalanacak tedavi, dinlenme, konaklama, eğlence üniteleri tesis projelerinin hazırlanması ve kontrolü yapılmaktadır.

Koruma grubu:

1- Mimarlar Odası Başkanı Tahsin Bayer, 1990'lı yıllarda jandarma ve satış barakalarının taşınması gerektiğini belirtmektedir.

Yatırımcı:

1- Gelişme bölgesindeki konaklama tesislerinin hazırlanması, uygulanması ve kontrolü özel sektör tarafından yapılmaktadır.

Halk-Tasarımcı:

1- Folklorik değerleri ifade edici turizme katkıda bulunulan faaliyetler benimsenerek projeler geliştirilmeliydi ama yapılmamıştır.

Sosyo-kültürel → Yapı elemanı → Koruma grubu, turist, yatırımcı, tasarımcı

Yatırımcı:

1- Kültür Müdürlüğünün emriyle, Ünmak İnş. Tes. Tic. A.Ş. 06.10.1993 tarihinde Pamukkale kuzey ve güney kapıları ziyaretçi karşılama merkezleri ikmal inşaatını yapmışlardır.

Koruma grubu-Turist-Tasarımcı:

1- Bölge dokusu korunmak suretiyle turiste yönelik etkinlikleri ifade edici strüktürler oluşturulabilirdi ama yapılmamıştır.

Sosyo-kültürel → Yapı malzemesi → Yerel yönetim, turist, yatırımcı, tasarımcı

Yerel yönetim:

1- Bölgede gelişmiş olan dokumacılık, kilimcilik gibi el sanatlarının teşviki, organizasyonu, pazarlaması, kooperatifçiliği teşvik etmek amacıyla turistik eşya imalatı düşünülmüştür.

Yatırımcı:

1- Turizm için envanter yapımı, kitap ve broşür basımı için ilin Pamukkale Ören yerinin bazı noktalarına tanıtım levhalarının konulması için harcamaların yapılması organize edilmiştir.
(http://www.pamukkale.gov.tr/haber.html)

Turist-Tasarımcı:

1- Bölge mimarisinin görsel ve proje bazında değerlendirilmesi ve kaynaklarla ilgili duyarlı hareket edilmesi gerçekleşebilirdi.

Tarihi yapı → Küresel ölçek → Merkezi yönetim, koruma grubu, tur operatörü, yatırımcı, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Dünya Bankası, Avrupa ve Orta Asya sorumlusu Eric Peterson, Kültür Bakanlığına Pamukkale'de yürütülen projede kullanılmak üzere 41 milyon dolar hibe kredisi vermeyi kararlaştırmıştır.
(http://212.154.21.40/2002/02/16/turkiye.htm)

Koruma grubu:

1- IUCN alanının korunması ile ilgili devlet birliğinden rapor konusunda bilgi almıştır. Pamukkale'de gelişme 5 alanda olmuştur ve bunların kontrolü sağlanmıştır.

Tur operatörü:

1- İtalyan kazı ekibi Pamukkale'de çalışmaktadır. Denizli İl Özel İdare Müdürlüğünün sağladığı bütçeyle, Denizli Müzesi araştırma görevlisi Haşim Sarısoy bir çalışma yürütmektedir. TUREB AKREDER Pamukkale girişinde üçer günlük iki periyot halinde denetleme yapmışlardır ve rapor hazırlamışlardır.

(http://www.tureb.org.tr/gozuyle2.asp)

Yatırımcı:

1- Dış kaynaklı yatırımcıların tarihi yapı restorasyonu için katkı yapmaları ve korumacılık anlayışı ile planlama yapmak beklenmektedir ancak bu gerçekleşmemiştir.

Tarihi yapı → ulusal → koruma grubu, tur operatörü, yatırımcı, tasarımcı

Koruma grubu:

1- Pamukkaleye yeni vizyon Pamukkale Danışma Denetim ve Organizasyon Birimi (PADOB) başlattığı proje tamamlanmak üzere 4'ü PAÜ' de olmak üzere 25 mimar, mühendis, peyzaj mimarı, restorasyon ve su uzmanları görev yapmıştır. Proje, 15 Aralık 2001'de Kültür Bakanlığına sunulmuştur.

(http://www.arkitera.com/haberler.htm)

Tur operatörü:

1- TUREB, Hierapolis antik kenti için yetersiz işaretleme sistemleri, kötü planlanmış yol ve otoparklarıyla dikkat çekmektedir şeklinde belirtmektedir.

(http://www.tureb.org.tr/gozuyle2.asp)

Yatırımcı:

1- Pamukkale ören yeri Kapı Restorasyonu ve Pamukkale Hierapolis ören yeri, müze, hamam ve antik güney kapı onarımı Günba İnş. Dek. Res. Tic. Ltd. Şti. tarafından yapılmıştır. (21.10.1992)

İşletmeci-Tasarımcı:

1- Bölgedeki tarihi yapıların kullanımı ve restorasyonu ile ilgili katkı sağlanmalıydı ama sağlanmamıştır.

Tarihi yapı → bölgesel → koruma grubu, tasarımcı

Koruma grubu:

1- PAÜ Arkeoloji Bölüm Başkanı Doç. Dr. Celal Şimşek Laodikeia'nın bilgisayarda yıkılmadan önceki halini canlandırmış ve sunumu Kültür Bakanlığına yapmıştır ve hedefler belirlenmiştir.

(http://www.ntvmsnbc.com/news/224225.asp)

Tasarımcı:

1- Denizli'nin kaybolan şehri Laodikeia, mimarlar ve vatandaşlar tarafından gezilmiştir. Denizli Basma ve Boyama A.Ş. (Deba) yönetim kurulu başkanı Esat Sivri, mimar Cengiz Bektaş ve pek çok vatandaş "Laodikeia bizi çağırıyor" gezisi yapmışlardır ve kamuoyu bilinci oluşturulmuştur.

(http://www.arkitera.com/haberler/2002/05/23/kayipsehir.htm)

Tarihi yapı → yerel → merkezi yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Koruma grubu:

1- 14 Şubat 2002'de Pamukkale'de bir "workshop" düzenlenmiştir ve bazı sonuçlar çıkmıştır. Turistler Hierapolis'i doğal mirasın, termal suların ve tarihi kalıntıların yanındaki travertenlerin yüzünden ziyaret etmektedir Eski Hierapolis termal kaynakların özellikleri doğrultusunda yapılanmıştır bu yüzden iyileştirme gereklidir.
(http://www.kultur.gov.tr/portal/default-en.asp)

Merkezi yönetim- Tasarımcı:

1- Antik şehir planlamalarının korunarak yerel denetlemelerin yapılması gerekirdi ancak yapılmamıştır.

Tarihi yapı → bina grubu → yerel yönetim, koruma grubu, turist

Yerel yönetim

1- Eski Vali Yusuf Ziya Göksu Laodikeia kazıları için 260 milyar ayrıldığını belirtmiştir. "Caddeler kiliseyle birleştirilerek Laodikeia kilisesi ortaya çıkacak. Dünyanın en önemli tekstil ve dokuma merkezlerinden birisi olarak, kanalizasyon sistemi, dünyada bir ilk olan ticaret borsası, iş yerlerindeki intizam dikkat çekmektedir."
(http://212.154.21.40/2002/07/13/kultur/h1.htm)

Koruma grubu:

1- UNESCO kararlarına göre proje kapsamında Pamukkale travertenlerine komşu olan Hierapolis antik kenti aslına uygun yapılandırılacaktır.

Turist:

1- Eski Vali Yusuf Ziya Göksu antik tiyatro konusundaki Tabiat Varlıkları Koruma Kurulunun onayını aldıktan sonra sahne restorasyonu yaparak kültür ve sanat faaliyetlerinde kullanacaklarını söylemiştir.
(http://www.arkitera.com/haberler/2002/09/26/apollon2.htm)

Tarihi yapı → bina → yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, tasarımcı

Yerel yönetim

1- Tarihi arkeolojik sit alanı içerisinde bulunan Mistur, Beltes, Tusan ve Pamukkale Otel yıkımı tamamlanmıştır. Koru motelin 1993 yılında başlayan kamulaştırma kararı mahkemelik olduğu için yıkımı gecikmiştir.
(http://www.hurriyetim.htm)

Koruma grubu:

1- Kültür ve Turizm Bakanları çok sık değiştiği için antik kent ve binalarla ilgili pek bir şey yapılmamakta ve böylece yetki karmaşası yaşanmaktadır.
(http://milliyet.com.tr/1999/04/02/haber/hab06.htm)

Halk:

1- UNESCO'nun bölgedeki sit alanları için yolladığı paraların Ankara'da kaldığını belirtiyorlar.

Turist:

1- Turist, tarihi yapıları görmek istemektedir ancak bu yapılar şu an bakımsız ve restore edilmemiş haldedir.

Tasarımcı:

1- Hierapolis antik kenti içinde bugün müze olarak hizmet veren Roma hamamı restore edilecektir. Böylece dünyanın en eski hamamı olarak bilinen termal, tarihteki şekliyle yeniden ortaya çıkarılacaktır.
2- Hierapolis'teki hamam-bazilika ve Plutonyum yapısı da restore edilecektir. (http://212.154.21.40/2002/05/16/kultur/h1.htm)

Tarihi yapı → Yapı elemanı → yerel yönetim, koruma grubu, halk, yatırımcı, tasarımcı

Yatırımcı:

1- 2 Mayıs 2003 tarihinde TGSD (Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği) üyeleri Laodikeia kazılarında Denizli halkı ile birlikte her türlü yardıma hazır olduklarını belirtmişlerdir. (http://www.denizlihaber.com/kutur-sanat/destek-suruyor/htm)

Yerel yönetim-Koruma grubu:-Halk- Tasarımcı:

1- Bölgedeki antik kentlerin tasarımlarda yer alan yapı elemanlarının korunarak sergilenmesi, projelere referans olması ve denetimlerinin yapılması gerekmekteydi ama yapılmamıştır.

Tarihi yapı → Yapı malzemesi → koruma grubu, turist, yatırımcı, tasarımcı

Koruma grubu-Turist-Yatırımcı-Tasarımcı:

1- Bölgede antik kentlerde kullanılan yapı malzemesinin görsel ve teknik korumacılık ilkesi ile kültürel mirasa saygı duyularak denetiminin yapılması gerekmektedir ancak yapılmamıştır.

Üst yapı → küresel → koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Koruma grubu:

1- 15 Şubat 2002 IUCN Koruma Raporu durumuna göre 1964'ten beri varolan turizm tesisleri alandan taşınmak zorundadırlar ve çalışmalar başlatılmıştır.

Yatırımcı-İşletmeci-Tasarımcı:

1- Tüm üst yapı hizmet tesislerinin planlaması, yapılanması ve bakım onarımında katkıları olabilirdi ama olmamıştır.

Üst yapı → Ulusal → merkezi yönetim, koruma grubu, tur operatörü, yatırımcı, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Gelişme bölgesindeki konaklama tesislerinin hazırlanması, uygulama ve kontrolü İmar ve İskan Bakanlığı, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı tarafından yapılmıştır.

2- Gelişme bölgesinde spor ve eğlence tesislerinin proje hazırlanması uygulanması İmar ve İskan Bakanlığı, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü tarafından yapılmıştır.

Koruma grubu:

1- Mekansal planlama ve gelişmenin kontrollü olmasını sağlamalıdırlar ancak tam yapılamamıştır.

Tur operatörü:

1- Ilıcalar Birliği Genel Sekreterliği ve Öger Tours Başdanışmanı Hüseyin Baraner 13.01.2003'te Pamukkale'de sağlık ve güzellik turizmi yapıldığını belirterek kaplıca turizmi için tesis yatırımlarının arttığı ve turizmi hareketlendirdiğini belirtmiştir.

(http://gastronomi.boyut.com.tr/devam.asp)

Yatırımcı:

1- Aksoy Grup 2003-2004'te SPA (Kaplıca) merkezi açmayı planlamaktadır.

(http://gastronomi.boyut.com.tr/devam.asp)

Tasarımcı:

1- Bölge için daha çok tesis ve ulusal fiziki plan için çalışmaların yapılması gerekmektedir ama şu an projelendirme eylemleri çok hızlı gitmemektedir.

Üst yapı → Bölgesel → koruma grubu, tur operatörü, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Koruma grubu:

1- Pamukkale'de planlama yapma ve yaptırma yetkisi Özel Çevre Koruma Kurumu (ÖÇKK), onama yetkisi de Kültür Bakanlığı ile Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Bölge kurulundadır. Çalışmalar bu şekilde yapılmaktadır

Tur operatörü:

1- Denizli eski Valisi Yusuf Ziya Göksu ve Belediye Başkanı Ali Aygören Çinli tur operatörlerini incelemeler yapmak üzere gelmesini sağlamışlardır ve ağırlamışlardır.

(http://212.154.21.40/2002/08/04/ege.butun.htm)

Yatırımcı:

1- Pamukkale kuzey ve güney kapıları ziyaretçi karşılama merkezleri inşaatı 06.10.1993 tarihinde Ünmak İnş. Tes. Tic. A.Ş. tarafından yapılmıştır.
2- Pamukkale'ye Ortadoğu ve Balkanların en büyük sağlık merkezi yapılıyor. PATERO Genel Müdürü Kenan Tüfekçi, Pamukkale'ye yapılması düşünülen sağlık merkezi ile ilgili olarak Avusturya'da fizibilite çalışmaları yaptıklarını söylemiştir.

(http://212.154.21.40/2000/12/01/ege/egedevam.htm)

İşletmeci-Tasarımcı:

1- Üst yapının alt yapıya entegresi konusunda planlama ve yapılanma eylemleri bilinçli koordinasyon içinde yapılabilirdi ama yapılmamıştır.

Üst yapı → Yerel → koruma grubu, tasarımcı

Koruma Grubu:

1- Mimarlar Odası Başkanı Tahsin Bayer, bölgedeki plansız yapılaşmanın kontrol altına alınması gerektiğini vurgulamıştır.
(http://www.radikal.com.tr/1999/05/05/turkiye/01tra.html)

Tasarımcı:

1- PAÜ Koruma Amaçlı İmar Planının peyzaj düzenlemesini Denizlili mimarlar Cengiz Bektaş ve Ahmet Yoldaş üstlenmiştir.
(http://www.arkitera.com/haberler/2002/01/17/pamukkale.htm)

Üst yapı → Bina grubu → merkezi yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Ecirli köyünde (Pamukkale) pansiyonculuğun teşviki, elverişli ünitelerin tespiti, proje hazırlama işleri İmar ve İskan Bakanlığı, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı tarafından yapılmıştır.

Koruma grubu:

1- 14 Şubat 2002'de Pamukkale'de "workshop" yapılmıştır ve sonucundaki kararlardan Karahayıt'ın otel yerleşim yeri olarak organize edileceği kararı çıkmıştır.
(http://www.kultur.gov.tr/portal/default-en.asp)

Tasarımcı:

1- Binaların birbiri ile uyumu, mahalle dokusu incelenmeli ve üst ölçekli yerel planlama yapılmalıdır ama bu konuda kapsamlı bir envanter çalışması yoktur.

Üst yapı → Bina → yerel yönetim, koruma grubu, turist

Yerel yönetim:

1- Karahayıt Belediye Başkanı İlkay Çıbık, projeler ve yerleşim örüntüsü oluşturulurken beldesindeki turizm potansiyelinin göz ardı edildiği ve üst yapı konusunda belediyesinin dışlandığını öne sürmüştür.
(http://www.hurriyetim.com.tr/anasayfa)

Koruma grubu:

1- Planlama ve estetik çarpıklığı önlenmelidir ancak bu konuda çabaları oluşmamıştır.

Turist:

1- Turistler Pamukkale ören yerinde tuvaletlerle ilgili sıkıntı yaşamaktadır. Pamukkale Turizm Derneği tarafından Pamukkale'nin birkaç yere konan mobil tuvaletler gündüz saatlerinde kapalı olduğundan yerli ve yabancı turistler açık alanları kullanmaktadırlar.
(http://www.aksam.com.tr/arsiv/aksam/2002/06/10/egeb/egebpm2.html)

Üst yapı → Yapı elemanı → yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, tasarımcı

Koruma grubu:

1- Hacettepe Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi antik kentten kalan su arklarını betonla kapatmıştır, yosunlaşma başlayınca da bu kez üstlerinden delikler açmakta çare bulmuşlardır.
(http://www.milliyet.com.tr/1999/04/02/haber/hab06.html)

Yerel yönetim- Halk- Turist- Tasarımcı

1- Üst yapı strüktürünün görsel olarak yapılanması, bakım ve onarımı ve de kullanım ölçütleri konusunda girişimlerde bulunulabilirdi ama gerçekleşmemiştir.

Üst yapı → Yapı malzemesi → yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, yatırımcı, tasarımcı

Koruma grubu:

1- 14 Şubat 2002'de Pamukkale yapılan "workshop" ve sonuçları itibarı ile turistler Hierapolis'i doğal mirasın, termal suları ve tarihi kalıntıların yanındaki travertenlerin yüzünden ziyaret ettikleri ortaya çıkmıştır ve bu şekilde malzeme dokusu önem kazanmıştır.
(http://www.kultur.gov.tr)

Yerel yönetim-Halk-Yatırımcı-Tasarımcı:

1- Bölgedeki malzeme dokusunun çeşitliliği ve yerelliğinin projelerde kullanılması, yapılanması ve bakım onarımı yapılmalıydı ama yapılmamıştır.

Alt yapı → Küresel → merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci

Merkezi yönetim:

1- Finans bulma açısından etkindirler ancak çok faaliyetleri yoktur.

Koruma grubu:

1- UNDP Projesi ile Denizli ve bölgenin jeotermal ısıtması için ön fizibilite çalışmaları yapılmıştır.
(http://www.hidro.hacettepe.edu.tr/eski/ukam-turk.htm)

Yatırımcı-İşletmeci:

1- Fiziki ve insani altyapı çalışmalarının yatırımı, bakım onarımı yapılmalıydı ama yapılmamıştır.

Alt yapı → Ulusal → koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Koruma grubu:

1- Pamukkale arkeolojik ve doğal sit alanı içerisinde yer alan Ören mahallesi Yeniköy'de hazine arazilerine kurulacak evlere nakledilecektir. Taşıma ve yerleşme işini Çevre Koruma Kurulu yapacaktır ancak bu proje şu an gerçekleşememiştir.
(http://212.154.21.40/2002/05/16/kultur/h1.htm)

Yatırımcı:

1- Teleferik tesisi etütleri ve uygulama Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ve İmar ve İskan Bakanlığı tarafından yapılmaktadır.
2- Elektrik temini Köy Hizmetleri tarafından sağlanmaktadır.

İşletmeci-Tasarımcı:

1- Tüm altyapı çalışmaları ve ulaşım ağı proje yapımı öncesinde planlanarak yapılması gerekmektedir ancak bu konuda üstlerine düşeni yapmamaktadırlar.

Altyapı → Bölgesel → merkezi yönetim, koruma grubu, tur operatörü, yatırımcı, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Mevcut Denizli-Pamukkale asfalt yol güzergahının travertenleri kat eden kısmının iptali ile yolun Müştak Deresi Vadisinden geçirilmesi Bayındırlık Bakanlığı, Devlet Karayolları tarafından yapılmıştır.

Yatırımcı:

1- Pamukkale suyunun hidrolojik ve terapik etütleri ve termal kaynakları ve özelliklerinin tespiti için Enerji ve Tabii Kaynaklar ve Sağlık Bakanlığı bölgeye yatırım yapmıştır.
2- Pamukkale Güney Kapısı zemin etüt ve taşıma gücü deneyleri 10.03.1993 tarihinde DSİ 21. Bölge Müdürlüğü – Aydın tarafından yapılmıştır.

Koruma grubu-Tur operatörü-Tasarımcı:

1- Fiziki altyapı tesislerinin planlaması, bölge için denetiminin, uygunluğunun tespitinin yapılması gerekmekteydi ancak yapılmamıştır.

Alt yapı → Yerel → koruma grubu, tur operatörü, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Koruma grubu:

1- IUCN alan korunması ile ilgili olarak düzenlenen rapora göre. termal su dağılım şebekesinin yeniden yapılanması ve bu şekilde yeni su dağıtım kanallarının tasarlanması gerektiğini ifade etmiştir.

Tur operatörü:

1- TUREB bünyesinde rehberler 16.05.2003 tarihinde belirttikleri üzere tiyatro sahnesinin zaman zaman çöp içinde olabildiğini, alanın temizlik niteliğinin çok iyi olmadığıdır ve önlem alınmasını şart koşmuşlardır.

(http://www.tureb.org.tr/müzehaber.asp)

Yatırımcı:

1- Pamukkale kuzey kapısı A6-O6 enerji nakil hattı trafo yapımı Denizli Valiliği tarafından, Radsan Elektromekanik San. Ve Tic. Ltd. Şti.'ne 1994 yılında yaptırılmıştır.

(http://www.radsan.com/referanslar.htm)

İşletmeci:

1- PATERO adında kurulan şirkette bir araya gelen turizmciler sağlık turizmi, kaplıca ve termal sularla ilgili olarak 2000 yıllık bir marka olan Pamukkale'yi yeniden tüm dünyaya tanıtarak, eski canlılığına kavuşması için projeler yürüteceklerini belirtmişlerdir.

(http://www.byegm.gov.tr/yayinlarimiz/anadolununsesi/1721/and34.htm)

Tasarımcı:

1- Kurumsal sektörler ve yerel yönetim stratejileri bağlamında planlama sürecinde duyarlı olmak gerekmektedir.

Alt yapı → Bina grubu → koruma grubu, tasarımcı

Koruma grubu:

1- Eski Vali Yusuf Ziya Göksu, Gökçek-Efes örneğini örnek alarak 50 milyar liraya ören yerinde ve çevresinde otopark düzenleme çalışmaları başlatmıştır.

Tasarımcı:

1- Bina gruplarının oluşumunda öncelik altyapının, trafik ve ulaşım ağının tamamlanmasıdır, tasarımcıların hareket noktası bu olmalıdır.

Alt yapı → Bina → merkezi yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Bitki örtüsü düzeni, çalışma alanında ağaçlandırma, bina ölçeğinde yöre düzeni ve bakımı, tedbirlerin alınması İmar ve İskan Bakanlığı, Tarım Bakanlığı tarafından yapılmaktadır.
2- Ecirli (Pamukkale) köyünde altyapı temini İmar ve İskan Bakanlığı Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, Köy Hizmetleri, Mahalli Dernek ve Teşekküller tarafından yapılmaktadır.

Koruma grubu-Tasarımcı:

1- Binaların tesisatlarındaki bir takım bozuklukların kontrolü, bakım onarımı gerekmekteydi ancak yapılmamıştır.

Alt yapı → yapı elemanı → yerel yönetim, koruma grubu, turist

Yerel yönetim:

1- Kullanma suyu ve kanalizasyon Denizli Belediyesi ve köy idareleri tarafından yapılmaktadır.

Koruma grubu:

1- Denetimsiz şekilde, Pamukkale-Karahayıt bölgesinde kuyu açılması sebebiyle kızıl travertenleri yaratan kaplıca suları yok olmuştur. Hem turizm hem de altyapı açısından sorun oluşturmaktadır.

Turist:

1- Oteller alan içinden kaldırılmadan önce otellerde arıtma sistemi yoktur ve bu turistler açısından olumsuz bir durum teşkil etmektedir.

Alt yapı → yapı malzemesi → yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, tasarımcı

Koruma grubu

1- Koruma grubu altyapı için öngörülen çalışmaları Pamukkale'nin turizm bölgeleri olduğu düşünülerek projelendirilmiştir.

Halk:

1- Pamukkale'nin çöpünü toplayıp, süpüren yöre halkı, turizm gelişimi içinde ikinci plana itildiğinden ve önemsenmediğinden şikayetçi olmaktadır.

(http://www.milliyet.com.tr/1999/04/02/haber/hab06.html)

Yerel yönetim-Turist-Tasarımcı:

1- Altyapı için kullanılan yapı malzemesinin turizm alanına uygun şekilde görsel açıdan uygun seçilmesi, planlanması ve denetiminin yapılması gerekmekteydi ancak yapılmamıştır.

Ulaşım → küresel → merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci

Merkezi yönetim:

1- IUCN ve UNESCO'nun kararları doğrultusunda alana traverten taraçalardan tırmanarak çıkan, Pamukkale kasabası ve platoyu bağlayan yol kapatılmıştır ve alternatif fikirler tasarlanmaktadır.

Koruma grubu-Yatırımcı-İşletmeci:

1- Ulaşım planları, bütünsel arazi kullanım planlaması ve yatırımı yapılmalıydı ancak yapılmamıştır

Ulaşım → ulusal → merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci

Merkezi yönetim:

1- Denizli Valiliğinin girişimleri ile Çardak havaalanına charter seferleri düzenlenerek, bölge turizmi için havaalanının faaliyete girmesi hedeflenmektedir.

İşletmeci:

1- Eski Vali Yusuf Ziya Göksu Denizli ve Pamukkale turizmi için Ukrayna Seyahat Acenteler Birliği yetkilileri ile görüşüp turist getirme teklifi aldıklarını kaydetmiştir.

(http://www.aksam.com.tr)

Koruma grubu-Yatırımcı:

1- Kamusal hizmet ve ulaşım politikaları planlanarak uygulanmalıydı ancak uygulanmamıştır.

Ulaşım → bölgesel → koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Koruma grubu:

1- IUCN, uluslararası teknik, bilimsel ve traverten taraçaların korunma durumunu geliştirerek araştıran yönetim birliğine "gelecekteki alana girişler/yol çalışmalarını içeren herhangi işlerin gelişiminde, tam olarak etkileme yapılarının sorumluluğunu almak için devlet birliğini teşvik etmeyi önermektedir.

Yatırımcı:

1- Denizli ili turistik öneme haiz bulunan ve UNESCO tarafından da Dünya Miras Listesinde yer alan Pamukkale ören yerinin koruma amaçlı imar planı kapsamında bulunan yatırımlara 146.635.753.000 TL (1997) harcama yapılmıştır.

İşletmeci-Tasarımcı:

1- Ulaşım bilgileri, arazi kullanım ilkeleri tasarlanarak planlanmalı ancak yapılmamıştır.

Ulaşım → yerel → merkezi yönetim, koruma grubu, tur operatörü, yatırımcı, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Bir tur imkanı sağlanması amacıyla mevcut Denizli-Laodikeia-Pamukkale yolunun ıslahı Bayındırlık Bakanlığı, Devlet Karayolları tarafından yaptırılmıştır.
2- Pamukkale platformunda yaya veya otomobil yolları, park yerleri tesisi Denizli Belediyesi, Bayındırlık Bakanlığı tarafından yapılmıştır. Yine Denizli-Pamukkale, Denizli-Laodikeia-Pamukkale yolları üzerinde manzara terasları ve otoparklar tesisi, koruma bölgesinde manzara terasları tertibi oluşturulmuştur.

Tur operatörü:

1- TUREB'e bağlı rehberler; Pamukkale 'deki kötü planlanmış yol ve otoparklar ve gruplarına ait arabaların antik kente giriş çıkışında yaşanan karmaşadan şikayetçilerdir ve çözüme ulaşmasını beklemektedirler.

Koruma grubu-Yatırımcı-Tasarımcı:

1- Ulaşım sistemi ve yerel araçların planlanarak oluşturulması gerekmekteydi ama gerçekleşmemiştir.

Ulaşım → Bina grubu → koruma grubu, tur operatörü, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Koruma grubu:

1- IUCN raporuna göre taraçalara yeni girişler, alternatif ulaşım fikirleri ile ilgili olmaktadır. Bu şu an çözülememiştir. Kuzey ve güney giriş noktaları, 1996'da tamamlanmıştır ancak efektif çalışmamaktadır.

İşletmeci:

1- DENTUROD ve Pamukkale Turizm Derneği Başkanı Nurettin Koçak, Karahayıt ve Pamukkale Bölgesinde 203 tesiste 11.195'e ulaşan yatak kapasitesi mevcuttur ve termal su kapasitesinin yeterli olduğunu belirtmiştir. (http://www.aksam.com.tr/arsiv/aksam/2002/03/04/inci/inci1.htm)

Tur operatörü-Yatırımcı-Tasarımcı:

1- Ulaşım çeşitlerinin her alana entegrasyonunun planlanması, oluşturulması ve denetlenmesi gerekmekteydi ancak bir çalışma yapılmamıştır.

Ulaşım → Bina → koruma grubu, tasarımcı

Koruma grubu:

1- Çekül temsilcisi Ahmet Yoldaş, yıllardır Pamukkale için koruma amaçlı projeler üretildiğini, ancak ortada somut olarak bir çalışma olmadığını ve henüz ulaşımın da tam anlamıyla çözülmüş olmadığını belirtmiştir. (http://212.154.21.40/2001/04/16/ege/egedevam.htm)

Tasarımcı:

1- Bölgede proje üretenler binaları oluştururken, Pamukkale'ye ulaşan yola bağlantısı, birbirleri ile olan ulaşım ağını irdelemek zorunda kalmakta ve bu projeler (ÖÇKK) Özel Çevre Koruma Kurumu tarafından denetlenmektedir.

Ulaşım → Yapı elemanı → merkezi yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Eski Denizli Valisi Göksu, kuzey kapısında otopark yaptıklarını 50 milyar liraya mal olacak parkın bitmesiyle travertenlerin olduğu bölgeye tur otobüslerinin de girmeyeceğini belirtmiştir. (http://www.and35.htm)

Koruma grubu:

1- Koruma grubunun alanın korunması ve ulaşım standartları ile ilgili çalışmaları olmalıydı.

Tasarımcı:

1- Göksu, otoparkın yanında tasarımcılarla ve detay projelerle Pamukkale peyzaj çalışmalarına başlanacağını vurgulamıştır.

Ulaşım → Yapı malzemesi → yerel yönetim, koruma grubu, turist

Turist

1- Turist, yapı malzemesi bazında Pamukkale ören yeri içerisinde asfaltlı yoldan ziyade Hierapolis antik yolları dokusunda bir ulaşım sistemi tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Yerel yönetim-Koruma grubu:

1- Geleneksel ulaşım ağı, sokak kaplamaları ve boyutlarının oluşturulmasında planlama ve kontrol kararları alınmalıydı ancak alınmamıştır.

(Tablo-2)

Küresel → Ekolojik → koruma grubu, turist, tur operatörü, yatırımcı, tasarımcı

Koruma grubu:

1- Yer altı sularının oluşturduğu Pamukkale yeryüzünde bulunan güzelliklerden sadece bir kaçıdır. SKAD Araştırma Grubu, damla damla karanlıkta oluşan güzellik olarak Pamukkale ekolojisini incelemektedir.
(http://www.ekolojidergisi.com.tr/magazin/42.htm)

Turist:

1- Doğal çevrede en önemli bozulma erozyonla olmaktadır. Kullanım farklılıklarından ya da aşırı kullanımdan doğan erozyon ya da değerlerin tümden yok oluşuna örnek olarak da Pamukkale'de yeşilleşen traverten gösterilebilir ve turistlerin duyarlı olması gerekmektedir.
(http://www.kentli.org/makale/sibel.htm)

Tasarımcı:

1- Tasarımcıların belirttiği üzere ileri düzeyde çevre etkisine uğramış ve kaynaklarını tüketme noktasına gelmiş yerler olarak belirlenen merkezlerden biri de Pamukkale'dir.
(http://www.kentli.org/makale/sibel.htm)

Tur operatörü-Yatırımcı:

1- Turistik bölgenin ekolojisini koruyacak eylemler düşünülmeli ve yatırım planları denetlenmeliydi ancak yapılmamıştır.

Küresel → Sosyal → koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Yatırımcı:

1- UNESCO tarafından da Dünya Miras Listesinde yer alan Pamukkale'nin sosyal açıdan da koruma amaçlı plan kapsamında yatırımda bulunulmuştur.

Koruma grubu-İşletmeci-Tasarımcı:

1- Bölgenin, bölge halkının korunması ve toplum değerlerinin sürdürülmesi gerekmektedir ancak yapılmamıştır.

Küresel → Kültürel → merkezi yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Pamukkale'nin global bakışta yurtdışında da tanıtılması amacıyla ve Pamukkale'nin kültürel yapısını vurgulamak üzere merkezi yönetim teşekküllerinin çabalarından bahsedilebilir.

Koruma grubu:

1- UNESCO, ülkemizden de Göreme, Kapadokya, İstanbul, Boğazköy, Nemrut Dağı, Xanthos-Letoon, Patara, Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası ile beraber Pamukkale'yi de kültürel miras olarak Dünya Kültürel Miras listesine almıştır.

(http://www.haberbilgi.com/bilim/cevre/mehmet-tuncer/cevrekoruma.html)

Tasarımcı:

1- Kültürel kimlik envanteri açısından bölgede kapsamlı araştırma yapılmalıydı ama yapılmamıştır.

Küresel → Mekansal → merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Tasarımcı:

1- Küresel anlamda bölgedeki mekansal oluşuma göre tasarımcılar; boş mekan tüketimini önleyecek düzenli yapılaşma ve geleneksel mimari öğeleri kullanarak tasarım yapmaktadırlar.

Merkezi yönetim-Koruma grubu-Yatırımcı:

1- Kentsel tasarım, mekansal gelişme deseni yönetimlerce planlanmalı ve programlanmalıydı ancak yapılmamıştır.

Küresel → Kurumsal → merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Toplumsal Kalkınma ve Kültürel Miras Projesi yaşama geçirilmeye çalışılmaktadır. Dünya Bankası'nın 32.6 milyon dolar kredi sağlayacağı proje devletin katılımıyla birlikte 49.7 milyon dolara mal olacaktır.

(http://www.arkitera.com/haberler/2002/01/02/pamukkale.htm)

Koruma grubu-Yatırımcı-Tasarımcı:

1- Çevre politikaları ve kamu hizmetleri planlanıp, yürütülmeliydi ancak yapılmamıştır.

Küresel → Politik → merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Koruma grubu:

1- Dünya Bankası Pamukkale için kredi vermektedir. Pamukkale Programı eski planların yeniden revizyonu, giriş kapılarının yeniden düzenlenmesi ve ana aksların Hierapolis içinde yayalaştırılması için milyon dolarlar mertebesinde kredi verilmiştir. Bu tür projeler olduğu zaman UNESCO'dan ICOMOS'tan ya da Dünya Bankasından kredi almak mümkündür.

(http://www.yapiworld.com/cevre/tuncer-antalya.htm)

Merkezi Yönetim-Yatırımcı-Tasarımcı:

1. Planlama-gelişme-kalkınma modellerinin oluşturulması ve yasal hükümlerin belirlenmesi gerekmekteydi ancak gerçekleşmemiştir.

Küresel → Teknolojik → merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Merkezi yönetim-Koruma grubu-Yatırımcı-İşletmeci-Tasarımcı:

1- Bölgenin kalkınma hedefleri ve endüstri politikaları planlanmalı ve de yapım teknolojisi ve yatırımlar denetimli uygulanmalıydı ancak yapılmamıştır.

Küresel → Ekonomik → merkezi yönetim, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Turizm arzının, mevcut her türlü kaynağı değerlendirerek genişletilmesi ve talep edenlerin faydalarına sunulması, turist girişlerini, gelir ve kazançları arttırabilecek, buna paralel olarak yeni olanaklar ve ekonomik değerlendirmeler gündeme gelecektir.
(http://www.dso.org.tr/denizli/turizm.htm)

Yatırımcı:

1- Düşük fiyat politikasından kurtulmasının, tanıtıma gerekli ağırlığı vererek Pamukkale'ye kaliteli turist gelmesinin sağlanmasının bir yolu, turistik otel işletmecilerinin birleşmeleri ve yabancı ortaklar olarak Pamukkale'yi dünya turizmi için cazibe merkezi yapmalarından geçmektedir ve bu durum Denizli Sanayi Odasınca belirtilmiştir.
(http://www.dso.org.tr/ekolarsiv/sayi8/deneko.html)

İşletmeci-Tasarımcı:

1- Denetim sistemleri, ekonomi projeleri ve yatırımların uygulamaları planlanarak; denetimli bir şekilde uygulanmalıydı ama yapılmamıştır.

Ulusal → Ekolojik → merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci

Merkezi yönetim:

1- Pamukkale'yi ekolojik açıdan koruma ve geliştirme projesi çalışmaları, 1989 yılında başlamıştır ve bu koruma amaçlı planı, Denizli Valiliği ve Kültür Bakanlığı oluşturmuştur.

İşletmeci:

1- Çevrede kurulan turistik oteller, Pamukkale'deki kaynaklardan çıkan maden sularından bir bölümünü kanallarla havuzlarına aktarmaları sonucu travertenleri besleyen maden suları azalmıştır. Pamukkale'de kararma ve sararma başlamıştır. Bu açıdan turistik otel işletmecileri uyarılmıştır.

Koruma grubu-Yatırımcı:

1- Doğal üretim sistemleri ve enerji kaynaklarının planlanması ve uygulanması ile ilgili yatırımlar planlanmalıydı ama yapılmamıştır.

Ulusal → Sosyal → koruma grubu, tur operatörü, yatırımcı, tasarımcı

Tur operatörü:

1- TÜRSAB'ın yerli müşteriler arasında düzenlediği anket, Türklerin tatil tercihlerini ortaya koydu. Ankete göre Pamukkale gibi turizm yöreleri %6 ile

en çok tercih edilen üçüncü bölge durumundadır ve ankete katılanların sosyal koşulları üçüncü yaş turizmine elverişli olarak çıkmıştır ve bölge değerlendirmesi yapılmıştır.
(http://212.154.11.40/2001/05/02/haberler/haberlerdevam.htm)

Koruma grubu-Yatırımcı-Tasarımcı:

1- Bölgedeki kalkınma, sosyal etki ve planlamanın yapılmasında rol üstlenmeliydiler ancak gerçekleşmemiştir.

Ulusal → Kültürel → koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Koruma grubu:

1- İçinde Türkiye'nin de bulunduğu 176 ülke UNESCO Dünya Mirası konvansiyonuna katılmıştır. UNESCO Dünya Mirası Listesinde Tarihi Yarımada'nın yanı sıra Kapadokya, Divriği Ulu Cami ve Pamukkale yer almaktadır, 51 ülkeden bir eser bile bu listeye girmeyi başaramamıştır.
(http://www.turkishpilots.org.tr/HABERLER/2003-06-08/UNESCO.html)

Yatırımcı:

1- Kültür Bakanı Erkan Mumcu' nun Pamukkale'nin de içinde bulunduğu 4 ilde ören yeri gelirinin Özel İdare'ye kalmasına ilişkin anlaşmaları feshetmesi, Denizli'de tepkiyle karşılanmıştır. Denizli Sanayici ve İşadamları Platformuna üye yatırımcılar bu konuda kültürel alanda önemli yatırımları ve çalışmaları gerçekleştiren Pamukkale ve Denizli'de büyük sorun yaratacağını vurgulamışlardır.
(http://www.denizlihaber.com/turizm-haber/orenyeri-tirpanina-tepki.htm)

İşletmeci:

1- Küresel çeşitlilik oluşturma adına ulusal düzeyde işletmecilerle görüş alışverişi sağlanabilirdi ancak yapılmamıştır.

Tasarımcı:

1- Eski Turizm Bakanı Mustafa Taşar'ın bilgilendirme yaptığı Türkiye tanıtım filminde tasarımcılar pek çok yerde çekim yaptıkları gibi Pamukkale'nin de doğal ve kültürel yapısını vurgulamaya çalışmışlardır.
(http://www.mustafatasar.gen.tr/konusmalar/turizm-bakanligi/tanitimfilmi.htm)

Ulusal → Mekansal → merkezi yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Eski Vali Yusuf Ziya Göksu, yerel medya eğitim seminerlerinin açılışında Pamukkale'nin varlığı nedeniyle ülkemizi ziyaret eden her dört turistten birisi mutlaka Pamukkale'ye gelmekte ve bu emsali olmayan mekanın güzelliklerini görebilmektedir demiştir.
(http://www.byegm.gov.tr/SEMINERLER/denizli-iv/denizli-3.htm)

Koruma grubu-Tasarımcı:

1- Mekansal örgütlenme ve kentsel ve kırsal arasındaki ilişkinin kurgulanması planlanıp sürdürülmeliydi ancak yapılmamıştır.

Ulusal → Kurumsal → merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Kültür Bakanlığının kültürel miras projesi iptal edilecek projeler arasında listelenmiştir. Ancak Kültür Bakanlığı Müsteşarı Fikret Nesip Üçcan'ın Nisan 2001'de Dünya Bankası proje yönetimine yazdığı mektup sonucu proje "toplumsal kalkınma boyutunun da dahil edilmesi" koşulu ile yeniden gündeme alınmıştır.

(http://www.arkitera.com/haberler/2002/01/02/pamukkale.htm)

Yatırımcı:

1- Pamukkale'de PATERO Genel Müdürü Kenan Tüfekçi şu açıklamayı yapmıştır. "Pamukkale Karahayıt'ta bulunan 7 otelin toplam 3 bin yatak kapasiteli bir potansiyeli ortak bir çatı altında harekete geçirmemizin üzerinden daha iki yıl gibi kısa bir süre geçmesine karşın önemli gelişmeler sağlanmıştır ve başarılar elde edildiği gibi, diğer bölgeler de PATERO modelini incelemeye başlamışlardır".

(http://www.turizmgazetesi.com)

Koruma grubu-Tasarımcı:

1- Yasal süreçler, sürece ilişkin yaklaşımlar ve bölgedeki tasarım ölçütleri planlanarak uygulanabilirdi ancak yapılmamıştır.

Ulusal → Politik → merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Merkezi Yönetim:

1- Kültür ve Turizm Bakanlıklarının yakın dönemde birleşmelerine kadar sürekli çekişmesi ve birbirlerinin kararlarına ters düşmeleri bölgede olumsuz sonuçlar doğurmuştur.

Koruma grubu:

1- Pamukkale'de içinde yer almakla birlikte pek çok örneğin çeşitli detaylarla incelenmesi koruma politikalarının günümüzdeki acıklı hatta trajik komik durumunu ortaya koymaktadır. Bir kurumun yaptığını diğeri beğenmemektedir. Koruma alanları, yaz boz tahtasına dönmektedir. Böylece kısıtlı olan kaynakların da heba edildiği düşüncesi oluşmuştur.

(http://www.haberbilgi.com/bilim/cevre/mehmet-tuncer/cevrekoruma.html)

Yatırımcı-Tasarımcı:

1- Bölge için politik süreçler ve kalkınma ve örgütsel yapının planlanması ve uygulanması yapılmalıydı ancak yapılmamıştır.

Ulusal → Teknolojik → merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Turistik bölgelerde geri kazanım konusuyla ilgili çalışmalar Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı ile birlikte Pamukkale'de de başlatılmıştır.

(http://www.cevko.org.tr)

Koruma grubu:

1- Denizli bölgesi sekiz antik kent ile çok sayıda tarihi esere sahip bir "açık hava müzesi" olarak adlandırılmaktadır. Denizli'deki arkeolojik bulgular, MÖ 7000'li yıllara kadar uzanmakta ve o dönem teknolojisi hakkında fikir sahibi olunmaktadır ve bu çalışma PAÜ'nün katkıları ile oluşmuştur.
(http://www.hurriyetim.com.tr/gezi/haberler/denizlimu.asp)

Yatırımcı:

1- Aksoy Group Richmond Spa World'un inşaatına başlanmıştır. Yurtdışındaki örnekleri gibi en son teknolojinin kullanılacağı bu merkezlerde tedavinin yanı sıra belli kürlerle yurtiçi ve yurtdışındaki misafirlerin bütün bir yıl içinde yaşadıkları stres ve bitkinliği üzerlerinden atacak kendilerini daha genç ve dinamik hissedecekleri terapilerin uygulanacağı bir kür merkezi olacaktır.
(http://gastronomi-boyut.com.tr/devam.asp)

Tasarımcı:

1- Yeni teknolojilerin kullanılması ve tarihi dokuya uyarlanması ve altyapı yeterliliğinin sağlanması tasarımcının planlama hedeflerinde olmalıydı ancak olmamıştır.

Ulusal → Ekonomik → merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı, işletmeci

Merkezi yönetim:

1- Kültür Bakanlığı UNESCO tarafından Dünya Miras Listesine alınan Pamukkale'de ören yeri gelirlerine el koymuştur. Gelirler artık valilik yerine Kültür Bakanlığı'na gönderilecektir.
(http://www.radikal.com.tr/veriler/2003/04/15/haber-72103.php)

Koruma grubu:

1- UNESCO'nun da belirttiği gibi bozulmaların sadece doğal yolla olmadığı, değişen sosyal ve ekonomik koşulların sonucunda daha da tehlikeli boyutlara ulaştığı göz önünde bulundurulursa sivil toplum örgütleri aktif çalışmalar içinde bulunmaktadırlar.

Yatırımcı-Tasarımcı-İşletmeci:

1- Sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda ulusal ekonomi dengesi ve üretim sistemleri ve politikaları belirlenmeliydi ancak yapılmamıştır.

Bölgesel → Ekolojik → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Koruma grubu:

1- 25-28 Eylül 1998'de Orta Anadolu'ya 3 günlük inceleme gezisinde alan kullanımı, doğal vejetasyon ve toprak yapısı incelenirken doğal yapısı ve dünyada teklik özelliği ile ünlü olan Pamukkale'ye bölgenin ekolojisini devam ettirme özelliğinden dolayı ziyaret yapılacaktır.
(http://www.kongre.org/ziraat/yisars)
2- İngiliz Mağara Araştırmacı Birliği bastırdığı kitapta Pamukkale'deki kireçtaşı havuzların morfolojisini incelemiştir ve konu almıştır.
(http://www.caves.org/pub/journal/PDF)

Tasarımcı:

1- Prof. Dr. Celal Gökçay'ın (ODTÜ) Pamukkale ve Akköy'de etkili hale gelen sulu çamur bitkilerden besleyici gıdaları uzaklaştırma konusunda Çevre Bakanlığına görüş bildiren danışmanlık görevi üstlenmiştir.

Merkezi yönetim-Yerel yönetim-Yatırımcı:

1- Ekolojik değerlerin korunması, alan yönetimleri ve sürdürülmesi konusunda çalışmalarda aktif olmaları beklenmekteydi.

Bölgesel → Sosyal → merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci

Merkezi yönetim:

1- Koruma ve gelişme bölgesinde kamulaştırma, arazi değerinin tespiti Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı tarafından yapılmaktadır.

Koruma grubu:

1- Bölgedeki özellikle Pamukkale ve Karahayıt'ta ki fiziki ve sosyal altyapıların standardizasyonu, hizmetlerin kalitesini yükseltmek ve buraların doğal özelliklerinin korunması konusunda bir takım sivil toplum örgütleri gerekli olan çalışmaları bilimsel düzeyde sürdürmektedir.
(http://www.dso.org.tr/denizli/turizm.html)

Yatırımcı:

1- Sosyal kurumların teşekkülü ve bölgesel kullanım ve taşıma kapasiteleri ile ilgili girişimler olmalıydı ancak olmamıştır.

İşletmeci:

1- Pek çok işletmeci bölgede turistin 1 gecelik kalışından şikayetçi olmaktadır. Turistin kalış süresini uzatmak için sosyal bir takım çareler düşünülmektedir.

Bölgesel → Kültürel → koruma grubu, turist, tur operatörü, yatırımcı, tasarımcı

Koruma grubu:

1- 22-27 Haziran'da Denizli Belediye Başkanlığı ve sivil toplum örgütleri tarafından düzenlenen Uluslararası Pamukkale Müzik ve Kültür Festivali de kültürel açıdan bölgeye başka bir önem kazandırmaktadır.
(http://www.leylek.com/aktif/gezginsirt/pamukkale)

Tasarımcı:

1- Bölgedeki tasarımcılar "Toplumsal Kalkınma ve Kültürel Miras Projesi" adı verilen uygulama ile doğal güzellikleri ve tarihi dokusuyla dikkat çeken bu cazibe merkezini yeniden canlandırmış olacaktır.
(http://212.154.21.40/2002/05/16/kultur/h1.htm)

Turist-Tur operatörü-Yatırımcı:

1- Bölgenin kültürel altyapısının oluşturulması, korunması ve sürdürülmesi gerekmektedir ancak olmamıştır.

Bölgesel → Mekansal → koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Koruma grubu:

1- Hierapolis kentinin en büyük yapılarından biri olan Roma Hamamı, 1984 yılından bu yana Hierapolis Arkeoloji Müzesi olarak hizmet vermektedir. Hierapolis hamamının bölümlerinden olan üç kapılı mekan ile doğu bitişiğindeki kütüphane ve gymnasium olarak bilinen açık mekanlar müze teşhir alanı olarak düzenlenmiştir.

(http://guzelkoy.denizli-bld.gov.tr/20.14pam/pamukkale%20tr/muze.htm)

Yatırımcı-İşletmeci-Tasarımcı:

1- Mekansal strateji planları, doğal koşullar ve arazi kullanımı planlanmalı ve uygulanmalıydı ama gerçekleşmemiştir.

Bölgesel → Kurumsal → merkezi yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Koruma grubu:

1- Denizli Ticaret Odasının (www.dto.org.tr) web sitesinde, ilgililerin turistik projeksiyonunun ifade şekli şu şekildedir: Denizli'de turizmi, tarihi yerler görmenin de dışına taşımak önemlidir. Kongre turizmi, yayla turizmi, kış turizmi, termal turizm, üçüncü kuşak yaş turizminin ve olabiliyorsa dinsel turizmin fonksiyonel ve kurumsal boyutta yapılması gündemdedir ve bu konuda çalışmalar yapılmaktadır.

(http://www.herseyiletisim.com/tt/mart/print/106-tr-1-p.htm)

Merkezi yönetim-Tasarımcı:

1- Bölgede kurumsal altyapının örgütlenmesi ve kamu hizmetlerinin organize edilmesi gerekmekteydi ancak olmamıştır.

Bölgesel → Politik → merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Merkezi Yönetim:

1- UNESCO tarafından Dünya Miras Listesine alınan Pamukkale'de Ören yeri gelirlerine Kültür Bakanlığı el koymuştur. Gelirler Valilik yerine Bakanlığa gönderilecektir. Vali Yazıcıoğlu, Pamukkale Ören yerinde 2002'de 3 trilyon 434 milyar 100 milyon lira gelir elde edildiğini ve bu parayla Pamukkale beyazlatılması ve kazı çalışmalarının yanı sıra bazı tarihi evlerin kamulaştırmasının yapıldığını ve bu kararın Pamukkale'deki çalışmaları önemli ölçüde aksattığını belirtmiştir.

(http://www.radikal.com.tr/veriler/2003/04/15/haber-72103.php)

Tasarımcı:

1- Sürdürülebilir Kalkınma Politikaları göz önünde bulundurularak bölge için projeler üretilmelidir ancak tasarımcılar bu hassasiyeti henüz tam anlamıyla yakalayamamışlardır.

Koruma grubu-Yatırımcı:

1- Bölgesel kalkınma ve planlama, politik ve sosyal olaylarda etkin olmaları gerekmekteydi ancak olmamıştır.

Bölgesel → Teknolojik → merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Turistik bölgelerde geri kazanım konusu ile ilgili Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı ile işbirliği içinde Pamukkale'de de başlatılmıştır. (http://www.cevko.org.tr)

Koruma grubu:

1- Denizli bölgesi 8 antik kent ile çok sayıda tarihi esere sahip bir "açık hava müzesi" olarak adlandırılmaktadır. Denizli'deki arkeolojik bulgular MÖ 7000'li yıllara kadar uzanmakta ve o dönem teknolojisi hakkında fikir sahibi olmaktadır. (http://www.hurriyetim.com.tr/gezi/haberler/denizlimu.asp)

Yatırımcı-Tasarımcı:

1- Kalkınma modelleri, yapım teknolojileri ve yatırımları bölgede planlanmalıydı ancak yapılmamıştır.

Bölgesel → Ekonomik → merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Politikacılar, Pamukkale Beldesinde sivil toplum örgütleri ve meslek odaları temsilcileriyle sohbet toplantısı yapmıştır. Esnaf Odaları Başkanı Musa Çelikkol ekonominin ve esnafın kötü durumundan söz etmiştir ve çözümler önermiştir

Koruma grubu:

1- Kültürün tanıtılmasına yönelik, ekonomik amaçlar gözetmeyen toplumsal faaliyetler olan şenlikler, kültür turizminin de bir parçasıdır ve Denizli'de de Pamukkale Festivali kutlanmaktadır.

Yatırımcı-Tasarımcı:

1- Bölge için sosyal politika ve ekonomik proje ve yatırımlar ve turizm ile entegresi konusunda çalışmalar yapılmalıydı ancak yapılmamıştır.

Yerel → Ekolojik → yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, tur operatörü, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Koruma grubu:

1- UNESCO Dünya Miras Komitesi bürosu 13-21 Haziran 1991 tarihli raporunda Pamukkale için adım adım doğal/karma miras alanının koruma durumunun iyileştirilmesi açısından önlem alındığı olumluluk yaratmıştır. Tekrar koruma hallerinin devamına karar vermiştir. (http://whc.unesco.org/archive/repbur91.htm)

Halk:

1- Yüksel, F., Bramwell, B. ve Yüksel, A., 1999 yılında "Stakeholder interviews and tourism planning at Pamukkale, Turkey" isimli bildirisinde konu olarak Ören Mahallesi halkından bahsetmiştir (Yüksel, Bramwell, Yüksel, 1999, s:352).

İşletmeci:

1- Koçak Otel sahibi ve Pamukkale Turizm Derneği Başkanı Nurettin Koçak Pamukkale'nin yerel ekolojik değerlerinden, yeterince istifade edilmediğinden şikayet etmiştir.

(http://212.154.21.40/2000/06/20/ege/egedevam.htm)

Tasarımcı:

1- Mimar Şermin Özduran Pamukkale üzerine hazırladığı bir sunuşta alanın doğal, ekolojik ve arkeolojik özelliklerinin korunması ve korunurken geliştirilmesi aynı zamanda turizmle beraber değerinin azalmamasını sağlamayı belirtmiştir.

(http://www.iisd.ca/sd/culturalheritage/sdvol24no2e.html)

Yerel yönetim-Turist-Tur operatörü-Yatırımcı:

1- Fiziksel planlama, arazi kullanımı ve çevre yerleşmelerinin korunması ve kaynakların sürdürülerek denetlenmesi sağlanmalıydı ancak yapılmamıştır.

Yerel → Sosyal → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Bölgedeki turizm hareketlerini tüm yıla yaymayı hedeflemektedirler. Böylece yaz turizminden çok az pay alan yöreler ve tesislerle sisteme dahil olarak, ulaştırma faaliyetleri, istihdam, eğitim ve araştırma gibi diğer alanlarda da yıl boyunca bir hareketlilik ve canlanma sağlanacaktır.

(http://www.dso.org.tr/denizli/turizm.html)

Yatırımcı:

1- PATERO Başkanı Kenan Tüfekçi Ortadoğu ve Balkanların en büyük sağlık merkezi için 3000 turist kapasiteli, sağlık turizmi açısından Avrupa'da söz sahibi olunacak bir tesis olarak bahsedilmektedir.

(http://212.154.21.49/2003/12/01/ege/egedevam/htm)

Yerel yönetim-Koruma grubu-Tasarımcı:

1- Bölgedeki yaşam koşullarının düzeyi, toplumsal olgular, özde belirtiler ve proje altyapısındaki yerel bilgilerle ilgili çalışmalar yapılmalıydı ama yapılmamıştır.

Yerel → Kültürel → merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci

Merkezi yönetim:

1- Vali Recep Yazıcıoğlu, ilin zengin tarih ve kültürel yapısına işaret ederek, yılarca sadece Pamukkale Ören yerindeki Hierapolis'te kazı yapıldığını, son yıllarda buna Laodikeia'nın eklendiğini, ancak kazı çalışmaları yapılması gereken daha pek çok yer bulunduğunu söylemiştir.

(http://www.ntvmsnbc.com/news/212585.asp)

İşletmeci:

1- Pamukkale Turizm Derneği Başkanı Nurettin Koçak, Kültür ve Turizm Bakanlığı arasındaki yetki çatışması nedeniyle bölgedeki çalışmaların aksadığı ancak iki bakanlığın birleşmesiyle bu durumun ortadan kalktığını belirtmiştir. Pamukkale'ye gelen turistlerin Ören yeri dışında Pamukkale ilçesini de gördüklerini belirten Koçak, Türkiye'nin vitrininde bulunan Pamukkale kasabasındaki durumlarında düzeltilmesi gerektiğini kaydetmiştir.

(http://www.turizmdebusabah.com/devam-popup.asp)

Koruma grubu-Yatırımcı:

1- Yerel kimliğin ve çekiciliğin korunması ve sürdürülmesi açısından projeler geliştirilmeliydi ancak yapılmamıştır.

Yerel → Mekansal → koruma grubu, turist, tur operatörü, yatırımcı, tasarımcı

Turist:

1- Benzersiz bir doğa harikası olan Pamukkale, çevresindeki kaplıca otelleri ve antik kentlerin kalıntıları ile çok özgün bir mekan oluşturmaktadır. (http://www.olympist.org/2008/turkiye/turizm2.htm)

Tur operatörü:

1- Tur operatörleri Pamukkale'nin koruyamadığımız doğal güzelliklerin başında geldiğini belirtmişlerdir. Doğal oluşumlar sararmakta ve çözüme yönelik mekansal projeler de bir türlü uygulamaya geçirilememekte diye tespitte bulunmaktadır. (http://www.hurriyetim.com.tr/haber)

Koruma grubu- Yatırımcı-Tasarımcı:

1- Bölge kuruluşunda yer alan sokak, meydan ve diğer mekansal, geleneksel öğeler kullanılarak sürdürülmeliydi fakat bu konuda girişim olmamıştır.

Yerel → Kurumsal → koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Koruma grubu:

1- Kurumsal bir bakış açısı ile Pamukkale (Pamukkale, Karahayıt), Özel Çevre Koruma Bölgesinde katı atıkların geri kazanılması projesi uygulanmaktadır. (http://www.toki.gov.tr/habitat/ulusal/cevre.doc)

İşletmeci:

1- Dünyanın yedi harikasından biri olan Pamukkale'de yaşanan sıkıntılar, bütün kuruluşların katılımıyla kurulan PATERO adlı şirketle birlikte aşılacaktır. Son yıllarda turizmde yaşanan sıkıntının aşılması için kurumsal bir birlik kurulmaktadır. Türk turizminde uygulanan ilk model PATERO modelidir. (http://212.154.21.40/2000/08/23/ekonomi/ekonomidevam.htm)

Yatırımcı-Tasarımcı:

1- Belli bir halk örgütlenmesi ve diyalogu ile kurumsallaşma, bilinçlenme örgütlenmeliydi ancak yapılmamıştır.

Yerel → Politik → merkezi yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi Yönetim:

1- Denizli Valisi Recep Yazıcıoğlu Pamukkale'de faaliyet gösteren 5 diskoteğin ruhsatını iptal etmiştir. Bazı kasaba sakinleri ve Belediye Başkanı Osman Akkulak da valiye destek vererek "Pamukkale'nin eğlence hayatında kirlenme sıfırlandı. Bundan böyle şartları yerine getirenler ruhsat alacaktır" demiştir. (http://www.denizlihaber.com/guncel-haber/ögretmen-evine-alkol-yasagi.htm)

Koruma grubu-Tasarımcı:

1- Kentsel politikalar, yerel kültürler daha ifadeli bir şekilde bölgede simgelenmeliydi ancak gerçekleşmemiştir.

Yerel → Teknolojik → merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Koruma grubu:

1- 9 Mayıs 2003'te 3. Havacılık Festivali Çökelez Dağı'ndan serbest uçuşlar şeklinde yapılmıştır. Yamaç paraşütü sporunun bölgede bu mevkide yapılması bölgenin tanıtımı açısından önemlidir.
(http://www.denizlihaber.com/kultur-sanat/havacılık-festivali-basladi.htm)

Merkezi yönetim-Yatırımcı-Tasarımcı:

1- Teknolojik altyapının iyileştirilmesi ve çeşitli kalkınma hedefleri ve yönetimler planlanmalıydı ancak gerçekleşmemiştir.

Yerel → Ekonomik → merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Bölgede gelişmiş olan dokumacılık, kilimcilik gibi el sanatlarının teşviki, organizasyonu/pazarlaması, kooperatifçiliği teşvik etmek amacıyla turistik eşya imalatı ve ticareti Köy İşleri Bakanlığı ve Ticaret ve Sanayi Odası tarafından yaptırılmaktadır.

Koruma grubu:

1- Pamukkale Turizm Derneği Başkanı Nurettin Koçak Pamukkale'ye giriş ücretlerinin Denizliliyi küstürdüğünü söylemiştir. Yerli ve yabancı turistlerden giriş ücreti olarak 5 milyon lira alındığını ifade eden Nurettin Koçak, bu nedenle Denizli'de oturan vatandaşların Pamukkale'ye gelemediğini belirtmiştir. Bu durumda Pamukkale Belediyesi ile ortak bir çalışma yürüterek Denizli'de ikamet eden herkese Pamukkale kartı verdirmeye çalışmaktadırlar.
(http://www.denizlihaber.com/turizm-haber/pamukkale-kan-agliyor.htm)

Yatırımcı:

1- PATERO Başkanı Kenan Tüfekçi "Uzun araştırmalar sonucunda Avusturya'da faaliyet halinde bulunan sağlık merkezinin aynısını Pamukkale'ye yaptırma kararı aldık ve 15 milyon dolara mal olacak proje için Japonya'dan hibe edilen 146 bin dolar ön proje çalışmasında kullanılacak" demiştir.
(http://212.154.21.40/2000/12/01/ege/egedevam.htm)

Tasarımcı:

1- Fiziki plan kararları uygulama bazında yönetim modeli ve yerel ekonomi dengelerinde tasarımcıların da rolü olmalıydı ancak olmamıştır.

Bina grupları → Ekolojik → yerel yönetim, koruma grubu, turist, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Yerel yönetim:

1- Pamukkale Belediyesi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli Belediyesi ve Valilik ile ortak Pamukkale Koruma .Geliştirme ve Danışma hizmeti protokolü imzalanmıştır. (12.02.2002)
(http://www.hurriyetim.com.tr)

Koruma grubu:

1- "Gitmeyelim, görmeyelim, Yaşasın" başlıklı kampanya Pamukkale'nin ekolojik sorunlarını daha da ağırlaştırmamak için Yeşiller Partisi SOS Akdeniz Çalışma Grubu tarafından düzenlenmiştir. Yurtdışı desteği etkili seyahat acentelerinin katılımı üzerine devlet olaya el koymuştur ve bazı uygulamalar başlamıştır. (11.02.1992)
(http://demos.neuron.gr/evonymos/turkish/medit-sos.html)

İşletmeci:

1- PATERO, Pamukkale Termal Oteller Yatırım ve Pazarlama Anonim Şirketi Pamukkale'ye 12 ay boyunca türlü şekillerde turist çekmek için uğraşmaktadır.

Turist-Yatırımcı-Tasarımcı:

1- Yerleşme ve kentleşme ekolojisinde bilinçli ve kurallara uygun davranma şekli korumacılık anlayışı ile uygulanabilirdi ancak uygulanmamıştır.

Bina grupları → Sosyal → yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Yerel yönetim:

1- Pamukkale ve çevresindeki çeşitli gelişmeler, bu gelişmeleri aşan taşıma kapasitesinin üstüne çıkan özelliklerde sağlıksız bir yapılaşma oluşturmaktadır. Bu konuda denetim eksikliği göze çarpmaktadır.
(http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem20yıl2/bas/b002m.htm)

Koruma grubu:

1- Kültür Bakanlığınca 1991 yılı Haziranında düzenlenen uluslararası çalışma grupları bazı kararlar alınmıştır. Sit alanı içerisinde yer alan her türlü turistik tesislerin, yapıların ve piknik alanlarının kaldırılması kararı önemli kararlardan biri olmuştur.
(http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem20yıl2/bas/b002m.htm)

İşletmeci:

1- DENTUROD Başkanı Halit Polat (Denizli Turistik Oteller ve İşletmeciler Derneği) yerli ve yabancı turistin bölgeye ilgisini olumlu bulmakta ve tesislerde %90 doluluk oranı olduğunu bildirmektedir ancak esnaf hala daha durumdan yakınmaktadır.
(http://www.byegm.gov.tr/yayinlarimiz/anadolununsesi/172/and34.htm)

Halk-Turist-Yatırımcı-Tasarımcı:

1- Mimari, toplum olguları, yönetim gibi sosyal ortam belirleyicilerinin korunması sağlanmalıdır ancak yapılmamıştır.

Bina grupları → Kültürel → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Bu yöredeki turizm eğilimini tespit etmek ve imar işlerinin yürütülmesi ve kontrolünü temin için merkezi ve mahalli elemanlardan teşekkül edecek bir organın vazifelendirilmesi, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, İmar ve İskan Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılmaktadır.

Yatırımcı:

1- Tofaş/Fiat Fonu'nun destek verdiği arkeolojik çalışmalardan biri de Pamukkale Hierapolis antik şehri kazısıdır. Yatırım bazında sponsor firmalar bu tip kültürel faaliyetleri desteklemektedir.
(http://www.koc.com.tr/sosyal/tfonu.asp)

Yerel yönetim-Koruma grubu-Tasarımcı:

1- Bina gruplarının fiziksel durumları ve yerel ölçek, mimari ile ilgili çalışmalar yürütülmeliydi ancak yapılmamıştır.

Bina grupları → Mekansal → merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci

Koruma grubu:

1- 14 Şubat 2002'de yapılan "workshop"ta Pamukkale'nin doğal ve ekolojik kimliğinin muhafazası için alandaki otellerin de yıkımı ile Karahayıt'ın otel yerleşim yeri olarak planlanması, organize edilmesi kararı alınmıştır.
(http://www.kultur.gov.tr/portal/default-en.asp)

Merkezi yönetim-Yatırımcı-İşletmeci:

1- Mekansal düzenlemelerin yönetimlerce denetlenmesi ve girişimcilerce de planlama bazında uygulama yürütülebilirdi ama yapılmamıştır.

Bina grupları → Kurumsal → koruma grubu, turist, tur operatörü, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Koruma grubu:

1- 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasasınca koruma alanlarına ilişkin çabalar Kapadokya ve Pamukkale örnekleri dışında 1980'lerin sonuna kadar etkin olamamıştır. Koruma amaçlı planın kim tarafından yapılacağı, kimin tarafından onanacağı ve hangi etabın kim tarafından uygulanacağı hakkında sonu gelmez yazışmalar ve tartışmalar yapılmaktadır. En güzel örneklerden biri Pamukkale'dir. Koruma kurulları bu konu üzerinde çalışmaktadırlar.
(http://ws.ada.net.tr/tepfiforum)

İşletmeci:

1- Bölgedeki pansiyonculuğun geliştirilmesi ve teşviki ile Turizm Bakanlığının proje ve finans konularında öncülük etmesi Pamukkale'de görülen bir işletme şekli modelidir.
(http://yayim.meb.gov.tr/yayimlar/sayi29/tok.htm)

Tur operatörü-Turist-Yatırımcı-Tasarımcı:

1- Kurumsal organizasyon, yerel toplum kuruluşları ile beraber örgütlenme olmalıydı ancak olmamıştır.

Bina grupları → Politik → koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Koruma grubu:

1- Çevre Koruma Kurumu Pamukkale Ören yeri içindeki Ören mahallesinin taşınmasında ve yeni yerlerine yerleşmelerinde proje koordinatörü olarak projeyi yürütecektir. Ancak şu ana kadar konuyla ilgili gelişme olmamıştır. Ören mahallesi sakinleri hala Ören alanı içinde oturmaktadırlar.
(http://212.154.21.40/2002/05/16/kultur/h1.htm)

Yatırımcı-İşletmeci-Tasarımcı:

1- Bölge ile ilgili yerel yönetim politikaları ve yasal hükümlerle ilgili faktörler planlanmalıydı ancak yapılmamıştır.

Bina grubu → Teknolojik → merkezi yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim-Koruma grubu-Tasarımcı:

1- Donanım, teknolojik araç ve gereçlerin bölgede kullanılmasına dair çalışmalar yapılabilirdi ama yapılmamıştır.

Bina grupları → Ekonomik → merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Irak'taki savaşın ilk etkileri, Nisan ve Mayıs için yaptırılan 150 bin rezervasyonun iptali ile "Beyaz Cennet'te" görülmüştür. Pamukkale'nin savaştan bu yana 85 bin turist kaybettiği söylenmektedir ve turizm merkezinin ekonomisinin bozulduğuna işarettir.
(http://www.aksam.com.tr/arsiv/aksam/2003/04/04/yazarlar/yazarlar57.html)

Koruma grubu-Yatırımcı-Tasarımcı:

1- Siyasal, yönetimsel ve örgütlenme modelleri geliştirilerek uygulanmalıydı ama yapılmamıştır.

Bina → Ekolojik → merkezi yönetim, koruma grubu, halk, turist, tur operatörü, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- 1964'ten beri olan doğal alan içerisinde yer alan ve ekolojiyi bozan turizm tesisleri alandan taşınarak kamulaştırma yapılmıştır.
2- Kamulaştırma işlemlerini valilik ve merkezi yönetimle beraber yürütmüşlerdir.

Koruma grubu:

1- PAÜ Rektörü bölgeye doğa ve tarih turizmi yanında şifa dağıtan merkez olma hüviyeti kazandıracak bir hastane kurulacağını belirtmiştir.
(http://212.154.21.40/2002/01/21/ege/default.htm)

Tur operatörü:

1- Tur operatörleri binaların doğal ekolojiyi bozmayacak şekilde inşa edilmesi ve bunun denetlenmesinden yana raporlar sunmaktadırlar.

Yatırımcı:

1- Richmond SPA, Richmond oteller zincirine 2001'de katılmıştır. Binalarda tedavinin yanı sıra yurtiçi ve yurtdışındaki misafirlerimizin 1 yıl içinde yaşadıkları stresi atacakları kür merkezleri oluşturulması esas planlama ilkesi haline gelmiştir.
(http://www.richmondhotels.com.tr/richmondhakkında.htm)

Halk-Turist-İşletmeci-Tasarımcı:

1- Ekolojik mimari ilkeleri ve dokusu planlanmalı, kullanılmalı ve denetlenmelidir ancak yapılmamıştır.

Bina → Sosyal → yerel yönetim, koruma grubu, turist, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Yatırımcı:

1- 2 Mayıs 2003 TGSD (Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği) üyeleri Laodikeia kazılarında Denizli halkı ile birlikte her türlü yardıma hazır olduklarını belirtmişlerdir.
(http://www.denizlihaber.com/kultur-sanat/destek-suruyor/htm)

İşletmeci:

1- Koçak Otel sahibi ve Pamukkale Turizm Derneği Başkanı Nurettin Koçak 2000 yılına umutla baktığını ve tesislerin turistlerin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde her özelliğe sahip olduğunu ve Pamukkale ve Karahayıt'ta bulunan otellerin sezona %75 dolulukla girdiğini belirtmiştir.
(http://212.154.21.40/2000/06/20/ege/egedevam.htm)

Yerel yönetim-Koruma grubu-Turist-Tasarımcı:

1- Sosyal altyapının planlanması ve yönetimlerce korunması ve kullanılması gerekmektedir ancak bir çalışma yapılmamıştır.

Bina → Kültürel → yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Koruma grubu:

1- Pamukkale'de köy pansiyonculuğunun geliştirilmesi, yöre halkının bilinçlendirilmesi ve teşviki amacıyla Turizm Bakanlığınca proje ve finans konularında öncülük edilmesi gerekmektedir.

Yatırımcı:

1- KİTTAŞ inşaat Pamukkale'de Hierapolis Tatil Köyünü projelendirerek yapmıştır. Bu tatil köyü mimarisinde bölgenin kültüründen izler göze çarpmaktadır.

Yerel yönetim-Halk-Turist-İşletmeci-Tasarımcı:

1- Kültürel binalar ve biçimlenişlerinin tasarım-kullanım ilişkisi ve uygulamaların denetlenmesi gerekmekteydi ancak konu ile ilgili çalışmalar yoktur.

Bina → Mekansal → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Merkezi yönetim-Yerel yönetim:

1- Koruma ve gelişme bölgesinde kamulaştırma, kadastro yapımı, arazi değeri tespiti, mevcut konaklama tesislerine irtifak hakkı verilmesi Maliye Bakanlığı, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ve Denizli Belediyesi tarafından yapılmaktadır.

Tasarımcı:

1- Dr. Ahmet Uzel ve Dr. Kamutay Türkoğlu "Planlama açısından Pamukkale'yi koruma-kullanım ilkeleri" başlıklı bildirileri ile Pamukkale üzerinde oldukça yoğun çalışmış tasarımcılardır.
(http://www.ankara.edu.tr/rectorate/dergi/mayis-haziran00/ufakdenhbr.html)

Koruma grubu-Yatırımcı:

1- Mekansal ölçekte binaların standartları uygulama bazında düşünülmeliydi ancak bir girişim yoktur.

Bina → Kurumsal → merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci

Koruma grubu:

1- 1980'li yılların sonunda Pamukkale Koruma Planlamasının irdelenmesi sonucunda ortak bir koruma ve kullanma ilkeleri deklarasyonu hazırlanmıştır ve bunu ilk imzalayanlardan biri de Arkeolog Ekrem Akurgal'dır. Kürsüde şu cümleleri söylemiştir: "Ben 1960'lardaki bu otellerin birincisine onay veren Anıtlar Kurulunun da üyesiydim. Şimdi ise hem imzanın yanlışlığını gidermeye hem de o ilk oteli örnek göstererek çoğalan diğer yanlışları da ortadan kaldırmaya imza atıyorum."

Merkezi yönetim-Yatırımcı-İşletmeci:

1- Mekan organizasyonunun ve kamu hizmetlerinin koruma ve planlama bazında uygulanması yapılmaktaydı ancak yapılmamıştır.

Bina → Politik → koruma grubu, turist, tur operatörü, yatırımcı, tasarımcı

Turist:

1- Turistlerin ayak basması sonucu zarar gören travertenleri kurtarmak için kontrollü gezinti politikası ve bir süre tam anlamıyla yasaklama politikası ile çare bulunmuştur. Binaların bölgeden uzaklaştırılması açısından da politikalar benimsenmiştir.

Koruma grubu-Tur operatörü-Yatırımcı-Tasarımcı:

1- Koruma olgusu, plan-proje etütleri ve bina ölçeğinde kimlik olgusu korunarak ve denetlenerek uygulanmalıydı ancak yapılmamıştır.

Bina → Teknolojik → koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Yatırımcı:

1- EKPA Yapı Ltd. Şti İnşaat Taahhüt İşleri Pamukkale Sit alanı Giriş Tesisleri Granit temini ve uygulama işlerini bölge mimarisine uygun teknolojiyi kullanarak yapmışlardır.
(http://www.ekpa.com.tr/insaat.htm)

Koruma grubu-İşletmeci-Tasarımcı:

1- Binalarda fiziki taşıma kapasitesi ve altyapı hizmetleri uygulanmalıydı ancak yapılmamıştır.

Bina → Ekonomik → merkezi yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Hazine Müsteşarlığı Teşvik Uygulama Genel Müdürü Turan Serdengeçti'nin turizmin KOBİ kapsamına alınması ve kalkınmada öncelikli yerlerin canlandırılması için devlet yatırımlarından yararlandırılması konulu çalışmalar yer almaktadır.
(http://www.resortdergisi.com)

Koruma grubu-Tasarımcı:

1- Bölge itibari ile planlama bazında yaşanan planlama sorunları ve maliyet analizleri yapılmalıydı ancak yapılmamıştır.

Yapı elemanı → Ekolojik → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Koruma grubu:

1- Yeşil çatılar dünyada eskiden beri varolan yapı elemanlarıdır. Fakat bazı kültürlerde yeşil çatı veya bitkisel mimari az görülmektedir. Pamukkale Hierapolis'te yeşil çatılı mezarlar antik dünyadan önemli örneklerdir.
(http://www.fh-nb.de/LU/mankoehler/contribution2003.doc)

Yatırımcı:

1- Türkiye'nin en sıcak yer altı sularına sahip bölgede bu imkandan yararlanılması için ilk adım atılmıştır. MTA, çalışmalarına başlamıştır. MTA jeotermal kaynaklar ile su ısıtma projesi için kuyu açma projesine başlamıştır.
(http://www.msb.gov.tr/BULTEN17/makaleler/09-jeotermal-enerji.htm)

Merkezi yönetim-Yerel yönetim-İşletmeci-Tasarımcı:

1- Ekolojik yapı elemanlarının korunarak uygulanması sağlanmalıydı ama yapılmamıştır.

Yapı elemanı → Sosyal → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, turist, halk, yatırımcı, tur operatörü, işletmeci, tasarımcı

Koruma grubu:

1- 14 Şubat 2002 de Pamukkale'de "workshop" yapılmıştır ve alınan kararlara göre sıcak su kaynakları Karahayıt'taki otellerde banyo yapma imkanı sağlamak açısından sosyal bir önem arz etmektedir.
(http://www.kultur.gov.tr/portal/default-en.asp)

Halk:

1- Halk, devletin yaya yolları, seyir terasları, gezi bantları yapmadan yasakçı politikalarla Pamukkale'yi bitirdiklerinden yakınmaktadır.
(http://www.milliyet.com.tr/1999/04/02/haber/haB06.html)

Merkezi yönetim-Yerel yönetim-Turist-Yatırımcı-Tur operatörü-İşletmeci-Tasarımcı:

1- Sosyal yaşam kalitesi kullanım ve denetleme bazında irdelenmeliydi.

Yapı elemanı → Kültürel → yerel yönetim, koruma grubu, turist, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Turist:

1- Karahayıt ve Pamukkale çevresinde, yöreye özgü dokumalar, Pamukkale beyazlatılmış çeşitli eşyalar ve halılar turistler için sergilenmektedir.
(http://www.hurriyetim.com.tr/ege/turk/01/02/23/egehab/90ege.htm)

Yerel yönetim-Koruma grubu-Yatırımcı-İşletmeci-Tasarımcı:

1- Kültürel elemanların kullanımı ile ilgili bir çalışma yapılmamıştır.

Yapı elemanı → Mekansal → yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Koruma grubu:

1- Mekansal uygunlukları (tuvalet, dinlenme yerleri, kafeteryalar), tam olarak saptanamayan bu tarihi ören yerleri ve kültür varlıkları turistin bulunduğu ve gezdiği mekanlarda, otellerde daha denetimli davranılması gerektiği ifadesi yer almaktadır.

Yerel yönetim-Halk-Turist-Yatırımcı-İşletmeci-Tasarımcı:

1- Plan tipolojisi oluşturmak ve özellikle turizmle ilgili bölgede cephe elemanlarının planlanması ile ilgili çalışma yapılmamıştır.

Yapı Elemanı → Kurumsal → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Koruma grubu:

1- Pamukkale yakınlarındaki Hierapolis antik kentinin gün yüzüne çıkarılması için 45 yıldır çalışan İtalyan arkeologlar, kentin yüzde 5'lik kısmını ortaya çıkarabilmişken Türk arkeologların kazdığı Laodikeia'da ise 2 aylık zaman süresinde antik kentin pek çok ana bölümünü ortaya çıkarmışlardır. Kazı sırasında şehrin kanalizasyonunun büyük bir kısmı da gün yüzüne çıkarılmıştır. Kentin doğu-batı yönünde uzanan duvarın dış kısmında su künkleri hatları, çeşme iç kısmında ise doğu yönünde bir apsisin yer aldığı kutsal kilise mekanının yer aldığı belirlenmiştir.
(http://www.arkitera.com/haberler/2002/08/05/pamukkale.htm)

Merkezi yönetim-Yerel Yönetim-Yatırımcı-Tasarımcı:

1- Kurumsal kapasite ölçüleri ve elemanların detaylandırılması planlanmalıydı ancak olmamıştır.

Yapı elemanı → Politik → merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci

Merkezi yönetim:

1- Pamukkale'deki yıkım, yapım çalışmalarını denetleyen Vali, basın toplantısı düzenleyerek Pamukkale'yi daha da güzelleştirmek için yeni projeler ürettiklerini açıklamıştır.
(http://www.byegm.gov.tr/yayinlarimiz/ANADOLUNUNSESI/178/AND25.htm)

Koruma grubu:

1- Pamukkale'nin güzelleştirilmesi ve koruması amacıyla Pamukkale Üniversitesi tarafından hazırlanan imar planı tamamlanarak PAÜ Rektörü Prof. Dr. Hasan Kazdağlı, projeye başlanabilmesi için Kültür Bakanlığından onay beklediklerini söylemiştir.
(http://www.arkitera.com/haberler/2002/03/20/)

Yatırımcı-İşletmeci:

1- Bölgedeki yapı teknolojisi ve çevresel etkilerin korunması adına çalışmalar yapılabilirdi.

Yapı elemanı → Teknolojik → koruma grubu, turist, tur operatörü, yatırımcı, tasarımcı

Turist:

1- Turist, malzemede gelenekseli ancak yapı elemanlarında dayanıklılığı ve gücü temsil eden teknolojiyi tercih etmektedir.

Tur operatörü:

1- Teknoloji ve arkeoloji ikilemi açısından bazı tereddütler ve hassasiyetler taşımaktadırlar. Tur operatörleri bu açıdan fikirlerini belirtmektedirler.

Koruma grubu-Yatırımcı-Tasarımcı:

1- Teknolojik uyum, makine, araç-gereç donanımı uygulama bazında bir çalışmaya konu olmamıştır.

Yapı elemanı → Ekonomik → koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Koruma grubu-Yatırımcı-İşletmeci-Tasarımcı:

1- Yapı elemanlarının tasarım geliştirme ve ekonomik denge kuramlarının planlanması ile ilgili çalışma mevcut değildir.

Yapı malzemesi → Ekolojik → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Koruma grubu:

1- IUCN Dünya Miras Komitesi bürosu doğal taraçaların malzemelerinden alternatif taraçalar oluşturmak ve turistlere buraları açarak doğal alanların ekolojisini korumayı hedeflemektedir.

İşletmeci:

1- PATERO 2000 yıllık bir markayı dünyaya tanıtırken izlediği yol eskiye bağlılık, geleneklerinin devamlılığını sağlamaktadır.

Tasarımcı:

1- Bölgede proje üreten tasarımcıların öncelikle dikkat etmesi gerekenler; ÖÇKK' nın koyduğu imar kısıtlamaları ve bölgenin doğal yapısına ve ekolojisine uyan yapı malzemesi ve detaylarında hareket etmektir.

Merkezi yönetim-Yerel yönetim-Yatırımcı:

1- Kentsel ekoloji ve enerji tasarrufu sağlayacak malzemelerin korunarak kullanımı gerekmektedir ancak yapılmamıştır.

Yapı malzemesi → Sosyal → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Koruma grubu:

1- Denizli-Pamukkale, Denizli-Laodikeia-Pamukkale yolları üzerinde manzara terasları ve otoparklar, koruma bölgesinde manzara terasları tertibi yapılması uygun görülmüştür.

Tasarımcı:

1- Tasarımcıların turistlerin ilgisini çekecek malzemeleri kullanmaları sosyal açıdan memnuniyet getirecektir.

Merkezi yönetim-Yerel yönetim-Yatırımcı-İşletmeci:

1- Şehir dokusu ve sosyal faktörlerin korunması gerekmektedir ancak istenilen olmamıştır.

Yapı malzemesi → Kültürel → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, tur operatörü, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Koruma grubu:

1- ÖÇKK, bölgedeki projeleri denetlerken yöre mimarisinin devamlılığını, yapı malzemesini de dikkat ederek incelemektedir.

Turist:

1- Turist yöre mimarisini ve traverten taraçalarının oluşumuna neden olan kireçtaşından yapılmış kültürel öğelere merak ve ilgi duymaktadır

İşletmeci:

1- Yöredeki türlü işletme sahipleri (bar, kafeterya, ticarethaneler, vb.)turistlerin ilgisi yönünde hareket etmektedirler.

Merkezi yönetim-Yerel yönetim-Halk-Tur operatörü-Yatırımcı-Tasarımcı:

1- Malzeme dokusu ve strüktürün korunarak yerelliğin tasarımlarda vurgulanması gerekmektedir ve denetlenmelidir.

Yapı malzemesi → Mekansal → yerel yönetim, koruma grubu, turist, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Yerel yönetim:

1- Yapı malzemesi ve dokunun konaklama tesislerinin gelişen yapısı içerisinde, turizm potansiyeli ve yerel yönetimlerin yaklaşımları her kentte olduğu gibi Pamukkale'de de tarihsel ve kültürel çevrenin korunmasını farklı kılmaktadır.

Koruma grubu-Turist-Yatırımcı-İşletmeci-Tasarımcı:

1- Kentsel doku, malzeme ölçütlerinin uygulanması gerekmekteydi.

Yapı malzemesi → Kurumsal → yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Koruma grubu:

1- ÖÇKK bölgede yapı malzemesi denetimi yapmaktadır ve özellikle Karahayıt'taki yeni yapılan tesislerin mimarisini ve malzeme seçimini sorgulamaktadır.

Turist:

1- Pamukkale suları kaynaktan çıkıp yamaçlarda çağlayanlar halinde akarken içindeki karbondioksit gazı uçmaktadır. Kalsiyum bikarbonat, karbonat haline gelerek çöker ve beyaz renkte taşlar, kireç taşları, tortular oluşmaktadır. Hatta suyun içindeki elementlerin çöktüğünü görmek için bir süpürge ya da topraktan yapılmış bir testi şelalenin altına bırakılır ve iki gün sonra bunların beyaz renge dönüştüğü görülmektedir.
(http://www.yasamsaglik.com/kaplıcaarasonuc.asp)

Yerel Yönetim-Halk-İşletmeci-Tasarımcı:

1- Yerel malzeme standartlarının planlanması sağlanmalıydı.

Yapı malzemesi → Politik → merkezi yönetim, koruma grubu, yerel yönetim, yatırımcı, tasarımcı

Merkezi yönetim-Koruma grubu-Yerel yönetim-Yatırımcı-Tasarımcı:

1- Bölgede malzeme üretim ve uyum standartlarının örgütlenmesi gerekmektedir ancak gerçekleşmemiştir.

Yapı malzemesi → Teknolojik → merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci

Merkezi yönetim-Koruma grubu-Yatırımcı-İşletmeci:

1- Malzeme bazında strüktürel ve çevresel kontrol sistemleri geliştirilerek uygulanmalıydı ancak uygulanmamıştır.

Yapı malzemesi → Ekonomik → koruma grubu, turist, tur operatörü, yatırımcı, tasarımcı

Koruma grubu:

1- Denizli Valiliği, arkeologlar ve tarihçi bilim adamları ile birlikte yürütülen projeye göre, Dünya Kültür Mirası Pamukkale ve çevresindeki kalıntılarda rastlanan 5 bin yıllık cam üretim geleneği turistlere yerinde anlatılacaktır.
(http://www.hurriyetim.com.tr/haber)

Turist-Tur operatörü-Yatırımcı-Tasarımcı:

1- Bölgede malzemenin analizleri, mali yapı ve fizibilite şartları planlanarak sunulması ve denetlenmesi gerekmekteydi ancak yapılmamıştır.

(Tablo-3)

Ekolojik → Koruma → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Kültür Bakanlığından Müge Bahçeci; 16 Eylül 1996 tarihli Pamukkale'nin Korunması ve Gelişim Planı adlı bildirisi ICOMOS, uluslararası konferanslardan derlenen bildiriler arasında yer almaktadır.
(http://www.icomos.org/usiconos/bibliography.html)

Koruma grubu:

1- Olağanüstü güzellik sergileyen ve çevreye saygısızca hareket eden turizm eylemlerince tehdit edilen Pamukkale'nin korunması kampanyası, bölgenin uzun vadede ekonomik gelişimi için tek yol olarak alternatif turizm çeşitleri önerilmiştir.
(http://demos.neuron.gr/evonymos/english/medit-sos.html)

Turist:

1- Bir dönem pek çok turistin travertenlerde yüzmesi ve ayak basması sebebiyle sararma ve kararmalar başlamıştır bu sebeple devlet, travertenlere ayak basmayı yasaklamıştır.
(http://www.adiyamanli.org/a-report-on-turkey.htm)

Yerel Yönetim-Halk-Tasarımcı:

1- Ekolojik, alan gelişimi ve doğal kaynakların korunması ve denetlenmesi gerekmekteydi ancak bir çalışma yapılmamıştır.

Ekolojik → İyileştirme → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Avrupa Termal Kaynaklar Birliği Pazarlama Komisyon Başkanı Reinhold Petry, Türkiye'nin sağlık turizminden kaynakları doğrultusunda yararlanamadığını belirtmiştir. Pamukkale golf alanları ve eğlence merkezleri oluşturarak önemli bir kür merkezine dönüştürülebileceğini ve Pamukkale'yi ziyaret eden turistlerin suyun özelliklerini bilmediklerini belirtmiştir.
(http://hri.org/news/turkey/anadolu/2000/00-12-16.anadolu.html)

Koruma grubu:

1- Pamukkale'de travertenlerin kirlenmesine neden olan otellerin tarihi 35 yıl geriye gidilmektedir. Oteller yüzünden kahverengine dönüşen beyaz travertenler 1998'den bu yana sürdürülen otel yıkımları sayesinde yeniden

"pamuk" görüntüsüne kavuşmuştur. Pamukkale bu sayede UNESCO'nun Dünya Miras Listesinden çıkarılmaktan kurtulmuştur.
(http://arsiv-hurriyetim.com.tr/tur/turk/99/04/24/sport.htm)

Yerel yönetim-Tasarımcı:

1- Mevcut bozulmaların giderilmesi, çevre kalitesinin ve yaşam alanlarının düzeltilmesi gerekmektedir ancak bir çalışma üstlenmemişlerdir.

Ekolojik → Revizyon → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- 1996 yılında Pamukkale travertenlerindeki yaşanan kirliliğin önüne geçmek amacıyla, bölgede faaliyet gösteren otellerin istimlak edilerek yıkılması önerilmiştir.

Yerel yönetim:

1- Yerel yönetimler ekolojiyi bozacak bir takım zararlı eklemeleri ayıklamak ve doğal dokuyu korumak adına sivil toplum örgütleri ile beraber çalışmaktadırlar.

Koruma grubu-Tasarımcı:

1- Arazi ekolojisinin, çevresinin temizlenmesi ve zararlı kaynaklara müdahale edilmesi ve projelerin bu yönde önerilmesi gerekmektedir ancak bir çalışma yapılmamıştır.

Ekolojik → Kullanma → halk, turist, tur operatörü, işletmeci

Turist:

1- Pamukkale'nin eski güzelliğine kavuşturulması için suyun akışına müdahale edilmemiştir, travertenler üzerinde insanların ayakkabılarıyla gezmesi sonrasında ortaya çıkan kararma, alınan tedbirler sayesinde engellenmiştir. Beyazlatma çalışması için turistlerin gezileri kısıtlanıp ayakkabılı girişler yasaklanmıştır.
(http://212.154.21.40/turkuaz/2002/11/17/haberler/h1.htm)

Tur operatörü:

1- Tur operatörleri bölgenin ekolojik değerini ön plana çıkararak bölgedeki ekolojik turizmi satmaya çalışmaktadırlar.

Halk-İşletmeci:

1- Kaynakların rasyonel temini, alternatif enerji kaynakları ve ulaşımın organizasyonun temini gibi biçimlenmeler yapılmalıydı ancak yapılmamıştır.

Ekolojik → Geliştirme → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, işletmeci, tasarımcı

Yerel yönetim:

1- İzmir II No'lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 02.10.1991 gün ve 2172 sayılı karar ile onaylı "Pamukkale Koruma ve Geliştirme Projesi" ile paralel yürütülecek çalışmalarla ilgili "Pamukkale (Hierapolis)

Koruma ve Geliştirme Projesi" Denizli Valiliği ile PAÜ arasında imzalanan "Pamukkale Koruma ve Geliştirme Projesi Denetim ve Danışmanlık Hizmetleri Protokolü" kapsamında PAÜ tarafından tamamlanmıştır.
(http://www.tursab.org.tr/bulten/32/PAMUKKALE.htm)

Koruma grubu:

1- Pamukkale / Hierapolis Alanı ve Kültürel Miras ve Türk toplum gelişiminin toplum gelişim bileşenlerinin amaçları, doğal ve arkeolojik alanın koruma ve geliştirilmesi ve modern alan yönetimi içinde toplumun katılımıdır.
(http://kuştur.gov.tr/portal/default)

Merkezi yönetim-İşletmeci-Tasarımcı:

1- Sağlıklı yaşam standartlarının sağlanması ve çeşitli sektör örgütleri ile işbirliği içinde olunması gibi eylemlerde bulunmalıydılar ancak gerçekleşmemiştir.

Ekolojik → İşletme → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tur operatörü

Merkezi yönetim:

1- Türk Dünya Miras Alanı için yazılan işletme planı, benzer işletme planları arasında bir model oluşturacaktır. Oxford Archeological Unit (OAU) koruma, kazma, işletme, sunuş ve müze gelişiminin görevleri ile ilgili çeşitli işlerden haber sağladığı için sorgulanmaktadır.
(http://www.oxfordarch.co.uk/pages/pamukkale.htm)

Yerel yönetim:

1- 1969'da ABD Uluslararası Gelişim Teşkilatı asistanlığında bir ülke planı hazırlanmıştır fakat şu ana kadar resmi onay almamıştır. 3 farklı işletme bölgesi, maksimum korumadan şehirsel gelişim kontrol bölgesine kadar uzanan bir ölçekte bulunmaktadır.
(http://www.toruko.org/pamukkale/unesco.html)

Koruma grubu:

1- Pamukkale koruma amaçlı imar planında öngörülen travertenlerin korunması ve geliştirilmesi için Proje Yapım Hizmetleri Projesi Kültür Bakanlığı ve Denizli Valiliği projesi olarak Hacettepe Üniversitesi Karst Su Kaynakları Uygulama ve Araştırma Merkezi (UKAM) ile işbirliği içinde yapılmıştır.

Tur operatörü:

1- İşletme bazında plan ve programların oluşturulması için tur operatörleri denetlemelerde bulunup organizasyonlar yapılmalıydı.

Ekolojik → Örgütlenme → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tur operatörü

Merkezi yönetim:

1- Dönemin Kültür Bakanı İstemihan Talay Pamukkale'nin kurtarılması projesi kapsamında otobüslere belli bölgelere kadar giriş izni verileceğini, bu bölgelere basit raylı ya da bantlı taşıma sistemlerinin konulacağını açıklamış ve yer altı sularının da travertenleri ne ölçüde etkilediği konusunda araştırma yaptıklarını sözlerine eklemiştir.

(http://www.milliyet.com.tr/1998/05/01/yasam/yas03.html)

Yerel yönetim:

1- Yerel yönetimler Pamukkale ve Karahayıt Belediyeleri örgütlenme modelinde yetkisizlikten şikayet etmektedir.

Koruma grubu-Tur operatörü:

1- Yerel ve sivil toplum örgütlerinin hukuki düzenlemeler yapması, üretim sistemlerinin örgütlenmesi gibi çalışmalarda bulunulabilirdi ancak çalışılmamıştır.

Sosyal → Koruma → merkezi yönetim-yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist

Merkezi yönetim-Yerel yönetim

1- Konaklama tesisleri için gerekli bazı personelin civar köylerden temini ve turizm için gerekli ortamın yaratılması için kurslar, yabancı dil kurslarının açılması Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Denizli Belediyesi, Denizli Valiliği ve mahalli turizm dernekleri tarafından yapılmaktadır.

Koruma grubu:

1- 14 Şubat 2002'de Pamukkale'de yapılan "workshop"ta alınan kararlara göre tarımsal kullanımın azalması ve merkezileştirilmiş karar verme minimizasyonundan bahsedilmektedir.

(http://www.kultur.gov.tr/portal/default-en.asp)

Halk:

1- Yöre halkı yol soran turiste yardımcı olurken "ayakçılık" yaptı diye hapsedildiğini belirtmiştir ve bu durumdan dolayı duydukları sosyal sıkıntıyı dile getirmişlerdir.

Turist:

1- Pamukkale'nin beyazlığını çocuklarımızın ziyareti için korumalıyız sloganı turistlere de bir takım kampanyalarla empoze edilmektedir.

(http://bridge74.tripod.com/enteresan/xent12.htm)

Sosyal → İyileştirme → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, tasarımcı

Merkezi yönetim

1- Pamukkale için kaçak konutlardan oluşan Ören Mahallesi başka bir bölgeye taşınacak ve sosyal pozisyonda bir iyileştirme yapılması düşünülmektedir.

Koruma grubu:

1- Kaçak konutlarla ilgili bakanlık, yerel yönetim, proje yürütme birimi ve danışmanları, PAÜ, diğer ilgili bakanlık ve kuruluşları ile sektör temsilcilerinin katıldığı bir workshop planlanmış ve gerçekleştirilmiştir.

(http://www.arkitera.com/haberler/2002/01/02/pamukkale.htm)

Turist:

1- Pamukkale gibi turizm yörelerini içinde barındıran bölge yüzde 6 ile en çok tercih edilen üçüncü bölge durumundadır ve turist eğilimi gözükmektedir. (http://212.154.21.40/2001/05/02/haberlerdevam.htm)

Yerel yönetim-Halk-Tasarımcı:

1- Bölgede turizme yönelik verimliliğin arttırılması ve yaşam koşullarının planlanması gibi eylemlerde bulunulmalıydı.

Sosyal → Revizyon → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Koruma grubu:

1- Sivil toplum örgütleri bölgenin sosyal yapısının korunması ve sonradan eklemelerin ayıklanması adına çeşitli "workshop"lar düzenlemektedirler.

Merkezi yönetim-Yerel yönetim-Tasarımcı:

1- Sosyal yapılanmada reformlar yapılarak, hukuki düzenlemeler yapılması, kaynakların kullanılması gibi girişimlerde bulunulmalıydı.

Sosyal → Kullanma → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Pamukkale Alan Yönetim ve Sunuş Planı Kültür Bakanlığı ve Dünya Bankasının katkılarıyla hazırlanmıştır. Bu projede üniversite, koordinasyon işbirliği, değişik otoriteler tarafından yapılacak etkinlikleri takip edecektir. (http://www.insan.org/themes/wepa/pubs/pdfs/heritage/socreports)

Yerel yönetim:

1- Yerel yönetimler halkın turizm bilinci kazanması için gerekli bilgilendirme seminerleri verebilmelidir ve bu böylece uygulanmaktadır.

Koruma grubu-Tasarımcı:

1- Sosyal kalkınma, kamu politikaları ve düzenlemelerin yapılması, kaynakların kullanılması gibi girişimlerde bulunulmalıydı.

Sosyal → Geliştirme → halk, turist, tur operatörü, işletmeci

Halk:

1- Halkın bu konuda pek bir çabası gözükmemektedir.

Turist:

1- Sosyal pazarlama şeklinde turizmin geliştirilmesinde turistin rol almadığı gözükmektedir.

Tur operatörü:

1- Bölgenin doğal özellikleri yanında sosyal açıdan da tanıtımın bir parçası olması gerektiği düşüncesi hakimdir ve acenteler bu açıdan uğraşmaktadırlar.

İşletmeci:

1- İşletmeciler bölgede sosyal koşulların geliştirilmesi ve bölgeye turist gelişini artırabilmek amacıyla hem tesis hem de misafirperverlik bazında girişimlerde bulunmaktadırlar.

Sosyal → İşletme → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, işletmeci, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Kültür Bakanlığı'ndan Tülin Şermin Özduran, bölgenin yönetimi ve işletimi ile ilgili bazı esaslardan yaptığı bir sunuşta bahsetmiştir.
(http://www.iisd.ca/download/pdf)

Yerel yönetim:

1- Bölgenin taşıma kapasitesinin sağlıklı irdelenmesi ve sağlanması açısından yerel yönetimler zayıf kalmaktadır.

Koruma grubu:

1- Aralık 2001'de AKAN Mimarlık tarafından Türkiye Toplumsal Gelişimi ve Miras Projesi, Pamukkale Alan Yönetimi ve İşletmesi Taslak Plan Raporu sunulmuştur.
(http://www.kultur.gov.tr/portal/default)

İşletmeci-Tasarımcı:

1- Hukuki esasların boyutlandırılması, işletilmesi ve alan ekonomisinin yapılması konusunda çalışmalar yapılabilirdi.

Sosyal → Örgütlenme → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tur operatörü,

Yerel yönetim:

1- PAÜ, Ocak 2002'de Pamukkale Koruma ve Gelişim Projesinin Danışmanlık ve Kontrol Denetleme servislerini üstlenmiştir.
(http://www.kultur.gov.tr/portal/default)

Koruma grubu:

1 Otoyolun yerinin değiştirilmesi ile Pamukkale kasabası ekonomisinin krize girmesi ve halkın sosyal memnuniyetsizliği konusunda girişimlerde bulunulmuştur.

Merkezi yönetim-Tur operatörü:

1- Toplumsal olayların, sosyal planların örgütlenmesi şeklinde eylemlerde bulunulmalıydı.

Kültürel → Koruma → merkezi yönetim-yerel yönetim-koruma grubu, halk

Merkezi yönetim-yerel yönetim-koruma grubu:

1- UNESCO'nun ivmesiyle, Kültür Bakanlığı, Denizli Valiliği ve meslek kuruluşlarının katılımıyla onaylayıp yürürlüğe giren master planı kapsamında, travertenler üzerindeki altı otelin birden kaldırılması, Türkiye'de doğal ve kültürel mirasın korumasına yönelik olarak gerçekleşen büyük çaptaki ilk yıkım kararıdır.
(http://www.ntvmsnbc.com/news/180354.asp)

Halk:

1- Yöre halkı ve yerel yönetimlerce başka yerlerde kullanılmak üzere bilinçsizce alınan malzemelerin yol açtığı bozulmalar ve halkın bilinçsizce neden verdiği olumsuzluklar mevcuttur.

Kültürel → İyileştirme → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist

Merkezi yönetim:

1- Kültürel yapıda iyileştirmeler ve Pamukkale ile ilgili projeler için Avrupa ve Orta Asya Dünya Bankası Sorumlusu Eric Peterson Kültür Bakanlığına 41 milyon dolar vermiştir.
(http://212.154.21.40/2002/02/16/turkiye.htm)

Turist:

1- Eski Kültür Bakanı İstemihan Talay Pamukkale'nin iyi korunması gerektiğini çünkü iyi koruma ve yönetim sayesinde turist sayısının ve ihtiyaçlarının bölgede artacağından bahsetmiştir.
(http://www.turkishdailynews.com/old-editions/06-16-98/feature.htm)

Yerel yönetim-Koruma grubu-Halk:

1- Çevresel değerlerin tamiri, fiziki koşulların ve geleneksel değerlerin güçlendirilmesi için gerekenleri yapmamışlardır.

Kültürel → Revizyon → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, tasarımcı

Yerel yönetim:

1- Yerel yönetim arkeolojik sit alanı içerisindeki kaçak yapılaşmanın temizlenmesi için çalışmaktadır.

Koruma grubu:

1- TMMOB Mimarlar Odası ve Mimarlar Odası Denizli Şubesi tarafından gerçekleştirilecek olan Pamukkale Durum Değerlendirmesi Paneli 20 Şubat 1999 tarihinde Pamuksu Hotel de gerçekleştirilmiştir.
(http://www.tmmob.org.tr/yayin/bulten03/bulten03-12.htm)

Turist:

1- Turist kültürel değerlere eklemeler ve gereksiz yapılaşmalardan dolayı rahatsızlık duymaktadırlar.

Merkezi yönetim-Halk-Tasarımcı:

1- Çevrenin, malzemelerin temizlenmesi, kültürel yozlaşmanın önlenmesi, imaj ve yerel kimliğin vurgulanması gibi durumlarla ilgili çalışmalar yapılabilirdi.

Kültürel → Kullanma → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- ÖÇKK kültürel varlıkların korunması yanında kurulacak yeni tesisler arasında sağlıklı bir dengenin (entegrasyon) kurulmasına özen gösterilmelidir.
(http://yayim.meb.gov.tr/yayimlar/sayi29/tak.htm)

Yerel yönetim:

1- Yöre kültürünün ifade bulması açısından köy pansiyonculuğunun teşviki ve geliştirilmesi ve yöre halkının bu konuda bilinçlendirilmesi çalışmaları yapılmıştır.

Koruma grubu:

1- Pamukkale Turizm Derneği Akdeniz Turizm Fuarında Pamukkale broşürlerinin yanında Kızılcabölük, el dokuması ürünleri ve otantik tezgahlar ile Mantar restoran, mantar tatlısı ile Bekilli Köy şarapları hazırlatmışlardır ve bölge tanıtımını yapmışlardır.

Tasarımcı:

1- Kültürel değerlerin ve kaynakların projelerde verimli bir şekilde kullanılması gerekmektedir ancak uygulanmamıştır.

Kültürel → Geliştirme → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Denizli Valiliği ve PAÜ arasında imzalanan protokole göre, genel peyzaj ve doğa yolu, yıkılan otellerin yerine peyzaj ve çevre düzenleme projeleri, kapatılan yolda yapay çanak revizyonları Koca Çukur rekreasyon alanı, Gölet ve termal havuzları WC ve büfe projeleri, beyazlatma kanalları güzergahı ve termal su dağıtım düzeni raporları ve projeleri hazırlanmıştır.
(http://www.tursab.org.tr/bulten32/PAMUKKALE.htm)

Yerel yönetim:

1- Denizli Belediye Başkanlığının düzenlediği Pamukkale Müzik ve Kültür Festivali de kültürel geliştirme açısından önem arz etmektedir.

Koruma grubu-Tasarımcı:

1- Kültürel sürekliliğin sağlanması ve kültürel faaliyetlerin canlandırılması için bir takım çalışmaların yapılması gerekmekteydi ancak yapılmamıştır.

Kültürel → İşletme → halk, turist, tur operatörü, işletmeci

Halk:

1- Kültürel süreçlerin halk tarafından da benimsenmesi ve turizme katkıda olacak şekilde düzenlenmesi adına çalışmalar yapılmalıydı.

Turist:

1- Ören yerinde işletme yetersizlikleri turiste rahatsızlık verecek ölçüdedir ve tepki almaktadır.

Tur operatörü:

1- Pamukkale'yi ve özellikle Hierapolis'te belediyenin çöp toplamada başarılı olamadığından çok önemli tarihi eserlerin etrafında çöp olduğundan şikayet etmektedirler.

İşletmeci:

1- DENTUROD, PAMTUR ve PATERO gibi yerel işletmeciler kültürel açıdan da turisti besleyici ve bölgeye çekici formüller düşünmektedir.

Kültürel → Örgütlenme → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, işletmeci, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Denizli Valiliği ile Polat Termal Otel işbirliği ile Denizli'de 2000 yılının dinsel inanç turizminde Pamukkale'nin Rolü adlı sempozyum yapılmıştır.
(http://www.hri.org/news/turkey/anadolu/1998/98-07-27-anadolu.html)

Yerel yönetim:

1- Denizli Belediye Başkanı Ali Aygören ve eski vali Yusuf Ziya Göksu; Çin'e gezi yaparak turizm ve kültür adına önemli adımlar attılar. Çin'in en büyük turizm acentesi olan BTG Grubuyla görüşmeler yapılıp, broşürler, cd ve ofisler verilmiştir.
2- Türkiye'den 2 turizm acentesi orada şube açacak ve 5 yıl içinde Çin'den büyük ölçüde turisti Pamukkale'ye yönlendirecektir.
(http://www.denizli-bld.gov.tr/haberler.asp)

Koruma grubu:

1- UNESCO organizasyon komitesinin amacı, kirliliği topluma mal etmek, taraçaların harabiyetini azaltmak ve onları restore ettirmek olarak örgütlenmektedir.
(http://www.turkishdailynews.com/old-editions/06-29-96/feature.htm)

İşletmeci-Tasarımcı:

1- Kültürel planlama ve ortak örgütlenme sisteminin oluşturulmasında kültürel değer ve göstergelerin etkileşimi ile ilgili çalışmalar yürütülmeliydi ancak yapılmamıştır.

Mekansal → Koruma → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Pamukkale'de karmaşık sorunlar ve karmaşık yetki ve sorumluluklar örtüşmesi sergileyen bölgede Bogaziçi'nde olduğu gibi koruma amaçlı birer "özel yasa" çıkartılması etkili bir çözüm yolu olmaktadır. (http://ekutup.dpt.gov.tr/cevre/eylempla/bademli.pdf)

Koruma grubu:

1- Kültürel miras komitesinin listesinde yer alan 15 önemli referans vardır. Örneğin, koruma ve kullanım için master plan, Pamukkale Milli Park (Anon, 1969) tarafından oluşturulmuştur. (http://www.unep-wcmc.org/sites/wh/hierapol.html)

Yatırımcı:

1- DEBA Yönetim Kurulu Başkanı Esat Sivri'nin girişimleri ve katkıları ile Laodikeia'da kazı çalışmaları turizme katkıda bulunmak ve antik kentin korunması adına başlamıştır. (http://www.restorasyon.org/haberler/temmuz.htm)

Yerel yönetim-Tasarımcı:

1- Kentsel planlamanın, bilgi sistemlerinin ve veri sentezlerinin oluşturulması ile ilgili projelendirme ve denetleme görevi üstlenilmeliydi.

Mekansal → İyileştirme → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk

Halk:

1- Yöre halkı turistik bir bölge olma bilinci ile mekansal ve cephesel yenilemeler yapmaktadırlar.

Merkezi yönetim-Yerel yönetim-Koruma grubu:

1- Mekan denetim sisteminin, verilere ulaşım ve yerleşim birimlerinin iyileştirilmesi adına çalışmalar yapılmalıydı.

Mekansal → Revizyon → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist

Yerel yönetim:

1- Belediyeler bazı mekansal eklemeler ve dokuya uymayan yapıları ayıklamak görevini üstlenmektedir.

Halk:

1- Halk Hierapolis'in her yönden temizlenmesine yardımcı olmaktadır.

Turist:

1- Turistler için Pamukkale olağanüstü bir gezi mekanıdır. Hierapolis antik kenti traverten kaya üzerine kurulmuştur ve bu sebeple sakıncalı yapılar uzaklaştırılmalıdır.

(http://www.arzuhotel.com.tr/envitos.html)

Merkezi yönetim-Koruma grubu:

1- Mekansal verilerin imar planlarına uygunluk derecesinde ayıklanması, verilere ulaşım ağının organizasyonu gibi eylemlerin yapılması gerekmekteydi ancak gerçekleşmemiştir.

Mekansal → Kullanma → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, tasarımcı

Yerel yönetim:

1- Yerel yönetimler Pamukkale'nin 1 gecelik kullanımdan ve Antalya'nın arka bahçesi olmaktan dolayı rahatsızdırlar ve bu durumu düzeltmek için ellerinden geleni yapmaktadırlar.

Halk:

1- Yerli halk ören yerine giriş ücretleri çok fazla olduğu için Pamukkale'ye girmemektedirler.

Turist:

1- Türkiye içindeki kültürel ve tarihsel turların başında Pamukkale turları gelir ve her 4 turistten biri Pamukkale'yi görmektedir.

Tasarımcı:

1- Tasarımcılar için bölgedeki proje tasarımlarında Hierapolis antik şehri referans olmaktadır.

Merkezi yönetim-Koruma grubu:

1- Fiziki koşulların planlanması, mekansal dağılımların gösterilmesi ve yapısal durumun tespiti açısından girişimlerde bulunulmamıştır.

Mekansal → Geliştirme → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Yerel yönetim:

1- Yakın zamana kadar sadece iç turizmde yer alan Karahayıt kaplıcaları ve ilçesi artan konaklama tesisleri ile önem kazanmış ve Pamukkale'den sonra yerini almıştır.

(http://www.kultur.gov.tr/portal/arkeoloji-tr.asp)

Koruma grubu:

1- Benzersiz bir doğa harikası olan Pamukkale (Hierapolis), çevresindeki kaplıca otelleri, Aphrodisisas ve Colossea antik kentlerinin kalıntıları ile çok özgün bir mekan oluşturmakta, Hierapolis Büyük Kilise ve Sütunlu Kilise ile termal turizmin yanı sıra inanç turizmi de önemli bir talebi karşılamaktadır.

(http://www.olympist.org/2008/Turkiye/turizm2.htm)

Merkezi yönetim-Tasarımcı:

1- Arazi kullanımı ve mekansal planlama organizasyonun yerel yönetimlerle ilişkisi açısından çalışmalar yapılmalıydı.

Mekansal → İşletme → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Arkeolojik alanın sınırları itibari ile turistik tesislere yasak konmuştur ve alan yönetimi ile ilgili esaslar düzenlenmiştir ancak uygulamaya konmamıştır.

Yerel yönetim:

1- Yerel yönetimler alan yönetiminde yetki alamamaktan şikayet etmektedirler.

Koruma grubu:

1- Dünya Bankası'nın Kültürel Alanları İşletme Workshop'u 26-30 Nisan 1999'da yapılmıştır ve Pamukkale (Hierapolis) de tartışılmıştır.

Tasarımcı:

a. Mekansal yerleşimin ve yapılaşmanın bakımı ve programının yapılması adına projeler üretilmeliydi.

Mekansal → Örgütlenme → halk-turist, tur operatörü, işletmeci

Halk-turist:

1- Turist ve yerli halkın hoş vakit geçirmesini sağlayan Uluslararası Festival önemli bir içeriğe sahiptir. Beyaz travertenlerin griye dönmesine neden olan kitleye çevresel ve mekansal koruma bilincini yerleştirmektedir.
(http://www.turkishdailynews.com/old-editions/06-29-96/feature.htm)

Tur operatörü:

1- Antik şehirde gezilecek mekanların daha bakımlı ve tanıtım levhalarının daha örgütsel olmasını ifade etmektedir.

İşletmeci:

1- Mekansal kurumsallaşma ile yerel toplulukların örgütlenmesi ve geleneklerin çeşitliliğinin sağlanması gibi etkinlikler yapılmalıydı.

Kurumsal → Koruma → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı

Merkezi yönetim:

1- Kurumsal yapılanmada yerel yönetimlerin yanında bunlarla birlikte merkezi yönetim kurumları da yer almaktadır. ÖÇKK' ya bağlı Pamukkale bölgesi de bu şekilde korunmaktadır.

Yerel yönetim:

1- Pamukkale Belediye Başkanı Osman Akkulak'ın da imzasının olduğu tarihi kentler birliğinde zenginliklerin korunabilmesi için gerekli kurumsal ve yönetsel düzenlemelerle ilgili kararlar alınmıştır.
(http://www.geocites.com/tarihikentlerbirliği/bildirgeler.htm)

Koruma grubu:

1- Korumayla ilgili kurumsal ve yönetsel yapıları elden geçirme konularında yapılması gereken işler-eylemler, Raci Bademli'nin doğal, tarihi ve kültürel değerlerin korunması adlı raporda belirtilmiştir.
(http://ekutup.dpt.gov.tr/cevre/eylempla/bademlir.pdf)

Yatırımcı:

1- Kurumsal yasal düzenlemelerin oluşumu ve çevrenin korunması için müdahalelerde bulunulması gerekmektedir.

Kurumsal → İyileştirme → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı,tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Dünya Bankası ile 1995 tarihinde imzalanan anlaşma uyarınca Kurumsal Geliştirme Fonu kaynaklarından alınan hibe ile proje için finansman sağlanmıştır. Çalışma grubu için geniş yelpazede (Belediyeler, sivil toplum örgütleri, üniversiteler vb.) bir katılım sağlanmıştır.

Yatırımcı:

1- PATERO Genel Müdürü Kenan Tüfekçi, turizmde dünyanın önemli bir markası haline gelen Pamukkale'de çevre, tabiat ve kültür değerlerini konu alan projeler oluşturulacağını ve bu konudaki projelere destek sağlayacaklarını belirtmiştir.
(http://212.164.21.40/2000/08/23/ekonomi/ekonomidevam.htm)

Yerel yönetim-Koruma grubu-Tasarımcı:

1- Kurumsal bütünselliğin sağlanması ve potansiyelin güçlendirilmesi için projeler üretilmeliydi.

Kurumsal → Revizyon → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk

Merkezi yönetim-Yerel yönetim-Koruma grubu-Halk:

1- Kurumsal hukukun yabancı unsurlardan arındırılması, bürokratik engellerin kaldırılması gibi hususlarda girişimlerde bulunulmalıdır.

Kurumsal → Kullanma → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk,turist

Merkezi yönetim:

1- Eski Vali Yusuf Ziya Göksu'nun öncülüğünde 1997 yılında Pamukkale Vakfı'nın kurulmasına karar verilmiştir.

Koruma grubu:

1- Ayak basılması yasaklanan traverten bölgesi girişine turistlerin fotoğraf çektirmesi için 1998'de sahte travertenler yapılmıştır.

Yerel yönetim-Halk-Turist:

1- Kurumsal analizlerle çevresel olanakların kullanılması konusunda çalışmalar üretilmeliydi.

Kurumsal → Geliştirme → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk,turist, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Yöre Kültür ve Turizm Bakanlıklarının ortak kararı ile "Milli Park" haline getirilmiştir.

Yerel yönetim:

1- Belediyeler Pamukkale yönetiminin dışında bırakıldığından dolayı bir kurumsallaşma sağlayamamaktadır.

Koruma grubu:

1- İnanç turizmi için Mimarlar Odası, Valilik ve arkeologlar tarafından Pamukkale'de tarihi Hierapolis'te bir tepenin üzerine kurulan ve İsa'nın havarilerinden Aziz Philipps 'in anısına yapılan kilise düzenlenmiştir.

Halk-Turist-Tasarımcı:

1- Kurumsal işbirliğinin geliştirilmesi ve yapılanma ile ilgili standartların geliştirilmesi ile ilgili çalışmalar yürütülmeliydi.

Kurumsal → İşletme → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Valilik ve üniversite arasında yapılan anlaşma ile Pamukkale Projesi ilk adımı atılmıştır. Toplam 41 bölümden oluşan proje keşif bedelinin tespiti için yapılan liste Kültür Bakanlığı'na gönderilmiştir. 2003 yılı birim fiyatları ile 5 trilyon 741 milyar TL bedellidir.

Yerel yönetim:

1- Verimin arttırılması ve örgütsel hizmet sağlanması ile ilgili çalışmalar yapılmalıydı.

Koruma grubu:

1- 1997 yılında bir otel sahibinin belirttiği gibi, bir dönem travertenleri ziyarete kapama kararı doğrudur ancak turistlerin fotoğraf çektirecekleri seyir terasları ve platformları oluşturulduktan sonra kapatma kararı alınmalıydı ve bu durum turist sayısında oldukça düşüş görülmesine neden olmuştur. Koruma amacı doğru ancak zamanlama yanlıştır.

Tasarımcı:

1- 1992 tarihli Pamukkale Master Planı Emre Madran ve Nimet Özgönül tarafından Kültür Bakanlığı için hazırlanmıştır ve yakın zamanda Akan Mimarlık, OAU tarafından hazırlanan Pamukkale Alan Yönetim Planı bölge için önemli verileri içeren yapıtlardır.

Kurumsal → Örgütlenme → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Uluslararası Pamukkale Müzik Festivali; Uluslararası Festival Organizasyonları Federasyonu (FIDOF), Türk Kültür Bakanlığı, Turizm ve Çevre Bakanlıkları, yerel yönetimler (Denizli-Pamukkale, vb.) tarafından düzenlenmiştir ve her sene yapılmaktadır.

Yerel yönetim:

1- Denizli İl Turizm Müdürü Mehmet Korkmaz Pamukkale'nin 1. derecede turizm merkezi olarak düşünülmemesinden yakınmaktadır. "Pamukkale'nin uğrak yer olmaktan çıkarılıp başlı başına bir turizm bölgesi olduğunu göstermek amacıyla çalışmalar yapmaktayız" diye belirtmiştir.

Koruma grubu:

1- 1998'de UNESCO Genel Müdür Yardımcısı George Zoucine, üç günlük inceleme sonucunda Pamukkale için olumlu rapor vermiştir. Kararmanın azaldığını belirten rapor sayesinde Pamukkale, Dünya Miras Listesinde kalmıştır.

Tasarımcı:

1- Çevresel sürdürülebilirlik ve örgütlenme ilişkisinin oluşturulması adına eylemlerde bulunulmalıydı.

Politik → Koruma → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu

Merkezi yönetim:

1- Pamukkale'de kültürel ve doğal hayatı koruma adına Çevre Bakanlığı Özel Çevre Koruma Kurulu 1/25000, 1/5000, 1/1000 ölçekte planlar geliştirmiştir.

Yerel yönetim:

1- Yerel yönetimler koruma bazında Ankara'dan ve UNESCO, IUCN' den bağımsız çalışamamaktadır.

Koruma grubu:

1- Politik anlamda bölgenin korunmasına yardımcı olan UNESCO, İzmir II No'lu Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, ÖÇKK gibi kurullar aktif rol almaktadırlar. IUCN raporlarına göre Dünya Mirasının başarılı çalışmalarından biri olarak adlandırılan Pamukkale turizm etkilerinin azaltıldığı bir bölgedir.

Politik → İyileştirme → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı

Merkezi yönetim:

1- 1991'de Çevre Bakanlığının kurulması ile doğal alanların korunması, su alanlarının, vb. çevrelerin doğru politikalarla ve bilinçle yönetilmesi hedeflenmiş ve sağlanmıştır.

Koruma grubu:

1- Cooper ve Özdil Türkiye'nin çevresel etkilerini incelerken Pamukkale'yi, Patara ve Antalya örneğini ele almışlardır ve kitle turizminin olumsuzluklarından bahsetmişlerdir.
(http://www.tourism.bilkent.edu.tr)

Yerel yönetim-Yatırımcı:

1- İç ve dış dengeli politik gelişmeler kapsamında yönetim koşullarının belirlenmesi ve buna uygun hareket edilmesi gerekmektedir.

Politik → Revizyon → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı,tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Dönemin Kültür Bakanı İstemihan Talay İzmir 2 numaralı Koruma Kurulunca Pamukkale'yi kirlettiği gerekçesiyle yıkılmalarına karar veren otellerden ilkine balyozu vururken Pamukkale'nin korunmasına ilişkin

projenin bir "fiyasko" olduğunu belirterek trilyonların harcandığı proje altı yıl sonra ilk defa "start alıyor" demiştir. (1998)
(http://www.turkey,org/news97/t040598.htm)

Koruma grubu:

1- UNESCO'nun Dünya Kültür Miras Listesine aldığı Pamukkale'de Vali Yusuf Ziya Göksu zamanında gerçekleştirilen konaklama mekanlarının yıkımının ardından yapılacak peyzaj çalışması Kültür ve Turizm Bakanı Erkan Mumcu'nun bir türlü ihale izni vermemesi nedeniyle uzun süredir uygulamaya geçirilememiştir.
(http://www.denizlihaber.com/kultur-sanat/mumcu-pamukkaleyi-unuttu.htm)

Tasarımcı:

1- Mimar Ahmet Yoldaş, Dr. Ahmet Uzel ve Cengiz Bektaş gibi önemli isimlerin danışmanlığında biyologlar, jeologlar, tıp adamları, hidrolikçiler, arkeologlar, makine mühendisleri, elektrik mühendisleri, mimar ve peyzaj tasarımcılarından oluşan 29 kişilik bir ekibin hazırladığı projeler Anıtlar Yüksek Kuruluna sunularak 9'u onay almıştır.
(http://www.denizlihaber.com/kultur-sanat/mumcu-pamukkaleyi-unuttu.htm)

Yerel yönetim-Yatırımcı:

1- Politik bilince ulaşmak ve yön vermek ve politik prosedürlerin en aza indirilmesi için çalışmalar yapılmalıydı.

Politik → Kullanma → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk

Yerel yönetim:

1- Pamukkale Belediyesinde çalışanlar, Pamukkale'ye sadece çöp toplama ve bakım hizmeti verdiklerini onun dışında hiçbir yetki ve hakları olmadıklarını belirttiler.

Halk:

1- Halk, politikacıların Pamukkale'ye bakış açılarından ve kasaba halkını göz ardı etmelerinden dolayı rahatsız görünmekte ve şikayet etmektedirler.

Merkezi yönetim-Koruma grubu:

1- Kaynak, süreç kullanımı gibi politik faaliyetlerin tam kapasiteli kullanımı sağlanmalıydı.

Politik → Geliştirme → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist

Merkezi yönetim:

1- Dış basında Türkiye, T.C. Başbakanlık basın-yayın ve enformasyon genel müdürlüğünce yayınlanan raporda Pamukkale termal suları ve travertenleri ile oldukça tanınmaktadır. (L'Orient-Le Jour Gazetesinin bir yazısından)

Koruma grubu:

1- Cengiz Bektaş'ın yazısında "İlk gençliğimde Denizli'de Goncalı'ya kadar trenle giderdik. Goncalı'dan Pamukkale'ye yürürdük. Pamukkale'ye gitmenin başka yolu yoktur" diye bahsetmektedir. Burada bazı gelişim politikaları görülmektedir.

(http://www.evrensel.net/01/10/08/kose.html)

Yerel yönetim-Halk-Turist:

1- Politik bilgi üretilmesi ve geliştirilmesi ile detayda faaliyetlerin yürütülmesi gerekmektedir.

Politik → İşletme → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Eski Denizli Milletvekili Hilmi Develi 1996'da TBMM'de söz alarak "Gerek Pamukkale sempozyumunda gerekse çalışma grubu toplantısında önerilen yönetim modeli, özerk ve demokratik temele dayanan "Koruma Geliştirme Birliği" hayata geçirilmelidir ve Kültür Bakanlığınca Pamukkale koruma yasası bir an önce yüce Meclise getirilmelidir" demiştir.

(http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem20/yil1/bas/b061m.htm)

Koruma grubu:

1- Cengiz Bektaş bir yazısında "Hierapolis'te kentin bütün sokaklarının altında atık su yolları var, iki kişinin yan yana geçebileceği ölçülerde şu an bölgede eski atık su yolları temizlenip kullanıma açılacak böylece yerel yönetimlerin modern şehirlerde yapamadığı altyapı çalışmasını antik şehirde antikiteden kalma yapı elemanları ile sağlanacak" diye belirtmiştir.

Yerel yönetim-Halk-Turist-Tasarımcı:

1- Politik programları ve ilkelerinin oluşturulması ve kullanıcıların bunlar içinde aktif rol alması hedeflenmeliydi.

Politik → Örgütlenme → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ve Bakanlar Kurulu kararı ile 19.04.2003 tarihinde Laodikeia kazısı Türk arkeologlara ve PAÜ' ye verilmiştir.

(http://www.ntv.com.tr/news/211666.asp)

Yerel yönetim:

1- Pamukkale Belediye Başkanı Osman Akkulak, turizm sezonunda çöp toplatmak için işçi bulamadığını, işlerin aksadığını belirtirken personelinin de maaşlarını ödeyemediğinden, turistik bir beldenin belediyesi olarak sıkıntı çektiklerini ifade etmiştir.

(http://212.154.21.40/2001/11/29/ege/egedevam.htm)

Koruma grubu:

1- Politik kararlarda bölgede mücadelelerin yürütülmesi ile ilgili sivil toplum örgütlerinin katkıları olmalıydı.

Tasarımcı:

1- Öğretim görevlisi ve Kültür Bakanlığı bünyesinde çalışan Füsun Ersoy. Pamukkale Arkeolojik ve Doğal Sit Alanlarında Toplum Katılımlı Yönetim

Projesi adı altında örgütlenme modelinin en iyi örneklerinden birini gerçekleştirmiştir (Ersoy, 2003, Kişisel görüşme).
(http://cmyo.ankara.edu.tr/~iktisat/TURKONF/program.htm)

Teknolojik → Koruma → merkezi yönetim-yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı, işletmeci

Merkezi yönetim-Yerel yönetim:

1- Bazı kurulların ve yerellerin yaptığı yanlışlıklar sonucu asırlardan beri Pamukkale'deki travertenlere beyaz rengini veren su, tarihi kanallara nakledilirken, bu tarihi su boruları, Romalılardan önceki devirde yapılmış su kanalları dinamitlenmiş, bunların yerine tarla sulayan beton su dağıtımı şebekesi ihdas edilmiştir. Tabii suyun kimyevi yapısı havayla daha çabuk temas ettiği için karakterinde büyük değişme olmuş ve kararma başlamıştır. Bu olaya da yönetimler göz yummuştur.
(http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem20/yil1/bas/b061m.htm)

Tasarımcı:

1- Yörenin tarihi kimliğine hiç uymayacak bir biçimde uzay araçlarını andıran demirden kapılar inşa edilmiş, bu kafeslerle Pamukkale'nin kimliğiyle adeta son derece zıt bir manzara ortaya çıkmıştır.
(http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem20/yil1/bas/b061m.htm)

Koruma grubu-Yatırımcı-İşletmeci:

1- Teknolojik araç ve gereç, kalite standartlarının yapım teknolojisinin ve yatırımlarının korunması ile ilgili eylemlerde bulunulmalıydı.

Teknolojik → İyileştirme → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu

Koruma grubu:

1- Bu konuda dikkatli olunması gerektiği düşünülmektedir. Antik şehir olgusu içerisinde teknolojiden yararlanırken esiri olmamak düşüncesi hakimdir.

Merkezi yönetim-Yerel yönetim:

1-Yaşam kalitesinin, insan-makine-ortam uyumunun sağlanması ve yapıların teknik yönden sağlamlaştırılması açısından çalışmalar yapılmalıydı.

Teknolojik → Revizyon → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı

Koruma grubu:

1- Otellerin yıkılması kararı da bir nevi teknolojinin Ören yerinden temizlenmesidir.

Yatırımcı:

1- Yatırımcılar bölgede gerekli kurum ve yerel yönetimlerce bölge kimliği ve teknolojinin kullanılması konusunda aydınlatılması gerekmektedir.
(http://www.hurriyetim.com.tr/gezi/02/02/08/02gez.asp)

Merkezi yönetim-Yerel yönetim:

1-Teknolojik niteliklerin irdelenmesi ve fiziki taşıma kapasitesine uyulması gibi eylemlerde bulunulmalıdır.

Teknolojik → Kullanma → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Koruma grubu:

1- UKAM Hacettepe Üniversitesi Uluslararası Karst Su Kaynakları Uygulama ve Araştırma Merkezi, modern bilimsel yöntem ve teknolojilerin geliştirilmesi bilinciyle Türkiye'nin karmaşık karst su kaynakları sorunlarından biri olan Pamukkale travertenlerinin çok yönlü yaklaşımlarda çözümler üretmektedirler.

Yatırımcı:

1- Denizli Sanayici, Bankacı ve İşadamları Derneği (DENSABİD) Laodikeia'yı daha iyi tanıtmak ve kazı çalışmalara mali ve teknolojik destek vermek amacıyla PAÜ ile ortak bir kokteyl ve bilgilenme gezisi düzenlemiştir. (http://www.densabid.org.tr/ornekler.html)

Tasarımcı:

1- Pamukkale beyaz kalacak, sonsuza kadar... II. Uluslararası Pamukkale Müzik ve Kültür Festivali, artık internetten tüm dünyaya ulaşacaktır. Müzik yarışması ve sonuçları ve çevre görüntüleri yine internetten izlenebilecektir. Bu da teknolojiyi kullanmak adına ve Pamukkale'nin korunması için doğru ve modern bir yaklaşımdır. (http://web.bilkent.edu.tr/inet-turkey/yeni-servis.html)

Merkezi yönetim-Yerel yönetim:

1-Çevre teknolojilerinin oluşumunda bilimsel yöntemlerin tercih edilmesi ile ilgili geleneksel-çağdaş uyum çalışmaları yapılmalıydı.

Teknolojik → Geliştirme → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk

Merkezi yönetim:

1- Devlet Bakanı Kürşad Tüzmen, Denizli'nin tekstil sektöründeki başarısından sonra turizm sektöründe de desteklemek zorunda olduklarını belirtmiştir. Laodikeia kazılarına destek sağlanırsa önemli bir potansiyel yaratılacaktır. Bunu moda ve marka ile desteklediğimizde, Denizli oldukça tanınan bir turizm bölgesi olacaktır. (04.07.2003) (http://www.habersaglik.com/haber/38577.asp)

Koruma grubu:

1- Arkeolog Doç. Dr. Celal Şimşek tarafından yürütülen Laodikeia kazılarında, Laodikeia'nın bilgisayar ortamında 3 boyutlu fotoğrafları çıkarılmıştır. (04.07.2003) (http://www.habersaglik.com/haber/38577.asp)

Yerel yönetim-Halk:

1-Teknolojik değişime ayak uydurmak ve bütüncül planlama ile ilgili düzenlemeler yapılmalıydı.

Teknolojik → İşletme → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist

Merkezi yönetim:

1- Pamukkale'deki travertenlere renk veren kaplıca suları üzerinde kurulacak "Kür Merkezi" bundan böyle sağlık turizmine de can verecektir. Bölgedeki eski traverten havuzları da müze olarak yeniden düzenlenecektir. Bu çalışmayı Denizli Valiliği yürütmektedir. 100 dönüm alan üzerine kurulacak olan kür merkezinin 35 milyon dolarlık maliyetinin 10 milyon doları kredi ile, 2 milyon doları il özel idaresi ve geri kalanı da Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından karşılanacaktır.

Halk:

1- İspanya'nın kaplıca tedavisi ile kişi başına 300 dolar kazandığı bir durumda turizmin her çeşidine imkan tanıyan Pamukkale'de 150 dolarlık bir fiyat hem para kazandıracak hem de bölgedeki işletmelerin ve halkın kepenk indirmesine engel olacaktır.

Turist:

1- Yukarıda bahsi geçen proje ile 60 yaşın üzerindeki kişilerin 15-20 gün arasında bölgede misafir edileceğini belirtmektedirler.
(http://www.habersaglik.com/haber/39981.asp)

Yerel yönetim-Koruma grubu:

1-Biçimlerin geliştirilmesi ve teknolojik faaliyetlerin etkinliğinin artırılması ile ilgili düzenlemeler olmalıydı.

Teknolojik → örgütlenme → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist, tasarımcı

Yerel yönetim:

1- 10 milyar sermayesi olan PATERO (Pamukkale Termal Oteller Yatırım ve Pazarlama Şirketi) adı altında birleşen turizmciler bütün işletmelerin birbirine yakın doluluk oranı ile çalışmasını sağlamak olacaktır. Bu amaçla birlik turizm acenteleri ile koordineli çalışma başlatacaktır. Bu teknolojik ve ekonomik örgütlenme Türkiye'de ilktir.
(http://212.154.21.40/2000/08/23/ekonomi/ekonomidevam.htm)

Merkezi yönetim-Koruma grubu-Halk-Turist-Tasarımcı:

1-Üretimin planlı bir örgütlenme içinde yürütülmesi ve proje ve uygulama sürekliliğinin sağlanması ile ilgili çalışmalar yapılmalıydı.

Ekonomik → Koruma → merkezi yönetim, yerel yönetim, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Kültür Bakanı İstemihan Talay Pamukkale'nin yeniden yapılandırılması, projelerin yapılması için Dünya Bankasından 25 milyon dolar kredi alacaklarını ve kredinin geri ödemesinin Kültür Bakanlığı tarafından yapılacağı bu yüzden ören yeri gelir dağılımının yeniden şekillendirileceğini belirtmiştir.

(http://www.yapirehberi.net/haberlernoon4.htm)

Yatırımcı:

1- Ege Ekonomisini Geliştirme Vakfı (EGEV), Denizli'de daha büyük başarı elde etmek için turizm açısından bir değerlendirme yapmıştır ve olumsuz tablo çıkmıştır. Buna göre alt yapı yetersiz, termal sular kontrolsüz kullanılmakta, yıkıcı rekabet ve tanım eksikliği söz konusu olduğu belirtilmiştir.

İşletmeci:

1- Düşük fiyat politikalarından kurtulmanın, tanıtıma gerekli ağırlığı vererek Pamukkale'ye kaliteli turist gelmesini sağlamanın bir yolu, turistik otel işletmecilerinin birleşmeleri ve yabancı ortaklar alarak Pamukkale'yi dünya turizmi için yeniden cazibe merkezi yapmalarından geçmektedir.

(http://www.dso.org.tr/ekolarsiv/sayi8/deneko.html)

Yerel yönetim-Tasarımcı:

1- Çevre ekonomisinin, ölçütlerin, projelerde değerlendirilmesi üzerine yatırımlar yapılmalıydı.

Ekonomik → İyileştirme → merkezi yönetim, yerel yönetim,koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Koruma grubu:

1- Koruma gruplarının bölgenin korunması adına önerdikleri ölçütler kimi zaman bölge halkının turizmden elde ettiği gelirin azalmasına neden olmuştur.

İşletmeci:

1- 1994'ten itibaren Beykoz'daki geleneksel cam ev eşyası üretimini Denizli Cam Fabrikasına kaydıran Şişecam, burada sürdürdüğü: Beykoz serisi, Çeşm-i Bülbüller, Opalin ürünler ve Nazarlık üretimine Pamukkale'yi sembolize eden yeni ürünler eklemeyi uygun bulmuştur.
2- Tarihi cam fırını kalıntıları tur programlarına alınacak ve son olarak da Denizli Cam Fabrikasında devam eden geleneksel üretim turistlere canlı olarak gösterilecektir. Projenin ticari ayağı ise halen tasarımı sürdürülen ve Pamukkale'yi sembolize edecek geleneksel bir cam ev eşyası ile tamamlanacaktır.

(http://www.hurriyetim.com.tr/haberler)

Merkezi yönetim-Yerel yönetim-Yatırımcı-Tasarımcı:

1- Ekonomik ilişkiler ve politikaların, parasal kaynakların dağıtılması ile ilgili düzenlemeler yapılmalıydı.

Ekonomik → Revizyon → merkezi yönetim, yerel yönetim,koruma grubu,

Merkezi yönetim:

1- Dünya Bankası, Hazine Müsteşarlığı ile protokol imzalayarak Türkiye'deki tarihi eserlerin restore edilmesi için 420 bin dolarlık hibe yardımda bulunmuştur. Bu yardımın 100 bin doları Pamukkale'ye ayrılmıştır.

(http://212.154.21.40/2000/11/26/haberler/haberlerdevam.htm)

Yerel yönetim-Koruma grubu:

1- Ekonomik etkinlik türlerinin sınıflandırılması, engellerin kaldırılması gibi durumlar için önlemler alınmalıydı.

Ekonomik → Kullanma → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı

Merkezi yönetim:

1- Denizli Valiliğinin girişimleri sayesinde Pamukkale'ye yakın mesafede charter seferleri düzenlenecektir.
(http://www.mfa.gov.tr/turkce/grupc/cb/2001/07/30/2001.htm)

Koruma grubu:

1- Şu sayılan sebeplerden dolayı "Pamukkale su kanalları sağlıklaştırma projesi"ne karar verilmiş, 1996 yılı yatırım programına alınarak gerekli ödenek ayrılmıştır. Sorunlar; Pamukkale travertenleri beyazlatma projesi doğrultusunda hazırlanan kanalların yoğun arkeolojik bölgenin içinden geçmesi, yeni kanalların mevcut antik kanal dokusunu tahrip etmesi, yeni yapılan kanalların estetik açıdan sit alanları içinde uyumsuzluk yaratması, projelerin hazırlanması ve uygulama aşamasında bakanlığımızın ilgili koruma kurulunda gerekli onayların zamanında alınmamış olması, yeni yapılanma kanallarının üstlerinin kapatılması sonucu travertenlerin olumsuz etkilenmesi, travertenlerin beyazlatılması ve korunmasına yönelik geleneksel yöntemlerden uzaklaşarak yapay zorlamalarla doğal oluşum bozulmaktadır.
(http://tbmm.gov.tr/tutanak/donem20/yil1/bas/b080m.htm)

Yerel yönetim-Yatırımcı:

1- Kamu politikalarının, sosyal ve ekonomik yapıların ve kaynakların verimli kullanılması gerekmektedir.

Ekonomik → Geliştirme → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Hazine Müsteşarlığı Teşvik Uygulama Genel Müdürü Turan Serdengeçti'nin turizmin KOBİ kapsamına alınması ve kalkınmada öncelikli yörelerin canlandırılması için devlet yardımlarından yararlandırılması konulu çalışması yer almaktadır. Bu çalışmanın turizm konaklama tesisleri yatırımları açısından girişimcilere önemli katkıları olacaktır ve Pamukkale de bu kapsamda düşünülmüştür.
(http://www.resortdergisi.com/sayi3)

Yerel yönetim:

1- Yerel yönetimler ekonomik koşulların geliştirilmesinde bölgeye turist çekmek adına tur acenteleri ile görüşüp, bağlantı ve tanıtımlar yapmaktadır.

Koruma grubu:

1- Japonya'da Türkiye gecesi büyük ilgi görmüştür ve salonun değişik bölümlerinde Pamukkale travertenleri, Kapadokya peri bacaları, Çanakkale'deki Truva atı ve dünyaca ünlü bazı tarihi kalıntılar yer alacaktır.
(http://212.154.21.40/2003/02/16/haberler/butun.htm)

Yatırımcı-Tasarımcı:

1- Kaynak ihtiyaçlarının saptanması ve sürdürülebilir bölgesel kalkınmanın geliştirilmesi ve büyüme modellerinin tespit edilmesi gerekmekteydi.

Ekonomik → İşletme → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk

Merkezi yönetim:

1- Bölgenin civar köylerinde turizm ihtiyaçlarına cevap verebilecek gıda temini gayesiyle Denizli tarımsal pilot bölgesinde bu hususlarda ilgili tedbirlerin yerine getirilmesi ve bilhassa kooperatifçiliğin teşviki tarım bakanlığı, köy idareleri tarafından yapılmaktadır.

Yerel yönetim:

1- Köy hizmetleri bölgede asfaltlama, içme suyu hattı, kanalizasyon gibi altyapı hizmetleri vermektedir.
(http://www.dso.org.tr/dto/ozelid.html)
2- 16-20 Mart 2002 tarihinde Almanya Uluslararası Turizm Fuarında Türkiye standı en iyi stand seçildi. PATERO, Vali Göksu ve Denizli Belediye Başkanı Pamukkale'yi tanıtıp anlatmışlardır.
(http://www.aksamonline.com/htm)

Koruma grubu-Halk:

1- Hukuksal süreçlerin, yaklaşım ve projelerin, alan ekonomisi koşullarının değerlendirilmesi gerekmekteydi.

Ekonomik → Örgütleme → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, halk, turist

Merkezi yönetim:

1- Denizli Valiliği Pamukkale'ye gelmesi beklenen Çinli turistlere danışmanlık hizmeti verecek Çince bilen tercümanlar aramaktadır. Turistlere hizmet veren yerlerde sertifikasız kişiler çalıştırılmayacaktır. Turizm bölgesinde iyi hizmet için kurslar düzenlenecek sertifika verilecektir.
(http://www.aksam.com.tr/arsiv/aksam/2002/02/20/yasam/yasam6.html)
2- Kültür Bakanlığı Dünya Bankası kredisiyle toplumsal kalkınma ve kültür mirası projesi çerçevesinde bu sorunlara çözüm üretmeye çalışmaktadır.

Halk:

1- Halk dertlerini siyasilere ve sivil toplum örgütlerine anlatarak ekonomik kriz yaşadıklarını ifade etmektedir.

Yerel yönetim-Koruma grubu-Turist:

1- Ekonomik işbirliği ve kalkınma örgütleri ve kurumsal altyapı koşullarının hem yönetici hem de hem de kullanıcı açısından değerlendirilmesi gerekmektedir.

(Tablo-4)

Koruma → Planlama → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- IUCN ve Kültür Bakanlığı'ndan yetkililerin yaptığı Pamukkale ile ilgili sunuşta Pamukkale'nin korunması ile ilgili planlama ve gelişimin 5 alanda olduğu ifade edilmiştir.

1- Alana ulaşımın yapısı,
2- Yeni gelişmeler,
3- Kamulaştırma,
4- Termal su dağıtım şebekesinin yapılanması,
5- Yeni traverten taraçalar oluşturulması.

Yerel yönetim:

1- 2863 sayılı yasa uyarınca "Koruma Amaçlı Planın" Belediyeler tarafından yapılması gerekmektedir. 1980'lerin sonunda Kültür Bakanlığı yasa ile yerel yönetimlere bırakılmış olan koruma amaçlı planlama çalışmalarını başlatmıştır. Pamukkale de bu anlamda özel yasalarla korunması gereken yerlerdendir.

(http://www.haberbilgi.com/bilim/cevre/mehmet-tuncer/cevrekoruma.html)

Koruma grubu:

1- 2872 sayılı Çevre Kanunun 9. maddesine göre tabii, tarihi ve kültürel değerler yönüyle zenginlik ifade eden yöreler Bakanlar Kurulunca "Özel Çevre Koruma Bölgeleri" olarak tespit ve ilan edilmiştir. 22.10.1990 tarihli ve 90/1112 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Pamukkale'de ÖÇKKB olarak tespit edilmiştir.

(http://www.ockkb.gov.tr/bolgeler.html)

Tasarımcı:

1- Uluslararası Anıtlar ve Sitler Kurulu (ICOMOS) koordinatörlüğünde koruma sürecinin bileşenlerinin irdelendiği bir "workshop" çalışmasında Müge Bahçeci Pamukkale'nin Koruma ve Gelişim Planı ile ilgili sunuş yapmıştır. Yapılan görüşmelerde Bahçeci, Pamukkale'nin Dünya Bankası kapsamından çıkarıldığını belirtmiştir (Bahçeci, 2003, Kişisel görüşme).

(http://www.international.iconos.org/publications/2nd-kahm.htm)

Yatırımcı-İşletmeci:

1-Koruma amaçlı imar planları ve bunlara uygun projelerin ve stratejilerin planlaması yapılmalıydı.

Koruma → Tasarım → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Yerel yönetim:

1- Bölgedeki pansiyonculuğun geliştirilmesi ve mevcut pansiyonların iyileştirilmesi adına belediyeler, sivil toplum örgütleri, Mimarlar Odası vb. kurumlar çalışma yapmaktadır.

Tasarımcı:

1- Yrd. Doç. Dr. Ali Çiçek termal (Spa) tesis planlaması ve aynı zamanda çevre koruma ve yenileme konusunda çalışmıştır ve 2002 yılında Richmond Wellness Center- Pamukkale ile ilgili uygulamalar yapmıştır.
(http://www.bahcesehir.edu.tr/acadstaff/cv/alicicek.htm)

Merkezi yönetim-Koruma grubu:

1-Planlama sürecinde kentsel tasarım alanlarının düzenlenmesi ve tasarımların yapılması adına uygulamalar yapılmalıydı.

Koruma → Yapım → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Pamukkale'deki koruma için gerekli kamulaştırmalar için Denizli Valiliği ve koruma grupları ile bakanlıkların çabaları mevcuttur.

Koruma grubu:

1- Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı özel çevre koruma bölgesi olarak ilan edilen Pamukkale'de yürütülen çalışmalar kapsamında katı atık yönetimi projeleri de bulunmaktadır.
(http://www.yerelnet.org.tr/altyapi/cop-hizmetingenelyapisi.php)

Yatırımcı:

1- Pamukkale yolu genişletme çalışmaları başlatılmıştır. Çalışmalar sonunda turizm bölgesine giden yol 7 metreden 12 metreye çıkarılacaktır. Yatırımcılar 300 milyar liranın harcandığını belirtmişlerdir (23.10.2002)
(http://www.yapirehberi.net/haberlerekm02-3.htm)

Yerel yönetim-İşletmeci-Tasarımcı:

1- Koruma mevzuatı, bakım onarım, sağlamlaştırma ve projelendirme ilke kararlarının uygulanması gerekmektedir.

Koruma → Kullanım → koruma grubu, halk, turist, tur operatörü, işletmeci

Koruma grubu:

1- Hierapolis kentinin en büyük yapılarından biri olan Roma Hamamı 1924 yılından bu yana Hierapolis Arkeoloji Müzesi olarak hizmet vermektedir. Bu sayede bu yapı korunarak bugünlere gelebilmiştir.

Halk:

1- Yerli halkın da minibüslerden inince ören yerine gidebilmek için kendilerine travertenlerden kestirme yol bulmaları koruma ve kullanımın tutarsızlığını ortaya çıkarmaktadır.

Turist:

1- Bir dönem travertenlerin kullanıma kapanmasının nedeni bilinçsiz kullanım, turistlerin ayakkabı ile travertenlere çıkmaları hatta travertenlere tuvaletlerini yapmaları gibi sakıncalı durumlardan dolayıdır.

Tur operatörü:

1- Tur operatörleri de bu sebeplerden dolayı travertenlerin ziyaretçilere kapanmasını rezervasyonların iptaline neden olduğu için koruma ve kullanma arasındaki dengeyi sağlayamamaktadırlar.

İşletmeci:

1- İşletmeciler turizm için kitap, broşür basımı ve Pamukkale ören yerinin bazı noktalarına tanıtım levhaları konulması harcamalarını yapmışlardır.
(http://www.pamukkale.gov.tr/haber.htm)

Koruma → Denetleme → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu

Merkezi yönetim:

1- Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu (DDK), ülke genelindeki özel çevre koruma bölgelerinin çoğunda süren yapılaşmanın ekolojik dengeyi tehdit ettiğini bildirmiştir. DDK, Özel Çevre Koruma Kurumu'nun raporunda, şu unsurlara yer vermiştir; Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi için projelerin uygulanması açısından bir yetki karmaşası söz konusudur.
(http://www.arkitera.com/haberler/2003/06/24/kiy.htm)

Yerel yönetim:

1- Koruma mevzuatı, koruma politikalarının düzenlenmesi ile ilgili kararlar kullanım ve alan bakımının sağlanması ile birleştirilmeliydi.

Koruma grubu:

1- Dünya Mirası Komitesinin 16. toplantısı Temmuz 1992'de UNESCO'nun başkanlığında toplanırken Türkiye'den bir gözlemcinin alan yönetimi ve korunması konusunda aktardığı bilgiler doğrultusunda denetleme yapılmıştır.
(http://whc.unesco.org/archive/repbur92.htm)

İyileştirme → Planlama → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Bir dönem Turizm Bakanlığı kumarhaneleri, Yassıada, Pamukkale, Kapadokya, Palandöken, Erciyes, Uludağ, Hasandağı ve Ilgaz'a taşımayı planlamıştır ancak bu karar uygulanamamıştır.
(http://www.turkiskdailynews.com/old-editions/12-06-96/dom.htm)

Yerel yönetim:

1-İmar/ıslah planları, modernizasyon projelerinin oluşturulması ile planlamalar yapılmalıydı.

Koruma grubu:

1- Arkeolog Ekrem Akurgal Pamukkale Koruma Planlamasının çalışmalarında, toplantılarında bulunmuş, Anıtlar Kurulu üyesidir ve yıllar önce verilen yanlış kararlar sonucunun düzeltilmesinde pay sahibi olmuştur.
(http://www.arkitera.com/haberler/2002/11/04/oktayekinci.htm)

Tasarımcı:

1- Tasarımcılar koruma-sağlıklaştırma ve yenileme üçlemi içinde Pamukkale'de hareket etmelidir ancak şu ana kadar doğru yaklaşımlar yapılamamıştır.

İyileştirme → Tasarım → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Koruma grubu:

1- PAKDOS Pamukkale Arama Kurtarma ve Doğa Sporları Derneği üyeleri yapılan bir tırmanış sırasında 3 ila 5. yy. arasında "geç Roma erken Bizans" dönemine ait bir manastır ortaya çıkarmışlardır ve bölgede daha sonra çalışmalar başlamıştır.

(http://www.aksam.com.tr/arsiv/aksam/2001/05/15/yasam/yasam3.html)

Tasarımcı:

1- Su sarnıcı ve su duvarlarının harap olduğu manastırda incelemeler yapan PAÜ Klasik Arkeoloji Bölüm Başkanı Doç. Dr. Celal Şimşek de bu tür yapılara Hierapolis Antik Kenti yakınlarında sıkça rastlandığını belirtmiştir ve gerekli çalışmaları başlatmıştır.

Merkezi yönetim-Yerel yönetim-Yatırımcı-İşletmeci:

1-Tasarım elemanlarının ve sürdürülebilir tasarımın geliştirilmesi açısından projeler üretilmeliydi.

İyileştirme → Yapım → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Pamukkale ticari bir takım düzensiz yapılaşma ve gelişmelerden "Milli Park" olması sebebiyle korunmaktadır.

Yerel yönetim:

1- Hierapolis Arkeoloji Müzesi birkaç yıl restorasyon için kapalı kalmıştır ve restorasyon bittikten sonra tekrar açılmıştır. O dönem içinde oteller kaldırılmıştı, müze kapalıydı ve travertenlere ayak basmak yasaklanmıştı. (4 Mayıs 2000)

(http://www.lonelyplanet.com/)

Koruma grubu:

1- Avrupa Termal Kaynaklar Birliği Pazarlama Komisyon Başkanı Reinhold Petry Pamukkale'nin pek çok golf sahaları ve eğlence merkezi yapılarak daha verimli bir şekilde kullanılabilecek kapasiteye sahip olduğundan bahsetmiştir.

(http://www.hri.org/news/turkey/anadolu/2000/00-12-16çanadolu.html)

Tasarımcı:

1- Uygulama planları ve tasarım süreçlerinin bölge ölçütleri doğrultusunda uygulanması gerekmektedir.

İyileştirme → Kullanım → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Koruma grubu:

1- Çevrede kurulmuş olan turistik oteller, buradaki kaynaklardan çıkan maden sularından bir bölümünü kanallar aracılığı ile havuzlarına aktarmaları sonucu travertenleri besleyen maden suları azalmıştır ve bunun sonucunda belli bir dönem boyunca travertenlerde kararmalar oluşmuştur.

İşletmeci:

1- PATERO yetkilileri kasabada toplanacak paranın yine turizm ve Pamukkale'nin tanıtımı için kullanılacağını belirtmişlerdir.

Merkezi yönetim-Yerel yönetim-Yatırımcı-Tasarımcı:

1- Kullanım sonucu değerlendirme ölçütlerinin belirlenmesi ile ilgili çalışmalar yürütülmeliydi.

İyileştirme → Denetleme → koruma grubu, halk, turist, tur operatörü, işletmeci

Halk.

1- Halk denetlemenin olmasından memnun ancak uygulamalarda Pamukkale kasabasının turizmden nasibini almamasından dolayı keyifsizdir.

Turist:

1- Bölgede yapılan iyileştirmeler en çok turistlerin memnuniyet halleri ile projenin doğru uygulandığını göstermektedir.

Tur operatörü:

1- 21 Şubat Dünya Rehberler Günü etkinlikleri kapsamında 120 katılımcı rehber ile birlikte Pamukkale Müze Müdürü Haşim Yıldız'dan Hierapolis'teki son kazı çalışmaları ve Pamukkale geliştirme projeleri hakkında, Arkeolog Ali Ceylan'dan ise Laodikeia kazı çalışmalarından bilgi alınmıştır ve her iki ören yerinde inceleme ve denetleme yapılmıştır.
(http://www.tureb.org.tr/mart03bulten.pdf)

Koruma grubu-İşletmeci:

1-Denetleme ve düzenleme idari örgütlenmesi ve koruma-kullanma alan bakımının sağlanması ve gerekli kurullarca denetlenmesi gerekmektedir.

Revizyon → Planlama → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Pamukkale'nin parasının valilik yerine Kültür Bakanlığına verilmesi kararı geride kalan 11 projenin yarım kalması veya yapılamaması anlamına gelecektir. Vali Recep Yazıcıoğlu "Pamukkale'nin beyazlatılması ve temizlenmesi için yıllardır çalıştık tam ürün alma aşamasına gelindiğinde parayı istiyorlar" diye durumu ifade etmiştir.
(http://www.arkitera.com.tr/haberler/2003/04/15)

Tasarımcı:

1- Turistik gelişmeler beraberinde çevresel bozulma ölçütlerini de getirmiştir ve Pamukkale bu sebeple kullanım farklılığından ya da aşırı kullanımdan dolayı yeşilleşen travertenlere sahip olmuştur.

Yerel yönetim-Koruma grubu:

1-Bölgesel/yerel planlama ve düzenleme ilkelerinin belirlenmesi ve düzenlenmesi gerekmektedir.

Revizyon → Tasarım → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1-Sadeleştirme ve organizasyon modellerinin kurgulanması gerekmektedir.

Yerel yönetim:

1- Çevresel yönetim planında belediyelere tam anlamıyla sorumluluk verilmemiştir. Tasarım boyutunda bir söz hakkı yok ancak toplantılara katılım hakkı verilmiştir.

Koruma grubu:

1- Temizlenen otel kalıntılarının yerine Pamukkale Üniversitesi ve bölgedeki mimarlar işbirliği içinde yeni peyzaj düzenlemeleri tasarlamaktadırlar.

Tasarımcı:

1- Tasarımcılar, Karahayıt'ta yaptıkları yeni projelerde doğal dokuya aykırı eklemeler yapmamalıdırlar. Post-modern olanların dışında aykırı eklemeler gözükmemektedir.

Revizyon → Yapım → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- 16 Şubat 1976'da Barcelona'da alınan kararlar doğrultusunda "Akdeniz'de kirliliğin önlenmesi" protokolü imzalanmış ve özel alanların korunması şart koşulmuştur. Pamukkale'de de böyle bir koruma planı çerçevesinde yapım standartları hakimdir.
(http://www.adiyamanli.org/denizli.html)

Koruma grubu:

1- 40-50 yıl önce Pamukkale, oradan geçenlerin sessizlik, dinginlik, barış, kutsal doğal kaynakların yanı başında meditasyon yapabileceği ve birkaç antik kalıntıların ortasında bir ortam bulabileceği bir yerdi. Ancak Pamukkale çirkin bina yapımı, aşırı kalabalık, gürültü, kirlilik sebebiyle eski çekiciliğini yitirdi ancak eskilere ulaşabilirse belki daha farklı olacaktır.
(http://www.turizm.net/cities/pamukkale)

Yatırımcı:

1- Valiliğin ön ayak olduğu ve Pamukkale'de yıkılan otel yerlerinin düzenlenmesi, yaya ve drenaj yolları yapımı, suni traverten oluşturma, Jandarma karakol ve tesislerinin kaldırılması çalışmaları bize emanet edilen bu muazzam dünya mirasına layık olduğumuzu ispatlayacaktır.

(http://www.dso.org.tr/ekolarsiv/sayi8/deneka.html)

Yerel yönetim-İşletmeci-Tasarımcı:

1-Uygulama standartlarını sağlamak ve koruma ilkelerine uyulması bağlamında projelerin üretilmesi gerekmekteydi.

Revizyon → Kullanım → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Koruma grubu:

1- Jeotermal sahalarda oluşan çevre ve rezervuar mühendisliği sorunlarına en iyi örneklerden biri de Pamukkale yakınlarında bulunan Karahayıt kaplıcalarındaki durumdur. Herkesin bir kuyu açarak kendi sorunlarını çözme eğilimi sürdürdüğü bu bölgede, kızıl travertenleri yaratan kaplıca suları yok olmuş, turizm açısından çok önemli olan bu bölge büyük sorunlarla baş başa kalmıştır.

(http://www.msb.gov.tr/bulten/Bulten-17/makaleler/09-jeotermelenerji.htm)

Merkezi yönetim-Yerel yönetim-Tasarımcı:

1-Kullanımın ekolojik-fiziksel-sosyal taşıma kapasitesini aşmayacak şekilde organize edilmesi gerekmektedir.

Revizyon → Denetleme → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Pamukkale'de incelemelerde bulunan dönemi bakanı İstemihan Talay 3 yıllık süreç içerisinde Pamukkale'deki konaklama tesislerinin bir bir yıkıldığı ve buranın konaklama merkezi olmaktan kurtularak gezi alanı şeklinde turizmin hizmetine açılacağını belirtmiştir. (02.03.2001)

(http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/HABERANA2001/2001/03/02.htm)

Koruma grubu:

1- Dünya Miras Listesi Komite Bürosu turizmle beraber alanın ve su kirlenmesinin yaşanması sebebiyle Türk otoritelerden a) Komitenin burayı 1988'de Dünya Miras Listesine almasından itibaren en kıs sürede milli park ilan edilmesi, b) Alanın yönetim planının geliştirilmesi için karşılaşılan çeşitli tehditleri tartışmak için ulusal bir workshop-atelye yapılmasını istemiştir.

(http://www.unesco.org/archive/repbur90.htm)

Yerel yönetim-Yatırımcı-İşletmeci-Tasarımcı:

1-Kurumsal yapıların görevleri, çevre denetim yönetmelikleri ve örgütsel sorumlulukların belirlenmesi gibi eylemler yapılmalıydı.

Kullanma → Planlama → halk, turist, yatırımcı, işletmeci

Halk:

1- Pamukkale halkı, koruma amaçlı imar planının 2 yıl içinde biterek hemen uygulamaya geçeceğinin belirtildiğini ancak hala bir şey olmadığını, Yaya yolu, seyir terasları ve gezi bantları yapmadan, yasakçı politikalarla Pamukkale'yi bitirdiklerini belirtmektedirler (2 Nisan 1999).
(http://www.milliyet.com.tr/1999/04/02/haber/haB06.html)

Turist:

1- 1992'de "Gitmeyelim, Görmeyelim, Yaşasın" boykotu düzenlenmiştir çünkü bölgenin taşıma kapasitesinin ağırlaşması Pamukkale'nin ekolojik sorunlarını ağırlaştıran bir durum ortaya çıkarmaktadır.
(http://demos.neuron.gr/evonymos/turkish/medit-sos.html)

Yatırımcı-İşletmeci:

1- Koruma-kullanma dengesi ve bölgede etkili kullanımla ilgili çalışmalar yapılmalıydı.

Kullanma → Tasarım → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Dünya Miras Listesi Komite Bürosu, Pamukkale-Hierapolis sorununda karma (doğal ve kültürel) miras alanının korunmasını sağlamlaştırmak için adım atmışlardır.
(http://whc.unesco.org/archive/repbur91.htm)

Koruma grubu:

1- FIDOF (Uluslararası Festival Organizasyonları Federasyonu) "Pamukkale sonsuza kadar beyaz kalacak" sloganı ile Pamukkale Müzik ve Kültür Festivali kapsamında ulusal ve uluslararası şarkı yarışması düzenlemektedir.
(http://www.turkishdailynews.com/tdn/past-art/07-05-98/art.htm)

Yerel yönetim-Tasarımcı:

1- Kentsel tasarım ilkeleri ve tasarım-kullanım alanlarının tanımlanması ile ilgili değerlendirmeler yapılmalıydı.

Kullanma → Yapım → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Koruma grubu:

1- Pamukkale'deki travertenlerin kararması, ülkenin başka bir yerinde yaşayan, bunları henüz görmemiş, oradaki değişimi yaşamamış bir kişi için evinin önündeki sokağın çamurundan önemli değildir.
(http://www.byegm.gov.tr/SEMINERLER/denizli-N/denizli-9.htm)

Merkezi yönetim-Yerel yönetim-Tasarımcı:

1-Yapım koşulları, süreç adımları ve bölgenin alan kullanım biçimleri hakkında projeler üretilmeliydi.

Kullanma → Kullanım → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Yerel yönetim:

1- Gökpınar Barajı, Denizli, Akköy, Aşağışamlı, Sığma, Pamukkale ve Karahayıt'ın içme ve kullanma suyu ihtiyacını karşılayacaktır. Baraj sayesinde 10 bin hektar arazinin de sulaması yapılabilecektir. Bu şekilde tarımsal sulamada kullanılan termal suyun muhafazası sağlanacaktır.

(http://www.byegm.gov.tr/yayinlarimiz/ANADOLUNUNSESI/190/AND46.htm)

Merkezi yönetim-Koruma grubu-Yatırımcı-İşletmeci-Tasarımcı:

1-Kullanım alanları ile ilgili kısıtlamalar, politikalar ve projelerin oluşturulması adına bir takım çalışmalar üstlenilmeliydi.

Kullanma → Denetleme → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Tasarımcı:

1- Projeler ÖÇKK tarafından denetlenecek aynı zamanda belediyeler de İmar kurallarına uygun olup olmadığını kontrol etmektedirler.

Merkezi yönetim-Yerel yönetim-Koruma grubu:

1-Denetleme ve kullanma hükümleri ve yaptırımların oluşturulması ile ilgili çalışmalar yapılmalıydı.

Geliştirme → Planlama → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Yerel yönetim:

1- Denizli İl Turizm Müdürlüğü'nün verdiği bilgilere göre Almanya, BDT, Fransa, ABD, Avusturya, İngiltere ve Japonya 2000 yılında Pamukkale'ye en çok turist getiren ülkeler olmuştur. Bazı planlama durumlarında ülkelerin de payı vardır.

Koruma grubu:

1- Bölgedeki 1 gecelik turist anlayışı, Antalya'dan geçerken bölgeye uğrama eylemi, bölge turizminin gelişmesine engel olmaktadır. Bunun kırılmasının gerekliliğini PAÜ Rektörü Prof. Dr. Hasan Kazdağlı her tarafta belirtmektedir.

Merkezi yönetim-Yatırımcı-Tasarımcı:

1-Proje geliştirme ve alternatif yaklaşımları araştırma ve koordinasyon ilkelerinin oluşturulması ile ilgili çalışmalar düşünülmeliydi.

Geliştirme → Tasarım → halk, turist, yatırımcı, işletmeci

İşletmeci:

1- PATERO Genel Müdürü Kenan Tüfekçi, 2000 yıllık bir marka olan Pamukkale'yi yeniden tüm dünyaya tanıtarak eski canlılığına kavuşması için projeler yürütüleceğini belirtmiştir.
(http://www.byegm.gov.tr/yayinlarimiz/ANADOLUNUNSESI/172/AND34.htm)

Halk-Turist-Yatırımcı:

1-Bölge ile ilgili kavramsal analizlerin yapılması ve farklı katılımlarla doğru çözümlerin üretilmesi ile ilgili çalışmalar yapılmalıydı.

Geliştirme → Yapım → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Bölgenin turizm alanında daha da geliştirilmesi ve 3. yaş turizmine hitap edebilmesi amacıyla 2001 yılında Çardak havaalanının uluslararası statüye geçmesi hedeflenmektedir.

Yerel yönetim-Koruma grubu-Tasarımcı:

1-Yapım teknolojilerinin, modernizasyon ilkelerinin uygulanması ile ilgili projeleri üstlenebilirlerdi.

Geliştirme → Kullanma → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Dönemin Kültür Bakanı İstemihan Talay, Pamukkale'nin kurtarılma projesi kapsamında belli bölgelere kadar giriş izni verileceği, bu bölgelere basit raylı ya da bantlı taşıma sistemlerinin konulacağını açıklamıştır.
(http://www.milliyet.com,tr/1998/05/01/yasam/yas03.html)

Yerel yönetim-Koruma grubu-Tasarımcı:

1-Bölgede arazi kullanım desteği ve kullanım sürecinin sorgulanması yapılmalıydı.

Geliştirme → Denetleme → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Çevre Bakanlığı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Şube Müdürü Gülfer Erdoğan Arıkoğlu (Mimar) ve Sezer Gökten (Şehir Plancısı) ile yapılan görüşmelerde bölgenin Karahayıt'taki tesis projelerinin denetiminden ve belediye ile ilgili koordinasyonlar hakkında bilgi alınmıştır. Kendileri de bölgedeki bir gecelik turist anlayışının geliştirilmesi üzerine çalışılması gerektiğini belirtmişlerdir (Arıkoğlu, Gökten, 2003, Kişisel görüşme).

Yerel yönetim:

1- Pamukkale Belediyesi Fen İşleri Müdürü Mehmet Erdem ile yapılan görüşmelerde Pamukkale'deki gelişim için 3 bölümden bahsedilebilir. 1- Yetki, 2- Ekonomik-mali durum, 3- Hizmet. 1 ve 2 no' lu maddeler Ankara'nın kontrolünde, 3 no 'lu madde ise Belediye'de toplanmıştır sonucu çıkmaktadır.(Erdem, 2003, Kişisel görüşme)

Koruma grubu-Yatırımcı-İşletmeci-Tasarımcı:

1-Yapım mevzuatı, planlama ve denetleme araçlarının kontrolünün yapılması gerekmektedir.

İşletme → Planlama → tur operatörü, yatırımcı, işletmeci

Yatırımcı:

1- Bölgedeki yatırımcılarla yapılan görüşmelerde planlamayı antik termalizmin öne çıkarılması ve antik kenti vurgulama düşüncesine dayanan bir şekilde oluşturmak istedikleri kanısına varılmıştır.

Tur operatörü-İşletmeci:

1-Kaynakların planlaması ve koordinasyonun sağlanması ile ilgili eylemler düşünülebilirdi.

İşletme → Tasarım → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Yerel yönetim:

1- Yerel yönetimler kaçak yapılara müsamaha gösterildiği ve turizm beldesi olarak daha dikkatli yapı ve estetik denetimi yapılması gerektiği konusunda duyarlı olmakta ancak ayrı şekilde davranmamaktadırlar.

Merkezi yönetim-Koruma grubu-Yatırımcı-Tasarımcı:

1-Bölge ile ilgili tasarım süreçlerinin etaplanması ve geliştirme programının projelendirilmesi ile ilgili çalışmalar yapılmalıydı.

İşletme → Yapım → halk, turist, yatırımcı, işletmeci

Halk:

1- Karahayıt'taki halk gelişigüzel şekilde evlerini pansiyona çevirerek, elverişsiz ve sağlıksız ortamlarda sağlık-termal turizmi gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar.

İşletmeci:

1- PATERO-Pamukkale Termal Oteller Yatırım ve Pazarlama A.Ş. Satış Müdürü Mahmut Yılmaz ile yapılan görüşmelerde buradaki işletmelerde sadece birer termal havuz olduğu aslında tam anlamıyla termal otel niteliğinde yapılmadıkları bilgisi alınmıştır (Yılmaz, 2002, Kişisel görüşme).

Turist-Yatırımcı:

1- Yapım, bakım, onarım ilkeleri ve değerlendirmelerin yapılması ile ilgili çalışmalar yürütülmeliydi.

İşletme → Kullanma → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- 12-14 Haziran 1997'de yapılan "Türkiye'de Termal Turizm" konulu seminerde bir otel sahibi 15 Mayıs 1997'de Kültür Bakanlığının ve Valiliğin travertenlere ziyaretçi yasağı konması doğru bir tutum ancak turistlere fotoğraf çekmek veya seyretmek için bir alternatif oluşturmadıkları için zamansız bulduğunu belirtmiştir.

Yerel yönetim-Koruma grubu-Tasarımcı:

1-Bölgede arazi kullanımının planlaması ve maliyetin değerlendirilmesi ile ilgili çalışma yapılmalıydı.

İşletme → Denetleme → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Yerel yönetim:

1- Belediyeler kasaba ve ilçelerde dükkan, büfe, restoran, kafeterya vb. ticarethanelerin denetimlerini yapmaktadırlar.

Koruma grubu:

1- Sivil toplum örgütleri hatta halk bölgede yerel bir konsorsiyum içinde kendi kendilerini denetleyebilme bilincine erişmelidir. (halkın içinde yapılan sohbet ortamlarında edinilen bilgi) ancak uygulamada şu an sonuç alınabilecek bir durum oluşmamıştır.

Merkezi yönetim-Tasarımcı:

1-Denetleme elemanlarının belirlenmesi ve yapım koordinasyonunun sağlanması gerekmektedir.

Örgütlenme → Planlama → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- 1969 yılında T.C. Tarım Bakanlığı, Orman Genel Müdürlüğü Milli Parklar Dairesi ve ABD Milli Parklar Dairesinin işbirliği ve Milletlerarası Kalkınma Dairesinin (USAID) yardımıyla hazırlanan Pamukkale Milli Park Genel İnkişaf Planı bu konuda ilk örgütlenmiş plandır (Pamukkale Milli Parkı, 1969, s:3)

Yerel yönetim-Koruma grubu-Tasarımcı:

1-Bölgesel planlama politikaları ve projelendirme hizmetlerinin verilmesi ve katılımın sağlanması açısından çalışılması gerekmekteydi.

Örgütlenme → Tasarım → tur operatörü, yatırımcı, işletmeci

İşletmeci:

1- Karahayıt bölgesindeki konaklama tesislerinin bazılarında yetkililerle yapılan görüşmelerde tasarımın antik şehir öğelerinden yararlanarak yapıldığı hatta Hierapolis Otelde yemek salonunda ve lobide antik izlenimi veren sütunlar, heykellerin ilgi gördüğünden bahsetmektedirler.

Tur operatörü-Yatırımcı:

1-Yasal boyutların oluşması ve kurumsallaşma politikalarının düzenlenmesi ve organizasyonunun sağlanması için çaba gösterilmeliydi.

Örgütlenme → Yapım → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- 1969 Pamukkale Milli Parkı Uzun Devreli İnkişaf Planında önerilen kullanım çeşitlerinin pek çoğu yapılamamıştır. 1992'de revize edilen Pamukkale Koruma Amaçlı İmar Planında köklü çözüm getirilen belli başlı 2 başlık vardır. 1- Otellerin kaldırılması, 2- Travertenlere çıkan yolun güzergahının değiştirilmesidir.

Yerel yönetim:

1- Belediyeler Pamukkale ile ilgili toplantılara katılıyorlar ancak daha çok yöre halkının konut yapma, ruhsat verme işleri ile ilgili görev yapıyorlar çünkü belediyelerin alanla ilgili yetkisi yoktur.

Koruma grubu-Yatırımcı-Tasarımcı:

1-Yapım stratejileri ve projelendirme ve planlama standardizasyonun oluşturulması adına çalışmalar yapılmalıydı.

Örgütlenme → Kullanım → halk, turist, yatırımcı, işletmeci

Halk:

1- 50 konut, 1 ilkokul, 2 konaklama tesisi olmak üzere 54 adet yapı bulunan Ören Mahallesi arkeolojik alan içerisinde yaşamaktadır ve uygun çözümler getirilemediğinden dolayı sit alanından başka yere taşınamamaktadır.

İşletmeci:

1- Bir Turizm Bakanlığı iştiraki olan Turaş Turizm ve Ticaret A.Ş. (Pamukkale Termal İşletmesi) İşletme Müdürü Ali Aktürk ile yapılan görüşmelerde buraya turistin tur rehberleri eşliğinde kolektif olarak geldikleri ve otellerin termal havuzları yerine sadece Pamukkale Termal'deki Cleopatra havuzuna girdiklerini belirtmiştir (Aktürk, 2002, Kişisel görüşme).

Turist-Yatırımcı:

1-Bölge yönetiminde süreçler, politikalar ve yapılandırma ve kullanım sürecinde üretim stratejileri ile ilgili eylemlerde bulunulmalıdır.

Örgütlenme → Denetleme → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Milli Parklar kapsamında bölgenin denetimi ve yönetimini sağlamak adına uygun bir teşkilat şeması oluşturulmuştur ve sorumlu kişilerin yönetiminde başarılı olabilmeleri için köy muhtarları ve yerel yönetimlerle birlikte hareket etmesi gerekmektedir.

Koruma grubu:

1- IUCN her toplantısında Dünyanın 8. harikası olan Pamukkale'deki gelişmelerden haberdar olmaktadır.

Yerel yönetim-Tasarımcı:

1-Kaynakların yönetimi ve koordinasyonu, kurumsallaşmanın organizasyonunun yapılması gerekliydi.

(Tablo-5)

Planlama → Küresel → merkezi yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim-Koruma grubu:

Pamukkale/Hierapolis 'in korunması yönetimi ve planlaması için en uygun tavsiye ve kabuller aşağıdaki gibidir:

- Arkeolojik Kazılara Uygulanabilir Uluslararası Prensipler için öneriler, UNESCO, 1956
- Anıtlar ve Sit Alanları Korunması ve Restorasyonu için Uluslararası Düzenleme (Viyana Düzenlemesi), ICOMOS, 1964
- Dünya Kültürel ve Doğal Mirasını Koruma Hakkında Toplantı (Dünya Mirası Listesi Oluşturma) UNESCO, 1972
- Tarihsel Alanların Korunması ve Günümüzdeki Rolü Hakkında Öneri (Nairobi) UNESCO, 1976
- Kültürel öneme haiz yerlerin korunması için Avustralya ICOMOS düzenlemesi (Bura Düzenlemesi), 1981
- Arkeolojik Mirası Koruma ve Yönetim için Düzenleme, ICOMOS 1990. (T.C. tarafından 1999'da kabul edildi).
- Anıtlar ve Sit Alanlarının Korunması üzerine eğitim ve egzersiz esasları, ICOMOS, 1993
- Kültürel Turizm Düzenleme, ICOMOS, 1994
- Uluslararası Kültürel Turizm Düzenlemesi, Miras Ören yerindeki Yerlerde turizmi yönetmek, ICOMOS, 1999 (Akan Mimarlık, 2002, s:14).

Tasarımcı:

1- 1969 yılı Pamukkale Milli Park ilan edilmesi projesinde Birleşik Amerika Milli Park Servisi Uzmanları John J. Moseley-Park Planlayıcısı, Hugh C. Miller-Mimar, Paul F. Spongle-Park Tanıtım Uzmanı, Linn S. Spaulding-İnşaat Mühendisi görev almışlardır (Pamukkale Milli Parkı, 1969, s:3).

Planlama → Ulusal → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim:

Pamukkale'de planlama için Vali'nin başkanlığında, Denizli Belediye Başkanı, Turizm Genel Müdürü, Yatırımlar Dairesi Başkanı, Kültür Bakanlığı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürü, İzmir II. No 'lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Başkanı, Denizli İli Turizm, Kültür, Müze, Bayındırlık ve İskan Müdürleri, MTA Teknik temsilcisi, Pamukkale Belediye Başkanından oluşan bir Danışma ve Yönlendirme Kurulu oluşturulmuştur ve bu kurulun takip ettiği süreçler iki başlık altında toplanır.

1- Hierapolis antik kentini korumaya/geliştirmeye yönelik kararlar dizisini oluşturmak
2- Pamukkale travertenlerinin ve termal suyunun optimum koşullarda kullanımını sağlamaktır (Pamukkale-Hierapolis Koruma Amaçlı İmar Planı, 1991, s:12).

Yerel yönetim:

1- Sit alanının yoğun kullanılan kesimi Denizli Belediyesi Mücavir Alanı sınırları içinde bulunmaktadır. Bu şekilde sit alanı içinde Pamukkale ve Denizli Belediyesinin görev ve yetki alanları çakışmaktadır. Bu sebepten ötürü Denizli İlinin denetimi söz konusudur (Pamukkale-Hierapolis Koruma Amaçlı İmar Planı, 1991, s:22).

Koruma grubu:

1- Pamukkale'nin koruma ve geliştirilmesine yönelik ilk planlama çalışması 1989 tarihinde başlatılmıştır. Uzmanlardan oluşan planlama ekibi 1990 yılında göreve başlamış, sit alanı kapsamlı şekilde incelenmiş ve 1991 yılında çalışmalar İzmir II. No 'lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 2.10.1991 tarihli 2172 sayılı karar ile onaylanmıştır.

Tasarımcı:

1- Pamukkale'nin mevcut durumu ve 1991 tarihli Plan kararlarının uygulamalarını değerlendirmek üzere Doç. Dr. Emre Madran tarafından "Pamukkale Master Planı Tayin ve Güncelleme Raporu" Kasım 2000 tarihinde "Türkiye Kültürel Miras Projesi" kapsamında hazırlanmıştır (Akan Mimarlık, 2002, s:15).Yapılan görüşmelerde Madran, bölgede 2000 yıllık antik termalizmin canlandırılma projelerinden bahsetmiştir (Madran, 2003, Kişisel görüşme).

Planlama → Bölgesel → merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- 1990 tarihinde plan çalışmaları başlamadan önce, Çevre Bakanlığı tarafından hazırlanan "1/25000 ölçekli Bölgesel Planlar" tekrar değerlendirilerek, Özel Çevre Koruma Kurumu tarafından revize edilmiş ve 13.08.1991 tarihinde onaylanmıştır.

Yatırımcı:

1- Özel yatırımcıların bir proje iştirakçiler olarak katılımı bir fon aracı olabilir. Özel firmalar büyük bir projeyi "Yap, işlet, Devret" yönetimi ile üstlenebilirler.

Koruma Grubu-Tasarımcı:

1- Bölgesel kalkınma projeleri ve politikalarının organizasyonunun yapılması gerekliydi.

Planlama → Yerel → yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Yerel yönetim:

1- Planlama aşamasında çalışma gruplarında yer almaktadırlar ancak uygulamada fazla katkıları yoktur. Bu bölgedeki belediyeler sit alanı planlaması ve yönetimi içerisinde sit alanındaki (su, kanalizasyon, ulaşım) gibi kamu hizmetlerini sağlamaktadırlar.

Yatırımcı:

1- Termal otellerin yatırımcıları, ortak ücret politikalarına, aktivitelere ve standartlara sahip olmak ve Pamukkale için projeler geliştirerek hizmetlerini ilerletmek için birleşerek bir şirket şeklinde Pamukkale Termal Otelleri Birliği'ni kurmuşlardır. Türkiye Turizm Yatırımcıları Derneği (TYD) Temsilcileri de bu bölge konusunda çalışmaktadır.

Koruma grubu-Tasarımcı:

1-İnsan yerleşim yerlerinin politikaları, imar düzeni ve denetiminin kontrolünün yapılması gibi roller üstlenmeliydi.

Planlama → Bina grubu → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Hazırlanan 1/1000 ölçekli Karahayıt Uygulama İmar Planı genel olarak 1/25000 ölçekli Nazım İmar Planı hedeflerine uyumlu gözükmektedir. Karahayıt köyünde bulunan ve gelişmesi öngörülen pansiyon alanları için köy için ek bir kaplıca tesisi önermiştir. Konaklama tesislerinin bir kısmının kullanımına sunulmak üzere ayrı bir kür merkezi de İl Özel İdaresi'nin talep ettiği kür oteli alanı ile birlikte aynı ada içinde tasarlanmıştır (Pamukkale-Hierapolis Koruma Amaçlı İmar Planı, 1991, s:49).

Yerel yönetim:

1- Pamukkale Belediyesince 21.04.1986 tarihinde onanarak yürürlüğe giren planın temel yaklaşımı uygulama imar planı raporundan alınarak aşağıda özetle verilmiştir. "Pamukkale (Ecirli) turistik bir yörede, bu faaliyetten henüz yeterince pay alamamış önemli potansiyele sahip bir köydür. Bu nedenle planda alınacak kararlarla turizme dönük sürecin hızlandırılması hedeflenmiştir. Gelişmenin gerek kasaba dokusu ve siluetini, gerekse doğal peyzaj içindeki uyumunu bozmayacak biçimde yönlendirilmesi, kendi iç çözümleriyle sağlıklı, iyi işleyen bir yerleşme oluşturulurken çevresindeki doğal ve tarihi değerlerle çelişkilerin en aza indirilmesi alt hedefleri oluşturmaktadır (Pamukkale-Hierapolis Koruma Amaçlı İmar Planı, 1991, s:48).

Koruma grubu-Yatırımcı-Tasarımcı:

1-Yerel birimler ölçeğinde bina gruplarının kurulması, yer seçimi ve yapılaşma kararlarının alınması gibi rollerde etkin olmalıydılar.

Planlama → Bina → yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Yerel yönetim:

1- Yerel yönetimlerce planlama bazında sit alanı içindeki mevcut yapılaşma, antik kentteki kazılar, yakın çevredeki (sit dışındaki) yerleşmelerin kullanım yoğunluğu, farklı otoritelerin denetimi altında olduğu bilinmektedir.

- "Hassas Arkeolojik Alan" içinde kazı çalışmaları hızlandırılmalıdır,
- Kullanılabilir antik yapılarda, mola, dinlenme noktaları düzenlenmelidir,
- Antik kent içinde sorun kaynağı olan konaklama tesisleri kaldırılmalıdır,
- Ören Mahallesinin kaldırılması gerekmektedir,

• Karahayıt ve Pamukkale yerleşmelerindeki karmaşık ve kimliksiz yapılaşma denetim altına alınmalıdır (Pamukkale-Hierapolis Koruma Amaçlı İmar Planı, 1991, s:29).

Koruma grubu-Yatırımcı-Tasarımcı:

1- Mekan organizasyonu ve yapılanma süreçlerinin oluşturulması konusunda çalışmalar yapılmalıydı.

Planlama → Yapı Elemanı → yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Yerel yönetim:

1- Valilik, UKAM ve bölgede çalışan koruma gruplarının katkıları ile travertenlerin korunması, beyazlatılması ve eski traverten alanlarının da geliştirilmesi ile bu amaçla antik su yollarının korunması, kullanılmayanların canlandırılması ve su dağıtım düzeninin kurulması birinci öncelikli bir operasyon olarak belirlenmelidir. Varolan antik su yollarının ve kanalların korunması ve temizlenmesi özel bir yöntemle ele alınmalıdır.

Koruma grubu-Yatırımcı-İşletmeci-Tasarımcı:

1- Yapı elemanlarının yerel olarak planlanması, mekansal gelişim içinde yerinin belirlenmesi gibi eylemler düşünülmeliydi.

Planlama → Yapı malzemesi → yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Yerel yönetim:

1- Yeni yapılar için sit alanında önerilen malzeme tarihsel, arkeolojik, çevre ve bakım konuları dikkate alınarak seçilmesi gerektiğidir. (Eski ile uyumlu olacak ve eski dokuyu, doğal peyzajı bozmayacaktır)

Koruma grubu:

1- UNESCO/ICOMOS Yönetim ilkeleri (1998) önerildiği üzere bina rekonstrüksiyonlarında hakiki malzemenin yeniden toplanması (anastylosis) bazı durumlarda uygun olmaktadır.

Yatırımcı-İşletmeci-Tasarımcı:

1-Çevresel verilerin incelenmesi, koruma ve yerellik dengesinin sağlanması gibi etkinlikler ön planda tutulmalıydı.

Tasarım → Küresel → koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Koruma grubu:

1- Arkeoloji ve restorasyon açısından İtalyan ekibin ve 1957 yılında Profesör Paolo Verzone, günümüzde ise Profesör Daria de Bernardi Ferrero'nun katkılarıyla hassas arkeolojik alan içinde kazı çalışmalarının devamlılığı ve kazı çalışmalarının, kutsal yol ve çevresi Caserium ve kapılar çevresinde öncelik arz ederek yapılması gerekliliğidir.

Yatırımcı-Tasarımcı:

1-Tasarım kültürü ve yönetimin örgütlenmesi, küresel yaklaşım politikalarının tespit edilmesi şeklinde olmalıydı.

Tasarım → Ulusal → merkezi yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1-Koruma alanlarında ulusal tasarım politikalarının belirlenmesi gibi eylemler öne çıkmalıydı.

Koruma grubu:

Bölgedeki yerel yöneticilerden, kullanıcılardan alınan bilgiler doğrultusunda şu tespitler yapılmıştır.

- Mevcut tesislerin dondurulması
- Otopark, WC-içme-kullanma suyu sağlanması
- Alt yapı sorunlarının çözümlenmesi
- Ören yerinde restorasyon çalışmalarının yapılması, aktivite getirilmesi (festival, şenlik vb.)
- Ören yerinin aydınlatılarak gece aktiviteleri kazandırılması
- Çevre temizliğine önem verilmesi
- Travertenlerin kullanıma kapatılması
- Kaçak yapı sorunun çözümlenmesi
- Çevre düzenlemesi yapılması
- Yeni termal su kaynağının araştırılması
- Seyyar satıcılara yer gösterilmesi (Pamukkale-Hierapolis Koruma Amaçlı İmar Planı, 1991, s:28).

Tasarımcı:

Planlama; A Şehircilik Mimarlık Bürosu Dr. Ahmet Uzel – Dr. Kamutay Türkoğlu
Arkeoloji; Prof. Dr. Coşkun Özgünel-Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Klasik Arkeoloji Ana Bilim Dalı Başkanı,
Restorasyon; Y. Mim. Restoratör Nimet Özgönül – ODTÜ, Mimarlık Fakültesi Restorasyon Ana Bilim Dalı, Öğretim Görevlisi,
Jeoloji –Jeotermal; SİAL Yerbilimleri Etüd ve Müşavirlik Ltd. Şti. Saim Kale – Behiç Çangar
Altyapı; Tempo-Altyapı Mühendislik Ltd. Şti. Raşit Ünüvar – Haluk Özdalga
Peyzaj; Prof. Dr. Yüksel Öztan, Doç. Dr. Halim Perçin – Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Öğretim Üyesi, Pamukkale Koruma Amaçlı İmar Planı Proje ekibidir (Akan Mimarlık, 2002, s:2).

Tasarım → Bölgesel → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Bayındırlık ve İskan bakanlığınca 1/25000 ölçekli Pamukkale Nazın İmar Planına dolaylı olarak bir alt ölçek planı olarak hazırlanan Karahayıt 1/1000 ölçekli uygulama imar planı 1985 tarihinde onanarak yürürlüğe girmiştir. Planlama alanı olarak 146,2 hektarlık bir alana yayılmaktadır. Turizm işletme alanları için 43 hektar alan ayrılmıştır. Bu alanlarda 215.000 m^2'lik konaklama yapı alanı tasarıma sunulmuştur. Yatak başına 40 m^2'lik inşaat

alanı standardına göre yapılan hesaptan yola çıkarak 5963 yataklık bir konaklama kapasitesi ortaya çıkmaktadır. Günübirlik alanlar toplamı yaklaşık 7,2 hektardır ve 1440 kişiye hizmet verebilecektir (Pamukkale-Hierapolis Koruma Amaçlı İmar Planı, 1991, s:50).

Yerel yönetim-Koruma grubu:

1- Bölgede çalışan uzmanlar, sivil toplum örgütleri ve yerel yöneticilerin katkılarıyla şu kararlar alınmıştır.
   - Pamukkale ve platosuna Denizli'den çıkış güzergahı değiştirilecektir,
   - Karahayıt'tan gelen yolun, kuzey Nekropolü'nü tahribi önlenecektir,
   - Arkeolojik ve doğal sitin bir bütün olarak algılanmasını sağlamak üzere yeni bir yaya ve oto ulaşım sistemi geliştirilecektir (Pamukkale-Hierapolis Koruma Amaçlı İmar Planı, 1991, s:30).

Tasarımcı:

1- Tasarımcılar bölgesel mimariyi öne çıkaran bölgesel kimlik öğeleri ve planlama teknikleri ile projeler üretmeliydiler ancak bu konuda çok fazla katkıları olmamıştır.

Tasarım → Yerel → merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Koruma grubu:

1- Konaklama tesislerinin tümü ile Ören Mahallesinin kaldırılması alana hizmet sunan/sunması gereken birimlerin müze ile bütünleştirilerek yeniden düzenlenmesi,
2- Travertenlerin beyazlatılması rejimi yeniden belirlenerek, yeni traverten alanlarının belirlenmesi,
3- Pamukkale ve Karahayıt turizm merkezlerindeki gelişmelerin sit alanı ile birlikte ele alınması

Merkezi yönetim-Yatırımcı-Tasarımcı:

1-Doğal çevre-mimari tasarım ilişkisi, yapısal tasarım ve bina detaylandırma ilkelerinin kullanımı gibi roller üstlenebilirlerdi.

Tasarım → Bina grupları → yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Yerel yönetim:

1- Pamukkale Milli Parkı içerisinde öneri bina gruplarının tasarımında köy teması, modern köy havası yaratacak şekilde binaların yan yana getirilmesi hedeflenmiştir. Köydeki yapılar asimetrik bir plana göre yapılmalı fakat buna da fazla yüksek ve suni noktalardan kaçınılmalıdır. Geniş yer kaplayacak yapılar daha küçük asimetrik gruplar halinde tanzim edilmeli tanzim edilmeli ve abide görüntüsü vermemesi sağlanmalıdır. Küçük yapılar da arazinin fiziki yapısına uymalı ve sanki ayrı yapılarmış gibi bir görüntü vermeyecek şekilde tanzim edilmelidir (Pamukkale Milli Parkı, 1969, s:49).

Koruma grubu-Yatırımcı-Tasarımcı:

1-Koruma amaçlı kentsel tasarım ilkeleri ve örgütlenme modelleri, bina gruplarının bir arada olmasındaki belirleyiciler açısından bir çalışma yapılmalıydı.

Tasarım → Bina → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Kültür Bakanlığı'nın raporunda doğal siti koruma alanında bitki örtüsünü, topografyayı, siluet etkisini bozabilecek hiçbir eylemde bulunulmaması gerekir. Ancak yol, otopark, WC, lokanta, kafeterya, kamping alanları (çadır, karavan) gibi donatımlara yer verilebilir.

Koruma grubu:

1- Mimarlar odası ve ÇEKÜL düzenledikleri toplantılarda alan planlaması yanında bina ölçeğinde tasarımların irdelenmesini uzman görüşlerince belirlemişlerdir.

Yerel yönetim-Yatırımcı-Tasarımcı:

1-Bölgede yapıların tasarımı ve bina detaylandırılması ilkelerinin kullanılması için çalışmalar yürütülmeliydi.

Tasarım → Yapı elemanı → Yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Koruma grubu:

1- Proje alanının yeni bir düzenleme ile kullanılmaya açılmasında mimari ölçeklerde yapılacak tasarımın önemi büyüktür. Tasarım yöreye ve gereksinimlere uygun, esnek olmalı, koruma – kullanma dengesini sağlamalıdır. Bu ilke doğrultusunda ve belli koşullara dayalı bir etaplama ile ele alınacak yapı/yapı grupları;

- Kuzey kapısı
- Güney kapısı
- Yaya yolları
- Kontrollü özel araçlı gezi yolları
- Seyir terasları
- Müze ve çevresi olarak sıralanabilir.

Yeni yapılaşma gerektiren bu alanlarda havuz, bitki örtüsü, vb. öğeler özenle korunacaktır. Doğal ve arkeolojik öğeleri örten, zaman içinde bu değerleri yıpratması olası yapılar, yüzey kaplamaları, yapay su kanalları vb. öğeler ayıklanacaktır (Pamukkale-Hierapolis Koruma Amaçlı İmar Planı, 1991, s:91).

Yerel yönetim-Yatırımcı-Tasarımcı:

1- Kentsel altyapı sistemlerinin planlanması ve standartların oluşturulması için eylemler düşünülmeliydi.

Tasarım → Yapı malzemesi → Yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, işletmeci, tasarımcı

Yerel yönetim:

1- Pamukkale Milli Park sınırları içerisinde önlenecek tesisler, yapılar için inşaat/yapı malzemeleri, köylülerin eskiden beri kullandığı malzemeden olmalıdır. Metal çatılar yapılması yasaklanmalıdır. Bölgenin mimari stilinde şimdiye kadar kullanılmış olan ölçeğe, sadeliğe, ana renklere ve materyale uygun olarak gidilmedir fakat geleneksel veya klasik mimari motifleri kopya etme ve traverten formasyonların tabi şekillerini taklit etme gibi bir gayret gösterilmemelidir gibi ana kararlar hakimdir (Pamukkale Milli Parkı, 1969, s:49).

Koruma grubu-Yatırımcı-İşletmeci-Tasarımcı:

1-Geleneksel dokunun ve malzemelerin yapılaşma tarzı ve şekillerin korunması için bir takım çalışmalar yapılmalıydı.

Yapım → Küresel → koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Koruma grubu:

1- Çeşitli uluslararası kurum ve kuruluşların temsilcisi olan yabancı uzmanlar şu görüşleri belirtmişlerdir.

- Pamukkale dünya mirasıdır, olağanüstü bir değerdir ve benzer sorunların çözümü için uluslararası yöntemler geliştirilmiştir.
- Bu tür projelerde başlangıçta, herkes kendi evi ve eşiği ile ilgilenmiştir. Oysa; sonunda kendi çıkarlarının toplumun çıkarları ile yakından ilgili olduğunu kavramışlardır. Burada da bu gelişme saptanmıştır.
- Kültür adına yatırımların karşılıklarının hemen geri dönmeyeceği bilinmelidir. Bu nedenle bölgede uzun vadeli yöntemler geliştirilmelidir.
- Hierapolis içinde ilk yapılacak olan, varolan şekli ile yolların ve tesislerin bu alandan kaldırılmasıdır. (gerçekleşmiştir)
- Doğal ve arkeolojik sitin planlama ile, siti de içine alan anlamlı bir çevrenin planlanmasının çelişkileri doğaldır. Bunlar zaman içinde çözümlenir (Pamukkale-Hierapolis Koruma Amaçlı İmar Planı, 1991, s:117).

Yatırımcı-Tasarımcı:

1-Yapım süreçleri ve sistemlerin projelendirilerek değerlendirilmesi açısından rol üstlenebilirlerdi.

Yapım → Ulusal → koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Koruma grubu:

1- Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK) ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu (KTVKYK) ve koruma kurulları, buradaki doğal ve arkeolojik değerlerin korunması amacıyla önemli kararlar almışlardır.
Alanın korunması için çeşitli örgütlenme denemeleri yapılmıştır. GEEAYK ve KTVKYK' nın önemli kararları arasından başlıcaları;

- Mevcut tesislere eklenti yapılmaması, varolanların zaman içinde ortadan kaldırılması,
- Travertenleri yaran yolun kaldırılması,
- Suyun kullanımında travertenlerin önceliğinin olduğu,
- Koruma imar planı yapımı sırasında daha önce alınmış tüm kurul kararlarının irdelenebileceği,
- Pamukkale'deki yapılaşmanın kurulların denetim ve gözetiminde olduğudur (Pamukkale-Hierapolis Koruma Amaçlı İmar Planı, 1991, s:57).

Yatırımcı-Tasarımcı:

1-Toplumsal düzenlemeler, yapım teknikleri ve projelerin ele alınması gerekmekteydi.

Yapım → Bölgesel → merkezi yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Sit alanı içerisindeki turistik tesislerin ve Ören Mahallesinin yer değiştirilmesine yönelik bölgesel incelemelerde ele alınan yerler Pamukkale Kasabası ve Yakın Çevresi: kasabanın fiziksel yapısı; yer değiştirmesi öngörülen tesisleri alan, kapasite, ulaşım, mülkiyet, tur, işleyiş, düzeni vb. açılardan barındırmaya elverişli değildir.
2- Develi ve Akköy yakın çevreleri: Siti görsel olarak algılama olanakları sınırlı, turizmle henüz pek tanışmamış yerlerdir ve uygun değildir.
3- Doma Çukuru'nun – Kadı Deresi'nin Güneyindeki alanlar: Bu alanlar görsel değer taşımakla beraber topoğrafik özellikler ve altyapısızlık açısından uygun değildir.
4- Karahayıt Köyü ve yakın çevresi: Bu köy ve güneyindeki alan Turizm Merkezi olarak seçilmiş ve ilan edilmiştir; pek çok açıdan uygundur (Pamukkale-Hierapolis Koruma Amaçlı İmar Planı, 1991, s:70).

Koruma grubu:

1- Özel Çevre Kurum Başkanlığı ve koruma kurumları bölgedeki yapılaşmayı da mercek altında tutmaktadır ancak belli imar kuralları dışında estetik ölçütler göz önünde bulundurulmadığından niteliksiz, post modern, kimliksiz yapılaşma mevcuttur.

Tasarımcı:

1- Yapım aşamaları, yapım ve yöntemlerinin belirlenmesi gerekmekteydi.

Yapım → Yerel →merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Yerel yönetim:

1- Belediyeler turizm tesisleri dışında olanlara konut ve ticaret yapılarına ruhsat vermek, denetlemek ve altyapı hizmetlerini vermek dışında bir görev, yetki, sorumluluk taşımamaktadırlar.

Merkezi yönetim-Koruma grubu-Tasarımcı:

1-Bölgenin yapım süreci ve politik eylemlerin uygulanması hakkında eylemlerde bulunulmalıydı.

Yapım → Bina grubu → merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Dünya Bankası ile sözleşmeli Proje yöneticisi Dr. Douglas Comer ve T.C. Kültür Bakanlığı Dünya Bankası Toplumsal Kalkınma ve Kültürel Miras Projesi, proje yöneticisi Aylin Öney Tan ile koordinasyon içinde, yerli ve yabancı danışmanları ile Akan Mimarlık tarafından hazırlanan raporda belirtildiği üzere;

- Ziyaretçi merkezinin Pamukkale kasabasında yerleştirilmesi, kasaba yakınında oluşturulacak bir alanda tüm tur otobüslerinin ve bireysel ziyaretçilerin karşılanması,
- Bu alan yakınında restoranlar, alışveriş imkanı sağlayacak dükkanlar, çocuk oyun alanları ve tuvalet vb. hizmet birimlerinin altyapılarının oluşturulması.
- Pamukkale kasabasının ve yakın çevresinin imar planlarının bu amaç doğrultusunda düzenlenmesi örneğin çevre köylerinde katılabileceği ölçüde Açık Pazar yerlerinin tasarlanması, yöre halkının özel üretimlerini yansıtan halıcılar, dokumacılar gibi çalışan planlanmasıdır (Akan Mimarlık, 2002, s:4-5).

Koruma grubu-Yatırımcı-Tasarımcı:

1-Bina gruplarında yerel birimler yapım, bakım, işletme sürecinin tespitinin yapılması ile ilgili çalışmalar yapılmalıydı.

Yapım → Bina → yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Yerel yönetim:

1- Su ile ilişkili yapılan restorasyonu (Roma Hamamları, İki Nymphea),
2- Sit alanlarının restorasyonunu, yer altı kültürüyle de (Plutonium) ilgili olacak şekilde planlanmıştır.
3- Yapıları stabilize etmek, deprem hasarını gösterecek bazı kalıntıları yerinde muhafaza edilmiştir (Akan Mimarlık, 2002, s:6).

Koruma grubu-Yatırımcı-Tasarımcı:

1-Bina programlama ve bölgedeki bina tipolojilerine uyma gibi ilkelerin belirlenmesi gerekmekteydi.

Yapım → Yapı elemanı → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Koruma grubu:

1- İtalyan kazı grubunun önerileri ile;

- Alanın özgün değerini düşüren beton kanalizasyon borusu sorunu çözülmelidir.
- Elektrik kabloları ve bu kabloların yer aldığı beton direkler alanın güzelliğini bozmaktadır.
- Antik sütunlar ve büyük bloklar, arşitravlar, kemerler ziyaretçi yollarının oluşturulması gerekmektedir.
- Altyapı sorunları çözülmeli ve elemanları sit alanı planlamasına uygun konumlandırılmalıdır (Akan Mimarlık, 2002, s:21).

Yatırımcı:

1- Turizm Bakanlığı bölgede sadece batı yolunun yapımını sübvanse etmiştir.

Tasarımcı:

1- Sit alanı yönetim birimi ve proje geliştirme birimi tarafından üstlenilecek olan tasarımcıların dikkat etmesi gereken prensipler mevcuttur.
2- Tüm tasarım, malzemeler, fonksiyonun yeri, uygulama, düzenleme, peyzaj ve bitkilendirme bir sit alanında bulunduğumuz gerçeğine saygı duymalıdır.
3- Yeni yapılarda; derin temellere ihtiyaç duyan hiçbir yeni yapı bu arkeolojik alanlarda tasarlanmamalıdır. Hafif geri dönüştürülebilir (sökülüp/takılabilir) yapılar tercih edilmelidir.

Merkezi yönetim-Yerel yönetim:

1- Yapım teknolojilerinin ve elemanlarının koordinasyonunun geliştirilmesi gerekmekteydi.

Yapım → Yapı malzemesi → yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Tasarımcı:

1- Yollar taş döşenmiş olmalıdır. Görüntüsü çevreye uygun olmalıdır yani malzemeleri, renkleri, topografyaya adaptasyonu sağlanmalıdır.
2- Kolaylıkla geri dönüştürülebilir olmalıdır.
3- Eski yollar ve eski parke taşlı yollar ile uyumlu olmalıdır.

Yerel yönetim-Koruma grubu-Yatırımcı:

1-Yapım teknikleri, üretim biçimleri ve malzeme özellikleri ve malzeme yapım sürecinin denetlenmesi ile ilgili çalışmalar yapılmalıydı.

Kullanım → Küresel → koruma grubu, turist, tur operatörü, işletmeci

Turist:

1- 2002 yılı raporuna göre; Türkiye'ye A tipi ve B tipi olmak üzere 2 türlü turist gelmektedir. A tipi grup tatillerini daha rahat geçirmeye eğilimlidirler ve çocukları ile gezerler, 20-60 yaş grubu arasındadırlar. A tipi gruplar Pamukkale'ye gelirler, çünkü Antalya'dan (bu yılın en üst sıradaki varış yeri ve muhtemelen önümüzdeki yıllarda da böyle kalacaktır) otobüs ile sadece 4 saattir. Hepsi olmasa bile çoğu bir gece konaklar. Onlar için en cazip alanlar travertenler ve özellikle Pamukkale motelinin kırık kolonları olan havuzudur. (Türkiye turizm broşüründeki en iyi bilinen modellerden biridir). B tipi turistler 60 yaşındadır. Ellerinde kesin seyahat programı ile gelirler. 1 gece Pamukkale'de 2 gece Kapadokya'da (Pamukkale'den 11 saat mesafede olduğu için) kalacak şekilde turlar yapılmaktadır (Akan Mimarlık, 2002, s:12).

Tur operatörü:

1- Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği (TURSAB) ve Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi (WTTC) tarafından hazırlanan raporda Hierapolis ve Pamukkale'ye ideal uygunluktaki eko-turizm, kültür turizmi talebini karşılamak üzere yeni turizm ürünleri geliştirilmesi için önemli potansiyel sunmaktadır diye belirtilmektedir ve Pamukkale ve Hierapolis bölgeden %7.5 ile %11 oranları arasında bir Pazar payı almaktadır (Akan Mimarlık, 2002, s:100).

Koruma grubu-İşletmeci:

1- Kaynak koruma ve sürdürülebilir kullanım kalitesinin korunması adına çalışılmalıydı.

Kullanım → Ulusal → koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Koruma grubu:

1- Sivil toplum örgütlerinin ortak kararı Pamukkale'nin bugün içinde bulunduğu çıkmazdan kurtulmasına, var olan planlara yeni bir planın katılmasından çok, yapılmış olan planın yaşama geçirilmesinde yatmaktadır. Pamukkale'de planlama-uygulama-denetleme bütünlüğünün ve dinamiğinin sağlanması zorunlu ve kaçınılmazdır (Pamukkale-Hierapolis Koruma Amaçlı İmar Planı, 1991, s:64).

Yatırımcı:

1- 26 Ağustos 1998 tarihinde Pamukkale kanalizasyon ve arıtma tesisinin temeli atılmış ve iki sene içerisinde de tamamlanmıştır. Arıtma tesisi ile bu arıtılmış suyun tarım amaçlı kullanımı da sağlanacaktır. Pamukkale travertenlerinin beyazlaması, kirlenmemesi, sararmaması konusunda önemli adımlar atılmıştır.

Tasarımcı:

1-Ulusal kullanım politikaları ve planlama projelerinin hazırlanması yapılmalıydı.

Kullanım → Bölgesel → koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Koruma grubu:

1- Bölgesel kullanımla ilgili önlem alınması gereken alanlar 1991 raporunda tespit edilmiştir. Bu alan mevcut traverten alanlarını kapsamaktadır. Yoğun insan erozyonu, araç erozyonu, kaynak suyunun yetersizliği ve üzerlerinde bulunan tesislerin oluşturduğu kirlilik nedeniyle büyük ölçüde tahrip olmakta ve bozulmaktadır. Bu nedenle tahribatı önleyici düzenlemeler getirilmesi mevcut tesislerin altyapı sorununun çözümlenmesi, yeterli kaynak suyunun sağlanması gerekmektedir (Pamukkale-Hierapolis Koruma Amaçlı İmar Planı, 1991, s:29).

Yatırımcı-Tasarımcı:

1- Bölgede alt bölgesel ve kentsel alan kullanım kararlarının ve projelerin belirlenmesi için ellerinden geleni yapmalıydılar.

Kullanım → Yerel → merkezi yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Kaynakların korunması (örneğin termal su kaynakları ve arkeolojik kaynaklar) ziyaretçi memnuniyetini sağlamak ve yerel halkın ekonomik ve sosyal gelişmelerine ait göstergeler, araçlar ve standartlar oluşturarak, Pamukkale kasabası, yerel ve uluslararası turizme hizmet etmektedir. Hierapolis'e çok yakın bir mesafede olmasına rağmen, antik şehir ile arasında

yaya yolunun olmaması sebebiyle Hierapolis'ten tam kapasitede faydalanamamaktadır.

Tasarımcı:

1- Mevcut durumu ve 1991 tarihli plan kararlarının uygulamalarını değerlendirmek üzere ODTÜ'de Mimarlık Fakültesi öğretim üyelerinden Doç. Dr. Emre Madran tarafından "Pamukkale Master Planı Tayin ve Güncelleme Raporu" Kasım 2000 tarihinde "Türkiye Kültürel Miras Projesi" kapsamında hazırlanmıştır (Akan Mimarlık, 2002, s:15).

Koruma grubu:

1- Yerel yönetimler, yerleşme ve arazi kullanım biçimlenmelerinin organizasyonu ve düzenlenmesi yapılmalıydı.

Kullanım → Bina grupları → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim-yerel yönetim:

1- Arazi kullanımına bağlı olarak sit alanı ile bitişik olan Pamukkale kasabası ile Karahayıt köyü üzerinde de durmak gerekmektedir. Müze, alışveriş birimleri, Pamukkale Motel, Koru Motel ve Beltes (şu an yıkılmaktadır), Jandarma dağınık bir biçimde yer almakta ve bu alan bir odak oluşturmaktadır. Bu odakta Pamukkale Moteli (Şimdi Pamukkale Termal) sağda bırakarak antik tiyatro harabelerine ulaşan ve oradan "Ören Mahallesi" adı ile anılan mahalleye ulaşıp Kurtluca Köy'üne yönelen yol, tümü ile yasa dışı biçimde yapılaşmış olan bu mahallenin önemli bir doğurucusudur (Pamukkale-Hierapolis Koruma Amaçlı İmar Planı, 1991, s:25).

Koruma grubu-Tasarımcı:

1- Yerel birim hakları ve kullanım planlarının oluşturulması ve mahalle, sokak ölçeğinde çalışmalar yapılmalıydı.

Kullanım → Bina → merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- KTVYKYK' nın kararları gereğince;

- Mevcut yeni yapılaşmalar kaldırılacak ve yıkım sonucu ortaya çıkan antik yapı kalıntıları konsolide edilerek korunacaktır.
- Bugüne kadar saptanan, toprak yüzüne çıkartılan tüm yapılarda, yapı kalıntılarında buluntuların ömrünü uzatmaya yönelik koruma çalışmaları yapılacaktır.
- Alanın kullanımına yönelik yeni düzenlemeler yapılacaktır. Bu düzenlemeleri konum olarak yıkımlar sonucu ortaya çıkacak negatif alanlarda kalıcı olmayan, sadece dinlenmeyi amaçlayan açık alanlardır (Pamukkale-Hierapolis Koruma Amaçlı İmar Planı, 1991, s:50).

Koruma grubu-Yatırımcı-Tasarımcı:

1- Bina alt sistemlerin kullanımı ve mekan organizasyonunun yapılması sağlanmalıydı.

Kullanım → Yapı elemanı → Yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Yerel yönetim:

1- Denizli'de müze müdürü, turizm müdürü, valilik şeklinde yerel yöneticilerin önerileri ile beraber;

- Antik elemanlar ve hamamlar, Nymphaea ve doğal havuzlar arasında su elemanı kullanarak bir bağdaşma sağlamak
- Mümkün olduğunca tarihi yollar, kullanarak antik elemanlar arasında net yol ve güzergahlar oluşturmak,
- Restorasyonu engelleyecek tüm zorlayıcı yapı, fonksiyon ve elemanları kaldırmak. Bu tahmini olarak uygulamanın ortalama %12'sini kapsar (Pamukkale-Hierapolis Koruma Amaçlı İmar Planı, 1991, s:108).

Koruma grubu-Yatırımcı-Tasarımcı:

1- Geleneksel elemanların tekniği ve yapı elemanlarının tasarımının yapılması gerekmekteydi.

Kullanım → Yapı malzemesi → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Yerel yönetim:

1- Pamukkale'nin (Hierapolis) tarihi ve arkeolojiyle ilgili olarak dikkate değer sayıda birinci derece kanıt ve ikinci derecede malzeme bulunmaktadır. Birinci derecedeki kayak sit alanının kendisi (termal su kaynakları ve harikulade doğal traverten oluşumları içerir) ve onun peyzaj ortamıdır.

Merkezi yönetim-Koruma grubu-Yatırımcı-Tasarımcı:

1- Yöresel malzemelerin kullanımı, yapı sistemlerinin sınıflandırılması gibi eylemlerle ilgili çalışmalar yapılmalıydı.

Denetleme → Küresel → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- Yürürlükte olan "1/25000 ölçekli Pamukkale Çevre Düzeni Planı" sınırları ve kapsadığı alanlar açısından yetersizdir. Bu planlamanın daha geniş kapsamda, örneğin en azından Laodikeia ve Akhan'ı da içine alan bölgede yenilenmesi gerekmektedir.
2- Bugüne dek ve özellikle son aşamalardaki çalışmalara katılan planlamacılar, izleyici ve denetleyici kuruluşlar, yetkili ve görevli kamu kurumları, yerel yönetim ilgilileri bu makro planlamaya katılmalıdırlar (Pamukkale-Hierapolis Koruma Amaçlı İmar Planı, 1991, s:106).

Koruma grubu:

1- Türkiye'nin önerisi ile Dünya Miras Listesine Türkiye'den katılan 7 kültür varlığından biri olan Pamukkale ile UNESCO da ilgilenmeli ve bu ilgisini uluslararası platformda sürdürerek projeyi desteklemelidir. Bir başka deyişle UNESCO'nun da katılımı sağlanmalıdır.

Yerel yönetim-Tasarımcı:

1- Küresel eylem planları ve izleme-denetleme sistemlerinin belirlenmesi ile ilgili çalışmalar yapılmalıydı.

Denetleme → Ulusal → koruma grubu, turist, tur operatörü, işletmeci

Koruma grubu:

1- 1969 yılında oluşturulan, fakat hayata geçirilmeyen "Pamukkale Milli Parkı" kavramına ve öngörülerine ulaşılamamıştır. Bu ve bundan sonraki planlamalar, "Milli Park" amaçlı yapılan araştırma ve öngörüleri de dikkate almalıdır (Pamukkale-Hierapolis Koruma Amaçlı İmar Planı, 1991, s:106).

Tur operatörü:

1- Bölgenin turizm açısından değerlendirilmesini yapmaktadırlar. Sit alanının temizliği, bakımı, yönlendirme levhaları, aydınlatma, altyapı, kamu hizmetleri, turizm büroları, yeme içme tesislerinin düzeni gibi konularda denetim görevini üstlenirler.

Turist-İşletmeci:

1- Katılımcı denetleme mekanizmaları ve sistematik örgütlü planlamaların yapılması gerekmekteydi.

Denetleme → Bölgesel → koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Koruma grubu:

1- Valilik; Kültür Bakanlığı onayı ile Pamukkale Üniversitesini tasarım ve denetleme hizmetleri vermesi için görevlendirmiştir. Planları onaylayan en yüksek otorite koruma kuruludur ancak denetleme başka otoriteler tarafından yapılabilmektedir. Sonuçta sit alanı varolmaya devam edecektir. Ancak ören yerinin korunmasında, bakımında yeni düzenlemelerin yapılmasında, tüm aktivitelerde koordinasyon sağlanmasında etkin bir Sit Alanı Yönetim Yapısı kurulmalıdır (Akan Mimarlık, 2002, s:15).

Yatırımcı-Tasarımcı:

1- Bölgesel örgütler ve politikaların oluşturulması gerekmektedir.

Denetleme → Yerel → koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Koruma grubu:

1- Planın tanıtılması ve uygulamaya yönelik projelendirme süreçlerinin her birinde olabildiğince katılımın sağlanması, kararların yaşama geçirilmesinde ön koşul olarak benimsenmiştir.
2- Planlama çalışmalarının halka doğru aktarılması için ilgili kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonun sağlanması gerekmektedir.
3- Halkın koruma konusunda bilinçlendirilmesi için planlamanın yerinde ve katılımcı olması gerekmektedir (Pamukkale-Hierapolis Koruma Amaçlı İmar Planı, 1991, s:116).

Tasarımcı:

1- 2002 tarihli Türkiye Toplumsal Gelişim ve Kültür Mirası Projesi Pamukkale Sit Alanı Yönetin ve Sunum Planı, geçmiş deneyimlere, günümüze kadar gelen kaynak belgelere, Sit alanı ile ilgili profesyonel uzmanlara, kamu

,kurum ve kuruluşlara, tecrübeli yerel profesyonellere ve 1992 tarihinde Dr. Ahmet Uzel ve Dr. Kamutay Türkoğlu tarafından hazırlanan koruma ve geliştirme projesi ile 2000 yılında Doç. Dr. Emre Madran tarafından hazırlanan 1992 tarihli Planın Değerlendirme Raporu'na dayanmaktadır (Akan Mimarlık, 2002, s:169).

Yatırımcı:

1- Yerel tercihler ve kontrol mekanizması ve yerel yönetimlerin uygulayıcılarla ilişkisi açısından çalışmalar yapılmalıydı.

Denetleme → Bina grubu → merkezi yönetim, koruma grubu, ta.sarımcı

Merkezi yönetim:

1- Sit alanının ve harabelerin topoğrafyası sit alanı planları, hem mimari hem de arkeolojik sit alanı kullanımı.

- Sit alanının yerleşimi ve çevresi ile ilişkisi – eski yerleşimlerin traverten terasları ile ilişkisi, peyzaj düzenlemelerinin durumu,
- Sit alanının safhalandırılması, Roma öncesi ve Bizans sonrası şehirlerin durumu,
- Tortu oluşumu zayıflaması – Banyo evinde ve Güney Kapısında bulunan şekliyle traverten tortuları ve depremin etkileri konusunda çalışmalar yapılmıştır (Pamukkale-Hierapolis Koruma Amaçlı İmar Planı, 1991, s:22).

Koruma grubu-Tasarımcı:

1- Ortak katılımlar, eylemler, örgütlenme ve değerlendirme sistemlerinin oluşturulması düzenlenmeliydi.

Denetleme → Bina → merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma grubu, tasarımcı

Merkezi yönetim:

1- ÖÇKK' nun, Özel Çevre Koruma Bölgesi olması itibari ile bölgeyi ve mimariyi denetlemesi söz konusudur.

Yerel yönetim:

1- Sit alanı içinde yapılacak sunumların büyük kısmı gereği gibi korunmuş ve restore edilmiş arkeolojik kalıntılara dayandırılmalıdır. Sit alanında sunum, binanın orijinal kullanımı ile sınırlı olacaktır (örnek; hamam). Buna bağlı diğer bir durum ise üzerleri tezyinatlı mimari parçaların (kalıntıların) sergilenmesi olacaktır. Pamukkaleye has değerleri yansıtan ve diğer antik sit şehirlerden farklı kılacak özellikte mimari elemanları kazı çalışmaları ile ortaya çıkarmak ve bunların denetlenmesi sağlanacaktır (Akan Mimarlık, 2002, s:94).

Koruma grubu-Tasarımcı:

1- Yöresel ölçekte örgütlenme ve denetleme koşullarının hazırlanması ve bina ölçeğinde projeler oluşturulması gerektiği önerilmeliydi.

Denetleme → Yapı Elemanı → merkezi yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Merkezi yönetim-Koruma grubu-Yatırımcı-Tasarımcı:

1- Bölge için ekolojik denetleme ve fiziksel planlamanın içinde yapı elemanlarının oluşturulma ölçütlerinin denetlenmesi gerekmekteydi.

Denetleme → Yapı Malzemesi → yerel yönetim, koruma grubu, yatırımcı, tasarımcı

Yerel yönetim-Koruma grubu-Yatırımcı-Tasarımcı:

1- Yöreye uygun malzeme, programlama ilkeleri ve bu malzemelerin kullanım aşamasında maliyet ilkeleri analizlerinin yapılması ile ilgili projeler üretilerek denetlenmeliydi.

ÖZGEÇMİŞ

Ş. Gülin BEYHAN

12 Ağustos 1973 tarihinde Isparta'da doğdu. 1979-1984 yılları arasında Isparta Ülkü İlkokulu'nda okudu. 1984-1985 yılında Ankara Yükseliş Koleji'nde hazırlık eğitimi aldı. 1985-1991 yılları arasında Isparta Anadolu Lisesi'nde orta öğretimini tamamladı. Üniversite Lisans eğitimini Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Bölümünde 1997 yılında okul yedincisi olarak bitirerek aynı yıl İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Bina Bilgisi Programında Yüksek Lisans eğitimine başladı. 28.07.1999 tarihinde Yüksek Lisans eğitimini tamamlayarak Yüksek Mimar Ünvanını aldı. Aynı sene İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Bina Bilgisi Programında doktora eğitimine başladı. 1998 yılından itibaren Süleyman Demirel Üniversitesi Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığında mimar ünvanı ile çalışmaktadır. TMMOB Mimarlar Odası Isparta Temsilciliğinde 25.12.2001 tarihinden itibaren Yönetim Kurulu üyesi olarak görev yapmaktadır. TMMOB Mimarlar Odası Antalya Şubesinin düzenlediği "Akdeniz Ülkeleri Mimarlık Öğrencileri Proje Sergisi ve Ödülleri" uluslararası etkinliğin konseyinde 22.08.2002 tarihinden itibaren çalışmaktadır. Antalya Mimarlar Odasınca düzenlenen Yalvaç Meydan Düzenleme Yarışma Projesinde 1. Mansiyon ödülü aldı. Yabancı dil olarak İngilizce ve Almanca bilmektedir.